

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ, ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ & ΤΡΙΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αθήνα, 2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ</i>	4
<i>Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ</i>	5
<i>Εισαγωγή</i>	5
<i>Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ</i>	6
1. <i>Αύξηση της απασχόλησης</i>	6
2. <i>Ενίσχυση της Πολιτικής της γης</i>	9
3. <i>Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας</i>	10
4. <i>Ενίσχυση του αγροτουρισμού</i>	14
5. <i>Υιοθέτηση καλών πρακτικών</i>	16
6. <i>Λήψη μέτρων προστασίας των αγροτών</i>	17
7. <i>Μέτρα προώθησης ελληνικών προϊόντων</i>	19
8. <i>Αναμόρφωση του συστήματος Ασφάλισης</i>	22
9. <i>Ενίσχυση Εξαγωγών</i>	23
10. <i>Ενίσχυση της Κτηνοτροφίας</i>	26
11. <i>Εναλλακτικές μορφές γεωργίας</i>	28
α) <i>Βιολογική Γεωργία</i>	28
β) <i>ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ</i>	30
12. <i>Ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας στα πλαίσια της αναμόρφωσης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής</i>	32
12.α <i>Η έννοια του ενεργού αγρότη στα πλαίσια της ΚΑΠ</i>	36
12.β <i>Συνεταιρισμοί: χαρακτηριστικά και τρόπος λειτουργίας</i>	37
<i>Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ</i>	38
<i>Η αλιεία ανοιχτής θαλάσσης</i>	38
<i>Υδατοκαλλιέργειες</i>	41
<i>Αλιευτικός Τουρισμός</i>	45
<i>Συνδιαχειριζόμενες αλιευτικές ζώνες</i>	47
<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ Επί του Πρωτογενούς Τομέα και των Προοπτικών του στην Ελλάδα</i>	47
<i>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ</i>	49
<i>ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ</i>	51
<i>Εισαγωγή</i>	51
<i>Η ελληνική μεταποίηση σε σύγκριση με τις διεθνείς τάσεις</i>	53
<i>Αριθμός επιχειρήσεων και κερδοφορία στην ελληνική μεταποίηση</i>	55
<i>Εξελίξεις στη διάθρωση της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας</i>	57
<i>Φθίνοντες κλάδοι στην ελληνική μεταποίηση</i>	58
<i>Οι σημαντικοί και δυναμικοί κλάδοι της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας</i>	64
<i>Συμπεράσματα για την Ελληνική Μεταποίηση</i>	73
<i>ΟΙ ΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ</i>	76
<i>Εισαγωγή</i>	76

<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες του Τουρισμού</i>	77
<i>Επενδυτικές Δραστηριότητες στον τομέα του Τουρισμού</i>	82
<i>Συνεδριακά Κέντρα</i>	82
<i>Γήπεδα Γκολφ</i>	82
<i>Ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας</i>	82
<i>Μαρίνες</i>	82
<i>Θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης</i>	82
<i>Θεματικός Τουρισμός</i>	83
<i>Οικοτουρισμός</i>	83
<i>Κατοικίες Διακοπών</i>	83
<i>Κρατικά Ακίνητα</i>	83
<i>Τουριστικά Θέρετρα</i>	83
<i>Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον Τομέα των Τουριστικών Θερέτρων</i>	85
<i>Συνεδριακά Κέντρα</i>	85
<i>Μαρίνες</i>	88
<i>Εγκαταστάσεις Γκολφ</i>	91
<i>Κέντρα Spa & Θαλασσοθεραπείας</i>	94
<i>Εναλλακτικός Τουρισμός</i>	96
<i>Οικοτουρισμός</i>	97
<i>Αθλητικός Τουρισμός</i>	97
<i>Τουρισμός Υγείας</i>	98
<i>Θρησκευτικός Τουρισμός</i>	99
<i>Αγροτουρισμός</i>	99
<i>Βασικές Διαδικασίες Αδειοδότησης στον τομέα του Τουρισμού</i>	100
<i>Διαδικασία Αδειοδότησης στον Ξενοδοχειακό Τομέα</i>	100
<i>Διαδικασία Αδειοδότησης Συνεδριακών Κέντρων:</i>	102
<i>Διαδικασία Αδειοδότησης Τουριστικών Λιμένων – Μαρινών:</i>	103
<i>Διαδικασία Αδειοδότησης Γηπέδων Γκολφ:</i>	105
<i>Διαδικασία Αδειοδότησης Κέντρων Θαλασσοθεραπείας:</i>	107
<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες στον Τομέα του Περιβάλλοντος</i>	109
<i>Πλεονεκτήματα επένδυσης στον Τομέα Διαχείρισης Απορριμμάτων</i>	109
<i>Παραγωγή Ενέργειας από Απορρίμματα</i>	111
<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες στον Τομέα της Ενέργειας</i>	113
<i>Νέες Εφαρμογές</i>	120
<i>Συμπαρογωγή</i>	120
<i>Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)</i>	122
<i>Αιολική</i>	124
<i>Ηλιακή</i>	127
<i>Γεωθερμική</i>	130

<i>Βιομάζα/Βιοκαύσιμα</i>	133
<i>Βιομάζα</i>	134
<i>Βιοκαύσιμα</i>	135
<i>Τομέας Ενέργειας - Αδειοδοτικές Διαδικασίες</i>	135
<i>Γενική διαδικασία αδειοδότησης ΑΠΕ</i>	136
<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες στον Τομέα των Επιστημών Υγείας</i>	140
<i>Περιφερειακό Κέντρο κλινικών ερευνών</i>	141
<i>Επενδυτικές Ευκαιρίες</i>	141
<i>Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον ελληνική αγορά Επιστημών Υγείας</i>	142
<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες στον Τομέα των Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών</i>	147
<i>Οι Αναπτυξιακές Δυνατότητες στον Τομέα των Τροφίμων και Ποτών</i>	154
<i>Λιανική αγορά</i>	156
<i>Τομέας Βιομηχανίας - Αδειοδότηση</i>	156
ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020» ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ - Ανάλυση Ανισοτήτων, Αναπτυξιακών Αναγκών και Δυνατοτήτων για την Περίοδο 2014 - 2020	176
<i>Προσδιορισμός των κύριων αναπτυξιακών αναγκών</i>	176
<i>Ανάλυση περιφερειακών ανισοτήτων, αναπτυξιακών αναγκών και εμποδίων (bottlenecks) για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ε2020</i>	223
<i>Ειδικές χωρικές αναπτυξιακές ανάγκες και δυνατότητες ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών, παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών, καθώς και των περιοχών που πλήττονται από τη φτώχεια, ή/και κατοικούνται από Ευπαθείς-Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες</i>	227
<i>Ιδιαίτερες προκλήσεις νησιωτικών, ορεινών και διασυνοριακών περιοχών</i>	232
<i>Διατομεακές, ή διασυνοριακές προκλήσεις συντονισμού</i>	235
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	237

Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΜΕΣΩ ΕΝΟΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΥ ΟΔΗΓΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η έννοια του Διεπιστημονικού Οδηγού Επιχειρηματικότητας αφορά πρωτίστως την πολύπλευρη προσέγγιση στο ζήτημα της συνολικής οικονομικής δραστηριότητας στην χώρα μας. Οι προτεραιότητες που έχουν τεθεί για την ανάπτυξη της χώρας πρέπει να συνάδουν όχι μόνο με τα οικονομικά δεδομένα και χαρακτηριστικά κάθε κλάδου, ούτως ώστε να διευκολύνεται ο επίδοξος επιχειρηματίας, αλλά να συνάδει και να ενημερώνει για το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο που δυστυχώς για την χώρα μας δεν αποτελεί διαχρονικά σταθερό σημείο αναφοράς.

Στόχος της παρούσας ανάλυσης είναι να καταδείξει τα βασικά χαρακτηριστικά του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα στην χώρα μας, ενώ το «εργαλείο» που ονομάζεται διεπιστημονικός Οδηγός θα λειτουργήσει συνδυαστικά με άλλα εργαλεία που έχουν παραχθεί στα πλαίσια των δράσεων της Πράξης «Συν-Επιχειρείν στην Αττική», ώστε να αποτελέσουν ενιαίο χρηστικό σύνολο με σημαντική υπεραξία για τους επιχειρηματίες.

Σημαντικό τμήμα του Οδηγού θα αναφερθεί στην ανάλυση συγκεκριμένων οικονομικών κλάδων, ώστε να διευκολυνθούν οι επίδοξοι επιχειρηματίες στο να προσεγγίσουν τις δραστηριότητες αυτές και να εξάγουν τα δικά τους – κατά το δυνατόν – ασφαλή συμπεράσματα για τον βαθμό ταυτοποίησης των επιχειρηματικών τους φιλοδοξιών με τις συνθήκες του κάθε κλάδου.

Συμπληρωματικά με τον παρόντα Οδηγό, ως Παραρτήματα προσαρτώνται Κλαδικές Μελέτες διαφόρων κλάδων και πηγών αναφοράς, εγκεκριμένων από θεσμικούς φορείς της χώρας, ώστε να διευρυνθεί η γνώση των αναγνωστών σχετικά με αυτούς.

Φιλοδοξώντας ο παρόν Οδηγός να αποτελέσει χρηστικό εργαλείο στα πλαίσια της υλοποιούμενης Πράξης, παραθέτουμε τις ακόλουθες Ενότητες:

- Ο πρωτογενής Τομέας και οι δυνατότητές του ως διέξοδος επιχειρηματικότητας και απασχόλησης
- Ο δευτερογενής τομέας με έμφαση στην Ελληνική Μεταποίηση, και
- Ο τριτογενής τομέας με έμφαση στην ενέργεια και τον τουρισμό

Ο ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Ελλάδα, χαρακτηρίζεται ως μία χώρα καθαρά γεωργική, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος του εδάφους και του πληθυσμού της ήταν ανέκαθεν γεωργικό. Ταυτόχρονα, ως μεσογειακή χώρα, με μεγάλο αριθμό αλιευτικών αποθεμάτων, έχει κατακτήσει μία από τις υψηλότερες θέσεις στον τομέα της αλιείας, διεθνώς. Για αρκετές δεκαετίες λοιπόν, οι δύο αυτοί τομείς αποτέλεσαν δύο από τους σημαντικότερους πυλώνες της ελληνικής οικονομίας. Η είσοδος της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, είχε ως αποτέλεσμα την αλλοίωση σε ένα βαθμό του αγροτικού και αλιευτικού επαγγέλματος. Ιδιαίτερα για την ελληνική γεωργία, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι στα πλαίσια της ΚΑΠ, οι Έλληνες γεωργοί αρκέστηκαν να λαμβάνουν τις κοινοτικές επιδοτήσεις¹. Παράλληλα με την κατάσταση αυτή, παρατηρήθηκε μία αλόγιστη διόγκωση του τριτογενούς τομέα και μία απαξίωση της πρωτογενούς παραγωγής, γεγονός που οδήγησε σε ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα.

Τα δύο τελευταία χρόνια, η Ελλάδα καταβάλλει μία γιγαντιαία προσπάθεια αναδιάταξης της οικονομίας της μέσα από ένα πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Σ' αυτήν την προσπάθεια πρωταρχικό ρόλο καλείται να διαδραματίσει η πρωτογενής παραγωγή. Για το λόγο αυτό, η εργασία αυτή επιδιώκει να συγκεντρώσει τα μέτρα πολιτικής που έχουν προτείνει διάφοροι φορείς, προκειμένου πραγματοποιηθεί η αναγέννηση του πρωτογενούς τομέα και να καταστεί ο ελληνικός αγροτικός και αλιευτικός τομέας αρωγοί στην ανάπτυξη και την έξοδο από την οικονομική κρίση.

¹ Το αποτέλεσμα είναι σήμερα, το μεγαλύτερο ποσοστό του οικογενειακού γεωργικού εισοδήματος πάνω από 70%, να προέρχεται από τις κοινοτικές επιδοτήσεις, ενώ λιγότερο του 30% προέρχεται από το εισόδημα από τις αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία», Παρουσίαση στην Ημερίδα « Μια συνεκτική αναπτυξιακή προοπτική της Ελλάδας απέναντι στην κρίση», Αθήνα, 2 Ιουλίου 2012 και Παράρτημα, Πίνακας 1.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ

Τα μέτρα που προτείνονται από τους διάφορους φορείς, προκειμένου η ελληνική γεωργία να καταστεί ανταγωνιστικότερη είναι πολλαπλά και εμφανίζουν ομοιότητες αλλά και διαφορές σε πολλά σημεία. Πιο συγκεκριμένα, αφορούν στην:

1. ΑΥΞΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Η Ελλάδα είναι μία κατεξοχήν γεωργική χώρα, καθώς το 97,1% της έκτασης της, σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ², χαρακτηρίζεται ως αγροτικές περιοχές με τα 2/3 του πληθυσμού της χώρας να κατοικούν σε αυτές. Είναι λοιπόν προφανές ότι ο ελληνικός γεωργικός τομέας, παραμένει μέχρι σήμερα ένας από τους σημαντικότερους τομείς της χώρας, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στην οικονομία.

Όσον αφορά στην απασχόληση, ο τομέας της γεωργίας απορροφά το μεγαλύτερο ποσοστό του ανθρώπινου δυναμικού, σε σύγκριση με άλλους τομείς³. Πρέπει όμως να σημειωθεί και ο ηλικιακός παράγοντας, καθώς το ποσοστό ενασχόλησης με τη γεωργία στις νεανικές ηλικίες εμφανίζεται ιδιαίτερα χαμηλό, σε αντίθεση με τις μεγαλύτερες ηλικίες.

Στους ανασταλτικούς παράγοντες της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα πρέπει να προστεθεί και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων⁴.

Παρά την ύπαρξη ερευνητικών κέντρων και εργαστηρίων σε πανεπιστημιακά ιδρύματα, τα οποία στα πλαίσια των ερευνητικών τους δραστηριοτήτων παρέχουν σημαντική τεχνογνωσία στον ελληνικό αγροτικό τομέα, εντούτοις αυτή δεν αξιοποιείται στον

² Κυρίως αγροτικές περιοχές (PR): πάνω από 50% του πληθυσμού ζει στις αγροτικές κοινότητες (με λιγότερο από 150 κατοίκους/km²). Ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές (IR): 15% έως 50% του πληθυσμού της περιοχής ζει στις αγροτικές κοινότητες. Κυρίως αστικές περιοχές (PU): λιγότερο από 15% του

πληθυσμού της περιοχής ζει στις αγροτικές κοινότητες. Βλ. σχετικά: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας», Ενδέκατη Έκδοση, Μάρτιος 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.agrotikianaptixi.gr/Uploads/Files/rdp10_modif_29052012.pdf.

³ Συγκριτικά με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, παρατηρείται μικρό ποσοστό απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών. Βλ. σχετικά: Ελληνική Στατιστική Αρχή, Δελτίο Τύπου, «Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δ΄Τρίμηνο 2011», 15 Μαρτίου 2012, σ. 6, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL:

http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SIO01_DT_QQ_04_2011_01_F_GR.pdf.

⁴ Όσον αφορά στην ενασχόληση των εργαζομένων στον τομέα αυτό με την κατάρτιση, εμφανίζει χαμηλό ποσοστό, το οποίο εν μέρει δικαιολογείται από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αναφορικά με την πρόσβαση σε όλες τις υπηρεσίες που διατίθενται. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, να μην προσφέρονται σε όλους ίσες ευκαιρίες ενημέρωσης, κατάρτισης και εκπαίδευσης. Βλ. σχετικά: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας», σσ. 11-12.

βαθμό που θα έπρεπε από τους αγρότες⁵. Εκτός αυτού, δεν υπάρχει μηχανισμός ο οποίος να διαχέει τα αποτελέσματα της επιστημονικής έρευνας στη διαδικασία του σχεδιασμού και της εφαρμογής της αγροτικής πολιτικής, εκτός από κάποιες σπάνιες περιπτώσεις⁶.

Ωστόσο, αναλύοντας τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, διαπιστώνεται ότι με την έναρξη της ελληνικής κρίσης αυξήθηκε το ποσοστό των νεοεισερχόμενων στη γεωργία, ενώ μεγάλος ήταν και ο αριθμός εκείνων που εγκατέλειψαν άλλους τομείς εργασίας και στράφηκαν στη γεωργία⁷. Από τα άτομα αυτά, το 85% είναι μέλη αγροτικών νοικοκυριών και το 15% προέρχονται από τη μισθωτή απασχόληση. Έτσι, η γεωργία φαίνεται μετά τα μέσα του 2007 να ανακτά τις θέσεις απασχόλησης που είχαν χαθεί από τις αρχές του 2006, όταν άρχισε η εφαρμογή της τελευταίας αναθεώρησης της ΚΑΠ⁸.

Ως εκ τούτου, ένας από τους βασικούς τομείς που θα επωφεληθεί άμεσα από την ανάπτυξη του γεωργικού τομέα είναι αυτός της απασχόλησης. Μέχρι σήμερα, περίπου το 90% των απασχολούμενων στη γεωργία είναι αλλοδαποί⁹. Με την έναρξη όμως της ελληνικής οικονομικής κρίσης, η συμπεριφορά και οι προτιμήσεις των Ελλήνων άλλαξαν άρδην, καθώς μεγάλο είναι το ποσοστό εκείνων που εκδηλώνουν ενδιαφέρον για απασχόληση στον γεωργικό τομέα¹⁰.

⁵ Η κατάσταση αυτή εξηγείται ως ένα σημείο από το γεγονός ότι υπάρχει αδυναμία προσαρμογής της τεχνολογίας και των καινοτομιών στις ιδιαιτερότητες των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων. Βλ. σχετικά: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας», σσ. 12-13.

⁶ Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές», *Νέος Λόγος Ερμής*, τ. 2., 15 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://ardin-rixi.gr/archives/3811>.

⁷ Α. ΣΤΕΡΓΙΟΥ, «38.000 ΕΠΙΣΤΑΝ ΔΟΥΛΕΙΑ ΣΤΟ ΧΩΡΑΦΙ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑ 2008-2011», ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ, 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 2011, ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΙΣ 08/07/2012, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ URL: [HTTP://WWW.ENET.GR/?i=news.el.article&id=259564](http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=259564).

⁸ Τα τελευταία 3 χρόνια η γεωργία έχει χάσει 20.000 θέσεις εργασίας, εντούτοις 17.000 θέσεις έχουν δημιουργηθεί στον πρωτογενή τομέα, στις αστικές όμως περιοχές της χώρας. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία» και Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

⁹ Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, το 2010 οι αλλοδαποί έφταναν το 8,2% του συνολικού δυναμικού που απασχολούνταν στη γεωργία. Η κατάσταση αυτή επιβεβαιώνει και τη νοοτροπία από την οποία διακατέχονταν μέχρι σήμερα οι Έλληνες αναφορικά με την ενασχόληση, εποχιακή ή μόνιμη, με τις αγροτικές εργασίες. Βλ. σχετικά: Παράρτημα, Πίνακας 2.

¹⁰ Σύμφωνα μάλιστα με το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, μεγάλο ποσοστό του ελληνικού πληθυσμού προτίθεται να επιστρέψει στην επαρχία και να απασχοληθεί με τη γεωργία, αξιοποιώντας την ανεκμετάλλευτη γεωργική γη. Από αυτούς, το μεγαλύτερο ποσοστό είναι νέοι, ηλικίας 25-40 ετών, οι οποίοι διαθέτουν και υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Βλ. σχετικά: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δελτίο Τύπου, Δημοσίευση 27 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 8 Ιουλίου 2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.minagric.gr/index.php/el/news/deltiotypou/arxeiodt/516-dt27032012.html>.

Έχοντας υπόψη αυτά τα δεδομένα, θα μπορούσε να υπάρξει μία συνεργασία ανάμεσα στον Οργανισμό Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και την τοπική αυτοδιοίκηση για την ενίσχυση της απασχόλησης¹¹. Το Υπουργείο από την πλευρά του, στα πλαίσια της αγροτικής πολιτικής υλοποιεί ήδη πρόγραμμα που αφορά στην εγκατάσταση νέων αγροτών σε ανεκμετάλλευτη αγροτική γη του δημοσίου, αποσκοπώντας αφενός μεν, στην ένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας και αφετέρου, στη στροφή προς νέες εναλλακτικές καλλιέργειες και εκτροφές. Αυτή η πολιτική έχει βρει ανταπόκριση στους νέους, οι οποίοι έχουν γνώση του αντικειμένου, γεγονός που αποδεικνύει ότι η γνώση αρχίζει να συνδέεται σιγά σιγά με την παραγωγή¹².

Στην προσπάθεια αυτή συμβάλλουν και τα επιχειρησιακά προγράμματα του Υπουργείου Ανάπτυξης, όπως αυτά της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και των σχεδίων βελτίωσης της ποιότητας, με τα οποία το Υπουργείο στηρίζει και ενημερώνει τους αγρότες.

Όπως προαναφέραμε, στην κατηγορία των νέων που αναζητούν εργασία στον αγροτικό τομέα, ανήκουν πολλοί που διαθέτουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Πρέπει λοιπόν να ενταθούν οι προσπάθειες, προκειμένου να παραχωρείται γη στους νέους αγρότες¹³. Ταυτόχρονα όμως πρέπει να ενισχυθούν και οι προσπάθειες για εκπαίδευση και επιμόρφωση, στα πλαίσια της δια βίου μάθησης, ενώ πρέπει να παρέχονται και κίνητρα προκειμένου να ενισχυθούν όσοι κάνουν επιχειρηματικά βήματα. Μάλιστα, επειδή τα ποσοστά απασχόλησης στις γυναίκες είναι χαμηλά, κρίνεται απαραίτητη η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας¹⁴.

¹¹ Σαν μέτρο θα μπορούσε να προταθεί σε κάθε Περιφέρεια οι παραγωγοί να έχουν τη δυνατότητα να δηλώνουν στον ΟΑΕΔ τις θέσεις εργασίας που χρειάζονται και στη συνέχεια οι άνεργοι να μπορούν με τη σειρά τους να ενημερώνονται και να εκδηλώνουν ενδιαφέρον. Βλ. σχετικά: ΝΔ: «Να απασχοληθούν άνεργοι Έλληνες στον αγροτικό τομέα», 18 Απριλίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL:[http://www.newsbomb.gr/ekloges-2012/nea-dimokratia/story/129174/nd-na-apasholithoyn-
anergoi-ellines-ston-agrotiko-tomea](http://www.newsbomb.gr/ekloges-2012/nea-dimokratia/story/129174/nd-na-apasholithoyn-anergoi-ellines-ston-agrotiko-tomea) .

¹² Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δελτίο Τύπου.

¹³ Την πρόταση αυτή έχει κάνει το ΠΑΣΟΚ στο πρόγραμμα του για την αγροτική πολιτική. Βλ. σχετικά: ΠΑΣΟΚ, «Αγροτική Πολιτική», 2.6.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.pasok.gr/portal/resource/contentObject/id/3d0a886a-f023-4468-9065-65898e3fa017> .

¹⁴ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση», Εκδήλωση ΣΥΡΙΖΑ στην Αγροτικά, 05 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=667493> .

Πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι η ΕΕ, στα πλαίσια της βοήθειας που παρέχει στην Ελλάδα, παρέχει οικονομική υποστήριξη με στόχο την ενίσχυση της αγροτικής απασχόλησης.¹⁵

2. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΗΣ ΓΗΣ

Όσον αφορά στην πολιτική της γης, μέχρι σήμερα δεν έχει αναπτυχθεί μία ολοκληρωμένη πολιτική, η οποία να περιλαμβάνει στόχους που να αποβλέπουν στην άρση των εμποδίων, επιτρέποντας όχι μόνο την άσκηση της αγροτικής δραστηριότητας, αλλά κυρίως την ομαλή υλοποίηση των επενδύσεων.

Για να μπορέσει να ενισχυθεί η απασχόληση, αλλά και να αξιοποιηθεί η αγροτική γη με τους πλέον παραγωγικούς και αποτελεσματικούς τρόπους, χρειάζονται και περαιτέρω μέτρα.¹⁶

Αναφορικά με όσους έχουν στην κατοχή τους γη, χωρίς όμως να την εκμεταλλεύονται, ο ΣΥΡΙΖΑ στο πρόγραμμα του υποστηρίζει την αναγκαιότητα μέτρων αποθάρρυνσης.

Ταυτόχρονα και η Πανελληνία Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ) έχει προτείνει τη δική της εκδοχή για την υιοθέτηση μίας πολιτικής γης, η οποία θα περιλαμβάνει αναλυτικά μέτρα¹⁷.

¹⁵ Τον Δεκέμβριο του 2011, η καταβολή του 1,7 δισεκατομμυρίου ευρώ, είχε ως αποτέλεσμα περισσότεροι από 8000 νέοι, να εγκατασταθούν ως αγρότες σε αγροτικές περιοχές της Ελλάδας. Στόχος των κονδυλίων αυτών, ο οποίος και επιτεύχθηκε, ήταν να γίνουν επενδύσεις στον γεωργικό τομέα, καθώς και στους τομείς της μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων. Βλ. σχετικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, «Ανάπτυξη για την Ελλάδα», 18.4.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/financial_operations/pdf/2012-04-18-greece-comm_el.pdf.

¹⁶ Έχει προταθεί να παραχωρηθεί στους αγρότες γη του δημοσίου, με σχέση μακροχρόνιας μίσθωσης. Με το μέτρο αυτό, θα δοθεί η δυνατότητα στους αγρότες να αυξήσουν την παραγωγικότητα της γης, υιοθετώντας σύγχρονες μεθόδους, επιτυγχάνοντας παράλληλα και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Βλ. σχετικά: McKinsey&Company, "Greece 10 Years Ahead, Defining Greece's new growth model and strategy", March 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.mckinsey.com/locations/athens/GreeceExecutiveSummary_new/pdfs/Executive_summary_English.pdf

¹⁷ Η ΠΑΣΕΓΕΣ υποστηρίζει ότι προκειμένου να διατηρηθεί η γη, αλλά και η χωροθέτησή της, είναι απαραίτητη προϋπόθεση να γίνεται χρήση αυτής. Φυσικά, πρέπει να θεσπιστούν μέτρα και πολιτικές, που να προστατεύουν την αγροτική γη από τον ανταγωνισμό ανάμεσα στον συγκεκριμένο τομέα και σε άλλους, οι οποίοι κάνουν χρήση της γης, όπως για παράδειγμα ο τουρισμός και η βιομηχανία. Για τον λόγο αυτό, κρίνεται ζωτικής σημασίας η δημιουργία ενός εθνικού αγροτικού κτηματολογίου. Με τον τρόπο αυτό θα κατοχυρωθεί η ιδιοκτησία των εκτάσεων, οι οποίες έχουν παραχωρηθεί εδώ και πολλά χρόνια στους αγρότες για καλλιέργεια. Για τη δημιουργία του εθνικού αγροτικού κτηματολογίου μπορεί να χρησιμοποιηθεί αρχικά ως υλικό η βάση δεδομένων που έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των ενισχύσεων και η οποία περιλαμβάνει τις εκτάσεις που καλλιεργούνται. Προκειμένου όμως να υλοποιηθεί η πολιτική αυτή, θα πρέπει τα Υπουργεία Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων να θεσπίσουν μέτρα για τη χωροθέτηση και την καθιέρωση χρήσεων γεωργικής

3. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η οικονομική κρίση έχει ως συνέπεια τη σταδιακή μείωση του εισοδήματος των Ελλήνων γεωργών και κτηνοτρόφων, την ίδια στιγμή που το αγροτικό εισόδημα των Ευρωπαίων αυξάνεται¹⁸. Αξίζει να σημειωθεί επίσης, ότι η γεωργία αποτελεί μόνο το 36% του εισοδήματος των αγροτικών οικογενειών, με περισσότερο του 50% να προέρχεται από άλλες πηγές¹⁹.

Η κατάσταση αυτή επιδεινώθηκε από διάφορες αλλαγές²⁰. Παράλληλα, η μείωση της χρηματοδότησης από την Αγροτική Τράπεζα, αλλά και από άλλες εμπορικές τράπεζες, η κατάργηση της πίστωσης από πολλούς προμηθευτές, και η μετάθεση πληρωμών από πολλούς εμπόρους ή και η αθέτηση συμφωνιών, επιδεινώνει την κατάσταση²¹.

Πρέπει να αναφερθεί επίσης, ότι ο αγροτικός τομέας αντιμετωπίζει ένα τεράστιο πρόβλημα, σχετικά με την ανάπτυξη. Παρά το γεγονός ότι η χώρα διαθέτει πολυετή εμπειρία από τον σχεδιασμό και την εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων, εντούτοις τίθεται ζήτημα ως προς το κατά πόσο ο αναπτυξιακός σχεδιασμός για την ελληνική ύπαιθρο χαρακτηρίζεται ως αποτελεσματικός. Σε όλα τα αναπτυξιακά προγράμματα παρατηρείται μία καθυστέρηση ενώ και η υλοποίηση πραγματοποιείται με αργούς ρυθμούς. Την ίδια καθυστέρηση αντιμετωπίζει και η εφαρμογή του αγροτικού Ταμείου Ενίσχυσης Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ).

και κτηνοτροφικής γης, καθώς και για την κατοχύρωση της ιδιοκτησίας των εκτάσεων που έχουν παραχωρηθεί σε επαγγελματίες αγρότες. Επιπλέον, θα πρέπει να αξιοποιηθεί ως βασικό εργαλείο υλοποίησης της πολιτικής γης, η βάση δεδομένων των Αιτήσεων Ενιαίας Ενίσχυσης και του Μητρώου Αγροτών και Αγροτικών Εκμεταλλεύσεων. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

¹⁸ Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Eurostat), τα τελευταία χρόνια η μείωση του εισοδήματος των αγροτών στη χώρα μας φθάνει στο 20,9%, όταν το μέσο ευρωπαϊκό αγροτικό εισόδημα αυξάνεται με ρυθμό 18,3%. Βλ. σχετικά: Γ. Κασαπίδης, Δελτίο Τύπου, «Απροστάτευτοι στην κρίση οι Έλληνες αγρότες», 13 Ιανουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.kasapidis.gr/index.php?module=action&task=read&id=907>.

¹⁹ Σύμφωνα με στοιχεία του 2008. Βλ. σχετικά Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία».

²⁰ Οι αλλαγές ήταν: α) άνοδος του κόστους παραγωγής, που προκλήθηκε από την επιβολή φόρων, β) αύξηση του ΦΠΑ σε εργαλεία, πάγιο εξοπλισμό, γ) επιβαρύνσεις στις τιμές ζωοτροφών, φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, και δ) η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών υπέρ ΕΛΓΑ. Το γεγονός ότι οι Έλληνες δεν έχουν ακόμα λάβει τις αποζημιώσεις για τις αποδεδειγμένες ζημιές που έχουν υποστεί, κατά διαστήματα, οι καλλιέργειές τους, επέτεινε την κατάσταση. Σύμφωνα με τη ΝΔ, ο ΕΛΓΑ, ο οποίος έχει ως καθήκον την αναπλήρωση της απώλειας εισοδήματος των παραγωγών, έχει μετατραπεί στην ουσία σε έναν εισπρακτικό μηχανισμό, ο οποίος καθημερινά επιχειρεί να υποβαθμίσει την σοβαρότητα των πραγματικών ζημιών σε φυτική και ζωική παραγωγή Βλ. σχετικά: Γ. Κασαπίδης, «Απροστάτευτοι στην κρίση οι Έλληνες αγρότες».

²¹ Παρατηρείται επίσης καθυστέρηση των πληρωμών των προμηθευτών από τις μεγάλες αλυσίδες λιανικής πώλησης τροφίμων, κατά παράβαση της σχετικής Κοινοτικής Οδηγίας και του υφιστάμενου εθνικού πλαισίου. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει» και «Από την ύπαιθρο θα αρχίσει η ανάκαμψη», 16 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://ndthessaloniki.gr/?p=6180>.

Την κατάσταση επιδεινώνει και ο ανταγωνισμός που επικρατεί στην παγκόσμια αγορά, ο οποίος καθιστά δύσκολο για τα προϊόντα του ελληνικού γεωργικού τομέα να ανταγωνιστούν τα διεθνή, καθώς πολλά από αυτά παράγονται με μικρότερο κόστος²². Σε αυτό έρχεται να προστεθεί και η μείωση των επενδύσεων, οι οποίες αποτελούν βασικό παράγοντα²³. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και ο Αντιπρόεδρος της ΠΑΣΕΓΕΣ, κος Γρηγόρης Αλεξανδρής «παρατηρείται συνεχής πτώση των επενδύσεων που λαμβάνει τα χαρακτηριστικά της αποεπένδυσης»²⁴.

Ταυτόχρονα, η απουσία συλλογικότητας είναι ένας ακόμα ανασταλτικός παράγοντας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Ομάδων Παραγωγών (ΟΠ) στα οπωροκηπευτικά²⁵, οι οποίες εντέλει δραστηριοποιήθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στη διαδικασία των αποσύρσεων («χωματερών») ²⁶. Πρέπει επίσης να αναφερθεί το γεγονός ότι μόλις το 11,2% της συνολικής ποσότητας φρούτων και λαχανικών διακινείται μέσα από οργανώσεις παραγωγών²⁷.

Από την άλλη πλευρά, οι επιδοτήσεις που παρέχονταν μέχρι σήμερα στις γεωργικές επενδύσεις, χρησιμοποιήθηκαν για την απόκτηση μηχανολογικού εξοπλισμού πολύ μεγαλύτερου από αυτόν που πραγματικά χρειάζονταν για τις εκμεταλλεύσεις²⁸.

Στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας, είναι απαραίτητο να δοθεί έμφαση στην ενίσχυση μικρών και μεσαίων αγροτών. Επίσης, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις μεταποίησης αγροτικών προϊόντων μπορούν να ενισχυθούν μέσα από προγράμματα

²² Το χαμηλό επίπεδο μισθών σε άλλες χώρες, συμβάλλει στη διαμόρφωση χαμηλού τελικού κόστους, καθιστώντας τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα μη ανταγωνιστικά. Βλ. σχετικά: Μ. Στρατάκης, «Ο Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα και το μέλλον του», Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://vo.pasok.gr/mstratakis/archives/1031>.

²³ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δελτίο Τύπου, σσ. 4-9.

²⁴ Γρ. Αλεξιάδης, «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα», 11.01.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/H-pagkosmia-oikonomikh-krish-kai-o-rolos-toy-prwtogenoys-tomea>.

²⁵ Οι Ομάδες Παραγωγών στα οπωροκηπευτικά αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής γεωργίας, οι οποίες μαζί με την υποχρεωτική τυποποίηση και την εφαρμογή προτύπων ποιότητας, ήταν πάντα τα βασικά στοιχεία του πλαισίου πολιτικής για τα οπωροκηπευτικά. Ο ρόλος τους ήταν να συντονίσουν τα μέλη τους σε ενέργειες σχετικές με την παραγωγή και την προώθηση της εμπορίας. Συγκροτήθηκαν και λειτούργησαν με κοινοτική και εθνική στήριξη. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

²⁶ Οι χωματερές, ήταν ένα μέτρο που είχε προβλεφθεί ως μία έκτακτη δυνατότητα σε περιόδους υπερπαραγωγής. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

²⁷ Σύμφωνα με στοιχεία του 2009. Βλ. σχετικά Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία».

²⁸ Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση του βαμβακιού, στην οποία είχε δοθεί μηχανολογικός εξοπλισμός, χωρίς όμως να γίνουν οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταβολές (μεγέθυνση, μείωση του κόστους παραγωγής, κλπ.) στο επίπεδο των εκμεταλλεύσεων. Το αποτέλεσμα είναι να επιβαρυνθεί δυσανάλογα το κόστος παραγωγής και να γίνει σπατάλη πολύτιμων πόρων. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

ανάπτυξης. Παράλληλα πρέπει να αξιοποιηθούν οι τοπικοί πόροι και να αναπτυχθούν αγροτουριστικές και οικοτουριστικές δραστηριότητες. Προκειμένου να υλοποιηθούν τα προτεινόμενα μέτρα και κατ' επέκταση να αναπτυχθεί η αγροτική παραγωγή, πρέπει να πραγματοποιηθούν περιφερειακές αγροτικές συμπράξεις²⁹.

Θετικό μέτρο αποτελεί η δημιουργία νέων συνεταιρισμών, οι οποίοι θα λειτουργήσουν σύμφωνα με νέο θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα διαφυλάσσει το δημοκρατικό και συμμετοχικό χαρακτήρα τους³⁰. Με τον τομέα της επιχειρηματικότητας έχει ασχοληθεί και το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης, θεσπίζοντας ως πυλώνα την *εξυγίανση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας των αγροτών*. Για να επιτευχθεί αυτό είναι αναγκαία η συλλογική εργασία, ώστε να μειωθεί με αυτόν τον τρόπο το κόστος, να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα στις αγορές και να παταχθεί η κερδοσκοπία. Επιπλέον, προκειμένου να διασφαλιστεί η συλλογικότητα, πρέπει να σταματήσει η συχνή αλλαγή της συνεταιριστικής νομοθεσίας³¹.

Αναγκαία κρίνεται όμως και η μεταρρύθμιση του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 του Υπουργείου όσον αφορά στην αξιοποίηση των πόρων που διατίθενται για τη στήριξη των επενδύσεων στον αγροτικό τομέα. Συγκεκριμένα, έχουν προταθεί τα εξής:

- Να αρχίσει η λειτουργία του Ταμείου Αγροτικής Επιχειρηματικότητας, το οποίο έχει συσταθεί από τον Μάρτιο του 2011 και να συμφωνηθεί η χρηματοδότηση από το Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ Α.Ε.). Έτσι, θα χρηματοδοτηθούν τα επενδυτικά σχέδια που έχουν πρόσφατα υποβληθεί για τον εκσυγχρονισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων.
- Να επιταχυνθούν οι διαδικασίες για την αξιολόγηση, την προέγκριση, την έγκριση και την πληρωμή των επενδυτικών μέτρων του Προγράμματος, με προτεραιότητα στις επενδύσεις που αφορούν στην πρωτογενή παραγωγή, αλλά και στη μεταποίηση και εμπορία αγροτικών προϊόντων.
- Πρέπει, αφενός μεν να αναθεωρηθεί το επιχειρησιακό Πρόγραμμα, ώστε να απενταχθούν μέτρα που παρουσιάζουν περιορισμένο ενδιαφέρον ή/και χα-

²⁹ ΠΑΣΟΚ, *Αγροτική Πολιτική*.

³⁰ Το πλαίσιο αυτό θα προσφέρει τη δυνατότητα στα μέλη των συνεταιρισμών να ελέγχουν και να διακινούν πλήρως και ουσιαστικά τα προϊόντα τους, εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό τον παραγωγικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών. Βλ. σχετικά: Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

³¹ Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία».

μηλή απορρόφηση, αφετέρου να αξιοποιηθούν όλα τα διατιθέμενα χρηματοδοτικά εργαλεία των συναρμόδιων υπουργείων για τη στήριξη και την ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας.³²

Επίσης βασική είναι και η συνεχής κατάρτιση των αγροτών, προκειμένου αφενός κάποιιοι να γνωρίσουν τις βασικές αρχές της επιχειρηματικότητας, αφετέρου κάποιιοι να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες μέσω της παρακολούθησης προγραμμάτων marketing. Συγκεκριμένα, έχουν προταθεί από πανεπιστημιακούς τα εξής μέτρα:

- Είναι αναγκαίο οι επιχειρηματίες – αγρότες να αλλάξουν την επιχειρηματική τους νοοτροπία, να κατανοήσουν και να προσαρμοστούν στους νέους κανόνες της αγοράς. Διατήρηση των τιμών σε σταθερά επίπεδα, με μείωση των περιθωρίων κέρδους³³.
- Στην περίπτωση που δεν είναι εφικτή η μείωση του κόστους παραγωγής, να καταβάλλονται προσπάθειες για βελτίωση της ποιότητας του προϊόντος.
- Οι αγρότες, αντί να μειώνουν τις τιμές, να παρέχουν περισσότερα οφέλη για τους πελάτες τους³⁴.
- Μεγαλύτερη έμφαση στο μάρκετινγκ, με τη σωστή αξιοποίηση και του διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων δικτύωσης³⁵.

Όσον αφορά στη χρήση της τεχνολογίας στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας, και ειδικότερα στη χρήση του ηλεκτρονικού εμπορίου, πρέπει να σημειωθεί ότι αυτή συγκεντρώνει πληθώρα πλεονεκτημάτων. Ταυτόχρονα, επιτυγχάνεται η εξοικονόμηση χρόνου, πόρων και η αύξηση των πωλήσεων, πάντα όμως υπό την προϋπόθεση ότι θα

³² Προτεραιότητα έχουν: α) Η πρόσβαση των μικρομεσαίων συνεταιριστικών επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα στα μέτρα και τις δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας και Επιχειρηματικότητας (ΕΠΙΑΝ II) του ΕΣΠΑ, όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα “Εξωστρέφεια-Ανταγωνιστικότητα”, το πρόγραμμα για την “Πράσινη Ανάπτυξη” κ.α. και β) Η ένταξη των μικρομεσαίων συνεταιριστικών επιχειρήσεων του αγροτικού τομέα στο σχεδιαζόμενο πρόγραμμα του ΕΣΠΑ για την ενίσχυση της ρευστότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με κεφάλαια κίνησης. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμύχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

³³ Για παράδειγμα, μπορούν α) να στραφούν στην παραγωγή νέων εμπορεύσιμων προϊόντων, β) να πιστοποιούν τα προϊόντα τους με βάση τις ευρωπαϊκές προδιαγραφές γ) να διασφαλίζουν την ποιότητα των προϊόντων τους (με ISO 9000, 14000 κ.ά) δ) να δίνουν περισσότερη έμφαση στην καινοτομία. Βλ. σχετικά: Γ. Παπαδόπουλος, «Αρχές Αντιμετώπισης της Οικονομικής Κρίσης», Σεμινάριο για Νέρους Αγρότες στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Ιούλιος-Αύγουστος 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=1833&cnode=31>

³⁴ Για παράδειγμα, α) να μην υπάρχουν επιπλέον χρεώσεις στα μεταφορικά β) να δίνεται περισσότερο βάρος στην κοινωνική ευθύνη της επιχείρησης, με ενέργειες για την προστασία του περιβάλλοντος ή την παροχή βοήθειας σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες. Βλ. σχετικά: Γ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*

³⁵ Γ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*

έχουν διαμορφωθεί οι κατάλληλες συνθήκες, ο σωστός σχεδιασμός και θα έχουν τεθεί οι σωστοί στόχοι³⁶.

Στα πλεονεκτήματα συγκαταλέγονται οι συναλλαγές, οι οποίες πραγματοποιούνται με μικρό κόστος, γεγονός που προσφέρει τη δυνατότητα περισσότερων αγορών ανά συναλλαγή.³⁷

Ο αγρότης λοιπόν μπορεί να επιλέξει να διαμορφώσει την επιχείρησή του είτε στη βάση του B-to-B (Επιχείρηση προς Επιχείρηση) είτε στη βάση B-to-C (Επιχείρηση προς Καταναλωτή)³⁸.

4. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στα πλαίσια της επιχειρηματικότητας και συγκεκριμένα της ενίσχυσης τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών, αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια ο αγροτουρισμός³⁹, λόγω της αυξημένης τουριστικής ζήτησης. Ο αγροτουρισμός αποτελεί μία εναλλακτική μορφή επιχειρηματικότητας η οποία όχι μόνο συμβάλλει στην ενίσχυση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα, αλλά και στην ανάπτυξη σε τοπικό επίπεδο καθώς και στην ευημερία του τοπικού πληθυσμού.

Το γεγονός όμως ότι στην Ελλάδα ο αγροτουρισμός ασκείται από επιχειρηματίες, οι οποίοι δεν προσφέρουν αγροτουρισμό παρά μόνο κατάλυμα, δεν προσφέρει τη δυνατότητα στους αγρότες να αναπτύξουν επιχειρηματικότητα σε αυτόν τον τομέα⁴⁰.

³⁶ Γ. Τζήμας, Κ. Πουλάς, Ε. Βιέννας, «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών: Πρωτοπóρες Μέθοδοι Προώθησης και Πώλησης Αγροτικών Προϊόντων. Εγχειρίδιο Ορθών Πρακτικών. Ηλεκτρονικό Εμπόριο», Στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη των Νέων Αγροτών», Τελευταία Πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=1833&cnode=31>

³⁷ Ο επιχειρηματίας μπορεί να ενταχθεί άμεσα και χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες στην αγορά. Από την πλευρά τους οι καταναλωτές έχουν την άνεση να επιλέγουν τον τρόπο αγοράς, καθώς το ηλεκτρονικό εμπόριο προσφέρει δυνατότητα για ολοκλήρωση της παραγγελίας μετά από πολλές μέρες, εκτέλεση πολύπλοκων παραγγελιών, σύγκριση τιμών, αναζήτηση ανάμεσα σε πολλούς και διαφορετικούς καταλόγους προϊόντων. Βλ. σχετικά: Γ. Τζήμας, Κ. Πουλάς, Ε. Βιέννας, *ό.π.*

³⁸ Στα πλαίσια της πρώτης μορφής ηλεκτρονικού εμπορίου επιτρέπεται η πραγματοποίηση πωλήσεων απευθείας σε επιχειρήσεις (π.χ εστιατόρια), αλλά και σε άλλες αγορές όπως και σε κρατικούς φορείς (π.χ σχολεία, νοσοκομεία κ.τ.λ). Με τη δεύτερη μορφή, ο καταναλωτής μπορεί να απευθύνεται κατευθείαν στον παραγωγό για την παραγγελία του και να απολαμβάνει τις υπηρεσίες παράδοσης κατ'οίκου. Βλ. σχετικά: Γ. Τζήμας, Κ. Πουλάς, Ε. Βιέννας, *ό.π.*

³⁹ Ο αγροτουρισμός αναπτύσσεται στον αγροτικό χώρο από άτομα που έχουν ως κύριο επάγγελμα το αγροτικό και διαμένουν μόνιμα στην περιοχή αυτή. Η ενασχόληση με τον αγροτουρισμό γίνεται με κύριο στόχο την ενίσχυση του εισοδήματός τους, μέσα από την εκμετάλλευση των καταλυμάτων, την τροφοδοσία των τουριστικών μονάδων με προϊόντα τοπικής παραγωγής, ενώ ενισχύουν ταυτόχρονα και την τοπική οικονομία. Βλ. σχετικά: Δ. Λαγός, «Ο αγροτουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας», Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://conference.arcadians.gr/index.php?catid=1&itemid=7>

⁴⁰ Ο αγροτουρισμός αποτελεί μία ήπια μορφή τουρισμού. Στα πλαίσια του αγροτουρισμού, οι επισκέπτες διαμένουν σε αγρόκτημα, ενώ συμμετέχουν και σε αγροτικές δραστηριότητες. Το νέο νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει ότι οι υπηρεσίες που προσφέρονται στα πλαίσια του αγροτουρισμού χαρακτηρίζονται ως

Ο αγροτουρισμός προσφέρει πολλαπλά οφέλη στον αγρότη⁴¹. Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η θέσπιση ενός συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου, το οποίο θα ορίζει το αγροτικό επάγγελμα ως ιδιαίτερη επαγγελματική ομάδα. Είναι γεγονός ότι μόνο ο αγρότης έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει όλα τα στοιχεία του τοπου στον επισκέπτη, καθώς ο ίδιος μόνο γνωρίζει τον τόπο και διαθέτει εμπειρίες σχετικά με αυτόν. Επίσης, θα πρέπει να υπάρξει σαφής οριοθέτηση του αγροτουρισμού, έτσι ώστε να υπάρξουν αγροτουριστικές συλλογικές δομές, με τη μορφή αγροτικών συνδικαλιστικών οργανώσεων⁴². Όσον αφορά στο κατά πόσο ο αγροτουρισμός θα πρέπει να είναι ανοικτό επάγγελμα, από κάποιους υποστηρίζεται πως πρέπει να είναι έτσι, ώστε όποιος θέλει να έχει τη δυνατότητα να γίνει αγρότης και να εκφράζεται συνδικαλιστικά από τις Αγροτικές Συνδικαλιστικές Οργανώσεις⁴³.

Επιπλέον, βασική προϋπόθεση είναι η ενασχόληση του αγρότη με τον αγροτουρισμό να διαπνέεται από αγάπη για τον τόπο⁴⁴, ενώ οι δραστηριότητες που θα προσφέρει στους επισκέπτες να χαρακτηρίζονται από ποιότητα, σεβασμό προς την πολιτιστική κληρονομιά και προς το περιβάλλον. Και η αυθεντικότητα όμως των υπηρεσιών είναι απαραίτητο στοιχείο, για την ανάπτυξη του αγροτουρισμού, καθώς αυτό που ζητά ο επισκέπτης, και είναι και ένας στόχος του αγροτουρισμού, είναι να γνωρίσει από κοντά τις αγροτικές περιοχές και τα τοπικά προϊόντα, να ασχοληθεί με αγροτικές δραστηριότητες και να ζήσει την καθημερινότητα των ανθρώπων του τόπου που επισκέπτεται⁴⁵. Στα πλαίσια αυτά, και προκειμένου να δομηθεί ένα ιστός κοινωνικής

τουριστικές και προσφέρονται από αγρότες. Συνεπώς, αυτές οι υπηρεσίες προσφέρονται στο σύνολο τους στα πλαίσια άσκησης του αγροτικού επαγγέλματος, γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τον αρχικό ορισμό του αγροτουρισμού. Βλ. σχετικά: Α. Τσακίρη, «Αγρότες, Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη», 01 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.epixeiro.gr/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BE%CF%B7/%CE%91%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CF%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/2284-2012-03-01-08-11-16>

⁴¹ Συγκεκριμένα, ο αγρότης έχει τη δυνατότητα να ενισχύει το εισόδημα του αλλά και να ενισχύει την τοπική αγορά μέσα από την εκμετάλλευση καταλυμάτων και την προσφορά προϊόντων τοπικής αγροτικής προέλευσης. Δημιουργείται με τον τρόπο αυτό ένα κίνητρο ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας και σε αγροτικές περιοχές που μέχρι σήμερα δεν έχουν αξιοποιηθεί. Στην προσπάθεια αυτή, και κατ'επέκταση στην ενίσχυση του αγροτικού επαγγέλματος, θα συμβάλλουν και οι συνεταιρισμοί καθώς και τα δίκτυα αγροτουριστικών επιχειρήσεων. Ένα επιπλέον όφελος από τον αγροτουρισμό είναι ότι μέσα από τη χρήση του ως εργαλείο εκπαίδευσης του κοινού, το ενημερώνει αναφορικά με τη σημασία της γεωργίας αλλά και το πώς αυτή συμβάλλει στην οικονομία της χώρας. Βλ. σχετικά: Α. Τσακίρη, *ό.π.*

⁴² Δ. Παπακωνσταντίνου, «Μιχαηλίδης: Αγροτουρισμός, ένα αγροτικό επάγγελμα», 24 Μαΐου 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.askjim.gr/agro/?p=3724>

⁴³ Δ. Παπακωνσταντίνου, *ό.π.*

⁴⁴ Α. Τσακίρη, «Αγρότες, Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη».

⁴⁵ Όπως έχει αναφέρει χαρακτηριστικά και ο γεωπόνος κος Παπακωνσταντίνου Μιχαηλίδης, «στον αγροτουρισμό, οι «τουρίστες» ή «επισκέπτες» δεν είναι «πελάτες», αλλά φιλοξενούμενοι, που τους δεχόμαστε στο χώρο μας, μοιραζόμαστε το σύνθησε φαγητό μας, μας σέβονται ως αγρότες [...] σέβονται τον τοπικό πολιτισμό, τα ήθη και έθιμά μας, και συμμετέχουν στις τοπικές αγροτικές ασχολίες». Βλ. σχετικά: Δ. Παπακωνσταντίνου, «Μιχαηλίδης: Αγροτουρισμός, ένα αγροτικό επάγγελμα».

και οικονομικής ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών, είναι απαραίτητο να δίνεται και έμφαση στις ανθρώπινες σχέσεις⁴⁶.

5. ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΛΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

Η υιοθέτηση «καλών» πρακτικών, είναι επίσης ένα μέτρο που έχει προταθεί από αρκετούς. Στα πλαίσια αυτού του μέτρου, θα ενθαρρυνθούν οι αγρότες να υιοθετήσουν «καλές» πρακτικές, όπως η μείωση χρήσης νερού και η μείωση των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων, πρακτικές οι οποίες θα μειώσουν το κόστος παραγωγής⁴⁷. Συγκεκριμένα, όσον αφορά στη μείωση χρήσης του αρδευτικού νερού, αυτή θα επιτευχθεί με α) την αλλαγή των συστημάτων άρδευσης, β) τον περιορισμό των απωλειών στα δίκτυα, γ) τη στροφή σε λιγότερο υδροβόρες καλλιέργειες, δ) με νέα υδραυλικά έργα μικρών ταμιευτήρων και ε) επιλεγμένες χωροθετήσεις μικροφραγμάτων⁴⁸. Στην πολιτική του αρδευτικού νερού έχει αναφερθεί με προτάσεις της και η ομάδα συμφέροντος της ΠΑΣΕΓΕΣ⁴⁹. Τα αρμόδια Υπουργεία πρέπει να παρέμβουν θεσμικά, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η ίδρυση και η επιχειρησιακή λειτουργία Φορέων Διαχείρισης Νερού, με όρους Οργανισμών Κοινής Ωφελείας⁵⁰.

Στα πλαίσια πάντα των «καλών» πρακτικών, για τη συμπίεση του κόστους, χρειάζεται βελτίωση των υποδομών (αρδευτικά, ηλεκτροδότηση)⁵¹. Επιπλέον, έχει προταθεί και η προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, οι οποίες θα συμβάλλουν και στη δημιουργία συμπληρωματικού εισοδήματος στις αγροτικές περιοχές. Η συγκεκριμένη προώθηση θα πρέπει να γίνει μέσα από συλλογικά σχήματα, όπως αυτά των συνεταιρισμών, καθώς έτσι θα είναι δυνατή η επίτευξη οικονομίας κλίμακας⁵².

Όσον αφορά στην εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών από επαγγελματίες αγρότες θα πρέπει το αρμόδιο Υπουργείο να λάβει ορισμένες αποφάσεις. Πρώτον, να παρατείνει

⁴⁶ Δ. Λαγός, «Ο αγροτουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας».

⁴⁷ ΠΑΣΟΚ, «Αγροτική Πολιτική».

⁴⁸ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

⁴⁹ Η ΠΑΣΕΓΕΣ έχει τονίσει ότι θα πρέπει να αντιμετωπιστεί το έλλειμμα των επενδύσεων για την εξοικονόμηση αρδευτικού νερού και την αποτελεσματική διαχείριση των υδάτινων πόρων. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁵⁰ Οι φορείς αυτοί θα πρέπει να δραστηριοποιηθούν πρώτα στις περιοχές που αντιμετωπίζουν έντονα προβλήματα ερημοποίησης, υφαλμύρωσης, ποιότητας και επάρκειας νερού. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁵¹ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

⁵² Αναφορικά με τη συμβολή των συλλογικών σχημάτων, η ΠΑΣΕΓΕΣ αναφέρει ότι «κρίνεται απαραίτητη και η στήριξη επενδύσεων με συλλογικά σχήματα για την αξιοποίηση γεωργικής βιομάζας από υπολείμματα φυτικής και ζωικής παραγωγής, για την παραγωγή πράσινης ενέργειας, με προτεραιότητα στις περιβαλλοντικά υποβαθμισμένες περιοχές». Βλ. σχετικά: Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

τουλάχιστον για ένα εξάμηνο, τη διάρκεια των προσφορών σύνδεσης, που έχουν ήδη αποσταλεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΔΕΗ σε ενδιαφερόμενους επαγγελματίες αγρότες για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών σταθμών. Δεύτερον, να καταργήσει την υποχρέωση κατάθεσης εγγυητικής επιστολής ύψους 15.000 €, κατά την υπογραφή σύνδεσης του φωτοβολταϊκού τους σταθμού με το δίκτυο της ΔΕΗ, στην περίπτωση κατά την οποία διαθέτουν ήδη τραπεζική έγκριση χρηματοδοτικής μίσθωσης για την υλοποίηση της εγκατάστασης.

Ως προς την αξιοποίηση της βιομάζας από γεωργικά υπολείμματα και οργανικά απόβλητα ζωικής παραγωγής για την παραγωγή πράσινης ενέργειας, έχει προταθεί η τροποποίηση από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013⁵³.

6. ΛΗΨΗ ΜΕΤΡΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ

Για την περαιτέρω ενίσχυση και προστασία των αγροτών, βασικό μέτρο αποτελεί η παροχή στους αγρότες της κάρτας αγροτικού πετρελαίου, με την οποία θα αντιμετωπιστούν τα φαινόμενα λαθρεμπορίας⁵⁴. Επίσης, έχει προταθεί σε ορισμένες κατηγορίες η μείωση του φορολογικού συντελεστή⁵⁵. Ειδικότερα, το ΠΑΣΟΚ στηρίζει τη μείωση του φορολογικού συντελεστή σε υλικά, όπως ζωοτροφές και λιπάσματα ως μέτρο ενίσχυσης του αγροτικού τομέα. Από την πλευρά του, ο ΣΥΡΙΖΑ στηρίζει, εκτός από τη μείωση, και την ύπαρξη φορολογικών απαλλαγών και πιστωτικών διευκολύνσεων προκειμένου να αυξηθούν τα ποσοστά της απασχόλησης, ιδιαίτερα στους νέους αγρότες. Επιπλέον, κρίνει απαραίτητο να καταργηθεί ο ΦΠΑ στα είδη ευρείας κατανάλωσης αλλά και να ληφθούν μέτρα για να ελεγχθεί η ακρίβεια και οι ολιγοπωλιακές πρακτικές στην αγορά⁵⁶.

Όσον αφορά στην ακρίβεια, είναι απαραίτητη η δημιουργία συνθηκών υγιούς εμπορίου που θα διασφαλίζει σωστές και δίκαιες τιμές για τους παραγωγούς, θα μειώσει τον

⁵³ Το Υπουργείο πρέπει να εντάξει στο πρόγραμμα την ίδρυση αγροτικών συνεταιρισμών ή κοινοπραξιών και σταθμών συγκέντρωσης και αποθήκευσης υπολειμμάτων και αποβλήτων. Οι συγκεκριμένοι σταθμοί θα διαθέτουν βέβαια τον απαραίτητο εξοπλισμό για συλλογή, μεταφορά, αποθήκευση και διαχείριση των υπολειμμάτων και αποβλήτων. Στόχος είναι η διασφάλιση μακρόχρονης και ομαλής τροφοδοσίας των μονάδων αξιοποίησής τους για την παραγωγή πράσινης ενέργειας. Το Υπουργείο Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας θα πρέπει να θέσει ως προτεραιότητα στα επενδυτικά σχέδια τη μετατροπή αυτής της βιομάζας σε πράσινη ενέργεια. Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁵⁴ ΠΑΣΟΚ, *Αγροτική Πολιτική*.

⁵⁵ Το μέτρο αυτό έχει προταθεί από το ΠΑΣΟΚ και το ΣΥΡΙΖΑ. Βλέπε σχετικά: ΠΑΣΟΚ, *Αγροτική Πολιτική* και Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

⁵⁶ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

αριθμό των ενδιάμεσων και ταυτόχρονα θα τους επιτρέψει να έχουν ικανό περιθώριο κέρδους⁵⁷. Συγκεκριμένα, κρίνεται αναγκαία η απλοποίηση του συστήματος εμπορίας τροφίμων, προκειμένου να περιοριστεί η κατάχρηση εξουσίας που παρατηρείται από την πλευρά των μεσαζόντων και των εμπόρων, όσον αφορά κυρίως στη διαμόρφωση τιμών, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό τους παραγωγούς. Για να ενισχυθεί η προσπάθεια αυτή, θα πρέπει οι οργανώσεις παραγωγών να δράσουν με στόχο την προάσπιση των δικαιωμάτων των αγροτών, την ενίσχυση της διαπραγματευτικής τους ισχύος, επιτρέποντας τους να δράσουν συντονισμένα στην αγορά και να διασφαλίσουν τη θέση και την τιμή που τους αναλογεί στην αλυσίδα εφοδιασμού⁵⁸.

Απαραίτητη προϋπόθεση όμως για τη διασφάλιση της διαφάνειας των τιμών αποτελεί η δημιουργία ενός παρατηρητηρίου τιμών⁵⁹. Επιπλέον, προκειμένου να διασφαλισθεί ο δίκαιος ανταγωνισμός, θα πρέπει να θεσπιστούν αυστηροί κανόνες ανταγωνισμού, προκειμένου να καταπολεμηθούν καταχρηστικές πρακτικές⁶⁰.

Στην προσπάθεια να απαλλαγούν οι αγρότες από τις παρεμβάσεις τρίτων στις συναλλαγές τους με τους καταναλωτές, θα συμβάλει και η μετατροπή των λαϊκών αγορών σε αγορές αγροτών. Με το μέτρο αυτό, θα ωφεληθούν και οι παραγωγοί, από άποψη εισοδήματος, αλλά και οι καταναλωτές αφού θα αγοράζουν σε προσιτές τιμές. Το κράτος μπορεί να ενθαρρύνει την προσπάθεια αυτή, επιλέγοντας ως προμηθευτές για τον εφοδιασμό με τρόφιμα, κρατικών φορέων, τις τοπικές ομάδες παραγωγών⁶¹.

Ένα εναλλακτικό μέτρο αποτελεί η δημιουργία τοπικών δικτύων, στα πλαίσια της αλληλεγγύης και της ανταλλαγής υπηρεσιών χωρίς χρήματα⁶². Αξίζει να αναφερθεί ότι

⁵⁷ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά», Θέσεις της Ελληνικής Εταιρίας Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ) για την αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης και για την ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα, Μάρτιος 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.eede.gr/pdf/EEDE_theseis.pdf

⁵⁸ Οικολόγοι Πράσινοι, «Αναγκαιότητα η συλλογική δράση και η δημιουργία Δικτύων παραγωγών-καταναλωτών», 07 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.ecogreens-gr.org/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=3068:a-----&catid=12:agriculture&Itemid=28

⁵⁹ Στόχος του παρατηρητηρίου θα είναι εκτός από την παρακολούθηση και τη σύγκριση τιμών, να ζητά και να μελετά εκθέσεις από τους μεγάλους εμπόρους, χονδρικής και λιανικής, αναφορικά με τις πωλήσεις και το μερίδιο που καταλαμβάνουν στην αγορά. Βλ. σχετικά: Οικολόγοι Πράσινοι, *ό.π.*

⁶⁰ Στην κατεύθυνση αυτή θα συμβάλει η δημιουργία ενός καταλόγου που θα περιλαμβάνει αφενός τις καταχρηστικές πρακτικές της αγοράς, αφετέρου τις επιχειρήσεις που τις διαπράττουν, τις οποίες θα πρέπει να κατανομάζουν προκειμένου να αποθαρρύνουν την υιοθέτησή τους. Θα πρέπει όμως να υπάρξει και εκπαίδευση των παραγωγών αναφορικά με τις καταχρηστικές πρακτικές και πως μπορούν να τις καταγγείλουν. Βλ. σχετικά: Οικολόγοι Πράσινοι, *ό.π.*

⁶¹ Οικολόγοι Πράσινοι, *ό.π.*

⁶² Μ. Τρεμόπουλος, «Δίκτυα Παραγωγών-Καταναλωτών», Παρουσίαση στην εκδήλωση με θέμα: Βιολογικά προϊόντα, μικρή κλίμακα, οικολογικά δίκτυα, 14 Μαρτίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012,

ήδη έχουν δημιουργηθεί τέτοιου είδους δίκτυα, με στόχο την κατάργηση του φαινομένου των «μεσαζόντων» και την επιστροφή στην παραγωγή, με την ενίσχυση ιδιαίτερα της τοπικής παραγωγής, για την ικανοποίηση βιοτικών αναγκών⁶³. Το μέτρο αυτό αποτελεί και έναν τρόπο αντιμετώπισης του βιομηχανοποιημένου χαρακτήρα που είχε αποκτήσει εδώ και χρόνια η ελληνική γεωργία.

7. ΜΕΤΡΑ ΠΡΩΘΗΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Για την προστασία των αγροτικών επιχειρήσεων και των αγροτών από τον αθέμιτο ανταγωνισμό, είναι απαραίτητη η λειτουργία ενός καθολικού συστήματος ιχνηλασιμότητας των αγροτικών-διατροφικών προϊόντων γιατί η απουσία αυτού του συστήματος αποτελεί τροχοπέδη στη διάθεση των προϊόντων. Επιπλέον, δεν υπάρχει ένα ενιαίο τιμολόγιο, το οποίο να ενσωματώνει στην αρχική τιμή και τις εκπτώσεις. Παράλληλα, το ολοένα και αυξανόμενο φαινόμενο της «ελληνοποίησης» των προϊόντων υπονομεύει την εγχώρια παραγωγή⁶⁴.

Δεν πρέπει να παραβλέψουμε επίσης, το γεγονός ότι αν και η Ελλάδα έχει καταφέρει μέχρι σήμερα να διαθέτει 88 κατοχυρωμένα προϊόντα ως πιστοποιημένα με ειδικά σήματα, εντούτοις σε πολλές περιπτώσεις αυτά παραμένουν «ανεργά». Συγκεκριμένα, παρόλο που αυτά τα προϊόντα θα μπορούσαν να λειτουργήσουν προς όφελος της περαιτέρω ανάπτυξης των τοπικών και περιφερειακών οικονομιών, το γεγονός ότι ένα χαμηλό ποσοστό φτάνει στον καταναλωτή ως πιστοποιημένο⁶⁵, ενώ τα περισσότερα πωλούνται ως συμβατικά, έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει κανένα όφελος ούτε για τους παραγωγούς, ούτε για τις τοπικές κοινωνίες. Η κατάσταση αυτή αποδεικνύει την ελάχιστη πρόοδο που έχει συντελεστεί στη συλλογική διαχείριση ενός κοινού αγαθού, η οποία προϋποθέτει τον συντονισμό στο επίπεδο των παραγωγών και τη μακροχρόνια δέσμευση για την επίτευξη ενός ποιοτικού αποτελέσματος⁶⁶. Καθίσταται λοιπόν ζωτικής σημασίας η εντατικοποίηση των προσπαθειών για την πιστοποίηση των

Διαθέσιμο στο URL: <http://ecology-salonika.org/2010/03/14/%CE%BFrganic-farming-and-local-networks/>

⁶³ Ενδεικτικά αναφέρεται η δημιουργία δικτύου κοινωνικής αλληλεγγύης στην Κέρκυρα (http://topikopoiisi.blogspot.gr/2011/03/blog-post_4661.html) και του δικτύου Οικοκοινότητα (<http://oikodiktyo.espivblogs.net/>), Βλέπε σχετικά: Μ. Τρεμόπουλος, *ό.π.*

⁶⁴ Τζ. Καραμιάς, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁶⁵ Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία».

⁶⁶ Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

ελληνικών προϊόντων, τα οποία πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις, ως προϊόντα ονομασίας και προέλευσης⁶⁷.

Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι εφόσον ενισχυθεί ο αγροτικός τομέας, αυτό θα λειτουργήσει αλυσιδωτά στην ανάπτυξη της βιομηχανίας τροφίμων αλλά και στον Τουρισμό, με την παροχή ποιοτικών προϊόντων.

Προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης των ελληνικών προϊόντων έχουν προταθεί μέτρα, όπως για παράδειγμα η δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Στόχος είναι να διαμορφωθούν οι όροι για ένα πιο δίκαιο εμπόριο, προσφέροντας τη δυνατότητα να κερδίζουν περισσότερα και οι αγρότες και οι καταναλωτές. Η υλοποίηση ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων αγροτικών προϊόντων έχει προταθεί και από τη ΝΔ, η οποία είναι υπέρ και της ανασυγκρότησης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, μέτρα που μπορούν να αλλάξουν τη λειτουργία της αγοράς των αγροτικών προϊόντων προς όφελος όλων. Ταυτόχρονα, έχει προταθεί από την Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων η δημιουργία ηλεκτρονικής πύλης για θέματα αγροτικής ανάπτυξης, σε επίπεδο παραγωγής αλλά και προώθησης των αγροτικών προϊόντων⁶⁸.

Στα πλαίσια αξιοποίησης της τεχνολογίας και προκειμένου για την ενίσχυση της προώθησης των αγροτικών προϊόντων, έχουν προταθεί μέτρα με στόχο α) την πληροφόρηση των καταναλωτών και των εμπόρων αναφορικά με τα αγροτικά προϊόντα της εκάστοτε επιχείρησης, β) την προσέλκυση νέων πελατών γ) την αύξηση των καταναλωτών που αγοράζουν τα συγκεκριμένα αγροτικά προϊόντα δ) την διέξοδο σε μεγαλύτερες αγορές ε) την αύξηση των παραγγελιών των εμπόρων αγροτικών προϊόντων ζ) την αύξηση του ανταγωνισμού με άλλες αγροτικές επιχειρήσεις, και την αύξηση της υπεροχής τους σε θέματα ενεργειών marketing. Συγκεκριμένα, οι προτάσεις είναι οι εξής:

- Οργάνωση επιχειρησιακών σχεδίων δράσης .
- Διεξαγωγή ερευνών αγοράς για αγορές-στόχους.
- Οργάνωση δραστηριοτήτων, στα πλαίσια δημοσίων σχέσεων.
- Διοργάνωση και συμμετοχή σε ειδικές, σχετικές με το αντικείμενο, εκδηλώσεις. Στη διοργάνωση εκδηλώσεων, θα προσφέρεται η δυνατότητα στους αγρότες επιχειρηματίες η παρουσίαση των προϊόντων τους.

⁶⁷ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

⁶⁸ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

- Ενημέρωση για τα αγροτικά προϊόντα μέσω της δημιουργίας ιστοσελίδας, της αξιοποίησης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.
- Δημιουργία και διανομή έντυπου υλικού, το οποίο να παρουσιάζει τα ποιοτικά χαρακτηριστικά και τα πλεονεκτήματα του προϊόντος, καθώς και τον τρόπο παραγωγής.
- Προσέλκυση των εμπόρων μέσω των τιμών. Συγκεκριμένα, παροχή διευκολύνσεων, όπως πιστώσεις, μηδενικά μεταφορικά έξοδα, με τη μόνη προϋπόθεση της εξασφάλισης σημαντικών εγγυήσεων⁶⁹.

Εναλλακτικό μέτρο, αποτελεί η δημιουργία τοπικών αγορών αγροτών προκειμένου να στηριχθεί η διάθεση των αγροτικών προϊόντων από τους παραγωγούς απευθείας στους καταναλωτές⁷⁰. Αυτή η απευθείας δικτύωση των αγροτών με τους καταναλωτές, θα συντελέσει αφενός στην πτώση των τιμών, αφετέρου θα επιτρέψει την καλύτερη πληροφόρηση των καταναλωτών σχετικά με την ποιότητα των αγροτικών προϊόντων.

Το Υπουργείο με τη σειρά του, έχει θέσει στα πλαίσια της πολιτικής της αγροτικής ανάπτυξης, μία σειρά μέτρων με στόχο να προσφέρει κίνητρα στους Έλληνες να στραφούν προς τη γεωργία. Ένα εξ αυτών αφορά στην εξυγίανση του οικονομικού περιβάλλοντος της αγροτικής ανάπτυξης. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, το Υπουργείο αναφέρει στον νόμο για τους αγροτικούς Συνεταιρισμούς τη δυνατότητα των συνεταιρισμών αυτών να συνεργαστούν με τους καταναλωτικούς Συνεταιρισμούς ή ακόμα και να γίνουν μέτοχοι των αγροτικών συνεταιρισμών οι καταναλωτικοί. Έτσι, μέσω της ενδοσυνεταιριστικής συναλλαγής θα μειωθούν οι τιμές των προϊόντων.

Όσον αφορά στον τρόπο διάθεσης των ελληνικών αγροτικών προϊόντων ένα σημαντικό μέτρο αποτελεί η καθιέρωση ενός και μοναδικού τιμολογίου από τις αλυσίδες λιανικής πώλησης, στο οποίο να ενσωματώνεται η αρχική τιμή και οι εκπτώσεις, καταργώντας έτσι το πιστωτικό τιμολόγιο έκπτωσης εκ των υστέρων. Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητη η λειτουργία ενός συστήματος το οποίο θα ελέγχει τα αγροτικά προϊόντα, με την εφαρμογή ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων επιχειρησιακού χαρακτήρα σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και διανομής τροφίμων. Τέλος, προκειμένου να καταπολεμηθεί το φαινόμενο της νοθείας στα τρόφιμα, θα πρέπει να

⁶⁹ Ι. Παπαδόπουλος, «Στρατηγικές Μάρκετινγκ – Προώθηση Αγροτικών Προϊόντων – Παραδείγματα», Σεμινάριο για Νέους Αγρότες στο πλαίσιο υλοποίησης του Προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Ιούλιος – Αύγουστος 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL:

<http://www.neagenia.gr/frontoffice/popup.asp?cpage=agrotos&cnode=31>

⁷⁰ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

αυξηθεί το ελάχιστο ύψος των διοικητικών προστίμων, με άρση λειτουργίας για δύο χρόνια, σε περίπτωση υποτροπής. Παράλληλα, τα Υπουργεία Οικονομικών και Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων θα πρέπει να λάβουν μέτρα προκειμένου να εντείνουν τους ελέγχους των εισαγόμενων προϊόντων και τροφίμων, προς αποφυγή «ελληνοποιήσεων» τους⁷¹.

8. ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ

Η αναμόρφωση του συστήματος ασφάλισης της αγροτικής παραγωγής και οι αλλαγές στον ΕΛΓΑ είναι απαραίτητες προϋποθέσεις προκειμένου να ενισχυθεί το σύστημα προστασίας του αγρότη⁷². Συγκεκριμένα για τον ΕΛΓΑ, έχουν προταθεί τα εξής μέτρα, με στόχο να ανακτήσει τη χαμένη του αξιοπιστία:

- Εφάπαξ ετήσια βασική ελάχιστη συμβολική εισφορά για όλες τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις-στρέμματα. Στόχος είναι να ο ΕΛΓΑ να δείξει τον κοινωνικό χαρακτήρα στα πλαίσια της αγροτικής κοινωνίας.
- Η ΕΕ, μέσω της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής-ΚΓΠ, πρέπει να αναλάβει μέρος της ασφάλισης των αγροτικών δραστηριοτήτων, αυξάνοντας τις οικονομικές ενισχύσεις προς τον αγροτικό τομέα. Έτσι θα αντιμετωπιστούν οι αγροτικοί κίνδυνοι που προκαλούνται από την εξωτερική πολιτική που εφαρμόζει.

Χρειάζεται βέβαια και ασφαλιστική κάλυψη και άλλων επαγγελματικών δραστηριοτήτων, όπως αυτών της μεταποίησης, της διακίνησης και της εμπορίας από τον ασφαλιστικό φορέα του ΟΓΑ⁷³. Με αυτά τα μέτρα ο αγροτικός τομέας θα αποτελέσει «έναν από τους βασικούς στυλοβάτες για την ανασύνταξη του παραγωγικού ιστού της χώρας και την έξοδο από την οικονομική κρίση»⁷⁴. Πρέπει επίσης να αναφερθεί στο σημείο αυτό και η πρόταση του ΣΥΡΙΖΑ για τη δημιουργία συνεταιριστικής τράπεζας γης. Στόχος είναι να μην υπάρχει αλλαγή χρήσης και κτηματομεσιτική κερδοσκοπία στην αγροτική γη.

⁷¹ Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁷² Η γεωργία ως μοχλός έξοδος από την κρίση, 24 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agronews.gr/news/politics/arthro/79930/i-georgia-os-mohlos-exodos-apo-tin-krisi/>.

⁷³ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

⁷⁴ Η γεωργία ως μοχλός έξοδος από την κρίση, 24 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agronews.gr/news/politics/arthro/79930/i-georgia-os-mohlos-exodos-apo-tin-krisi/>.

9. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΕΞΑΓΩΓΩΝ

Στο κομμάτι των εξαγωγών, παρά τη θετική πορεία των ελληνικών γεωργικών προϊόντων, η αύξηση του ποσοστού των εισαγόμενων προϊόντων αποκαλύπτει μία από τις αδυναμίες του αγροτικού τομέα⁷⁵.

Ταυτόχρονα, όσον αφορά στα κέρδη των αγροτών από τις εξαγωγές των προϊόντων, αξίζει να αναφερθεί ότι πέρυσι το αγροτικό εισόδημα στην Ελλάδα μειώθηκε, όταν στα περισσότερα βασικά αγροτικά προϊόντα σημειώθηκε αύξηση των διεθνών τιμών. Επιπρόσθετα, οι προσπάθειες που γίνονται στον χώρο των εξαγωγών, παραμένουν ακόμα σε ατομικό επίπεδο, εξαιτίας της έλλειψης οργανωμένης προώθησης και προβολής των ελληνικών αγροτικών προϊόντων στις αγορές του εξωτερικού⁷⁶.

Οι εξαγωγές αποτελούν βασική παράμετρο όχι μόνο στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα, αλλά και στην αντιμετώπιση της ελληνικής οικονομικής κρίσης γενικότερα. Προκειμένου λοιπόν να ενισχυθούν οι ελληνικές εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων, πρέπει να ληφθούν ορισμένα ουσιαστικά μέτρα.

- Προτείνεται η καθιέρωση μίας Ελληνικής Εταιρίας Τροφίμων, η οποία θα αναλάβει να συντονίσει και να διαχειριστεί δίκτυα διανομής στο εξωτερικό⁷⁷.
- Πρέπει να συντελεστεί η αλλαγή και η δημιουργία ενός οικονομικού μοντέλου «Παράγω και Εξάγω»⁷⁸.
- Στις εξαγωγές των προϊόντων, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στα σημαντικά αγροτικά προϊόντα (ελαιόλαδο, ελιές, φέτα, μέλι, κρασί, σπωροκηπευτικά, ιχθυοκαλλιέργειες κ.α.). Προτεραιότητα έχουν τα προϊόντα με γεωγραφική ένδειξη (ΠΟΠ, ΠΓΕ, Ειδικά Παραδοσιακά-ΕΠΠΕ) αλλά και προϊόντα διατροφικού χαρα-

⁷⁵ Αυτή η αδυναμία συνίσταται στο γεγονός ότι η χώρα δεν μπορεί να προσφέρει προϊόντα, ούτε στους εγχώριους, ούτε τους ξένους καταναλωτές, τα οποία να ανταπεξέρχονται στις απαιτήσεις τους, τόσο από άποψη τιμών όσο και από άποψη ποσότητας και ποιότητας. Την κατάσταση αυτή επιδεινώνει και ο τρόπος λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών, καθώς το σύστημα ελέγχου που ακολουθούν κάθε άλλο παρά βοηθάει στην ανταγωνιστικότητα των αγροτικών προϊόντων. Η αναποτελεσματικότητα του συστήματος ελέγχου συντηρεί το φαινόμενο της νοθείας σε μεγάλο μέρος της εγχώριας παραγωγής ορισμένων προϊόντων, ενώ παράλληλα διευκολύνει την είσοδο ομοειδών προϊόντων κατώτερης ποιότητας, τα οποία είτε προέρχονται από χώρες της ΕΕ, είτε από τρίτες χώρες. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

⁷⁶ Πολλοί αγρότες όχι μόνο δεν εισέπραξαν αυτές τις τιμές, αλλά πολλοί ήταν εκείνοι που παραμένουν ακόμα απλήρωτοι για τα προϊόντα που έχουν παραδώσει σε εμπόριο και βιομηχανίες εδώ και μήνες. Βλ. σχετικά: Γ. Κασαπίδης, «Απροστάτευτοι στην κρίση οι Έλληνες αγρότες».

⁷⁷ McKinsey&Company, "Greece 10 Years Ahead, Defining Greece's new growth model and strategy".

⁷⁸ Το συγκεκριμένο μέτρο θα βασίζεται στην παραγωγή διεθνώς ανταγωνιστικών εμπορεύσιμων αγαθών, μεταφέροντας τους πόρους από τα μη εμπορεύσιμα στα διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά. Παράλληλα, θα ενισχυθεί η κατανάλωση εγχώριων παραγόμενων προϊόντων, υποκαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τα εισαγόμενα. Βλ. σχετικά: Δ. Λακασάς, Ομιλία στο συνέδριο «Export Summit: roadmap to growth», 04 Μαΐου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=72287>.

κτήρα τα οποία διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα ως προς τα ποιοτικά τους χαρακτηριστικά και ως προς τον εξαγωγικό τους προσανατολισμό, καθώς προέρχονται από συστήματα παραγωγής φιλικά προς το περιβάλλον⁷⁹.

- Στα πλαίσια αυτά πρέπει να αναφερθεί η πρόταση της Ελληνική Εταιρίας Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ) για την ένταξη της μεσογειακής διατροφής, σε όλες τις προσπάθειες προώθησης των ελληνικών αγροτικών προϊόντων, σε διεθνές επίπεδο.
- Επιπλέον, έχει προταθεί από την ΕΕΔΕ η ένταξη και προώθηση των ελληνικών αγροτικών προϊόντων, τα οποία διαθέτουν συγκριτικό πλεονέκτημα διεθνώς, σε όλες τις διακρατικές συμφωνίες⁸⁰.

Δεδομένης της δυσπιστίας που επικρατεί στις διεθνείς αγορές, και προκειμένου να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο αυτό, προτείνεται η υλοποίηση μιας καμπάνιας επανατοποθέτησης (brand repositioning) του εθνικού λογότυπου – «Made in Greece» στη διεθνή αγορά⁸¹.

Ταυτόχρονα, κρίνεται αναγκαία η μείωση της γραφειοκρατίας, με την απλούστευση των διαδικασιών, έτσι ώστε αυτές να διεκπεραιώνονται σε ελάχιστο χρόνο και με το μικρότερο δυνατό κόστος⁸². Αλλά και το κράτος πρέπει να γίνει αποτελεσματικότερο, προκειμένου να διευκολυνθούν οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων.

Πρέπει στο σημείο αυτό να τονιστεί ότι προκειμένου να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα, και κατ' επέκταση και οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων, είναι απαραίτητη η υιοθέτηση των εξής μέτρων:

- Να παράγονται πιστοποιημένα προϊόντα ποιότητας, με αυστηρές προδιαγραφές, ενιαία πρότυπα και σήματα ποιότητας και αξιόπιστο σύστημα ελέγχων⁸³. Επίσης, η ποιότητα των προϊόντων να είναι υψηλή, και να είναι φιλικά προς το περιβάλλον.

⁷⁹ Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁸⁰ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

⁸¹ Στόχος είναι να αποκατασταθεί η φήμη των ελληνικών προϊόντων που πληρούν τις προδιαγραφές για εξαγωγή σε μία χώρα και να έχουν την αποδοχή που τους αρμόζει. Στην προσπάθεια αυτή θα συμβάλει και το μέτρο αντικατάστασης των unbranded ελληνικών προϊόντων σε branded, ειδικά στις χώρες που είναι καταναλωτικά ανεπτυγμένες. Βλ. σχετικά: Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

⁸² Δ. Λακασάς, Ομιλία στο συνέδριο «Export Summit: roadmap to growth».

⁸³ Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

- Λαμβάνοντας υπόψη παραδείγματα επιτυχημένων ελληνικών εξαγωγικών εταιριών, να δίνεται έμφαση α) στην ικανοποίηση των καταναλωτών και β) στη δημιουργία σταθερών, μακροχρόνιων συνεργασιών με καλύτερες τιμές, στα πλαίσια ανταμοιβής των συνεργατών και με τη δημιουργία σταθερών και αποκλειστικών σχέσεων με τους απόλυτους market leaders στην κατηγορία specialty food⁸⁴.
- Το κράτος οφείλει να λειτουργήσει συλλογικά. Συγκεκριμένα, πρέπει να ζητήσει τη συνδρομή του ιδιωτικού τομέα και συγκεκριμένα επιχειρήσεων που ειδικεύονται σε διεθνείς επιχειρηματικές αποστολές, προκειμένου να βοηθήσουν στη διοργάνωση εκστρατείας προώθησης των αγροτικών προϊόντων στο εξωτερικό. Και οι φορείς εξωστρέφειας όμως, όπως οι Σύνδεσμοι Εξαγωγέων, μπορούν να επιστρατευθούν σε αυτήν την προσπάθεια, παρέχοντας συμβουλευτικές υπηρεσίες, συμβάλλοντας στον σχεδιασμό εξαγωγών, ενημερώνοντας για τα επιδοτούμενα προγράμματα και παρέχοντας πληροφορίες για τη δυναμική της αγοράς κάθε χώρας.

Η ΠΑΣΕΓΕΣ για τον τομέα των εξαγωγών, αναφέρει ως προτεραιότητες τα εξής: α) τον εκ νέου σχεδιασμό των μέτρων β) την ενίσχυση των πόρων για την προώθηση των αγροτικών προϊόντων στη διεθνή, την ευρωπαϊκή και την εγχώρια αγορά⁸⁵.

Μέχρι σήμερα, όσοι Έλληνες επιχειρηματίες προσπαθούν ατομικά ο καθένας να εξάγει τα αγροτικά του προϊόντα, είναι υποχρεωμένοι να προσπελάζουν τις γραφειοκρατικές και φορολογικές επιβαρύνσεις, με πολλούς να εγκαταλείπουν τις προσπάθειες μην μπορώντας να αντέξουν το οικονομικό κόστος. Υιοθετώντας κάποια από αυτά τα μέτρα, ολοένα και μεγαλύτερο ποσοστό των Ελλήνων αγροτών θα ενθαρρυνθεί να ασχοληθεί με τις εξαγωγές των προϊόντων τους. Η ενίσχυση των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων θα λειτουργήσει αλυσιδωτά, καθώς θα στηρίξει την απασχόληση σε πολλούς τομείς και κυρίως στον αγροτικό, λειτουργώντας ως κίνητρο για τους νέους ανθρώπους να ασχοληθούν με τη γεωργία. Επιπλέον, με την αύξηση των εισαγωγών και την υποκατάσταση των εισαγόμενων προϊόντων με εγχώρια, θα ενισχυθεί η οικονομία

⁸⁴ «ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΟΣ ΞΕΠΗΔΗΣΕ Η ΓΑΕΑ, ΜΑΝΑ ΓΗ, ΜΗΤΕΡΑ ΟΛΩΝ», ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΗΜΕΡΙΔΑ ΤΟΥ ΓΕΩΠΟΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ «ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ; ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ», 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2012, ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗ 08/07/2012, ΔΙΑΘΕΣΙΜΟ ΣΤΟ URL: [HTTP://TDD.AUA.GR/NODE/2071](http://tdd.aua.gr/node/2071)

⁸⁵ Η ΠΑΣΕΓΕΣ έχει προτείνει τη συλλογική δράση για την ενίσχυση της εξωστρέφειας, με τη σύσταση μίας δι-υπουργικής επιτροπής, η οποία, με τη συμμετοχή εκπροσώπων από τους επαγγελματικούς φορείς και τις οργανώσεις θα προσδιορίζει τους στόχους της πολιτικής ενημέρωσης και προώθησης. Παράλληλα, θα αναλαμβάνει τον σχεδιασμό και την υλοποίηση της προβολής και της προώθησης αγροτικών προϊόντων. Η προβολή και η προώθηση θα διαφοροποιούνται ως προς το περιεχόμενό τους, ανάλογα με την αγορά προς την οποία απευθύνεται (εγχώρια αγορά, εσωτερική αγορά, αγορά τρίτων χωρών). Βλ. σχετικά: Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

της χώρας. Παράλληλα, εξάγοντας ελληνικά αγροτικά προϊόντα που θα πληρούν τις διεθνείς προδιαγραφές, η Ελλάδα θα γίνει πιο ανταγωνιστική, έχοντας έτσι περισσότερες δυνατότητες να μπει δυναμικά και ενεργά στη διεθνή αγορά.

Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης από την πλευρά του, έχει θέσει ως στόχο τη δημιουργία μίας εθνικής γεωργίας βασισμένης στους μικρούς και μεσαίους αγρότες, η οποία θα της δώσει την ευκαιρία να δημιουργήσει ένα ανταγωνιστικό σύστημα εξωστρέφειας.

Βασικό επίσης μέτρο για την ενίσχυση των εξαγωγών είναι η δημιουργία και ενίσχυση δικτύων προώθησης ελληνικών προϊόντων. Με τον τρόπο αυτό, τα ελληνικά εστιατόρια θα έχουν τη δυνατότητα να λειτουργούν και ως διαρκείς εκθέσεις προβολής και προώθησης της ελληνικής κουζίνας και των πιστοποιημένων ελληνικών αγροτικών προϊόντων ποιότητας⁸⁶.

10. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

Η άνοδος του κόστους των εισροών στην κτηνοτροφία (ζωοτροφές) το τελευταίο διάστημα έθεσαν και συνεχίζουν να θέτουν σε κρίση τον κλάδο. Από την άλλη πλευρά, η αυτάρκεια σε εγχώρια προϊόντα παρουσιάζεται ιδιαίτερα χαμηλή⁸⁷.

Η κτηνοτροφία ως κομμάτι του αγροτικού τομέα, έχει τη δυνατότητα να συμβάλει στην ανάπτυξη του συνόλου της ελληνικής αγροτικής οικονομίας. Για να επιτευχθεί αυτό όμως, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να επικρατούν συνθήκες κοινωνικής ομαλότητας και οικονομικής σταθερότητας. Εφόσον εξασφαλιστούν αυτές οι συνθήκες, τότε θα είναι δυνατό να επιτευχθούν οι υψηλοί στόχοι που τίθενται για την ελληνική κτηνοτροφία, αν πληρούνται οι εξής προϋποθέσεις:

- Γενετική βελτίωση των κοπαδιών

⁸⁶ Παράδειγμα αποτελεί η δημιουργία δικτύου στην Ιταλία από την Ένωση Ελληνικών Εστιατορίων Ιταλίας. Αναλυτικότερα, οι Έλληνες Επιχειρηματίες έχουν ξεκινήσει την προώθηση των αγροτικών προϊόντων μέσω των εστιατορίων τους, επιλέγοντας προϊόντα υψηλής ποιότητας που είναι πιστοποιημένα και ταυτοποιημένα. Η προσπάθεια αυτή αποτελεί έναν ιδιαίτερα αποτελεσματικό τρόπο ενίσχυσης της εξωστρέφειας της ελληνικής γεωργίας. Προκειμένου να επεκταθούν τέτοιου είδους προσπάθειες, είναι απαραίτητη η καθιέρωση ειδικού εθνικού σήματος πιστοποίησης των ελληνικών εστιατορίων του εξωτερικού. Αυτό θα γίνει σε συνεργασία με τις κατά τόπους ενώσεις των ελληνικών εστιατορίων και με τις ελληνικές πρεσβείες. Βλ. σχετικά: Νέα Δημοκρατία, Δελτίου Τύπου, 04 Απριλίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.nd.gr/web//sector-agriculture/press/-/journal_content/56_INSTANCE_1wmj/49781/937315.

⁸⁷ Οι εισαγωγές κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων πλησιάζουν αθροιστικά στο ύψος των 2 δις ευρώ περίπου, καλύπτοντας σταθερά το 30% των εισαγωγών του αγροτικού τομέα. Αυτό αποτελεί και τη βασική αιτία δημιουργίας ελλείμματος στο εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο. Βλ. σχετικά: Παράρτημα, Πίνακας 3 και Τζ. Καραμύχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

- Η λογική του ανάγλυφου – σφραγίδας επί της φέτας, μαζί με το ισοζύγιο του εισκομισθέντος γάλακτος, στις τυροκομικές μονάδες,
- Η υποχρεωτική σύναψη συμβολαίων κατά την πώληση και αγορά γάλακτος/ κρέατος,
- Η σύσταση και λειτουργία Διεπαγγελματικών Οργανώσεων γάλακτος/κρέατος
- Η θεσμοθέτηση των βοσκοτόπων ως επαγγελματική κτηνοτροφική στέγη,
- Η υποχρεωτική ένταξη των παραγόμενων προϊόντων της ελληνικής κτηνοτροφίας στα ράφια των μεγάλων αλυσίδων λιανικής πώλησης
- Η σύμπτυξη αμιγώς κτηνοτροφικών συνεταιρισμών,
- Η λειτουργία μικρών σφαγείων στον νησιωτικό χώρο της Ελλάδας,
- Τα κτηνοτροφικά πάρκα για την ανάδειξη και διάσωση των απειλούμενων με εξαφάνιση αυτοχθόνων αγροτικών ζώων,
- Αποτελεσματική αντιμετώπιση των παράνομων «ελληνοποιήσεων»,
- Πώληση γαλακτοκομικών προϊόντων στις λαϊκές αγορές,
- Εμπρακτη στήριξη των νέων κτηνοτρόφων
- Ενίσχυση της ρευστότητας του κτηνοτροφικού νοικοκυριού⁸⁸.

Η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας είναι απαραίτητη αφενός για τη συγκράτηση του πληθυσμού σε έναν τόπο και αφετέρου για τη συμπληρωματική απασχόληση των κατοίκων της υπαίθρου, ιδίως των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας⁸⁹. Επίσης, απαιτείται α) αύξηση της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, β) παραγωγή πιστοποιημένων προϊόντων ποιότητας με αυστηρές προδιαγραφές, γ) καθιέρωση ενιαίων προτύπων και σημάτων ποιότητας και ενιαίου αξιόπιστου συστήματος ελέγχων.

⁸⁸ Α. Ροντούλης, «Ατμομηχανή της ανάπτυξης για το σύνολο της ελληνικής αγροτικής οικονομίας η κτηνοτροφία», 13 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Asterios-Rontoylhs:-Atmomhhanh-ths-anaptyxhs-gia-to-synolo-ths-ellhnikhs-agrotikhs-oikonomias-h-kthnotrofia>.

⁸⁹ Προς την κατεύθυνση αυτή λοιπόν, χρειάζεται α) η δημιουργία θεσμικού πλαισίου για τη δημιουργία κτηνοτροφικών ζωνών, β) η απλούστευση του ιδιοκτησιακού κάθεστώτος των βοσκοτόπων, γ) η δημιουργία υποδομών, και δ) η βελτίωση της παραγωγικής τους ικανότητας και η διαχείρισή τους με τη συμμετοχή των κτηνοτρόφων. Επιπλέον, πρέπει να ενισχυθεί η καλλιέργεια σανοδοτικών φυτών και ψυχανθών. Βλ. σχετικά: Ε. Κατσινοπούλου, «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση».

Όσον αφορά στη βιολογική κτηνοτροφία, λαμβάνοντας υπόψη τα πλεονεκτήματα της και την υπεροχή της απέναντι στο συμβατικό τρόπο παραγωγής ζωικών προϊόντων, είναι προφανής η αναγκαιότητα λήψης μέτρων για την προώθηση της⁹⁰. Από την άλλη πλευρά όμως, η απουσία τυποποίησης και τα υψηλά επίπεδα τιμών, την καθιστούν μη ανταγωνιστική συγκριτικά με τα συμβατικά κτηνοτροφικά προϊόντα. Για τον λόγο αυτό, καθίσταται αναγκαία η μείωση των τιμών των βιολογικών προϊόντων, η οποία θα επιτευχθεί από τη μείωση του κόστους παραγωγής τους. Αυτό θα καταστεί εφικτό μόνο εάν οι κτηνοτρόφοι στραφούν σε ιδιοπαραγόμενες ζωοτροφές και προτιμήσουν τη φθηνή βόσκηση των ζώων για το μεγαλύτερο διάστημα του έτους⁹¹.

Πρέπει επίσης η πολιτική που θα διαμορφωθεί, να περιλαμβάνει μέτρα τα οποία θα στοχεύουν α) στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν στους βοσκότοπους, β) στην απλοποίηση των διαδικασιών έκδοσης αδείας των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων, γ) στην εξάλειψη των “ελληνοποιήσεων” στα εισαγόμενα προϊόντα ζωικής παραγωγής, δ) στη θεσμοθέτηση νέου πλαισίου για τη γενετική βελτίωση των φυλών των ζώων και ε) στη χρηματοδότηση των κτηνοτρόφων με ευνοϊκές προϋποθέσεις για την προμήθεια ζωοτροφών⁹².

11. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

α) Βιολογική Γεωργία

Στην Ελλάδα, αν και υπάρχουν αγρότες που ασχολούνται με τη βιολογική γεωργία, εντούτοις είναι πολύ μικρό το ποσοστό αυτό και οι παράγοντες που εμποδίζουν την ανάπτυξη του τομέα αυτού είναι ποικίλοι⁹³.

⁹⁰ Συγκεκριμένα, η υπεροχή της συνίσταται εκτός από την ποιότητα που τα χαρακτηρίζει και στο υψηλό επίπεδο υγιεινής, που οφείλεται στη μη χρήση αντιβιοτικών και άλλων επιβλαβών ουσιών στη διάρκεια παραγωγής. Επιπλέον, συμβάλλει στην προστασία του περιβάλλοντος, καθώς τα απόβλητα είναι ελάχιστα σε σύγκριση με τα αντίστοιχα των ζώων εντατικής εκτροφής. Βλ. σχετικά: Π. Γούλας, Κ. Δεληγιάννης, Δ. Κάντας, Σ. Παπαδόπουλος, Γ. Ρήγας, «Οδηγός επιχειρηματικότητας Νέων Κτηνοτρόφων», Στο πλαίσιο του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Λάρισα, Οκτώβριος 2011, Τελευταία Πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cresrc=1833&cnode=31>

⁹¹ Π. Γούλας, Κ. Δεληγιάννης, Δ. Κάντας, Σ. Παπαδόπουλος, Γ. Ρήγας, *ό.π.*

⁹² Τζ. Καραμίχας, «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει».

⁹³ Ο πρώτος παράγοντας είναι η έλλειψη ενημέρωσης όσον αφορά στα θετικά στοιχεία που συγκεντρώνει η βιολογική παραγωγή και στα αρνητικά που έχει η χρήση γεωργοχημικών στις καλλιέργειες. Ταυτόχρονα, παρατηρείται έλλειψη ενδιαφέροντος από την πλευρά των επενδυτών για την υιοθέτηση εναλλακτικών τεχνολογιών, οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να υποκατασταθεί η χρήση γεωργοχημικών και να υιοθετηθεί η βιολογική γεωργία. Βλ. σχετικά: Α. Σέμος, «Η πολιτική επέκτασης της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα (προοπτικές και οφέλη για τους παραγωγούς)», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης:

Προκειμένου να αυξηθεί η παραγωγή των βιολογικών προϊόντων, χρειάζεται η υιοθέτηση πολιτικών που θα έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αρχικά θα πρέπει να τεθεί ως στόχος η αύξηση του ποσοστού των βιολογικών καλλιεργειών, με την αναληψη συγκεκριμένων δράσεων και κινήτρων⁹⁴.

Βασικό επίσης στοιχείο είναι αυτό της καθολικότητας, καθώς η πολιτική θα πρέπει να εφαρμόζεται σε όλες τις περιοχές της χώρας, χωρίς να αποκλείει την πρόσβαση σε κανέναν αγρότη. Στα πλαίσια αυτά, απαιτείται η ενίσχυση των τοπικών μικρών οικοτεχνιών και των τοπικών παραγωγικών πόρων. Στην κατεύθυνση αυτή θα βοηθήσει και η υποχρεωτική δημιουργία ζωνών βιολογικής καλλιέργειας γύρω από οικολογικά ευαίσθητες περιοχές και οικισμούς⁹⁵.

Το κράτος πρέπει να παράσχει κίνητρα για την παραγωγή βιολογικών προϊόντων, τα οποία διαθέτουν υψηλή προστιθέμενη αξία, με στόχο να έχουν τη δυνατότητα της διαφοροποίησης στην τιμή πώλησης⁹⁶. Στην κατεύθυνση αυτή, το κράτος πρέπει να θεσμοθετήσει τη δημιουργία αγορών οι οποίες να αφορούν αποκλειστικά στους βιοκαλλιεργητές και στα βιολογικά προϊόντα⁹⁷. Παράλληλα, η δημιουργία δικτύων παραγωγών-καταναλωτών, βασισμένα στις ευρωπαϊκές προδιαγραφές, θα επιτρέψει και σε αυτήν την περίπτωση καλύτερη διακίνηση, με την απουσία των «μεσαζόντων», καθώς και καλύτερες τιμές.

Στα πλαίσια διαμόρφωσης πολιτικής, θα πρέπει να περιλαμβάνονται αφενός μέτρα εκπαίδευσης, προκειμένου οι αγρότες να αποκτήσουν τις απαραίτητες γνώσεις και τεχνικές, αφετέρου μέτρα ενημέρωσης για τους καταναλωτές, έτσι ώστε να κατανοήσουν τα θετικά οφέλη των βιολογικών προϊόντων. Απαραίτητο στοιχείο που θα πρέπει να περιλαμβάνεται στην πολιτική είναι τα κίνητρα, κυρίως οικονομικά, που θα δίνονται στους αγρότες, ταυτόχρονα θα πρέπει να περιέχει και αυστηρά κριτήρια και διαδικασίες ένταξης των ενδιαφερομένων στην παραγωγή βιολογικών προϊόντων⁹⁸.

«Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020», 31 Ιανουαρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο

⁹⁴ Γι'αυτό θα πρέπει, μεταξύ άλλων, να υπάρξει αναθεώρηση του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης «Αλέξανδρος Μπαλτατζής» έτσι ώστε να υπάρξει αναδιανομή πόρων προς τη βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία. Βλ. σχετικά: Μ. Αναστασιάδης, «Ορισμένες θέσεις των Οικολόγων Πράσινων για τη γεωργία-κτηνοτροφία», Παρουσίαση στην εκδήλωση: Βιολογικά προϊόντα, μικρή κλίμακα, οικολογικά δίκτυα, 14 Μαρτίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012,

⁹⁵ Οικολόγοι Πράσινοι, «Βιώσιμη γεωργία, στήριξη της υπαίθρου- Για ένα κίνημα αλλαγής της αγροτικής πολιτικής», 21 Ιανουαρίου 2010, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012,

⁹⁶ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

⁹⁷ Μ. Αναστασιάδης, «Ορισμένες θέσεις των Οικολόγων Πράσινων για τη γεωργία-κτηνοτροφία».

⁹⁸ Οι εκπαιδευσεις θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκείνα τα θέματα που θα επιτρέψουν στον κάθε αγρότη να κατανοήσει σε βάθος το αντικείμενο της απασχόλησης του. Θα πρέπει επίσης να επιδιωχθεί η δημιουργία

Συνεπώς θα πρέπει να δοθεί έμφαση αρχικά στην βελτίωση των επαγγελματικών δεξιοτήτων των αγροτών με κατάλληλες και συγκεκριμένες εκπαιδεύσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση θα συμβάλει και η δημιουργία ενός κατάλληλου συστήματος πληροφόρησης για τα βιολογικά προϊόντα⁹⁹. Συγκεκριμένα, έχει προταθεί η εφαρμογή ενός «Σχεδίου Δράσης για την προώθηση της Βιολογικής Γεωργίας» το οποίο, εκτός από τα μέτρα για τη βελτίωση της παραγωγής και των δομών του εμπορίου, θα περιλαμβάνει και μέτρα για την εξειδικευμένη ενημέρωση και εκπαίδευση.

Β) ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΑΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Μία άλλη εναλλακτική μορφή γεωργίας αποτελεί η θερμοκηπιακή καλλιέργεια. Στην Ελλάδα, αν και δεν έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα αυτό το είδος καλλιέργειας, εντούτοις συγκεντρώνονται όλες οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την αύξηση του ποσοστού χρήσης της.

Προκειμένου η θερμοκηπιακή καλλιέργεια να εξελιχθεί σε ένα οικονομικά βιώσιμο είδος, βασικός παράγοντας είναι ο εκσυγχρονισμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Αυτό θα επιτευχθεί με την υιοθέτηση τεχνικών και τεχνολογιών προσαρμοσμένων στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την αειφορία των αγροτικών οικοσυστημάτων οι οποίες θα στοχεύουν:

- Στη βελτίωση της ποιότητας και ποσότητας των παραγόμενων προϊόντων μέσω καλύτερων και νέων τεχνικών καλλιέργειας (υδροπονία, νέα υποστρώματα, σύσταση και διαχείριση θρεπτικών διαλυμάτων)
- Στη μείωση των εισροών ενέργειας (εξοικονόμηση ενέργειας, αξιοποίηση βιομάζας και λοιπών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, καλύτερη διαχείριση μικροκλίματος)
- Στη μείωση των χημικών εισροών (ολοκληρωμένη παραγωγή, δίχτυα εντομοστεγανότητας, φωτοεκλεκτικά υλικά κάλυψης)
- Στην καλύτερη διαχείριση των υδάτινων πόρων (κλειστά υδροπονικά συστήματα)
- Στην αναδιάρθρωση του φυτικού κεφαλαίου (δοκιμή νέων ποικιλιών)

αγορών βιολογικών προϊόντων, η οποία σε συνδυασμό με τις εκστρατείες ενημέρωσης του καταναλωτικού κοινού σχετικά με τα βιολογικά προϊόντα, θα αποτελέσει ένα σημαντικό βήμα ως προς την αύξηση της ζήτησης βιολογικών προϊόντων. Βλ. σχετικά: Α. Σέμος, «Η πολιτική επέκτασης της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα (προοπτικές και οφέλη για τους παραγωγούς)».

⁹⁹ Α. Σέμος, «Η πολιτική επέκτασης της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα (προοπτικές και οφέλη για τους παραγωγούς)».

- Στην ιχνηλασιμότητα, τυποποίηση και πιστοποίηση των παραγομένων προϊόντων.

Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, θα πρέπει να είναι διαθέσιμες στη διαδικασία της παραγωγής, καινοτόμες τεχνολογίες, η εφαρμογή των οποίων θα οδηγήσει σε θερμοκήπια φιλικότερα στο περιβάλλον. Σύμφωνα με ερευνητές, τα θερμοκήπια θα πρέπει να είναι σχεδιασμένα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες της κάθε περιοχής.

Οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες, ως είδος επιχείρησης, αποτελούν το μέλλον στην παραγωγή ποιοτικών προϊόντων. Είναι όμως απαραίτητη η υποστήριξη όλων των εμπλεκόμενων στον χώρο των θερμοκηπιακών καλλιεργειών, προκειμένου να καταστεί δυνατή η ενδυνάμωση του κλάδου των θερμοκηπίων στη βάση μιας σύγχρονης ανταγωνιστικής και αειφορικής γεωργίας. Η ενίσχυση του κλάδου των θερμοκηπίων, εκτός από τον αγροτικό τομέα θα τονώσει και τις δραστηριότητες άλλων συναφών επιχειρήσεων οι οποίες δραστηριοποιούνται στον χώρο (εταιρείες κατασκευής θερμοκηπίων, εξοπλισμού, παραγωγής πλαστικών φύλλων κάλυψης, αρδευτικού εξοπλισμού)¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Κ. Κίττας, *ό.π.*

12. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ο αγροτικός τομέας της Ελλάδας, όπως και όλων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) εντάσσεται στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ)¹⁰¹. Επιπλέον, χαρακτηρίζεται ως η πιο ολοκληρωμένη κοινή πολιτική της Ένωσης, καθώς οι κανόνες της καλύπτουν το σύνολο του αγροτικού τομέα, όσον αφορά στη λειτουργία των γεωργικών αγορών αλλά και των αγροτικών δομών¹⁰².

Η Ελλάδα, διαθέτοντας έναν πολύ σημαντικό τομέα, έχει άμεση εξάρτηση από την ΚΑΠ όχι μόνο σε επίπεδο αγροτικών εισοδημάτων, αλλά και σε επίπεδο δημοσιονομικών εισροών¹⁰³.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις της ΚΑΠ στα κράτη-μέλη, και ιδιαίτερα στην Ελλάδα, πρέπει να τονιστεί ότι σε όποιο κράτος-μέλος αυτή εφαρμόστηκε ως μονοσήμαντη πολιτική οικονομικής στήριξης του γεωργικού τομέα, δεν μπόρεσε να μειώσει τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, ούτε να συμβάλει στην περιφερειακή σύγκλιση και συνοχή. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η χώρα απέφυγε τις αμιγείς εθνικές ενισχύσεις στον γεωργικό τομέα¹⁰⁴. Η απουσία εθνικής στρατηγικής και θεσμικών, οικονομικών δομών είχε ως συνέπεια την αδυναμία του κράτους να περιορίσει την αλόγιστη χρήση των κοινοτικών εισροών τη στιγμή που έπρεπε να τις επενδύσει σε επιχειρηματικές δραστηριότητες¹⁰⁵.

Από την πλευρά του, ο ΣΥΡΙΖΑ τονίζει πως η ΚΑΠ είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της παραγωγής σε πολλά αγροτικά προϊόντα, με κύρια τον καπνό και τα τεύτλα. Η κατάσταση αυτή οφείλεται και στις λανθασμένες κινήσεις στις κυβερνητικές διαπραγματεύσεις στις Βρυξέλλες.

Ένα ακόμα πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Έλληνες γεωργοί στα πλαίσια της ΚΑΠ, είναι η αδυναμία πρόσβασης τους σε χρηματοδότηση μέσω τραπεζικών δανείων.

¹⁰¹ Πρόκειται για μία από τις παλαιότερες και σημαντικότερες πολιτικές της Ένωσης, από θεσμικής και δημοσιονομικής πλευράς, με μεγάλο ποσοστό απορρόφησης του κοινοτικού προϋπολογισμού. Το 1980 η απορρόφηση έφτανε το 70%, το 2000 το 45% και το 2010 το 40%. Βλ. σχετικά: Π. Πέζαρος, «Η Κοινή Αγροτική Πολιτική: Εξελίξεις και προοπτικές», *Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική*, τ. 21-22, Εκδόσεις Παπαζήση, Ιανουάριος-Ιούνιος 2011, σ. 183.

¹⁰² Π. Πέζαρος, *ό.π.* σ. 183.

¹⁰³ Π. Πέζαρος, *ό.π.*, σσ. 95-96.

¹⁰⁴ Εξαιρέση αποτελούν οι ρυθμίσεις των χρεώσεων των συνεταιριστικών οργανώσεων που διευκόλυναν όμως παράλληλα και την εξυγίανση του φακέλου της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδος (ΑΤΕ). Βλ. σχετικά: Κ. Μπατζελή, «Πρόταση θέσεων του δικτύου αγροτών», Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ne.pasok.gr/nelarisas/?page_id=143.

¹⁰⁵ Κ. Μπατζελή, *ό.π.*

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί το ζήτημα αυτό, θα δοθεί η δυνατότητα στους Έλληνες γεωργούς να αξιοποιούν τα χρηματοδοτικά εργαλεία τα οποία θα είναι διαθέσιμα για Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις. Ταυτόχρονα, στα πλαίσια του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, η Ελλάδα θα μπορεί να θέσει σε εφαρμογή μηχανισμούς για την πρόσβαση των γεωργών σε χρηματοδότηση.

Οι αλλαγές που θα επιτευχθούν στην ΚΑΠ, στα πλαίσια του προγράμματος «Ευρώπη 2020» επηρεάζουν άμεσα και την ελληνική γεωργία, καθώς είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ΚΑΠ. Αυτό θα λειτουργήσει προς όφελος της Ελλάδας, καθώς θα προσφέρει τη δυνατότητα να καταστεί η *ελληνική αγροτική οικονομία βιώσιμη, ανταγωνιστική, μοχλός εξόδου της χώρας μας από την οικονομική κρίση*¹⁰⁶. Το ίδιο υποστηριξε και ο επικεφαλής της Ομάδας Δράσης, κ. Ράιχενμπαχ τονίζοντας ότι η ελληνική γεωργία, ως σημαντικό κομμάτι της οικονομίας, μπορεί να λειτουργήσει ως μετρο για την αντιμετώπιση της κρίσης, καθώς μπορεί να συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξη¹⁰⁷.

Στις προσπάθειες της να καταστεί κινητήριος μοχλός στην αντιμετώπιση της κρίσης, η ελληνική γεωργία οφείλει να εκμεταλλευτεί με τον πλέον εποικοδομητικό τρόπο τα οφέλη που προκύπτουν από την αναδιαμόρφωση της ΚΑΠ. Συγκεκριμένα, οι νομοθετικές προτάσεις της Επιτροπής στα πλαίσια της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, αποτελούν μία ευκαιρία για την Ελλάδα να ενσωματώσει τα *μελλοντικά ευρωπαϊκά κανονιστικά εργαλεία* στην ελληνική αγροτική πολιτική, προκειμένου η *ελληνική αγροτική οικονομία να καταστεί βιώσιμη, ανταγωνιστική*, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην προσπάθεια για έξοδο της χώρας από την οικονομική κρίση¹⁰⁸.

Στην παρούσα περίοδο όμως, όπου συνεχίζονται οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των κρατών, έχει ανακύψει ένα ζήτημα αναφορικά με τη «δίκαιη» κατανομή των πόρων της ΚΑΠ ανάμεσα στα κράτη μέλη¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Β. Διβάρης, «Η αγροτική ανάπτυξη με ορίζοντα το 2020. Προοπτικές και προκλήσεις», 16 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=71286>.

¹⁰⁷ Ο επικεφαλής της Ομάδας Δράσης, κ. Ράιχενμπαχ, έχει αναφέρει ότι ο τομέας της γεωργίας, μεταξύ άλλων, *προσφέρει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης*. Ράιχενμπαχ: «Γεωργία, ενέργεια και τουρισμός οι προοπτικές της Ελλάδας», Άρθρο στην Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Raihenmpah:-Gewrgia-energeia-kai-toyrismos-oi-prooptikes-ths-Elladas>.

¹⁰⁸ Γ. Παπαστάμκος, Ομιλία στην εναρκτήρια εκδήλωση για τον εορτασμό της Πεντηκοστής Επετείου της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, 24 Ιανουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/G.-Papastamkos:-Symbolo-eyrwpaikhs-enopoihsis-h-KAP>.

¹⁰⁹ Αν και η Ελλάδα εμφανίζεται να λαμβάνει αναλογικά τις μεγαλύτερες ενισχύσεις, εντούτοις θα ήταν προς το συμφέρον της χώρας ο υπολογισμός της αξίας των ενισχύσεων να γίνεται με βάση την επιλέξιμη και όχι τη χρησιμοποιούμενη γη. Βλ. σχετικά: Γ. Παπαστάμκος, «ΚΑΠ μετά το 2013: Ανακοίνωση των

Σύμφωνα με τον Ευρωβουλευτή της Νέας Δημοκρατίας και μέλος της Επιτροπής Γεωργίας και Ανάπτυξης της Υπαίθρου, Γ. Παπαστάμκο, σχετικά με την κατανόμη των πόρων της ΚΑΠ, «είναι επιτακτική η ανάγκη ανάδειξης αντικειμενικών κριτηρίων, επί τη βάσει των ιδιαιτεροτήτων του ελληνικού γεωργικού τομέα, όπως το μερίδιο του γεωργικού εισοδήματος στο ΑΕΠ, το πλήθος και η διάρθρωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, το ποσοστό των γεωργικών γαιών με φυσικά και άλλα μειονεκτήματα, οι περιβαλλοντικά ευάλωτες περιοχές, το ποσοστό απασχόλησης στον γεωργικό τομέα».

Ταυτόχρονα, προκύπτει και ένα θέμα σχετικά με το σε ποιους πρέπει να κατάβάλλονται οι ενισχύσεις. Η επιτροπή εισηγείται ότι αυτές πρέπει να καταβάλλονται μόνο στους ενεργούς γεωργούς. Επιπλέον, η Ελλάδα έχει την ευκαιρία να απολαύσει το προνόμιο που προσφέρει σε ορισμένα κράτη μέλη η ΕΕ για αυξημένο ποσοστό συγχρηματοδότησης από την Ένωση¹¹⁰.

Έχουν επίσης διατυπωθεί προτάσεις πολιτικής, οι οποίες μπορούν να πραγματοποιηθούν στα πλαίσια των Πυλώνων της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Συγκεκριμένα, στα πλαίσια του Πρώτου Πυλώνα¹¹¹ έχουν προταθεί τα εξής:

- Σταδιακή μετάβαση στο περιφερειακό μοντέλο για την κατανομή των δικαιωμάτων, υπό τον όρο ότι οι περιοχές αναφοράς θα διαμορφωθούν με βάση τη δικαιότερη κατανομή των ενισχύσεων.
- Διαμόρφωση συγκεκριμένων περιβαλλοντικών και κοινωνικών κριτηρίων για τον ορισμό δικαιούχων των ενισχύσεων.

νομοθετικών προτάσεων της Κομισιόν», 12 Οκτωβρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.papastamkos.gr/index.php?pathID=1_1697_1897_1994&aid=4550.

¹¹⁰ Απαραίτητη προϋπόθεση είναι οι ελληνικές αρχές να διαμορφώσουν ένα αναθεωρημένο πρόγραμμα το οποίο θα περιλαμβάνει συγκεκριμένους και σαφείς στόχους. Με τον τρόπο αυτό θα εξασφαλίσουν ότι η Ελλάδα θα λαμβάνει το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό κοινοτικών πόρων με πολλαπλασιαστικά οφέλη για τη ζητούμενη αναπτυξιακή δυναμική της χώρας». Βλ. σχετικά: Γ. Παπαστάμκος, «Αυξημένη συγχρηματοδότηση της ΕΕ στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2,2 δις ευρώ προς αξιοποίηση αναμένουν αίτημα των ελληνικών αρχών», 13 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL:

http://www.papastamkos.gr/index.php?pathID=1_1697_1897_1994&aid=4652.

¹¹¹ Ο πρώτος πυλώνας περιλαμβάνει μέσα σχετικά με τη λειτουργία των γεωργικών αγορών και την αλυσίδα εφοδιασμού τροφίμων (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου) και τις άμεσες ενισχύσεις (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου) που εξαρτώνται από καταστατικές απαιτήσεις διαχείρισης και ορθούς γεωργικούς και περιβαλλοντικούς όρους. Βλέπε σχετικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Έγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Περίληψη της εκτίμησης επιπτώσεων, «Κοινή Γεωργική Πολιτική με οριζόντια το 2020», Βρυξέλλες 12.10.2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/cap-2020/impact-assessment/summary_el.pdf.

- Αντιμετώπιση των ελλείψεων κανονιστικού χαρακτήρα που εμποδίζουν την εφαρμογή της Πολλαπλής Συμμόρφωσης (π.χ. Ειδικά σχέδια διαχείρισης των περιοχών NATURA, σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής).

Στα πλαίσια του Δεύτερου Πυλώνα¹¹² έχουν προταθεί τα κάτωθι:

- Ειδική προνομιακή ενίσχυση στις φιλοπεριβαλλοντικές επενδύσεις, τόσο στον πρωτογενή τομέα όσο και στη μεταποίηση, στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας.
- Επιπλέον, στα πλαίσια της ανταγωνιστικότητας να συμπεριληφθούν και άλλες κατηγορίες προϊόντων και συστημάτων ποιότητας. Απαραίτητη είναι η καθιέρωση συστημάτων αναγνώρισης και πιστοποίησης αλλά και η ενίσχυση πρόσθετων κατηγοριών προϊόντων ποιότητας (ορεινά, νησιωτικά προϊόντα, προϊόντα προστατευόμενων περιοχών).
- Ρύθμιση των κενών κανονιστικού χαρακτήρα που εμποδίζουν την εφαρμογή προγραμμάτων ενίσχυσης των παραγωγών στις περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές¹¹³.
- Οι αγροτικές περιοχές και τα γεωργικά συστήματα υψηλής περιβαλλοντικής αξίας (HNV) θα πρέπει να ενισχυθούν μέσω αγροπεριβαλλοντικών μέτρων¹¹⁴.

Από την πλευρά τους, οι πολέμιοι της ΚΑΠ, τονίζουν ότι πρέπει να δημιουργηθεί ένα μέτωπο ενάντια στη νέα ΚΑΠ, καθώς μετατρέπει την επιδότηση των αγροτικών προϊόντων σε εισοδηματικές ενισχύσεις των παραγωγών. Η πολιτική αυτή αποξενώνει την ΚΑΠ από τα προϊόντα και τη θέση τους στην αγορά, με καταστροφικές συνέπειες στην ίδια την παραγωγή και ανοίγει το δρόμο για την κατάργηση των αγροτικών επιδοτήσεων μετά το 2013. Για τον λόγο αυτό, ζητούν τη διαμόρφωση της ΚΑΠ σε

¹¹² Ο δεύτερος πυλώνας - πολιτική αγροτικής ανάπτυξης (Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου) - περιλαμβάνει μέτρα που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του γεωργικού τομέα, την παροχή συγκεκριμένων δημόσιων περιβαλλοντικών αγαθών και την προώθηση της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές. Βλ. σχετικά: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *ό.π.*

¹¹³ Αυτό συνεπάγεται κατάρτιση και θεσμοθέτηση των ειδικών σχεδίων διαχείρισης των περιοχών NATURA καθώς και των σχεδίων διαχείρισης λεκανών απορροής. Βλ. σχετικά: Ν. Μαραβέγιας, «Προτάσεις για την ελληνική γεωργία στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020, 24 Μαρτίου 2011, Αναρτήθηκε στις 26/06/2012, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84/>

¹¹⁴ Ν. Μαραβέγιας, *ό.π.*

εντελώς νέα βάση με κατεύθυνση την οικολογική και υγιεινή αναμόρφωση της αγροκτηνοτροφικής παραγωγής και με προτεραιότητες. Συγκεκριμένα ζητούν:

- Ανακατανομή πόρων από τις μεγάλες εκμεταλλεύσεις της βιομηχανοποιημένης γεωργίας και κτηνοτροφίας προς τους μικρομεσαίους αγρότες και κτηνοτρόφους.
- Αναδιάρθρωση της κοινοτικής αγροτικής παραγωγής, από τα πλεονασματικά προϊόντα, κυρίως των χωρών του Βορρά, στα ελλειμματικά προϊόντα, κυρίως των χωρών του Μεσογειακού Νότου.
- Αλλαγή στα παραγωγικά πρότυπα και στην ποιότητα των προϊόντων, από τα μεταλλαγμένα και επικίνδυνα για την υγεία προϊόντα, στα παραγόμενα με περιορισμένη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων και ιδιαίτερα στα βιολογικά και στα προϊόντα ελεγχμένης ποιότητας.
- Ειδική πολιτική στήριξης της νησιωτικής και ορεινής παραγωγής¹¹⁵.

12.Α Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΟΥ ΑΓΡΟΤΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΠ

Ο ορισμός που προτείνεται για τον ενεργό αγρότη αφορά μόνο στο 5% του εισοδήματος από άμεσες ενισχύσεις. Αυτό, σύμφωνα με την ΠΑΣΕΓΕΣ, κρίνεται απαράδεκτο και καθίσταται αναγκαίος ο καθορισμός του ακριβή ορισμού ξεχωριστά από κάθε κράτος-μέλος¹¹⁶.

Επιπλέον, η καταβολή ενισχύσεων μόνο σε ενεργούς γεωργούς, έχει ως συνέπεια ότι δεν παρέχεται κίνητρο, ώστε να ασχοληθούν με τη γεωργία και νέοι και περιορίζεται η δυνατότητα άσκησης του επαγγέλματος στους ήδη επαγγελματίες γεωργούς.

Επίσης, η Επιτροπή συζητάει για θέσπιση ορίου στο ύψος των πληρωμών. Αν και η λογική αυτή βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση, ωστόσο υποστηρίζεται ότι τα όρια πρέπει να τεθούν σε χαμηλότερο ύψος¹¹⁷.

Σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, οι ετήσιες εισροές από τις άμεσες ενισχύσεις στην Ελλάδα θα μειώνονται σταδιακά, από 5% το 2013 σε 9% το 2019. Αυτό όμως

¹¹⁵ ΣΥΡΙΖΑ, «Η αγροτική οικονομία».

¹¹⁶ Γρ. Αλεξιάδης, «Θέλουμε ΚΑΠ με πολιτική φυσιογνωμία και ενεργούς αγρότες», 10.11.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 26/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Grhgorhs-Alexiadhs:-THeloyme-KAP-me-politikh-fysiognwmia-ki-energoy-s-agrotetes>.

¹¹⁷ Γρ. Αλεξιάδης, *ό.π*

αποτελεί αρνητικό παράγοντα για την ανάπτυξη, καθώς την περίοδο αυτή που το αγροτικό εισόδημα μειώνεται, οι κοινοτικές ενισχύσεις είναι μείζονος σημασίας¹¹⁸.

Για τον λόγο αυτό ο κος Παπαστάμκος, υποστηρίζει ότι «το ελληνικό σύστημα διακυβέρνησης οφείλει, έστω και αυτήν την ύστατη ώρα, να εκπονήσει τις απαραίτητες μελέτες προσομοίωσης, οι οποίες θα αποτελέσουν ασφαλή οδοδείκτη τόσο κατά το στάδιο της διαπραγμάτευσης, όσο και της εφαρμογής του μελλοντικού ρυθμιστικού πλαισίου της ΚΑΠ, μεταξύ άλλων, ως προς τον ορισμό του ενεργού αγρότη, τον προσδιορισμό των επιμέρους περιφερειών της χώρας για την κατανομή των ενισχύσεων, τα κριτήρια για τον προσδιορισμό των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα, τις εθελοντικές άμεσες ενισχύσεις, όπως είναι οι συνδεδεμένες»¹¹⁹.

Μία πρόταση που έχει διατυπωθεί αναφορικά με τα χαρακτηριστικά που θα μπορούσε να έχει ο ενεργός αγρότης είναι η εξής: Όποιος είναι κάτοικος υπαίθρου, όπου και θα ασκεί το επάγγελμα του, θα πρέπει να έχει δηλωθεί στον ΟΣΔΕ, προκειμένου να προσδιορίζεται η επιφάνεια που θα καλλιεργήσει, και να είναι ασφαλισμένος στον ΟΓΑ. Επιπλέον, θα πρέπει να ασχολείται εξ ολοκλήρου με αγροτικά επαγγέλματα και το 80% του εισοδήματός του να προέρχεται από την αγροτική ενασχόληση¹²⁰. Σύμφωνα με αυτά τα στοιχεία, ο ενεργός αγρότης θα είναι σε θέση να συστήνει Αγροτικές Συνδικαλιστικές Οργανώσεις, οι οποίες θα μπορούν να διαπραγματευτούν τα δικαιώματα του αγροτικού τομέα.

12.Β ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ: ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Όσον αφορά στους συνεταιρισμούς, έχουν προταθεί τα εξής:

1. Τα μέλη των Αγροτικών Συνεταιρισμών να είναι ενεργοί αγρότες.
2. Να υπάρχει η δυνατότητα οι παραγωγοί, οι οποίοι δεν είναι μεν αγρότες αλλά βρίσκονται υπό το καθεστώς των «συνδεδεμένων» παραγωγών, να απολαμβάνουν προνόμια στον συνεταιρισμό.
3. Να επιβληθεί μονοσταυρία και διαχωρισμένη εκλογή σε θέσεις (πρόεδρος, ταμίας κ.λπ.) από όλους τους συνεταιρισμένους αγρότες.

¹¹⁸ Γρ. Αλεξιάδης, *ό.π*

¹¹⁹ Γ. Παπαστάμκος, Ομιλία στην εναρκτήρια εκδήλωση για τον εορτασμό της Πεντηκοστής Επετείου της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.

¹²⁰ Με αυτές τις προϋποθέσεις, θα δίνεται η δυνατότητα σε όποιον ενδιαφέρεται να είναι παραγωγός, χωρίς όμως να είναι και ενεργός αγρότης.. Βλ. σχετικά: Δ. Μιχαηλίδης, «Η ελληνική αγροτική πολιτική μέχρι σήμερα».

4. Οι αγρότες να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν σε όσους συνεταιρισμούς επιθυμούν, έχοντας όμως μόνο μία ψήφο στην καθολική ψηφοφορία για την πανελλήνια ΠΑΣΕΓΕΣ.
5. Για κάθε προϊόν, να λειτουργούν περιφερειακοί συνεταιρισμοί.
6. Οι συνεταιρισμοί να απορροφούν όλη την αγροτική παραγωγή των μελών τους, ενώ καταρχήν μέχρι 50% μπορεί να διατίθεται από τους ίδιους τους λιανοπωλητές.
7. Η συνεταιριστική νομοθεσία να καλύπτει όλα τα αγροτικά επαγγέλματα.
8. Ο κύριος τομέας δραστηριοποίησης των αγροτικών συνεταιρισμών να είναι η προώθηση των αγροτικών προϊόντων¹²¹.

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΑΛΙΕΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ

Η ΑΛΙΕΙΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Τη στιγμή που η αλιεία διεθνώς αντιμετωπίζει κρίση, με στασιμότητα ή μείωση των αποθεμάτων του πλανήτη, οι ελληνικές θάλασσες βρίσκονται σε καλύτερη κατάσταση. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μεσογειακή αλιεία, στην οποία ανήκει η ελληνική αλιεία, δεν έχει τη δυνατότητα να γίνει βιομηχανική εξαιτίας της παραγωγικής φτώχειας της κλειστής θάλασσας¹²². Επιπλέον, η μεγάλη διαφοροποίηση των αλιευτικών σκαφών και δραστηριοτήτων οδηγεί σε ανταγωνισμό, πολλές φορές μεγάλο, ανάμεσα στους αλιείς και τις αλιευτικές δραστηριότητες, κατάσταση που συχνά καθορίζει την χάραξη της αλιευτικής πολιτικής¹²³.

Στον τομέα της απασχόλησης, η αλιεία, όπως και η γεωργία, υπήρξε ανέκαθεν κύρια δραστηριότητα και βασική πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους πολλών παράκτιων περιοχών και ιδίως των νησιών. Είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Εθνική Οικονομία, αν και συμβάλλει σε μικρό ποσοστό στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) της χώρας, καθώς υποκαθιστά εισαγωγές αλιευτικών προϊόντων, προσφέρει βασικές πρώτες ύλες

¹²¹ Δ. Μιχαηλίδης, «Η ελληνική αγροτική πολιτική μέχρι σήμερα».

¹²² Διαθέτει μικρό όγκο αλλά μεγάλη ποικιλομορφία, καθώς αποτελείται από πολλά είδη ψαριών μικρού μεγέθους με μικρή διάρκεια ζωής, χαρακτηριστικά που οδηγούν σε σημαντικά υψηλότερες εμπορικές τιμές. Βλ. σχετικά: «Η αλιεία στην Ελλάδα και τον κόσμο», Τελευταία πρόσβαση στις 19/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.psarema.gr/articles/mathetegia/nature/273-2009-02-24-13-18-24.html>.

¹²³ Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης».

στη μεταποιητική βιομηχανία και διατίθεται στην άμεση κατανάλωση, όπου καλύπτει σημαντικό μέρος από το έλλειμμα πρωτεϊνών υψηλής διαιτητικής αξίας που εμφανίζει η χώρα μας.

Στα πλαίσια της ΕΕ, ο ελληνικός αλιευτικός στόλος είναι ο πολυαριθμότερος της Ένωσης, αλλά από πλευράς ισχύος και χωρητικότητας έρχεται 7^{ος} στην κατάταξη¹²⁴. Από την άλλη πλευρά, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό των απασχολούμενων στην ελληνική αλιεία είναι μικρό, σε επίπεδα εθνικής απασχόλησης, εντούτοις χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντικό καθώς σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως είναι οι μικρές νησιωτικές, όπου εμφανίζουν λίγες ευκαιρίες απασχόλησης, το 30%-40% του πληθυσμού απασχολείται με την αλιεία.

Παρόλα αυτά, όσον αφορά στην επαγγελματική αλιευτική δραστηριότητα, αυτή παρουσιάζει ύφεση εξαιτίας της μείωσης των αλιευμάτων, εξακολουθεί όμως να αποτελεί σημαντική πηγή εισοδήματος σε αρκετές παράκτιες περιοχές της χώρας. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα επιμέρους μέτρα που λαμβάνονται για τη χάραξη της αλιευτικής πολιτικής κατευθύνονται συνήθως προς τη μέση αλιεία και όχι τόσο προς την παράκτια, που αποτελεί και τη μισή Ελληνική παραγωγή, κρίνεται αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα μητρώο των επαγγελματιών αλιέων οι οποίοι θα μπορούν να συνεχίσουν να ψαρεύουν επαγγελματικά και να εξαιρεθούν οι υπόλοιποι. Αυτό θα μειώσει κατά πολύ την αλιευτική προσπάθεια – πίεση προς τα αποθέματα και θα επιτρέψει στους πραγματικούς επαγγελματίες να αναβαθμίσουν τα σκάφη τους, τα εργαλεία τους και την ασφάλειά τους στην θάλασσα. Επιπλέον, πρέπει να αλλάξει η πολιτική για την ερασιτεχνική αλιεία με βάση μία συγκροτημένη πολιτική ανάπτυξης της ως κλάδου της τουριστικής βιομηχανίας¹²⁵.

Όσον αφορά στη μείωση των ιχθυοαποθεμάτων που παρατηρείται, αυτή οφείλεται σε πληθώρα παραγόντων¹²⁶. Δυστυχώς, παρόλο που οι ψαράδες είναι τα πρώτα θύματα

¹²⁴ «Η αλιεία στην Ελλάδα και τον κόσμο».

¹²⁵ Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης».

¹²⁶ Κύρια αιτία εμφανίζεται να είναι η αλόγιστη εκμετάλλευση του θαλάσσιου περιβάλλοντος, ενώ και άλλες ανθρώπινες δραστηριότητες, όπως η πολεοδόμηση, ο τουρισμός και οι βιομηχανίες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο, καθώς παραμορφώνουν τις ακτές και κατάστρέφουν τα παράκτια θαλάσσια οικοσυστήματα. Συνέπεια όλων αυτών είναι η φθορά και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος διαβίωσης των θαλάσσιων οργανισμών. Προσβάλλεται καίρια η τροφική αλυσίδα και καταστρέφονται περιοχές διαβίωσης των νεαρών σταδίων των εμπορικών ειδών. Επιπρόσθετα, απειλές για τα θαλασσινά είδη αποτελούν η διαμόρφωση των ακτών και οι τσιμεντένιες κατασκευές, οι οποίες καταστρέφουν τους οικολογικούς θώκους. Η θολερότητα του νερού, που οφείλεται στη ρύπανση από αιωρούμενα σωματίδια και αποχετεύσεις, είναι επίσης επιζήμια για τα θαλασσινά είδη. Στις απειλές για τα θαλασσινά είδη συγκαταλέγονται οι αγκυροβολήσεις και οι τράτες βυθού, που καταστρέφουν τις περιοχές διαβίωσης, οι διάφορες επικαλύψεις, από υποβρύχια καλώδια και μαρίνες και οι χημικές ρυπάνσεις από την αγροτική και τη βιομηχανική δραστηριότητα, που προκαλούνται από συσσώρευση ρύπων μέσα στους οργανισμούς. Μάλιστα, η συσσώρευση ρύπων στους θαλασσινούς οργανισμούς προκαλεί, αφενός την εξαφάνιση των

από τη μείωση των ιχθυοαποθεμάτων, είναι οι πρώτοι και συχνά οι μόνοι που καλούνται να περιορίσουν τη δραστηριότητά τους με την εφαρμογή, ενδεδειγμένων κατά τα άλλα, διαχειριστικών μέτρων. Το αποτέλεσμα είναι να μην μπορούν πλέον να ζήσουν αξιοπρεπώς από το επάγγελμά τους.

Ένα από τα προβλήματα που υφίστανται στο θέμα της χάραξης αλιευτικής πολιτικής στην Ελλάδα είναι ότι η πολιτική καθορίζεται από τις έρευνες και τα συμπεράσματα που έχουν πραγματοποιηθεί αλλού και υπό διαφορετικές συνθήκες. Το κυριότερο όμως πρόβλημα είναι η απουσία γνώσης της υφιστάμενης κατάστασης των αποθεμάτων, ώστε να ληφθούν ακριβή διαχειριστικά μέτρα¹²⁷.

Είναι αναγκαία λοιπόν η λήψη μέτρων που θα εξασφαλίσουν τη δυνατότητα αναγέννησης των ιχθυοαποθεμάτων και την προστασία των παραγωγικών οικοτόπων. Ωστόσο, πρέπει να γίνει σαφές ότι οι διαχειριστικές αποφάσεις στην αλιεία θα πρέπει να προκύπτουν από επιστημονική μελέτη και τεκμηρίωση.

Στο πλαίσιο αυτό, και ομάδες συμφερόντων ασκούν πίεση προκειμένου οι αρμόδιοι δημόσιοι φορείς να προβούν στη δημιουργία θαλάσσιων καταφυγίων σε συγκεκριμένες αλιευτικές περιοχές, προκειμένου να τερματιστεί η καταστροφική αλιεία στην περιοχή¹²⁸. Υποστηρίζουν ότι τα θαλάσσια καταφύγια εκτός από την προστασία των θαλασσών, θα καταστήσουν βιώσιμη την αλιεία, προσφέροντας ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες¹²⁹.

Πρέπει επίσης να αναφέρουμε ότι η γενίκευση της εφαρμογής του συστημάτων VMS, που επιτρέπουν την παρακολούθηση της θέσης και της κίνησης των αλιευτικών σκαφών σε 24ώρη βάση η αναβάθμιση του συστήματος καθώς και η βελτίωση του

ειδών και την αποδόμηση των πληθυσμών (και συνεπώς των τροφικών δικτύων) και αφετέρου την συσσώρευση της μόλυνσης μέσα στην τροφική αλυσίδα. Βλ. σχετικά: Γ. Κλαδάς, «Αλιευτικός Τουρισμός και Περιβάλλον», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: *Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 19 Ιουλίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%E2%80%9C%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%E2%80%9D/>

¹²⁷ Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης»..

¹²⁸ Greenpeace, «Σώστε τις θάλασσες», 4 Απριλίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.greenpeace.org/greece/el/news/2012/04/soste-tis-thalasses/>.

¹²⁹ Α. Λάζου, «Τα θαλάσσια καταφύγια είναι η μόνη διέξοδος για τον κλάδο των ψαράδων», 6 Σεπτεμβρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4654681>

νομικού πλαισίου αξιοποίησής του, η συστηματική παρακολούθηση και ανάλυση των στοιχείων, θα διευκολύνουν την επίβλεψη και αποτροπή της παράνομης αλιείας¹³⁰.

Η ΕΕ με στόχο τη χάραξη κοινών αλιευτικών πολιτικών έχει προκρίνει την συλλογή αλιευτικών στοιχείων με βάση ένα κοινό πρωτόκολλο για όλα τα κράτη μέλη (Ε.Κ.199/2008)¹³¹.

Προβλέπεται ακόμα, ανασυγκρότηση των συνεταιρισμών και των ομάδων παραγωγών προς όφελος των αγροτών, συμπίεση του κόστους παραγωγής, με βελτίωση υποδομών, μείωση συντελεστών ΦΠΑ, στήριξη των μικροπαραγωγών αγροτών και ενίσχυση του αναπτυξιακού ρόλου της Αγροτικής Τράπεζας.

Ένα ακόμα από τα προβλήματα αφορούν, σύμφωνα με τη Λαϊκή Συσπείρωση Νοτίου Αιγαίου στις επιπτώσεις στην αλιεία από την εφαρμογή της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής της ΕΕ. Συγκεκριμένα, τονίζεται ότι η πολιτική έχει ως αποτέλεσμα την εξαφάνιση των μικρών παράκτιων ψαράδων και παράλληλα την τεράστια αύξηση των ιχθυοκαλλιιεργειών.

ΥΔΑΤΟΚΑΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

Οι ιχθυοκαλλιέργειες αποτελούν έναν από τους υποτομείς της αλιείας, που πρέπει να αναφερθεί για τη θετική συμβολή του μέχρι σήμερα¹³². Το αποτέλεσμα είναι η Ελλάδα να είναι πρώτη στη Μεσόγειο, αλλά και σε όλη την ΕΕ, στην καλλιέργεια ευρύαλων θαλασσινών ψαριών ¹³³. Τελευταία μάλιστα, σύμφωνα με ερευνητές, οι οποίοι χρησιμοποίησαν δορυφορικές εικόνες από το Google Earth για να εντοπίσουν μονάδες

¹³⁰A. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης».

¹³¹ Η ΕΕ προωθεί την ενιαία ανάλυση τους ώστε να υπάρξει μία κοινή αντίληψη για τα αλιευτικά προβλήματα και τα μέτρα τα οποία θα πρέπει να λαμβάνονται. Η εφαρμογή αυτού του κανονισμού συγχρηματοδοτείται κατά 50% από την Ε.Ε. Η Ελλάδα, παρά την υποχρέωση που έχει αναλάβει στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη συγχρηματοδότηση και τις ποινές που επιφέρει η μη υλοποίηση του κανονισμού, δεν υλοποιεί τη συλλογή στοιχείων με εξαίρεση την περίοδο 2003-2006. Η υλοποίηση του κανονισμού θα εφοδιάσει τους διαχειριστές με τα απαραίτητα στοιχεία για τη χάραξη αλιευτικής πολιτικής. Βλ. σχετικά: Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης».

¹³² Η αξιοποίηση των επενδύσεων που έγιναν στις ιχθυοκαλλιέργειες, καθώς και του φυσικού χαρακτηριστικού που διαθέτει η χώρα, αυτό των θαλασσίων εκτάσεων, είχε ως αποτέλεσμα ο τομέας αυτός να χαρακτηρίζεται ως ένα άριστο παράδειγμα. Βλ. σχετικά: Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

¹³³«Η αλιεία στην Ελλάδα και τον κόσμο».

υδατοκαλλιιεργειών σε 16 χώρες, η Ελλάδα ήρθε στην πρώτη θέση, καθώς συγκεντρώνει την πλειονότητα των κλωβών εκτροφής ψαριών¹³⁴.

Σύμφωνα με τη ΝΔ, οι υδατοκαλλιέργειες, αποτελούν σημαντικό κομμάτι της αλιείας καθώς εκτός του μεγάλου ποσοστού απασχόλησης που συγκεντρώνουν, αποτελούν και δυναμικό κομμάτι του εξαγωγικού κλάδου. Συγκεντρώνουν άριστη ποιότητα και υψηλές προδιαγραφές προστασίας του περιβάλλοντος, γεγονός που τοποθετούν την Ελλάδα στη δεύτερη θέση σε παραγωγή ψαριών ιχθυοτροφείου στην Ευρώπη¹³⁵. Σε συγκεκριμένα δε είδη, κατέχει την πρώτη θέση, συγκεντρώνοντας το 72% της ευρωπαϊκής παραγωγής. Πρέπει επίσης να αναφερθεί το γεγονός ότι η ελληνική τεχνογνωσία στο θέμα των υδατοκαλλιιεργειών έχει χαρακτηριστεί ως ένα επιτυχημένο μοντέλο βιομηχανικής εφαρμογής, με αποτέλεσμα να εξάγεται παγκοσμίως.

Και από την πλευρά της απασχόλησης όμως, οι υδατοκαλλιέργειες παίζουν σημαντικό ρόλο, καθώς απορροφούν σημαντικό κομμάτι του ελληνικού ανθρώπινου δυναμικού¹³⁶. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει η δυνατότητα μεγαλύτερης αξιοποίησης του κλάδου αυτού, με στόχο τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας. Με άλλα λόγια, δεδομένου ότι παρατηρείται άνοδος του διεθνούς ανταγωνισμού, κρίνεται αναγκαίο ο κλάδος των ιχθυοκαλλιιεργειών να μειώσει τις τιμές των προϊόντων, προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τα προϊόντα άλλων χωρών, τα οποία έχουν πολύ χαμηλές τιμές¹³⁷.

Παρόλα αυτά, πολλές επιχειρήσεις του κλάδου βρίσκονται σε μία επισφαλής χρηματοοικονομική κατάσταση, καθώς αντιμετωπίζουν δανειακές πιέσεις, ενώ τα βιολογικά αποθέματα συγκριτικά με τις βιολογικές πωλήσεις είναι αντιστρόφως ανάλογα¹³⁸. Το μέτρο που προτείνεται για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου,

¹³⁴ «Ιχθυοκαλλιέργειες: πρώτη η Ελλάδα λέει το Google Earth-Απόφαση-σταθμός στον Πόρο», 20 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.econews.gr/2012/02/20/ixthyokalliergeies-google-earth-poros/>.

¹³⁵ Σύμφωνα με στοιχεία του Συνδέσμου Ελλήνων Εξαγωγέων για το 2010.

¹³⁶ Σύμφωνα με τον ευρωβουλευτή, κ. Τσουκαλά, ο τομέας των υδατοκαλλιιεργειών υποστηρίζει πάνω από 10.000 θέσεις εργασίας, κυρίως στην περιφέρεια, σε νησιωτικές και ακριτικές περιοχές. Βλ. σχετικά: Ι.Α. Τσουκαλάς, «Ελληνική υδατοκαλλιέργεια: Ευρωπαϊκή πρωτιά αλλά και στρατηγική επιλογή για το μέλλον», 24 Νοέμβριος 2009, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.tsoukalas.org/newsArticle.aspx?ID=17&UICulture=el-GR>.

¹³⁷ Αν και οι εταιρίες ιχθυοκαλλιιεργειών υποστηρίζουν ότι η ανοδική πορεία των πωλήσεων θα συνεχιστεί, εντούτοις η κατάσταση αυτή χαρακτηρίζεται ως μία φούσκα, η οποία θα σκάσει προκαλώντας επιζήμιες επιπτώσεις στον κλάδο. Βλ. σχετικά: «Όπλο κατά της ανεργίας ο κλάδος των ιχθυοκαλλιιεργειών», 21/06/2011, *Ελεύθερος Τύπος*, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://e-mag.career.teicrete.gr/content/280>

¹³⁸ Ο μεγάλος όγκος βιολογικών αποθεμάτων συμπιέζει τις τιμές με αποτέλεσμα οι προοπτικές για την κερδοφορία του κλάδου να είναι αρκετά συγκρατημένες, ακόμα και σε περίπτωση ανάκαμψης της ζήτησης λόγω της επικείμενης εξόδου από την οικονομική κρίση. Ταυτόχρονα, η υψηλή δανειακή πίεση δημιουργεί

είναι η απαλλαγή από τις «αλυσσίδες» των συσσωρευμένων βιολογικών αποθεμάτων, ενώ θα πρέπει οι επιχειρήσεις να παράγουν σύμφωνα με τη ζήτηση, έτσι ώστε να μην παρατηρούνται φαινόμενα υπερπροσφοράς.

Έχουν εκφραστεί φόβοι ότι οι υδατοκαλλιέργειες θα εμφανίσουν χαρακτηριστικά υπερσυγκέντρωσης και ολιγοπωλιακής αγοράς στη περίπτωση που θα είναι λίγοι αυτοί που θα έχουν τη δυνατότητα εκμετάλλευσης του όγκου παραγωγής.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας έχει προχωρήσει, με υπουργικές αποφάσεις, στη χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων στις υδατοκαλλιέργειες. Οι επενδύσεις μπορεί να αφορούν εκσυγχρονισμό εγκαταστάσεων αλλά και ίδρυση νέων μονάδων σε είδη που δεν εκτρέφονται αυτή τη στιγμή στη χώρα μας.

Και η ΝΔ στηρίζει την ύπαρξη επενδύσεων στον κλάδο των υδατοκαλλιεργειών, από ελληνικά και ξένα κεφάλαια, τα οποία ιδιαίτερα αυτήν την περίοδο κρίνονται ζωτικής σημασίας. Με τις επενδύσεις αυτές θα διασφαλισθεί η σταθερότητα και η αναπτυξιακή προοπτική του κλάδου παράλληλα όμως και σύμφωνα με μία εθνική στρατηγική.

Στα αρνητικά στοιχεία της υπάρχουσας κατάστασης σήμερα πρέπει να προστεθεί και αυτό του κατακερματισμού του κλάδου. Το γεγονός αυτό δεν επιτρέπει την ανάληψη δράσεων κοινού ενδιαφέροντος, ούτε την έγκαιρη πληροφόρηση με στοιχεία εξέλιξης της αγοράς. Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο να δημιουργηθεί ένας σύνδεσμος επιχειρήσεων, ή να υπάρξει μία συγχώνευση επιχειρήσεων, τα οποία θα συμβάλουν στην ανάπτυξη του κλάδου¹³⁹.

Για να υπάρξουν οικονομίες κλίμακας, θα πρέπει να δοθούν κίνητρα σε μικρούς παραγωγούς, όπως επίσης θα πρέπει να δημιουργηθούν μεγαλύτερα πάρκα. Επιπλέον, η δημιουργία «επώνυμων» αγροτικών προϊόντων για συγκεκριμένες αγορές, θα δώσει

αυξημένες ανάγκες εξυπηρέτησης των χρεών και, μαζί με την περιορισμένη, κερδοφορία, δυσκολεύει την εξασφάλιση κεφαλαίου κίνησης. Η κατάσταση αυτή οφείλεται στην άνοδο του ποσοστού του παραγωγικού δυναμικού και στην πρώτη των τιμών και της ζήτησης που σημειώθηκε στην περίοδο 2008-2009. Βλ. σχετικά: Γ. Μανιάτης, «Ιχθυοκαλλιέργειες», Κλαδική Μελέτη, Ιούνιος 2011, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.iobe.gr/media/delttyp/perfish11.pdf>.

¹³⁹ Ο σύνδεσμος επιχειρήσεων ή η συγχώνευση επιχειρήσεων θα επιτρέψουν, μεταξύ άλλων, να υπάρχει καλύτερη ενημέρωση για την κατάσταση της αγοράς και μεγαλύτερη συνεργασία με ερευνητικά κέντρα. Με τον τρόπο αυτό θα συμβάλουν στον περιορισμό της μείωσης των τιμών, καθώς και στη συντονισμένη προώθηση των προϊόντων. Θα διαδραματίσει επίσης σημαντικό ρόλο στην βελτίωση ευκαιριών για καινοτομία, στην οποία συγκαταλέγεται και η διαφοροποίηση των ειδών που καλλιεργούνται στα ιχθυοτροφία. Ένα όμως από τα βασικότερα που θα πρέπει να κάνει, είναι η δημιουργία ενός εθνικού brand, αντίστοιχου με αυτού στα γεωργικά προϊόντα. Πρέπει επίσης να αναφερθεί και η δυνατότητα που θα διαθέτουν να προχωρήσουν σε εγκατάσταση μεγάλων υπεράκτιων εγκαταστάσεων και μονάδων προπάχυνσης, προωθώντας με τον τρόπο αυτό την παραγωγική διαδικασία στο επόμενο στάδιο. Βλ. σχετικά: Γ. Μανιάτης, «Ιχθυοκαλλιέργειες» και «Ιχθυοκαλλιέργειες: Προκλήσεις και Προοπτικές. Μέρος Β».

ώθηση στην οικονομία. Επίσης τα προϊόντα του κλάδου πρέπει να ενταχθούν στον κατάλογο με τα σημαντικά εξαγωγικά προϊόντα της χώρας και να γίνουν επενδύσεις για την προώθηση της στην εγχώρια και διεθνή αγορά¹⁴⁰.

Και σε εθνικό επίπεδο όμως πρέπει να ληφθούν μέτρα για την ενίσχυση των προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας. Με άλλα λόγια, στα πλαίσια της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης των καταναλωτών, οι επιχειρήσεις πρέπει να ενσωματώσουν εγκαταστάσεις παραγωγής στο φυσικό περιβάλλον, κάτι το οποίο οφείλουν να γνωστοποιήσουν στους καταναλωτές¹⁴¹.

Τις επιπτώσεις της υδατοκαλλιέργειας παρουσιάζουν όμως ομάδες συμφερόντων, οι οποίες υποστηρίζουν ότι με τον τρόπο που πραγματοποιούνται σήμερα οι υδατοκαλλιέργειες επιτείνουν την κρίση, αφαιρώντας πολλαπλάσιους θαλάσσιους πόρους σε σχέση με αυτούς που παράγουν.

Οι υδατοκαλλιέργειες συνεπώς, συνδέονται με την κατάληψη ακτών και την υποβάθμιση παράκτιων περιοχών¹⁴². Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι η διαδικασία χωροθέτησης και αδειοδότησης της ιχθυοκαλλιέργειας καθώς και ο προσδιορισμός των περιβαλλοντικών της όρων γίνεται με καθαρά οικονομικά κριτήρια, γεγονός που επιτείνει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις¹⁴³.

Ταυτόχρονα, οι ιχθυοκαλλιέργειες έχουν συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τον τουρισμό. Αναλυτικότερα, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση στις χώρες ιχθυοπαραγωγούς της Μεσογείου. Αντίθετα, άλλες χώρες, όπως Γαλλία και Ιταλία, προτιμούν να αναπτύξουν τον τουρισμό τους και να προμηθεύονται ψάρια από την Ελλάδα. Με αυτόν τον τρόπο επιλέγουν να ανταμείψουν άλλες χώρες, όπως η Ελλάδα, για να αναλάβουν επιβλαβείς δραστηριότητες, όπως οι ιχθυοκαλλιέργειες, καθώς δίνουν έμφαση από τη μία πλευρά στην προστασία του περιβάλλοντος και από την άλλη στην στρατηγική προτεραιότητα του τουριστικού προϊόντος. Η κατάσταση αυτή

¹⁴⁰ Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά».

¹⁴¹ Αυτό θα επιτευχθεί με την ανάπτυξη κατάλληλων συστημάτων ελέγχου ποιότητας, τα οποία θα επιτρέψουν τη δημιουργία αναγνωρισμένων σημάτων πιστοποίησης ποιότητας και περιβαλλοντικής επίδοσης. Βλ. σχετικά: Γ. Μανιάτης, «Ιχθυοκαλλιέργειες».

¹⁴² Αυτό συνεπάγεται επιβάρυνση του παράκτιου θαλάσσιου περιβάλλοντος με οργανικό φορτίο (τροφή, απόβλητα) και χημικές ουσίες (φάρμακα, καθαριστικά) επηρεάζοντας την ποιότητα του νερού και τα θαλάσσια οικοσυστήματα. Βλ. σχετικά: Α. Λάζου, «Τα θαλάσσια καταφύγια είναι η μόνη διέξοδος για τον κλάδο των ψαράδων».

¹⁴³ Γ. Δημητριάδης, «Ιχθυοκαλλιέργεια στην Ελλάδα-Αναπτυξιακά Διλήμματα».

έχει συνέπειες όχι μόνο σε εθνικό επίπεδο, αλλά πολύ περισσότερο σε τοπικό επίπεδο¹⁴⁴.

Για τους λόγους αυτούς, και προκειμένου να υπάρξει ανάπτυξη των υδατοκαλλιεργειών χωρίς τις προαναφερθείσες επιπτώσεις, προτείνονται τα κριτήρια σύμφωνα με τα οποία το κράτος θα πρέπει να χωροθετήσει τις μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας. Η ανάπτυξη λοιπόν θα πρέπει να γίνει σε περιοχές με μεγάλες δυνατότητες αυτοκαθαρισμού, χωρίς υφιστάμενη περιβαλλοντική επιβάρυνση, αποφεύγοντας περιοχές όπου υπάρχει τουριστική ανάπτυξη¹⁴⁵.

ΑΛΙΕΥΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Ο αλιευτικός τουρισμός αποτελεί μία ήπια μορφή βιώσιμης και εναλλακτικής τουριστικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα, είναι και ένα μέτρο για την ενίσχυση του εισοδήματος των αλιέων.

Όσον αφορά στον τομέα της απασχόλησης, η ενασχόληση του ψαρά με τον αλιευτικό τουρισμό, όχι μόνο θα συμβάλει στην ενίσχυση του εισοδήματός του, αλλά θα λειτουργήσει θετικά και ως προς τη μείωση της έντονης αλιευτικής δραστηριότητας. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση της θνησιμότητας από το ψάρεμα, καθώς θα υπάρχει συμμόρφωση στην εφαρμογή των κανόνων και των περιορισμών που ισχύουν, ώστε να περιοριστούν οι παράνομες αλιευτικές δραστηριότητες. Επίσης, θα συμμορφωθούν στους κανόνες για το ελάχιστο επιτρεπόμενο μέγεθος των αλιευμάτων. Κρίνεται απαραίτητο οι αλιείς να αντιληφθούν την ανάγκη μαζικής ανταπόκρισης στα μέτρα περιορισμού της αλιευτικής έντασης, με στόχο τη μείωση της θνησιμότητας από το ψάρεμα προς όφελος των ιχθυοαποθεμάτων. Πρέπει να εξασφαλιστούν τόσο οι ποιοτικές και ποσοτικές διατροφικές απαιτήσεις του είδους που θα αλιευτεί, όσο και η διατήρηση των αντίστοιχων βιότοπων που του προσφέρουν τροφή και προστασία στα νεαρά του στάδια.

Βασικό κριτήριο για την ενασχόληση με τον αλιευτικό τουρισμό είναι η εκπαίδευση¹⁴⁶.

¹⁴⁴ Υπάρχουν επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής, στον τοπικό τουρισμό, ενώ παρατηρείται περιβαλλοντική υποβάθμιση μεγάλου αριθμού νησιωτικών και παραθαλάσσιων περιοχών και μικρά οφέλη στην οικονομία. Βλ. σχετικά: Γ. Δημητριάδης, «Ιχθυοκαλλιέργεια στην Ελλάδα-Αναπτυξιακά Διλήμματα».

¹⁴⁵ Γ. Δημητριάδης, «Ιχθυοκαλλιέργεια στην Ελλάδα-Αναπτυξιακά Διλήμματα», *ό.π.*

¹⁴⁶ Οι ψαράδες θα πρέπει να έχουν παρακολουθήσει ειδικά σεμινάρια, όπου, εκτός από τα θέματα επικοινωνίας με τους τουρίστες και εκείνα τα σχετικά με την οργάνωση και την προώθηση της δραστηριότητας του Αλιευτικού Τουρισμού, θα έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν επίσης τις αρχές διαχείρισης των αλιευτικών αποθεμάτων, την προστασία της βιοποικιλότητας και των τροφικών δικτύων, καθώς και να ενημερωθούν για τη διατροφική αξία των αλιευμάτων και το πώς αυτή αναδεικνύεται, μαζί με την τοπική

Όσον αφορά στον τουρισμό, στα πλαίσια του αλιευτικού τουρισμού ο επισκέπτης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει τις αλιευτικές ασχολίες, τις μεθόδους αλιείας και τα αλιεύματα. Επιπλέον έρχεται σε επαφή με τη φύση, κατανοώντας την βιοποικιλότητα του οικοσυστήματος, με αποτέλεσμα την ευαισθητοποίηση και την επαγρύπνηση του για την προστασία των υδάτινων περιοχών και την πρόληψη της ρύπανσής τους¹⁴⁷. Γνωρίζει επίσης τις δραστηριότητες των αλιέων, λειτουργώντας ως παράγοντας περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης και ανάπτυξης διαπολιτισμικής επικοινωνίας μεταξύ του επαγγελματία αλιέα και του περιηγητή. Ταυτόχρονα προβάλλεται και η περιοχή στην οποία εφαρμόζεται αυτού του είδους ο τουρισμός.

Από την άλλη πλευρά, ο τουρίστας ως καταναλωτής, μαθαίνει να εκτιμά καλύτερα τα θαλασσινά προϊόντα, καθώς αποκτά προσωπική εικόνα για τις διαδικασίες παραγωγής τους και είναι ίσως διατεθειμένος να τα πληρώσει πιο ακριβά, συνειδητοποιώντας την εξάντληση των υδρόβιων πόρων στις μέρες μας, ένα τεράστιο περιβαλλοντικό θέμα με παγκόσμια διάσταση¹⁴⁸.

Στην κατεύθυνση του αλιευτικού τουρισμού έχουν αρχίσει να γίνονται ήδη κάποιες κινήσεις. Πρόσφατα, το Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, προχώρησε σε νομοσχέδιο με στόχο τον εκσυγχρονισμό του πλαισίου ανάπτυξης του θαλάσσιου – αλιευτικού τουρισμού. Συγκεκριμένα, προβλέπει την ενοποίηση του κλάδου θαλάσσιου Τουρισμού σε κοινό θεσμικό πλαίσιο (από τα μικρά σκάφη μέχρι τις θαλαμηγούς και τα ημερόπλοια), ενώ καταργεί τις διακρίσεις στη βάση «αυθαίρετων» κριτηρίων (μήκος, διάρκεια ναύλωσης και τύπος ναύλωσης). Επιπλέον, θεσπίζει κοινή διαδικασία «έναρξης δραστηριότητας» ανεξαρτήτως του τύπου του σκάφους, ενώ αλλάζει το κριτήριο επαγγελματικότητας (από την καταμέτρηση ημερών σε σύστημα υπολογισμού). Προχωρά σε μείωση της γραφειοκρατίας, με την κατάργηση αναθεωρήσεων, επεκτείνει τον τρόπο ναύλωσης, από αποκλειστικά ολική και σε μερική και σε πακέτο με συνδυασμό πολλών τρόπων. Επίσης, δημιουργεί ένα ολοκληρωμένο και ενιαίο μητρώο σκαφών αναψυχής για την παρακολούθηση του κλάδου και την

παράδοση, με δράσεις εστίασης στα πλαίσια ενός πακέτου Αλιευτικού Τουρισμού. Βλ. σχετικά: Βλ. σχετικά: Κλαδάς, Γ., «Αλιευτικός Τουρισμός και Περιβάλλον».

¹⁴⁷ Για παράδειγμα, η παρατήρηση των θαλάσσιων οργανισμών που αλιεύονται στην περιοχή και η συσχέτιση των μορφολογικών τους χαρακτηριστικών με τον τρόπο ζωής τους, ή το περιβάλλον τους (τύπος του βυθού, βάθος, διαύγεια του νερού κτλ.), μπορούν να αποτελέσουν θέματα επικοινωνίας του τουρίστα με τον ψαρά και να προσδιορίσουν τη σχέση του με την άγρια φύση. Σε μία τέτοια περίπτωση, η επιμόρφωση του ψαρά, (ή ενός ξεναγού που θα μπορούσε να είναι λ.χ. μέλος της οικογένειάς του) θα μπορούσε να του προσφέρει τις κατάλληλες γνώσεις και ιδέες για μία τέτοια συζήτηση. Βλ. σχετικά: Κλαδάς, Γ., «Αλιευτικός Τουρισμός και Περιβάλλον».

¹⁴⁸ «Η αλιεία στην Ελλάδα και τον κόσμο».

εκπόνηση στρατηγικών μέτρων ή κινήτρων, ενώ παρέχει τη δυνατότητα ερασιτεχνικής αλιείας από τα σκάφη αναψυχής¹⁴⁹.

ΣΥΝΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΜΕΝΕΣ ΑΛΙΕΥΤΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ

Σε σύγκριση με άλλες αλιευτικές χώρες, η Ελλάδα δεν έχει δημιουργήσει διαχειριζόμενες ζώνες, στις οποίες να εξασφαλίζεται η αειφόρος χρήση του κάθε εργαλείου, με συγκεκριμένα κριτήρια επιλεκτικότητας. Επιπλέον, η έλλειψη ενημέρωσης, επιτείνει την κατάσταση αυτή. Δίκτυα ενεργών πολιτών, τα οποία σε συνεργασία με ινστιτούτα ειδικευμένα στη θαλάσσια προστασία, καταβάλλουν προσπάθειες για να ενημερώσουν το κοινό σχετικά με περιβαλλοντικά ζητήματα και την αντιμετώπισή τους. Εντούτοις, η απουσία περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, που έχει ως αποτέλεσμα και την απουσία περιβαλλοντικής συνείδησης, αποτελεί τροχοπέδη στις προσπάθειες για ευαισθητοποίηση σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Στην Ελλάδα ξεκίνησε πρόσφατα η λειτουργία του πρότυπου Κέντρου Αλιευτικής Έρευνας του Αρχιπελάγους, σε συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση και τον τοπικό αλιευτικό σύλλογο. Το Σχέδιο Προσαρμογής Αλιευτικών Δραστηριοτήτων έχει ως κύριους στόχους τον περιορισμό της εντατικής αλιείας, κυρίως από τις μηχανότρατες, τον τερματισμό της παράνομης και καταστροφικής αλιείας και την προώθηση της αειφόρου αλιείας. Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι αυτή η προσπάθεια έχει, μεταξύ άλλων, τη στήριξη της Επιτροπής Θαλάσσιων Υποθέσεων και Αλιείας, η οποία τάσσεται υπέρ του καθορισμού ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών αλιείας στη Μεσόγειο, για την ανάκαμψη και τη διαφύλαξη της παραγωγικότητας των θαλασσών, τη βιωσιμότητα της αλιείας και την επιβίωση των προστατευόμενων ειδών.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΟΠΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι περίοδοι κρίσης χαρακτηρίζονται από μεγάλους κινδύνους, αλλά και από μεγάλες ευκαιρίες. Η άποψη αυτή μπορεί να επαληθευτεί πλήρως στην περίπτωση του πρωτογενούς τομέα στη χώρα μας.

Η γεωργία και η αλιεία παρουσιάζουν σήμερα, σε μία περίοδο βαθιάς οικονομικής ύφεσης, πρωτόγνωρο σκηνικό ανάπτυξης. Το γεγονός αυτό, το οποίο επιβεβαιώνεται από τους οικονομικούς δείκτες, δεν οφείλεται σε αναπτυξιακή πολιτική του κράτους, αλλά

¹⁴⁹ Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, «Σημεία ομιλίας του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Γιάννη Στουρνάρα, στο «Cruise Update at Posidonia 2012», στο πλαίσιο της διεθνούς ναυτιλιακής έκθεσης Ποσειδώνια 2012», 6 Ιουνίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012), Διαθέσιμο στο URL: <http://www.mindev.gov.gr/?p=6798>

στη μεταβολή της κοινωνίας και στην πεποίθηση των νέων ότι ο κλάδος προσφέρει επενδυτικές ευκαιρίες.

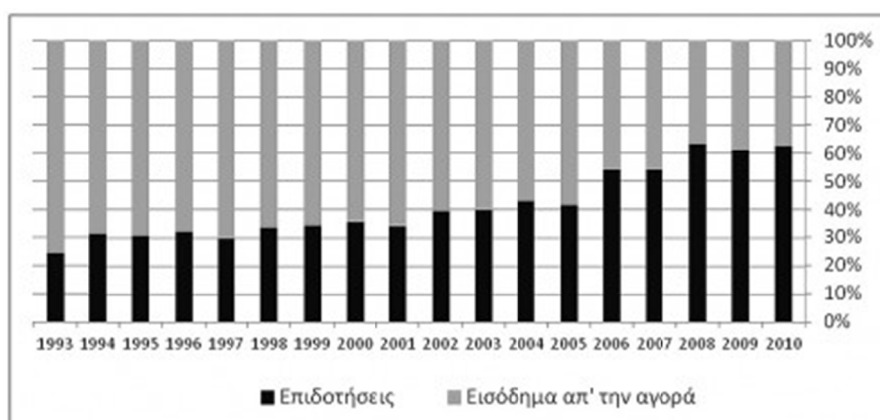
Η πρόκληση που πρέπει να αντιμετωπίσει η ελληνική γεωργία είναι να κατάφερε να καλύψει τις γραφειοκρατικές απαιτήσεις, να προχωρήσει πέρα από το «γράμμα» και να σχεδιάσει καινοτομικά προγράμματα για την ύπαιθρο¹⁵⁰.

Εφόσον, λοιπόν η πολιτεία πάρει όλα τα απαιτούμενα μέτρα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που μαστίζουν τον κλάδο (αναποτελεσματικότητα εκμεταλλεύσεων, μη αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος των εδαφοκλιματικών συνθηκών, έλλειψη διάχυσης επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας κ.α.) και συμβάλλει αποφασιστικά στην ανάπτυξη ενός νέου παραγωγικού υποδείγματος, τότε η γεωργία και η αλιεία θα αποτελέσουν ξανά τους βασικούς συντελεστές της παραγωγικής αναδιάρθρωσης της οικονομίας.

¹⁵⁰ Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1: Η σύνθεση του Γεωργικού Οικογενειακού Εισοδήματος

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της Eurostat

Πίνακας 2: Απασχόληση (% απασχόλησης ανά τομέα), 1993-2010

		1993	2000	2006	2010
PU	Immigrants with Greek Nationality	0.0	3.2	8.8	7.0
	Other Immigrants	0.9	0.8	10.4	13.4
	All Immigrants	0.9	3.9	19.1	20.4
IR	Immigrants with Greek Nationality	0.1	0.1	1.2	1.8
	Other Immigrants	0.5	0.4	2.4	4.8
	All Immigrants	0.6	0.6	3.6	6.6
PR	Immigrants with Greek Nationality	0.2	0.5	1.8	2.0
	Other Immigrants	0.3	0.8	3.7	6.4
	All Immigrants	0.5	1.3	5.5	8.3
All Areas	Immigrants with Greek Nationality	0.2	0.5	1.8	2.1
	Other Immigrants	0.3	0.7	3.5	6.1
	All Immigrants	0.5	1.2	5.3	8.2

Source: HSA, Labor Force Surveys, compiled from NUTS II original micro-data

Πίνακας 3: ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ Η ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2012 (σε εκατ. \$)

Προϊόν	Αξία		Μεταβολή %	Σύνθεση %	
	2012*	2011*	12*/11*	2012*	2011*
	ΕΞΑΓΩΓΕΣ				
Αγροτικά Προϊόντα	391.4	420.6	-6.9%	16.2%	21.1%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	307.9	338.2	-9.0%	12.7%	16.9%
Λάδια και λίπη ζωϊκής ή φυτικής προέλευσης	30.3	39.2	-22.7%	1.3%	2.0%

	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ				
Αγροτικά Προϊόντα	564.7	675.8	-16.4%	14.9%	13.3%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	490.8	599.5	-18.1%	12.9%	11.8%
Λάδια και λίπη ζωϊκής ή φυτικής προέλευσης	26.9	22.6	19%	0.7%	0.4%

*Τα στοιχεία και για τα δύο έτη είναι προσωρινά. Πηγή: ΕΣΥΕ. Επεξεργασία στοιχείων από το ΚΕΕΜ

Πίνακας 4. Αγορές κρέατος από παραγωγούς και εξωτερικό (σε κιλά)*

Είδος Κρέατος	Αγορές από Ελλάδα	Αγορές από Ε.Ε	Αγορές από τρίτες χώρες
ΝΩΠΟ ΒΟΕΙΟ	16.228.648	96.309.468	2.176.174
ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΟ ΒΟΕΙΟ	33.461	2.289.568	344.581
ΝΩΠΟ ΧΟΙΡΕΙΟ	66.278.757	142.384.395	1.043.793
ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΟ ΧΟΙΡΕΙΟ	424.789	8.151.996	212
ΝΩΠΟ ΠΡΟΒΕΙΟ	20.431.208	6.274.111	4.608.181
ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΟ ΠΡΟΒΕΙΟ	9.684	1.196.279	774.104
ΝΩΠΟ ΑΙΓΕΙΟ	3.874.275	20.732	48.067
ΚΑΤΕΨΥΓΜΕΝΟ ΑΙΓΕΙΟ	484	0	0

*σύμφωνα με τις δηλώσεις ισοζυγίου κρέατος το έτος 2010. Πηγές: ΕΛΟΓΑΚ και www.meatplace.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τομέας της μεταποίησης παραμένει σημαντικός για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας λειτουργώντας στο περιβάλλον της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας από τη δεκαετία του 1990 και της Ζώνης του Ευρώ (ΖτΕ) στη δεκαετία του 2000. Η αύξηση της παραγωγικότητας του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα συμβαδίζει με το άνοιγμα της εγχώριας αγοράς στον διεθνή ανταγωνισμό. Αυτό συμβάλλει στην αποτροπή συγκεντρώσεως των εγχώριων συντελεστών παραγωγής σε δραστηριότητες που δεν χρησιμοποιούν σύγχρονες τεχνολογίες και ενισχύει την επέκταση των εθνικών επιχειρήσεων σε ξένες αγορές για την επίτευξη ενός κρίσιμου μεγέθους και για την εκμετάλλευση των οικονομικών κλίμακας. Η δραστηριοποίηση σε ξένες αγορές βοηθά στην ολοκλήρωση της οργανωτικής δομής των μεταποιητικών επιχειρήσεων, στην αναβάθμιση των επιχειρηματικών τους σχεδίων, στην απόκτηση διεθνούς εμπειρίας και στην κατάλληλη επαγγελματική εξέλιξη και κατάρτιση του εργατικού τους δυναμικού.

Η διεθνοποίηση των ελληνικών επιχειρήσεων άρχισε ουσιαστικά από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 με την ολοκλήρωση της Ενιαίας Αγοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και με το άνοιγμα των χωρών της Νότιο-Ανατολικής Ευρώπης (ΝΑ Ευρώπης) στην οικονομία της αγοράς και στον ανταγωνισμό. Η λειτουργία τους στο περιβάλλον της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς συνέπεσε με την εμφάνιση και δημιουργία σημαντικών επιχειρηματικών ευκαιριών στη ΝΑ Ευρώπη, ενώ η επιχειρηματική δραστηριότητα στην εγχώρια οικονομία ενισχύθηκε με την άρση των διάχυτων αντικινήτρων που προέκυπταν από τον άκρατο κρατικό παρεμβατισμό. Θεσπίστηκαν επίσης επενδυτικά κίνητρα μέσω των αναπτυξιακών νόμων και βελτιώθηκε σταδιακά η οικονομική υποδομή, ιδιαιτέρως μετά την πλήρη απελευθέρωση της διασυνοριακής κινήσεως των κεφαλαίων και την ταχεία ανάπτυξη του χρηματοοικονομικού συστήματος της χώρας.

Έτσι προέκυψε η σύγχρονη ελληνική μεταποιητική βιομηχανία, που εξακολουθεί να συμβάλλει στην απασχόληση ενός σημαντικού μέρους του εγχώριου εργατικού δυναμικού, αλλά και ικανού αριθμού μεταναστών. Ωστόσο, το κόστος εργασίας στην Ελλάδα έχει ήδη αυξηθεί σημαντικά και εξακολουθεί να αυξάνεται με ταχύ ρυθμό, με αποτέλεσμα να τίθενται εκτός αγοράς οι βασικοί κλάδοι της ελληνικής μεταποίησης και ιδιαίτερα εκείνοι που χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό εντάσεως εργασίας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι στη μεταποιητική βιομηχανία και στους υπόλοιπους κλάδους παραγωγής της ελληνικής οικονομίας απουσιάζουν οι δραστηριότητες έρευνας και αναπτύξεως τεχνολογίας. Οι πολυεθνικές επιχειρήσεις δεν επιλέγουν την Ελλάδα στο

μέτρο που θα έπρεπε ως τόπο εγκαταστάσεως των δραστηριοτήτων τους στους ανωτέρω τομείς, κυρίως λόγω της «αρτηριοσκληρωτικής» λειτουργίας των ελληνικών κρατικών πανεπιστημίων από την μία πλευρά και των εγχώριων αγορών εργασίας και των κρατικών υπηρεσιών από την άλλη.

Ευνοϊκό για τον μεταποιητικό τομέα στην Ελλάδα είναι το γεγονός ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 η οικονομία εισήλθε σε περίοδο υψηλού ρυθμού αναπτύξεως, πολύ υψηλότερου από τον ρυθμό αναπτύξεως των χωρών της Ζώνης του Ευρώ. Επιπλέον, από τις αρχές της δεκαετίας του 2000 σε τροχιά ταχείας αναπτύξεως εισήλθαν και οι χώρες της ΝΑ Ευρώπης στις οποίες έχουν επεκτείνει τις δραστηριότητές τους οι περισσότερες ελληνικές επιχειρήσεις, είτε με μεταφορά παραγωγικών μονάδων, είτε με ανάπτυξη δικτύων διανομής και εξαγωγών. Στην περίοδο 1997-2008 η ανάπτυξη της ελληνικής μεταποιήσεως ήταν ελαφρά χαμηλότερη από την ανάπτυξη της οικονομίας ως σύνολο, αλλά, εάν ληφθούν υπ' όψιν οι σημαντικές αναδιαρθρώσεις από την έξοδο πολλών παραγωγικών μονάδων από τον κλάδο, η ανάπτυξή του ήταν μάλλον ικανοποιητική.

Από τα μέσα του 2008 η παγκόσμια χρηματοοικονομική και η οικονομική κρίση είχαν εξαιρετικά αρνητικές επιπτώσεις αφενός στην ομαλή χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών και αφετέρου στην πραγματική οικονομία. Η κρίση ρευστότητας οδήγησε σε μείωση της ζήτησεως αγαθών και υπηρεσιών και σε πτώση του διεθνούς εμπορίου και του όγκου και της αξίας του παραγόμενου προϊόντος της μεταποιητικής βιομηχανίας σε όλες τις χώρες και στην Ελλάδα.

Σε αυτό το κρίσιμο στάδιο, αναδεικνύεται η μεγάλη σημασία της εφαρμογής της κατάλληλης πολιτικής για την ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας που θα οδηγήσει στην έγκαιρη ανάκαμψη της μεταποιητικής βιομηχανίας και των άλλων παραγωγικών κλάδων που είναι εκτεθειμένοι στον ανταγωνισμό από το εξωτερικό και στην αποκατάσταση των συνθηκών ομαλής επανόδου της εγχώριας οικονομίας σε πορεία αναπτύξεως. Η Ελλάδα είναι μία πολύ μικρή χώρα και δεν μπορεί να συνεχίσει να αναπτύσσεται με τη συνεχή αύξηση της εγχώριας ζήτησεως εις βάρος της ανταγωνιστικότητας. Η ανάπτυξη της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας δεν μπορεί να συνεχίσει να στηρίζεται στην προστατευμένη εγχώρια ζήτηση και στις κρατικές προμήθειες. Απαιτείται ενίσχυση της διεθνοποίησης των μεταποιητικών επιχειρήσεων και βελτίωση της ανταγωνιστικής τους θέσεως στην εγχώρια και τις ξένες αγορές. Απαιτείται, επίσης, η εντατικοποίηση της προσπάθειας για την άρση των εκτεταμένων αντικινήτρων που συνεχίζουν να παρακωλύουν τη βιομηχανική ανάπτυξη στην Ελλάδα. Απαιτείται, τέλος, η ταυτόχρονη ενίσχυση των παραγόντων

και πολιτικών που θα ενισχύσουν την προσπάθεια της χώρας να εκμεταλλευθεί τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα στην ανάπτυξη πολλών κλάδων του μεταποιητικού τομέα, όπως και των άλλων τομέων της οικονομίας.

Στο επίκεντρο μίας τέτοιας προσπάθειας αναπόφευκτα ευρίσκονται: α) Η αποτελεσματική εφαρμογή της ευρωπαϊκής και της εθνικής νομοθεσίας για τον ανταγωνισμό, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι η Ελλάδα είναι χώρα-μέλος της Ζώνης του Ευρώ. β) Η κατάλληλη πολιτική για βελτίωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας μας (ως προς το κόστος της εξειδικευμένης και ανειδίκευτης εργασίας και ως προς το φορολογικό σύστημα), με στόχο την προσέλκυση εγχώριων και ξένων επενδύσεων που είναι ο μόνος μηχανισμός που υπάρχει για την τεχνολογική εξέλιξη και την ανταγωνιστική ανάπτυξη των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων. Η δημιουργία ευνοϊκού περιβάλλοντος είναι αναγκαία προϋπόθεση για την προσέλκυση παραγωγής προϊόντων υψηλής τεχνολογίας και υψηλής ζήτησης, στην Ελλάδα. Γενικά, η ανταγωνιστικότητα διευκολύνει την τεχνολογική ανάπτυξη, ενώ η τεχνολογική ανάπτυξη είναι ανύπαρκτη σε μη ανταγωνιστικές οικονομίες. γ) Η ελαστικοποίηση και εκλογίκευση της λειτουργίας της αγοράς εργασίας (ιδιαίτερως στον δημόσιο τομέα), σύμφωνα με την πολιτική που έχει υιοθετηθεί από την ΕΕ-27 στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας. δ) Η κατάργηση των αντικινήτρων και των εμποδίων που προκύπτουν από την αντιοικονομική λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών, από την έλλειψη σαφούς χωροταξικού σχεδιασμού και γενικά από την ασάφεια που επικρατεί στον τομέα του προσδιορισμού των κανόνων ασφαλούς λειτουργίας και των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων όσον αφορά την φορολογία, την προστασία του περιβάλλοντος, κ.ά.

Στη συνέχεια της παρούσας εργασίας γίνεται μία αποτίμηση των μακροχρόνιων αλλά και των πρόσφατων τάσεων στην ελληνική μεταποιητική βιομηχανία, τόσο συνολικά όσο και κατά κλάδο, με στόχο να αναδειχθούν οι θετικές αλλά και οι αρνητικές πλευρές των εξελίξεων, καθώς και οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτές.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΤΑΣΕΙΣ

Η μεταποίηση παράγει το 11,1% του ελληνικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε τιμές συντελεστών παραγωγής και συμβάλλει κατά 11% περίπου στη συνολική απασχόληση της χώρας (Πίνακας 1). Όμως η συμμετοχή της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με τις

χώρες της ΕΕ-25, καθώς το αντίστοιχο ποσοστό είναι 18,9% στην Ιταλία, 16,3% στην Ισπανία, 19,4% στην Τουρκία και 25,4% στην Ουγγαρία.

Στις περισσότερες χώρες παρατηρείται μία σταδιακή υποχώρηση του μεριδίου της μεταποιητικής παραγωγής στο ΑΕΠ μετά το 1992. Αντίθετα, στην Ελλάδα σημειώθηκε ανατροπή αυτής της τάσεως τα τελευταία έτη, με το μερίδιο της μεταποιητικής βιομηχανίας να αυξάνει από 9,9% το 2003, στο 11,1% το 2008, κυρίως λόγω της μεγάλης πτώσεως του μεριδίου του πρωτογενούς τομέα (Πίνακας 2).

Η εικοσαετία 1960-1980 χαρακτηρίστηκε από την άνοδο του μεριδίου της μεταποιητικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ, υπό την επίδραση των πολιτικών προστασίας και υποστηρίξεώς της. Το ποσοστό των υπηρεσιών παρουσίασε σχετική σταθερότητα ενώ, πτώση παρουσίασε η συμμετοχή της πρωτογενούς παραγωγής, όπως αναμενόταν. Η δεκαετία του 1980 χαρακτηρίστηκε από τη στασιμότητα του ποσοστού της προστιθέμενης αξίας της μεταποιητικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ, ενώ η περαιτέρω μεγάλη πτώση του ποσοστού του πρωτογενούς τομέα αντισταθμίσθηκε από την άνοδο του τριτογενούς τομέα από 56,8% το 1980 σε 64,4% το 1990. **Η δεκαετία του 1990 διακρίνεται από την πλήρη κατάργηση της προστασίας και των επιδοτήσεων αλλά και της προνομιακής προσβάσεως των επιχειρήσεων της μεταποιήσεως στο τραπεζικό σύστημα, με αποτέλεσμα τη σημαντική πτώση του ποσοστού της μεταποιητικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ, από 15,6% το 1990 στο 11,1% το 2000 και στο 9,9% το 2003.** Στη συνέχεια, σημειώθηκε η προαναφερθείσα σταδιακή αύξηση του μεριδίου της μεταποιήσεως. Ταυτοχρόνως, το ποσοστό του πρωτογενούς τομέα έπεσε στο 3,5% το 2007, ενώ εκείνο του τριτογενούς τομέα ανήλθε στο 76,1%.

Πίνακας 1: Μερίδιο μεταποιητικής παραγωγής στο ΑΕΠ στην Ελλάδα και σε επιλεγμένες χώρες της ΕΕ-25

	1960	1980	1992	2000	2001	2003	2004	2005	2007	2008
Ελλάδα	7,5	15,2	15,0	11,1	10,9	9,9	10,0	11,1	11,3	11,1
Ιταλία	31,0	27,0	21,9	21,0	20,5	19,7	19,5	19,3	19,6	18,9
Ισπανία	30,0	23,0	18,6	18,6	18,5	17,7	17,2	16,9	16,3	16,3
Πορτογαλία	29,0	36,0	20,3	17,1	16,9	16,7	16,4	16,1	16,0	16,0
Τουρκία	20,9	19,2	18,6	18,8	19,2	19,1	19,4	19,4
Ουγγαρία	22,2	23,5	23,2	23,9	23,6	23,9	25,8	25,4
Πολωνία	28,1	18,5	18,1	19,3	20,7	20,8	23,5	23,3

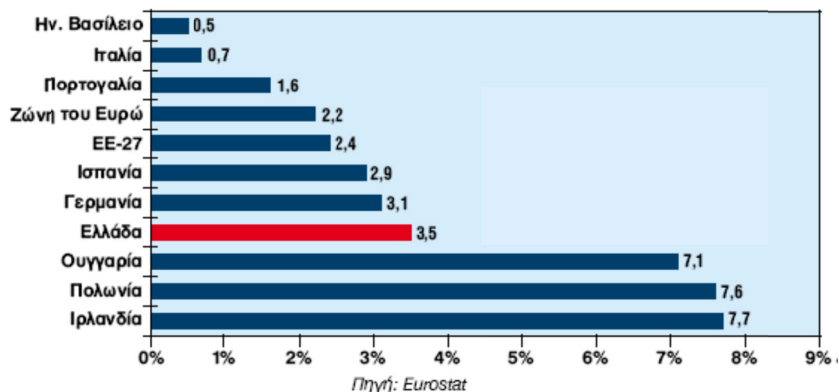
Πηγή: Eurostat

Πίνακας 2: Εξέλιξη της διαρθρώσεως του ΑΕΠ κατά τομέα (%)

Τομέας	1960	1970	1980	1990	2000	2003	2004	2005	2007	2008
Πρωτογενής	18,4	16,1	15,5	10,9	6,6	5,2	5,1	5,1	3,4	3,5
Δευτερογενής	24,7	30,7	30,4	27,3	21,0	19,9	19,8	21,2	21,6	20,4
Μεταποίηση	7,5	11,6	15,2	15,6	11,1	9,9	10,0	11,1	11,3	11,1
Τριτογενής	59,6	55,8	56,8	64,4	72,5	74,9	75,1	73,7	74,9	76,1

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί λογαριασμοί

Διάγραμμα 1: Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας σε σταθερές τιμές (μέσος ετήσιος ρυθμός, ΖτΕ και ΕΕ-27: 1996-2006, υπόλοιπες χώρες: 1996-2007)

Στο Διάγραμμα 1, παρουσιάζεται ο μέσος ρυθμός αύξησεως της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας παραγωγής (ΑΠΑΠ) του μεταποιητικού τομέα σε πραγματικές τιμές στην περίοδο 1996-2007. Ο ρυθμός αυτός ήταν 3,5% στην Ελλάδα (με ρυθμό αύξησεως του ΑΕΠ στην ίδια περίοδο 3,8%), έναντι 2,2% και 2,4% αντιστοίχως στην ΕΕ-27 και στη ΖτΕ. Υψηλότερο ρυθμό αύξησεως είχαν η Ιρλανδία (7,7%), η Πολωνία (7,6%) και η Ουγγαρία (7,1%), ενώ η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Ιταλία και το Ην. Βασίλειο είχαν μέσο ετήσιο ρυθμό 2,9%, 1,6%, 0,7% και 0,5% αντιστοίχως.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΡΔΟΦΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Το σύνολο των μεταποιητικών επιχειρήσεων Ανώνυμων Εταιριών (ΑΕ) και Εταιριών Περιορισμένης Ευθύνης (ΕΠΕ) που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και είναι καταχωρημένες στο Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) ανερχόταν το 2006 σε 6.228 επιχειρήσεις (Πίνακας 3). Το συνολικό ενεργητικό αυτών των επιχειρήσεων ανερχόταν σε € 62,3 δισ. (29,2% του ΑΕΠ) το 2006, έναντι € 60,3 δισ. το 2005 (αύξηση κατά 3,3%). Σε εννέα κλάδους της μεταποιητικής βιομηχανίας ο αριθμός των επιχειρήσεων μειώθηκε το 2006 έναντι του 2005.

Πίνακας 3: Κερδοφόρες και ζημιογόνες επιχειρήσεις

	Σύνολο Επιχειρήσεων	Απασχολούμενοι	Κέρδη (εκατ. Ευρώ)
Κερδοφόρες Επιχειρήσεις	4.515	210.000	3.280
Ζημιογόνες Επιχειρήσεις	1.713	57.900	-917
Σύνολο	6.228	267.900	2.363

Πηγή: «Η Ελληνική Επιχείρηση το 2007», ΣΕΒ

Το 2006 ο αριθμός των ζημιογόνων επιχειρήσεων μειώθηκε κατά 4,14%, ενώ ο αριθμός των κερδοφόρων επιχειρήσεων αυξήθηκε κατά 1,87%. Και εδώ ο αριθμός των ζημιογόνων επιχειρήσεων θα πρέπει να έχει αυξηθεί σημαντικά το 2008 και το 2009.

Η διαδικασία αυτή θα πρέπει να έχει επιταχυνθεί το 2008 και το 2009, λόγω και των επιπτώσεων της παγκόσμιας οικονομικής κρίσεως. Όσον αφορά την κινητικότητα των επιχειρήσεων στην μεταποιητική βιομηχανία ως σύνολο, το 2006 άρχισαν τη λειτουργία τους για πρώτη φορά 308 επιχειρήσεις, έναντι 619 επιχειρήσεις το 2005 και διέκοψαν τη λειτουργία τους 299 επιχειρήσεις, έναντι 587 το 2005.

Πίνακας 4: Περιθώριο καθαρού κέρδους των ελληνικών μεταποιητικών επιχειρήσεων

	Αριθμός επιχειρήσεων ΑΕ και ΕΠΕ	Πωλήσεις (εκατ. Ευρώ)	Καθαρά κέρδη (εκατ. Ευρώ)	Περιθώριο καθαρού κέρδους (προ φόρων)
1995	5.358	21.209	1.040	4,90%
1996	5.368	22.709	1.153	5,08%
1997	5.475	25.928	1.181	4,55%
1998	5.580	27.583	1.548	5,61%
1999	5.630	29.737	2.193	7,37%
2000	5.748	36.313	2.348	6,47%
2001	5.772	37.237	1.935	5,20%
2002	5.964	37.697	1.843	4,89%
2003	6.170	39.969	2.282	5,71%
2004	6.187	43.785	2.148	4,91%
2005	6.219	46.105	2.259	4,90%
2006	6.228	51.791	2.366	4,57%
Μέση ετήσια αύξηση	1,38%	8,45%	7,76%	

Πηγή: «Η Ελληνική Επιχείρηση το 2007», ΣΕΒ

Από τον Πίνακα 4 παρουσιάζεται η εξέλιξη των πωλήσεων και του περιθωρίου κέρδους των μεταποιητικών επιχειρήσεων στην περίοδο 1995-2006. **Η μέση ετήσια αύξηση των πωλήσεων και των κερδών των επιχειρήσεων στην περίοδο αυτή μόλις υπερβαίνει τη μέση ετήσια αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ της χώρας. Τα περιθώρια κέρδους κυμαίνονται σε επίπεδα χαμηλότερα από το επιτόκιο δανεισμού των επιχειρήσεων από τις τράπεζες.** Ωστόσο, το γεγονός ότι στο δείγμα συμπεριλαμβάνονται χιλιάδες επιχειρήσεις σχετικά μικρού μεγέθους με αμφισβητούμενα λογιστικά συστήματα, συνεπάγεται ένα σημαντικό περιθώριο

σφάλματος μετρήσεως προς την κατεύθυνση της υποεκτιμήσεως των κερδών αυτών των επιχειρήσεων.

ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Η εξέλιξη του Δείκτη Παραγωγής της Μεταποιητικής Βιομηχανίας (ΔΠΜΒ) στην Ελλάδα, σε τιμές συντελεστών παραγωγής και σε σταθερές τιμές, στην περίοδο 1997-2008, τόσο για το σύνολο της μεταποιητικής βιομηχανίας όσο και για τους επιμέρους κλάδους κατά διψήφιο κωδικό, παρουσιάζεται στον Πίνακα 5. Όσον αφορά το σύνολο του κλάδου της μεταποίησης, ο σχετικός δείκτης παραγωγής σε πραγματικές τιμές σημείωσε μέση ετήσια αύξηση 2,8% στην πενταετία 1995-2000, αλλά μέση ετήσια πτώση κατά -0,5% στην οκταετία 2000-2008.

Πίνακας 5: Εξέλιξη του Δείκτη Παραγωγής της Μεταποιητικής Βιομηχανίας (ΔΠΜΒ)

	Συντελεστές Σταθμίσεως		Μέση ετήσια % αύξηση				
	2000	2005	2000/ 1995	2004/ 2000	2008/ 2004	2008/ 2000	2008/ 2007
Σύνολο Μεταποιήσεως	100	100	2,8%	-0,5%	-0,3%	-0,5%	-4,2%
Τρόφιμα-Ποτά	20,0	24,2	3,1%	1,2%	0,7%	1,3%	1,1%
Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα	11,2	11,3	6,2%	-0,3%	0,9%	0,7%	-4,6%
Μη μεταλλικά ορυκτά	8,5	10,3	2,4%	1,5%	-1,3%	-0,6%	-7,3%
Βασικά μέταλλα	8,0	8,0	4,7%	3,4%	-0,5%	1,2%	-7,5%
Χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα	7,7	7,8	5,1%	4,3%	-0,1%	2,1%	-2,6%
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	3,2	4,9	3,2%	-3,5%	2,0%	0,2%	-0,8%
Μεταλλικά προϊόντα	4,3	5,1	5,5%	1,8%	-1,4%	-0,5%	-10,5%
Προϊόντα από ελαστ. και πλαστ. ύλη	3,6	4,2	5,9%	-1,0%	0,4%	-0,1%	-1,2%
Είδη ενδυμασίας	4,3	3,4	-3,6%	-4,6%	-3,9%	-6,1%	-10,8%
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	5,6	3,1	0,0%	-6,0%	-7,8%	-10,6%	-28,8%
Ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές	2,3	3,0	4,0%	0,3%	2,1%	2,2%	1,8%
Χαρτί και προϊόντα του	2,4	2,3	0,6%	-2,8%	0,4%	-1,0%	-2,3%
Επιπλα-Λοιπές βιομηχανίες	2,3	2,0	7,9%	-11,7%	1,6%	-4,6%	-9,0%
Καπνός	1,2	1,9	-3,4%	3,9%	-1,3%	0,6%	0,6%
Εκτυπώσεις-Εκδόσεις	4,2	1,9	1,0%	1,7%	2,1%	3,0%	-0,3%
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	4,3	1,6	-6,3%	-2,9%	0,5%	-1,0%	0,5%
Μηχανές γραφείου και Η/Υ	0,0	1,2	2,2%	-22,2%	-9,5%	-20,2%	-21,5%
Ξύλο και φελλός	1,1	1,2	-1,2%	-4,2%	-2,2%	-4,3%	-7,4%
Μεταφορικά μέσα	1,0	0,8	15,3%	-7,6%	-3,3%	-7,0%	-3,1%
Δέρματα-Είδη υποδήσεως	0,9	0,6	-7,2%	-7,4%	-2,4%	-6,1%	-3,5%
Συσκ. ραδιοφ. TV, επικοινωνιών	3,7	0,0	17,4%	-15,9%	-15,8%	-22,7%	-27,8%
Ανακύκλωση	0,0	0,0	-4,7%	6,5%	0,8%	4,1%	5,1%
Ιατρικά όργανα και όργανα ακριβείας	0,0	0,0	1,1%	2,2%	4,4%	5,6%	-16,6%

Σημ.: Ο ΔΠΜΒ δείχνει την εξέλιξη της προστιθέμενης αξίας του κλάδου της μεταποίησης σε τιμές κόστους παραγωγής σε σταθερές τιμές. Πηγή: ΕΣΥΕ

Η εξέλιξη αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πτώση της παραγωγής των παραδοσιακών κλάδων της ελληνικής οικονομίας και, γενικότερα, όλων των κλάδων που είναι εντάσεως εργασίας. Η δε πτώση αυτών των κλάδων οφείλεται κυρίως στην

εφαρμογή, ακόμη και μετά την ένταξη της χώρας στη Ζώνη του Ευρώ, μίας εισοδηματικής πολιτικής στην εγχώρια οικονομία που προσιδιάζει ιδιαιτέρως στο καθεστώς της υποτιμώμενης Δραχμής και καθόλου σε εκείνο του ισχυρού Ευρώ. Επιπλέον, η ανταγωνιστική θέση των ανωτέρω κλάδων επιδεινώθηκε περαιτέρω με την είσοδο της Κίνας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου που ενίσχυσε σημαντικά τον ανταγωνισμό στην παγκόσμια αγορά.

ΦΘΙΝΟΝΤΕΣ ΚΛΑΔΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Στην περίοδο 2000-2008 υπήρξε μεγάλη πτώση της παραγωγής του κλάδου **των κλωστοϋφαντουργικών υλών (17)** και **των ειδών ενδυμασίας (18)** με μέσο ετήσιο ρυθμό -10,6% και -6,1%, αντιστοίχως στην περίοδο 2000-2008. Έτσι η στάθμισή τους στον ΔΠΜΒ μειώθηκε για μία ακόμη φορά στο 3,1% και 3,4% αντιστοίχως το 2005, από 5,6% και 4,3% το 2000. Με βάση τις σταθμίσεις του 2005, οι δύο αυτοί κλάδοι είχαν αρνητική επίπτωση στο ρυθμό αύξησης του ΔΠΜΒ στην περίοδο 2000-2008 κατά -0,54 ποσοστιαίες μονάδες. Χωρίς, δηλαδή, τους δύο αυτούς κλάδους η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας στην περίοδο αυτή θα ήταν θετική. Η πτώση της παραγωγής των δύο αυτών κλάδων το 2008 ήταν -28,8% για τις κλωστοϋφαντουργικές ύλες και -10,8% για τα ήδη ενδυμασίας. Όσον αφορά την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής (ΑΠΑΠ) σε τρέχουσες τιμές των δύο αυτών κλάδων το 2007, περιορίστηκε στα € 621 εκατ. για τις κλωστοϋφαντουργικές ύλες (έναντι € 951 εκατ. το 2001) και στα € 1,07 δισ. για τη βιομηχανία κατασκευής ειδών ενδυμασίας (έναντι € 1,15 δισ. το 2001 και € 1,31 δισ. το 2003). Αυτή η πολύ μεγάλη πτώση της παραγωγής των κλάδων της κλωστοϋφαντουργίας και ενδύσεως, κατά 59,3% και 39,7% αντιστοίχως στην περίοδο 2000-2008, αντικατοπτρίζει τον εντεινόμενο ανταγωνισμό που αντιμετωπίζουν τα προϊόντα τους από τα αντίστοιχα προϊόντα των χωρών χαμηλού κόστους και ιδιαιτέρως της Κίνας. Το μερίδιο των εξαγωγών ειδών ενδυμασίας και κλωστοϋφαντουργικών υλών στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών μειώθηκε στο 7,4% και 3,1% αντιστοίχως το 2006 από 13,1% και 3,9% το 2000 (στοιχεία Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων). Ειδικότερα, οι περισσότερες μεταποιητικές μονάδες παραγωγής οι οποίες έως τις αρχές της δεκαετίας του 2000 ασχολούνταν με την κατασκευή ενδυμάτων στην Ελλάδα, κυρίως με το σύστημα της υπεργολαβίας, έχουν ήδη μεταφερθεί στις γειτονικές χώρες της ΝΑ Ευρώπης, όπου το κόστος εργασίας είναι σημαντικά χαμηλότερο και η αγορά εργασίας γενικότερα είναι πολύ πιο ελαστική και αποτελεσματική. Έτσι, πολλές από τις επιχειρήσεις του κλάδου των ενδυμάτων διατηρούν στην Ελλάδα μόνο τις εμπορικές

τους δραστηριότητες. Επίσης, οι κυριότερες επιχειρήσεις κλωστοϋφαντουργίας έχουν προχωρήσει σε διακοπή της λειτουργίας σημαντικών μονάδων τους σε διάφορες περιοχές της χώρας λόγω αδυναμίας παραγωγής των προϊόντων (νημάτων, υφασμάτων) σε ανταγωνιστικό κόστος. Η ταχεία ανατίμηση της Πραγματικής Σταθμισμένης Συναλλαγματικής Ισοτιμίας (ΠΣΣΙ) με βάση το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος, λόγω της ταχείας ανόδου του κόστους εργασίας στη χώρα μας σε μία περίοδο μεγάλης ανατιμήσεως του Ευρώ, θέτει εκτός αγοράς όλο και περισσότερες επιχειρήσεις που παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες εντάσεως εργασίας.

Οι ίδιοι ανωτέρω παράγοντες οδήγησαν και στη συρρίκνωση της εγχώριας παραγωγής δερμάτων και ειδών υποδήσεως. Η πτώση της παραγωγής του κλάδου στην περίοδο 1995-2000 ήταν -7,2% ετησίως και στην περίοδο 2000-2008 -6,1% ετησίως. Σημειώνεται ότι παρά την ταχεία πτωτική πορεία της εγχώριας παραγωγής, υπάρχουν λίγες ελληνικές επιχειρήσεις στον κλάδο που αναπτύσσονται δυναμικά, με υψηλές επενδύσεις σε εξοπλισμό και διαδικασίες παραγωγής. Η παραγωγή τους είναι μηχανοποιημένη - αυτοματοποιημένη και η χρήση του συντελεστή εργασίας περιορισμένη. Επίσης, έχουν αναπτύξει δίκτυα καταστημάτων σε πολλές χώρες της ΝΑ Ευρώπης και της Μεσογείου για πώληση υποδημάτων που παράγονται στην Ελλάδα. Ωστόσο, οι περιπτώσεις αυτών των δυναμικών εταιριών είναι λιγοστές.

Επιπλέον των ανωτέρω, πτωτική επίπτωση στην παραγωγή της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Ελλάδα στην περίοδο 2000-2008 ασκούν μία σειρά άλλοι κλάδοι όπως: τα έπιπλα και οι λοιπές βιομηχανίες, ο λοιπός εξοπλισμός μεταφορών, οι μηχανές γραφείου και Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές (Η/Υ), ο κλάδος του ξύλου και φελλού, τα μεταφορικά μέσα, η κατασκευή συσκευών ραδιοφώνου, τηλεοράσεων (TV) και επικοινωνιών, κ.ά. Στον Πίνακα 6 παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία των 20 μεγαλύτερων επιχειρήσεων στους κλάδους αυτούς. Όσον αφορά τις γενικότερες εξελίξεις στους κλάδους σημειώνονται τα ακόλουθα:

Πίνακας 6: Βασικά στοιχεία των 20 μεγαλύτερων επιχειρήσεων των φθινόντων κλάδων (εκατ. Ευρώ)

	Ενεργητικό		Κύκλος εργασιών		Κέρδη-Ζημιές		Κύκλος εργασιών κλάδου
	2004	2007	2004	2007	2004	2007	2007
Κλωστοϋφαντουργίας	1.293,2	1.487,2	600,3	621,9	-66,5	-57,1	1.158,5
Έτοιμων ενδυμάτων	483,4	551,0	370,6	415,5	8,1	29,5	1.384,1
Δερμάτων και υποδημάτων	148,5	169,5	114,7	124,5	3,9	3,8	170,1
Επίπλων και άλλων προϊόντων	739,2	1.109,6	411,7	533,7	44,0	46,4	1.111,6
Ξύλο και φελλός	697,5	781,6	382,7	444,9	5,8	3,5	625,3
Μεταφορικών μέσων	535,6	526,0	531,0	355,8	27,9	27,3	362,7
Λοιπού εξοπλισμού μεταφορών	2.627,2	759,8	639,9	497,2	-71,8	9,4	565,1
Συναρμ. συσκ. ραδιοφ., TV, DVD, τηλεφ.	227,4	830,0	172,5	524,6	23,5	16,0	531,0
Μηχανών γραφείου και Η/Υ (9 επιχ.)	13,9	19,4	10,9	16,7	0,1	0,6	167,0

Πηγή: «Ελληνικός Οικονομικός Οδηγός», ICAP

α) Στον κλάδο των επίπλων (στάθμιση στο ΔΠΜΒ: 1,5%) και των λοιπών βιομηχανιών (στάθμιση: 0,5%), σημειώθηκε μεγάλη πτώση της παραγωγής στην περίοδο 2000-2004, κατά -11,7% ετησίως, μετά από ικανοποιητική ανοδική πορεία (7,9% ετησίως στην περίοδο 1995-2000). Στην περίοδο 2004-2008 σημειώθηκε μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής 1,6%, παρά την πτώση της κατά -9,0% το 2008. Στον κλάδο λειτουργούσαν το 2003 216 επιχειρήσεις που απασχολούσαν 7,1 χιλ. άτομα, έναντι 384 επιχειρήσεων το 1995 που απασχολούσαν 7,9 χιλ. άτομα. Το σύνολο των πωλήσεων του κλάδου δεν ξεπερνά τα € 870 εκατ. Η συνολική ΑΠΑΠ σε σταθερές τιμές ανερχόταν στα € 326 εκατ. το 2007, από € 354 εκατ. το 2000. Αυτό σημαίνει ότι η μεγάλη αύξηση της ζήτησης για τα προϊόντα του κλάδου στην περίοδο 2000-2007, όταν ο δείκτης όγκου των λιανικών πωλήσεων επίπλων, ηλεκτρικών ειδών και οικιακού εξοπλισμού αυξανόταν κατά μέσο ετήσιο ρυθμό 6,6%, ικανοποιήθηκε κατά κύριο λόγο από εισαγωγές. Οι εισαγωγές επίπλων και εξοπλισμού γραφείων κυριαρχούν κυρίως στις περιπτώσεις επίπλων (π.χ. καθισμάτων γραφείου) που είναι εντάσεως εξειδικευμένης εργασίας. Γενικά, πρόκειται για έναν κλάδο εντάσεως (εξειδικευμένης) εργασίας με ταχέως αυξανόμενη ζήτηση η οποία, ωστόσο, ικανοποιείται κατά κύριο λόγο με εισαγωγές. Αυτό οφείλεται στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα της εγχώριας παραγωγής, λόγω του υψηλού και ταχέως αυξανόμενου κόστους εργασίας στην εγχώρια οικονομία, καθώς και της ανελαστικότητας της αγοράς εργασίας. Η ταχεία ανατίμηση της ΠΣΣΙ έχει μεγάλη αρνητική επίπτωση στην ανάπτυξη και αυτού του κλάδου, όπου παρατηρείται επίσης το φαινόμενο της μετατροπής των παραγωγικών επιχειρήσεων σε καθαρά εμπορικές – εισαγωγικές επιχειρήσεις. Η ελληνική οικονομία αναπτύσσεται με κινητήριο

μοχλό όχι την ανταγωνιστικότητα αλλά την εγχώρια ζήτηση με εξαιρετικά ασθενή σύνδεση των μισθών με την παραγωγικότητα. Σε αυτό το περιβάλλον τα υψηλά κέρδη δημιουργούνται στο εισαγωγικό εμπόριο και όχι στην εγχώρια μεταποιητική δραστηριότητα.

β) Στον κλάδο των μεταφορικών μέσων η παραγωγή σημείωσε ταχεία αύξηση κατά 15,3% ετησίως στην περίοδο 1995-2002. Αυτό οφειλόταν πιθανότατα στο ότι στην περίοδο αυτή και έως το 2001 πραγματοποιήθηκε η πλήρης ανανέωση του στόλου των αστικών λεωφορείων της χώρας, η συναρμολόγηση των οποίων ανατίθεται σε μεγάλο βαθμό στις εγχώριες επιχειρήσεις του κλάδου. Μετέπειτα, προφανώς, ο κλάδος υποαπασχολείται λόγω μειωμένων παραγγελιών, με την παραγωγή του να σημειώνει μέση ετήσια πτώση κατά -7,0% στην περίοδο 2000-2008. Η προστιθέμενη αξία του κλάδου σε τρέχουσες τιμές διαμορφωνόταν στα € 153 εκατ. το 2008, από € 230 εκατ. το 2004. Σύμφωνα με την ICAP, η μεγαλύτερη εταιρία του κλάδου είχε συνολικό ενεργητικό € 165,1 εκατ. το 2008, έναντι € 222,3 εκατ. το 2007, με πωλήσεις € 40,6 εκατ. το 2008, από € 83,9 εκατ. το 2007 και ζημίες ύψους € 13 εκατ. το 2008. Η εταιρία αυτή παράγει τα τελευταία έτη κυρίως στρατιωτικά οχήματα. Σημειώνεται ότι οι εισαγωγές αυτοκινήτων ανήλθαν το 2008 στα € 5,2 δισ., ενώ η εγχώρια προστιθέμενη αξία του κλάδου αυτού και η συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής δεν ξεπερνούν τα € 150 εκατ. και τα € 370 εκατ., αντίστοιχα. Αυτές οι αξίες μπορεί να αυξηθούν σημαντικά εάν η ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, με βάση το κόστος εργασίας και την φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων, βελτιωθεί.

γ) Στον κλάδο παραγωγής λοιπού εξοπλισμού μεταφορών συγκαταλέγονται η Ελληνική Αεροπορική Βιομηχανία Α.Ε., τα ναυπηγεία και άλλες μικρότερες επιχειρήσεις. Ο κλάδος αυτός συμμετείχε στον ΔΠΜΒ με στάθμιση 4,3% το 2000, η οποία μειώθηκε σημαντικά στο 1,6% το 2005. Στην περίοδο 1995-2000 η παραγωγή του κλάδου ήταν πτωτική κατά -6,3% ετησίως. Επίσης, στην περίοδο 2000-2008 η παραγωγή του κλάδου ήταν πτωτική κατά -1,0% ετησίως (2000-2004: -2,9%, 2004-2008: 0,5%).

Ωστόσο, ο κλάδος αυτός σημείωσε αύξηση παραγωγής κατά 0,5% και το 2008, ενώ η ΑΠΑΠ του σημείωσε μέση ετήσια αύξηση 11,5% σε σταθερές τιμές στην περίοδο 2001-2007 (Πίνακας 7). Παρά τη διαφαινόμενη αύξηση της ΑΠΑΠ του, πρόκειται για ένα κλάδο που λειτουργεί σε μεγάλο βαθμό χάρη στις κρατικές επιχορηγήσεις και αναθέσεις εργασιών. Τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας που αντιμετωπίζει ο κλάδος οφείλονται, αφενός στην προαναφερθείσα επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας με βάση το κόστος εργασίας (στην ανατίμηση της ΠΣΣΙ), και αφετέρου στις μη λειτουργικές οργανωτικές δομές που υιοθετήθηκαν για την

οργάνωση ορισμένων μεγάλων επιχειρήσεων του κλάδου μετά την ιδιωτικοποίησή τους.

δ) Στον κλάδο των μηχανών γραφείου και Η/Υ σημειώνεται η κατακόρυφη πτώση της παραγωγής με μέσο ετήσιο ρυθμό -20,2% στην περίοδο 2000-2008. Έτσι, η ΑΠΑΠ του κλάδου είναι σήμερα σχεδόν μηδενική. Πρόκειται, προφανώς, για την ελληνική εκδοχή του «σκασίματος της χρηματιστηριακής φούσκας» των επιχειρήσεων του κλάδου παγκοσμίως. Μετά το 2005 οι επιχειρήσεις του κλάδου έχουν μετατραπεί σε εμπορικές, ή έχουν κλείσει. Ωστόσο, οι μεγάλες εμπορικές επιχειρήσεις του κλάδου διατηρούν τμήματα συναρμολόγησης Η/Υ και επομένως ο νέος δείκτης μεταποιητικής παραγωγής συμπεριλαμβάνει τον κλάδο «Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές, Ηλεκτρονικά και Οπτικά προϊόντα» με συντελεστή σταθμίσεως 1,2%. Και εδώ θα πρέπει να τονισθεί ότι το υψηλό και ταχέως αυξανόμενο κόστος (εξειδικευμένης) εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα δεν επιτρέπει συναρμολόγηση των ανωτέρω προϊόντων στη χώρα μας, παρότι οι εισαγωγές του κλάδου ξεπερνούν σήμερα τα € 1 δισ.

Πίνακας 7: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία Παραγωγής (ΑΠΑΠ) στην μεταποιητική βιομηχανία

	Σταθμίσεις στο σύνολο της μεταποίησης		Μέση ετήσια αύξηση 2001-2007 (υπαθρες τιμές προηγούμενου έτους)
	2001	2007	
Τρόφιμα-Ποτά	24,5	27,7	9,60%
Μεταλλικά προϊόντα (εκτός μηχανήματα)	5,2	9,4	18,48%
Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	5,9	8,3	13,59%
Εκδόσεις, εκτυπώσεις, αναπαραγωγή ήχου, εικόνας	6,4	6,8	8,49%
Μη μεταλλικά ορυκτά	8,1	6,3	2,93%
Χημικές ουσίες και προϊόντα τους	8,1	5,8	1,79%
Βασικά μέταλλα	4,4	5,0	9,42%
Είδη ενδύσεως, γουναρικών	6,5	4,3	0,03%
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	3,8	3,5	5,89%
Έπιπλα-Λοιπές βιομηχανίες	4,6	3,5	2,61%
Λοιπός εξοπλισμός μεταφορών	2,5	3,2	11,51%
Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές	1,6	2,8	17,23%
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	3,2	2,5	3,00%
Κλωστοϋφαντουργικές ύλες	5,0	2,2	-6,37%
Χαρτί και προϊόντα του	1,6	2,0	11,33%
Βιομηχανία ξύλου (εκτός των επίπλων)	2,0	1,8	4,79%
Συσκευές ραδιοφωνίας, TV, επικοινωνιών	3,0	1,2	-8,14%
Καπνός	0,7	1,1	15,61%
Είδη δέρματος, ταξιδιού, υποδημάτων	1,3	0,9	1,59%
Ιατρικά όργανα, όργ. ακριβείας, οπτικά	0,6	0,9	13,91%
Κατασκευή αυτοκινήτων οχημάτων	0,6	0,7	10,90%
Ανακύκλωση	0,0	0,1	55,65%
Μηχανές γραφείου και Η/Υ	0,0	0,0	-10,99%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί

ε) Συναρμολόγηση συσκευών ραδιοφώνου, TV, και κινητών τηλεφώνων. Ο κλάδος αυτός είχε στάθμιση 3,7% στο ΔΠΜΒ βάσει των σταθμίσεων του 2000 με σχεδόν μηδενική στάθμιση το 2005. Στην περίοδο 1995-2000 η παραγωγή του

κλάδου (η οποία σε μεγάλο βαθμό πραγματοποιείται από υποκαταστήματα ξένων πολυεθνικών εταιριών) σημείωσε μέση ετήσια αύξηση 17,4%, επωφελούμενη προφανώς και από την υποτίμηση της Δραχμής στην περίοδο 1998-2001 που καθιστούσε την εγχώρια παραγωγή πιο ανταγωνιστική. Στη συνέχεια, όμως, η ανατίμηση του Ευρώ και η ταχεία αύξηση του κόστους εργασίας ανά μονάδα προϊόντος στην Ελλάδα είχαν ως συνέπεια την απότομη πτώση της παραγωγής του κλάδου με μέσο ετήσιο ρυθμό 22,7% στην περίοδο 2000-2008. Αυτό εξηγεί, για παράδειγμα, το γιατί το DVD της SONY που πωλείται στην Ελλάδα έχει την ένδειξη “Made in Hungary” ή, το συνηθέστερο, σε κάποια χώρα της ΝΑ Ασίας. Η Ελλάδα δεν επωφελήθηκε από τη μεγάλη αύξηση των πωλήσεων TV, DVD, συσκευών κινητών τηλεφώνων, κ.ά., στην περίοδο 2000-2009 για προσέλκυση μέρους της παραγωγής (π.χ. τη συναρμολόγηση), και αύξηση κατά το δυνατό της εγχώριας προστιθέμενης αξίας. Για παράδειγμα, η Nokia επέλεξε τη Ρουμανία το 2008 για να εγκαταστήσει εκεί το νέο εργοστάσιό της παραγωγής κινητών τηλεφώνων, με στόχο να καλύψει την υψηλή ζήτηση για κινητά τηλέφωνα στην περιοχή της ΝΑ Ευρώπης. Τόσο η SONY όσο και η Nokia δεν επέλεξαν την Ελλάδα, μολονότι η χώρα μας διαθέτει καλύτερες υποδομές και υψηλότερο επίπεδο εξειδικευμένου προσωπικού. Ο λόγος είναι και πάλι το ήδη πολύ υψηλό και ταχέως αυξανόμενο κόστος (εξειδικευμένης και ανειδίκευτης) εργασίας ανά μονάδα προϊόντος και, το κυριότερο, η μεγάλη ανελαστικότητα της αγοράς εργασίας στη χώρα μας. Σημειώνεται ότι η μέση ετήσια αύξηση των εισαγωγών στον κλάδο αυτό υπερέβη το 30% στην περίοδο 1996-2005 με αποτέλεσμα την επιδείνωση του σχετικού εμπορικού ισοζυγίου κατά 167%.

στ) Ο κλάδος παραγωγής ξύλου και φελλού. Είναι επίσης ένας κλάδος με συνεχή πτωτική πορεία παραγωγής (1995-2000: -1,2% ετησίως, 2000-2008: -4,3% ετησίως). Στον κλάδο απασχολούνται περίπου 3.740 άτομα σε πάνω από 150 επιχειρήσεις. Στην περίοδο 2000-2007, οι εισαγωγές προϊόντων του κλάδου αυτού υπερδιπλασιάστηκαν φθάνοντας στα € 650 εκατ. το 2007 (2008: € 555,4 εκατ.), ενώ οι εξαγωγές του, που επίσης διπλασιάστηκαν, ανήλθαν στα € 72 εκατ. (2008: 68,2 εκατ.).

Πίνακας 8: Βασικά στοιχεία των 20 μεγαλύτερων επιχειρήσεων των αναπτυσσόμενων κλάδων (εκατ. Ευρώ)

	Ενεργητικό		Κύκλος εργασιών		Κέρδη-Ζημιές		Κύκλος εργασιών κλάδου
	2004	2007	2004	2007	2004	2007	2007
Τρόφιμα-Ποτά	5.974,1	7.485,4	3.604,0	4.034,7	345,3	415,9	11.929,9
Οπτόνθρακας και προϊόντα διυλίσεως πετρελαίου	3.800,1	5.494,5	6.820,8	12.121,1	385,9	606,3	12.129,6
Μη μεταλλικά ορυκτά	3.041,5	3.907,1	1.740,5	2.187,8	335,4	372,6	3.833,5
Βασικά μέταλλα	6.131,3	7.350,5	4.230,7	6.087,6	237,2	289,5	8.295,8
Χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα	2.647,7	4.908,1	2.666,7	3.375,4	222,6	327,0	5.475,1
Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού	1.279,7	1.368,8	672,7	812,5	-79,4	-44,1	1.306,5
Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη	984,2	1.232,7	597,9	781,6	56,7	51,7	1.912,9
Ηλεκτρικές μηχανές, συσκευές	674,5	967,3	675,0	1.222,7	20,5	33,6	1.535,9

Πηγή: «Ελληνικός Οικονομικός Οδηγός». ICAP

ΟΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΙ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Στον Πίνακα 8, παρουσιάζονται οι πιο σημαντικοί και δυναμικοί κλάδοι της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας, σύμφωνα με τις σταθμίσεις του 2005 και είναι: η παραγωγή τροφίμων και ποτών (στάθμιση στο ΔΠΜΒ: 24,2% με βάση τις σταθμίσεις του 2005, η παραγωγή παραγώνων πετρελαίου και άνθρακα (11,3%), προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά (10,3%) βασικών μετάλλων (8,0%), χημικών και φαρμακευτικών προϊόντων (7,8%), μηχανημάτων και ειδών εξοπλισμού (4,9%), η κατασκευή μεταλλικών προϊόντων (5,1%), η κατασκευή προϊόντων από ελαστική και πλαστική ύλη (4,2%), η παραγωγή ηλεκτρικών μηχανών και συσκευών (3%), η παραγωγή χαρτιού και προϊόντων (2,3%), κ.ά. Στη συνέχεια αναλύονται οι εξελίξεις στους ανωτέρω κλάδους.

Τρόφιμα (στάθμιση 2005: 18,23%) και Ποτά (5,96%). Η παραγωγή του κλάδου αυτού παραμένει θετική (1995-2000: 3,1% ετησίως, 2000-2004: 1,2% ετησίως, 2004-2008: 0,7% ετησίως, 2008: 1,1%). Ωστόσο, η παγκόσμια οικονομική κρίση συνέβαλε στην πτώση της παραγωγής στο πρώτο τετράμηνο 2009, κατά -5,6% σε ετήσια βάση στα τρόφιμα και κατά -4,8% σε ετήσια βάση στα ποτά. Η ΑΠΑΠ του κλάδου σε πραγματικές τιμές του 2000 ανήλθε στα € 3,56 δισ. το 2007, έναντι € 3,21 δισ. το 2000 σημειώνοντας μέση ετήσια αύξηση 1,5%. Ωστόσο, η εξέλιξη αυτή σημειώθηκε μετά τη σημαντική πτώση της ΑΠΑΠ το 2002 στα € 2,4 δισ. και τη σημαντική αύξησή της κατά 8,1% ετησίως στην περίοδο 2002-2007. Στον κλάδο λειτουργούσαν το 2006 1.534 επιχειρήσεις ΑΕ και ΕΠΕ, με συνολικό ενεργητικό € 16,2 δισ. Γενικότερα, η αναπτυξιακή πορεία και αυτού του σημαντικότερου κλάδου της ελληνικής μεταποιητικής

βιομηχανίας επηρεάζεται επίσης αρνητικά από την επιδεινούμενη ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας (ανατίμηση της ΠΣΣΙ με βάση το κόστος εργασίας κατά 25,7% στην περίοδο 2001-2008), καθώς και από την πτωτική πορεία της εγχώριας αγροτικής παραγωγής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ελαχιστοποίηση της παραγωγής ζαχάρεως, μετά την αλλαγή του καθεστώτος επιδοτήσεως της παραγωγής ζαχαροτεύτλων. Επίσης, το φαινόμενο της μετεγκαταστάσεως παραγωγικών μονάδων στις γειτονικές χώρες της ΝΑ Ευρώπης παρατηρείται και στον κλάδο των τροφίμων και των ποτών. Ως αποτέλεσμα, οι εισαγωγές παρασκευασμένων τροφίμων ανήλθαν το 2008 στα € 1,39 δισ., έναντι € 575 εκατ. το 2000, σημειώνοντας μέση ετήσια αύξηση κατά 11,7%, ενώ οι εξαγωγές τροφίμων ανήλθαν στα € 1,06 δισ. το 2008, έναντι € 578 εκατ. το 2000 (μέση ετήσια αύξηση: 7,9%). Η μεγάλη ανατίμηση της ΠΣΣΙ και η υψηλή αύξηση της εγχώριας ζήτησεως με εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό ευνοούν περισσότερο τις εισαγωγές από την εγχώρια παραγωγή και τις εξαγωγές και εμποδίζουν την εκμετάλλευση των σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδος στους κλάδους αυτούς.

Οπτάνθρακας και προϊόντα διυλίσεως πετρελαίου (στάθμιση 2005: 11,3%). Η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κλάδου ανήλθε στο 6,2% στην περίοδο 1995-2000 και στο 0,7% στην περίοδο 2000-2008, με πτώση της παραγωγής κατά -4,6% το 2008. Η ΑΠΑΠ του κλάδου σε σταθερές τιμές του 2000 σημείωσε μέση ετήσια αύξηση 12,8% στην περίοδο 2000-2007, αντικατοπτρίζοντας προφανώς τη μεγάλη αύξηση των κερδών των διυλιστηρίων κατά την περίοδο των μεγάλων αυξήσεων στις τιμές του πετρελαίου, με μεγάλη πτώση των κερδών και των πωλήσεων του κλάδου το 2008 και ιδιαίτερος στους πρώτους μήνες του 2009. Ο κλάδος πραγματοποιεί σημαντικές εξαγωγές, οι οποίες, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τραπέζης της Ελλάδος, ανήλθαν στα € 4,25 δισ. το 2008, έναντι € 3,04 δισ. το 2007.

Προϊόντα από μη μεταλλικά ορυκτά (στάθμιση 2005: 10,3%). Είναι ένας πολύ σημαντικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας που αριθμούσε 616 επιχειρήσεις ΑΕ και ΕΠΕ το 2006 και παράγει γυαλί, κεραμικά είδη, σκυρόδεμα και τσιμέντο, λίθινα και άλλα προϊόντα. Εντούτοις, επηρεάζεται αρνητικά τα τελευταία δύο έτη από τη μεγάλη πτώση των επενδύσεων σε κατοικίες και από την επιβράδυνση του ρυθμού αυξήσεως των επενδύσεων σε κατασκευές. Ειδικότερα, η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής των μη μεταλλικών ορυκτών ανήλθε στο 2,4% στην περίοδο 1995-2000 και στο 1,5% στην περίοδο 2000-2004. Στη συνέχεια η αυξητική πορεία της παραγωγής συνεχίσθηκε έως το 2006. Πτώση της παραγωγής, κατά -6,0% και -7,3% σημειώθηκε το 2007 και το 2008 αντιστοίχως. Μεγάλη πτώση της παραγωγής του κλάδου αναμένεται και το 2009,

λόγω της αναμενόμενης νέας πτώσεως των επενδύσεων των σε ανέγερση οικοδομών. Η πτώση της εγχώριας ζήτησεως τσιμέντου και άλλων οικοδομικών υλικών δεν μπορεί να αντισταθμισθεί με εξαγωγές, διότι η κρίση στους τομείς αυτούς είναι εντονότερη σε άλλες χώρες από ό,τι στην Ελλάδα. Πάντως, οι εξαγωγές προϊόντων του κλάδου ανήλθαν στα € 220 εκατ. το 2008, σημειώνοντας μέση ετήσια αύξηση 5,1% στην περίοδο 2000-2008, έναντι εισαγωγών € 840 εκατ. το 2008 (μέση ετήσια αύξηση 9,5%). Η ΑΠΑΠ του κλάδου αυξήθηκε από € 1,12 δισ. το 2000, στα € 1,57 δισ. το 2003 (πριν τους Ολυμπιακούς Αγώνες) και στη συνέχεια μειώθηκε σταδιακά στα € 1,15 δισ. το 2007 και αναμένεται μεγαλύτερη μείωση το 2008 και 2009. Το συνολικό ενεργητικό των 616 επιχειρήσεων του κλάδου ανερχόταν στα € 5,91 δισ. το 2006, από € 5,52 δισ. το 2005.

Βασικά μέταλλα (στάθμιση 2005: 8,0%) και προϊόντα από μέταλλο (στάθμιση 2005: 5,1%): Συμπεριλαμβάνονται προϊόντα σιδήρου, χάλυβα και κράματα σιδήρου, όπως σωλήνες και άλλα προϊόντα από χάλυβα και ατσάλι, αλουμίνιο, βασικά πολύτιμα μέταλλα και σιδηρούχα μέταλλα, δομικά μεταλλικά προϊόντα, μεταλλικές δεξαμενές, ντεπόζιτα, λέβητες κεντρικής θερμάνσεως, ατμογεννήτριες, μαχαιροποιία, κ.ά. Μεταξύ των βασικών παραγόντων που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής του κλάδου είναι το κόστος των καυσίμων και ιδιαιτέρως το κόστος της ηλεκτρικής ενέργειας. Στον κλάδο των βασικών μετάλλων συμπεριλαμβάνονται 107 επιχειρήσεις ΑΕ και ΕΠΕ, με συνολικό ενεργητικό € 5,8 δισ. Στον κλάδο των προϊόντων από μέταλλο συμπεριλαμβάνονται 601 επιχειρήσεις ΑΕ και ΕΠΕ, με συνολικό ενεργητικό € 3,4 δισ. Και οι δύο αυτοί κλάδοι της μεταλλουργίας σημείωσαν σημαντική αύξηση παραγωγής στην περίοδο 1995-2004 (1995-2000: μέσος ετήσιος ρυθμός 4,7% και 5,5% αντιστοίχως, 2000-2004: 3,4% και 1,8%). Η αυξητική πορεία της παραγωγής τους συνεχίσθηκε έως το 2007, για να μειωθεί το 2008 κατά -7,5% και -10,5% αντιστοίχως και στο πρώτο τετράμηνο του 2009 κατά -21,3% και -18,2%. Η μεγάλη πτώση των τιμών των πρώτων υλών, η ανατίμηση του Ευρώ το 2008 και η μεγάλη πτώση της εγχώριας οικοδομικής δραστηριότητας απετέλεσαν τις βασικές αιτίες της διακοπής της αυξητικής πορείας της παραγωγής αυτού του κλάδου. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου προχώρησαν στο δεύτερο εξάμηνο του 2008 σε σχηματισμό προβλέψεων για υποτίμηση αποθεμάτων ύψους άνω των € 150εκατ., ενώ περιέκοψαν σημαντικά τις επενδύσεις τους το 2009. Όσον αφορά την ΑΠΑΠ των δύο αυτών κλάδων σημείωσε εντυπωσιακή αύξηση στην περίοδο 2001-2007 με μέσο ετήσιο ρυθμό 9,42% και 18,48% και διαμορφώθηκε το 2007 σε € 1,03 δισ. και € 1,96 δισ. αντιστοίχως. Οι εισαγωγές προϊόντων του κλάδου των βασικών μετάλλων ανήλθαν στα € 1,5 δισ. το 2005, σημειώνοντας μέση ετήσια άνοδο 3,8% στην περίοδο 1996-2005. Αντιθέτως, οι

εξαγωγές (€ 538 εκατ. το 2005) σημειώνουν πτωτική τάση. Από την άλλη πλευρά, οι εξαγωγές μεταλλικών προϊόντων σημειώνουν σταθερή ανοδική πορεία σε μέσο ετήσιο ρυθμό 11,4% στην περίοδο 1996-2005, ενώ η μέση ετήσια αύξηση των εισαγωγών (2005: € 835 εκατ.) ανήλθε στο 6,4%.

Χημικά και φαρμακευτικά προϊόντα (στάθμιση 2005: 7,8%). Στον κλάδο αυτό, το 2006, δραστηριοποιούνταν 319 επιχειρήσεις με ενεργητικό € 4,3 δισ. Η μέση ετήσια αύξηση παραγωγής χημικών προϊόντων ανήλθε στο 5,1% την περίοδο 1995-2000 και στο 4,3% την περίοδο 2000-2004. Η αυξητική πορεία της παραγωγής συνεχίστηκε έως το 2007, για να σημειωθεί πτώση της κατά -2,6% το 2008 και κατά -14,1% στο 1^ο τετράμηνο 2009. Η ΑΠΑΠ του κλάδου διαμορφωνόταν στα € 0,90 δισ. το 2000, ανήλθε στα € 1,26 δισ. το 2005 και στα € 1,22 δισ. το 2007. Στα συμπεράσματα της τελικής εκθέσεως της «ομάδας υψηλού επιπέδου για τη βιομηχανία χημικών» (Φεβρουάριος 2009), επισημαίνεται η συμβολή της βιομηχανίας χημικών στην απασχόληση, τον ανταγωνισμό και την αιφόρο ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Στην Ελλάδα η περαιτέρω ανάπτυξη της χημικής βιομηχανίας εμποδίζεται από το ιδιαιτέρως δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον που προκαλούν η γραφειοκρατία, η απουσία σαφούς σχεδίου χωροθετήσεως των επιχειρήσεων, η αρνητική στάση της τοπικής αυτοδιοικήσεως όσον αφορά τη λειτουργία των επιχειρήσεων του κλάδου, κ.ά. Οι ελληνικές επιχειρήσεις είναι κατά κανόνα μικρού ή μεσαίου μεγέθους και η λειτουργία τους επιβαρύνεται δυσανάλογα από τον τρόπο εφαρμογής της ευρωπαϊκής και της ελληνικής νομοθεσίας από την ελληνική Διοίκηση.

Μηχανήματα και είδη εξοπλισμού (στάθμιση 2005: 4,9%). Ο κλάδος παράγει κυρίως κεφαλαιουχικά αγαθά ή εξαρτήματα αυτών, αλλά και μηχανήματα οικιακής χρήσεως. Στον κλάδο αυτό, το 2006, δραστηριοποιούνταν 312 επιχειρήσεις ΑΕ ή ΕΠΕ (μειώνονται συνεχώς τα τελευταία έτη) με συνολικό ενεργητικό € 2,01 δισ. Οι ζημίες στον κλάδο αυτό προέρχονται αποκλειστικά από την εταιρία Ελληνικά Αμυντικά Συστήματα, με € 91,4 εκατ. το 2005, από ζημίες € 131,6 εκατ. το 2004. Οι τρεις επόμενες μεγαλύτερες επιχειρήσεις του κλάδου είχαν ικανοποιητικά κέρδη σε σχέση με το ενεργητικό τους, ενώ η πέμπτη σε μέγεθος επιχείρηση του κλάδου είχε σημαντικές ζημίες (ICAP). Ο κλάδος απασχολούσε το 2005 περίπου 11,5 χιλ. άτομα. Η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κλάδου ανήλθε στο 3,2% στην περίοδο 1995-2000, στο -3,5% στην περίοδο 2000-2004 και στο 2,0% στην περίοδο 2004-2008.

Όσον αφορά την ΑΠΑΠ του κλάδου αυτή διαμορφωνόταν στα € 475 εκατ. το 2000, ανήλθε στα € 1,16 δισ. το 2005, για να μειωθεί στη συνέχεια στα € 729 εκατ. το 2007 και πιθανότατα σε ακόμη χαμηλότερα επίπεδα το 2008 και το 2009. Η ταχεία βελτίωση

της οργανωτικής δομής των επιχειρήσεων και του μηχανολογικού εξοπλισμού του κλάδου συνέβαλε στη διατήρηση ικανοποιητικού επιπέδου διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας μας σε αυτόν, επιτρέποντας υψηλό ρυθμό αύξησης των εξαγωγών. Στην περίοδο 1995-2005 η μέση ετήσια αύξηση των εξαγωγών του κλάδου ήταν 11,3%, ενώ η μέση ετήσια αύξηση των εισαγωγών ήταν 6,0%. Ωστόσο, οι εξαγωγές δεν ξεπερνούν το 20% των εισαγωγών. Στον κλάδο αυτό κυριαρχούν διεθνώς τα επώνυμα μηχανήματα που παράγονται από μεγάλες επιχειρήσεις στο εξωτερικό τα οποία προτιμώνται από τους καταναλωτές, αφού η πιστοποίηση της ποιότητας των ελληνικών προϊόντων και η αποδοχή της από τους αγοραστές αντιμετωπίζει σημαντικές δυσκολίες.

Προϊόντα από ελαστική και πλαστική ύλη (στάθμιση 2005: 4,2%). Το 50% περίπου του κλάδου των πλαστικών αποτελεί η πλαστική συσκευασία, η οποία αντιμετωπίζει συνθήκες σημαντικής αύξησης της ζήτησης στην εγχώρια και τις ξένες αγορές. Στον κλάδο δραστηριοποιούνταν περί τις 350 επιχειρήσεις το 2006, με ενεργητικό € 2,5 δισ., συνολικές πωλήσεις € 1,8 δισ. και κέρδη € 85 δισ. Η μέση ετήσια αύξηση της παραγωγής του κλάδου ανήλθε στο 5,9% στην περίοδο 1995-2000, στο -1,0% στην περίοδο 2000-2004 και στο 0,4% στην περίοδο 2004-2008. Όσον αφορά την ΑΠΑΠ του κλάδου σε τρέχουσες τιμές αυτή διαμορφωνόταν στα € 492 εκατ. το 2007, από € 441 εκατ. το 2000. Ο κλάδος είναι καθαρά εξαγωγικός, με μέση ετήσια αύξηση των εξαγωγών κατά 12% στην περίοδο 1996-2005, έναντι αύξησης των εισαγωγών κατά 7,0%. Ωστόσο, οι εισαγωγές του κλάδου εξακολουθούν να διαμορφώνονται περίπου στο € 1,0 δισ., σχεδόν διπλάσιες από τις εξαγωγές. Τα προϊόντα του κλάδου καταλαμβάνουν μεγάλο όγκο σε σχέση με την αξία τους και το βάρος τους, με συνέπεια να μην ευνοείται το διεθνές εμπόριο σε αυτά αλλά η εγχώρια παραγωγή τους σε κάθε χώρα.

Ηλεκτρικές μηχανές και συσκευές (στάθμιση, 2005: 3,0%). Ο κλάδος αυτός περιλαμβάνει την παραγωγή ηλεκτροκινητήρων, ηλεκτρογεννητριών και ηλεκτρικών μετασχηματιστών, συσκευών διανομής και ελέγχου ηλεκτρικής ενέργειας (Η/Ε), συσσωρευτών, συρμάτων και καλωδίων, πρωτογενών ηλεκτρικών στοιχείων, φωτιστικού υλικού, κ.ά. Η προστιθέμενη αξία του κλάδου στην ΕΕ-27 ανερχόταν στα € 76 δισ. και η απασχόληση ανερχόταν το 2004 στα 1,67 εκατ. άτομα. Το πιο σημαντικό είναι ότι στον κλάδο αυτό ανήκει η παραγωγή του μηχανολογικού εξοπλισμού για την παραγωγή Η/Ε από ανανεώσιμες πηγές, που γνωρίζει ταχεία ανάπτυξη τα τελευταία έτη και αναμένεται να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο στο μέλλον. Στην Ελλάδα στον κλάδο αυτό δραστηριοποιούνται 90 περίπου σχετικά μεγάλες επιχειρήσεις (κυρίως

θυγατρικές ξένων πολυεθνικών επιχειρήσεων) που λειτουργούν σε συνθήκες έντονου ανταγωνισμού, με αποτέλεσμα τη σχετικά χαμηλή κερδοφορία τους σε σχέση με το πολύ υψηλό επίπεδο των πωλήσεών τους. Εκτιμάται ότι το 2003 απασχολούταν στον κλάδο περίπου 5.200 εργαζόμενοι. Η παραγωγή του κλάδου αυξάνει συστηματικά και με ρυθμό υψηλότερο από το σύνολο της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας (1995-2000: 4,0% και 2000-2008: 2,1%, 2008: 1,8%). Πτώση της παραγωγής του κλάδου σημειώθηκε μόνο στο πρώτο τετράμηνο του 2009, κατά -19%, λόγω κυρίως της μεγάλης πτώσεως των επενδύσεων σε οικοδομές και κατασκευές γενικότερα. Το σημαντικό είναι ότι εάν η Ελλάδα πρόκειται να υλοποιήσει τα προγράμματα των κυβερνήσεων της για σημαντική ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και για αντικατάσταση της παραγωγής Η/Ε από πετρέλαιο και λιγνίτη, θα πρέπει ταυτοχρόνως να επιδιώξει, με κινητοποίηση του αναγκαίου επιχειρηματικού ενδιαφέροντος, και την εγχώρια παραγωγή του αναγκαίου μηχανολογικού εξοπλισμού παραγωγής αυτής της ενέργειας που έως σήμερα εισάγεται με δυσμενείς όρους από το εξωτερικό. Θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν ότι η ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στη Δανία, την Ισπανία και τη Γερμανία ξεκίνησε από την εντυπωσιακή ανάπτυξη της παραγωγής του εξοπλισμού που απαιτείται για την παραγωγή αυτών των πηγών ενέργειας και όχι από τη διόγκωση των εισαγωγών και την ανάπτυξη της παραγωγής σε άλλες χώρες. Η Δανία, η Ισπανία και η Γερμανία εξάγουν ήδη εξοπλισμό ανανεώσιμων πηγών ενέργειας ακόμη και στις ΗΠΑ. Η πράσινη ανάπτυξη μπορεί να προέλθει από την εγχώρια παραγωγή αντί κινήτρων και υπερβολικών επιχορηγήσεων για διόγκωση των εισαγωγών και για αύξηση της παραγωγής στη Γερμανία, την Ισπανία και τη Δανία. Για αύξηση δε της εγχώριας παραγωγής (αφού η ζήτηση είναι δεδομένη) απαιτείται βελτίωση της διεθνούς μας ανταγωνιστικότητας.

Βασικά χαρακτηριστικά της αναπτύξεως της μεταποιητικής βιομηχανίας

Από την ανάλυση που προηγήθηκε προκύπτει ότι η ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Ελλάδα βασίζεται κατά κύριο λόγο: α) στην εκμετάλλευση του ορυκτού πλούτου της χώρας (μη μεταλλικά ορυκτά, μεταλλουργίες, προϊόντα από μέταλλο, κ.ά.), β) στην αξιοποίηση των προϊόντων του γεωργικού τομέα (κυρίως του κλάδου των τροφίμων) και γ) στην ικανοποίηση της ταχέως αυξανόμενης εγχώριας ζήτησεως σε προϊόντα που χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλό κόστος μεταφορών σε σχέση με την αξία τους (χημικά προϊόντα, προϊόντα πετρελαίου, προϊόντα από πλαστική και ελαστική ύλη, κ.ά.). Η Ελλάδα φαίνεται να εξειδικεύεται στην παραγωγή προϊόντων που έχουν περιορισμένο βαθμό διεθνούς εμπορευσιμότητας και, ως εκ

τούτου, αντιμετωπίζουν περιορισμένο ανταγωνισμό από το εξωτερικό. Για παράδειγμα, οι εγχώριες βιομηχανίες τροφίμων έχουν μεγάλο μερίδιο στην εγχώρια αγορά του (προστατευμένου) φρέσκου γάλακτος, αλλά πολύ μικρό μερίδιο στην αγορά του διεθνώς εμπορεύσιμου διατηρημένου γάλακτος. Γενικά, ταχεία φθίνουσα πορεία έχει η εγχώρια παραγωγή προϊόντων με υψηλό βαθμό εμπορευσιμότητας διεθνώς (σχετικά χαμηλό κόστος μεταφοράς σε σχέση με την αξία τους), των οποίων η διεθνής ανταγωνιστικότητα προσδιορίζεται σε αυξημένο βαθμό από το κόστος εργασίας και τη φορολογική επιβάρυνση των επιχειρήσεων, μολονότι σε πολλά τέτοια προϊόντα η εγχώρια ζήτηση αυξάνεται με ταχύτατο ρυθμό.

Σε πολλούς μεταποιητικούς κλάδους η Ελλάδα δεν θεωρείται ανταγωνιστική ούτε ως τόπος εγκατάστασης δραστηριοτήτων συναρμολογήσεως ηλεκτρονικών και ηλεκτρικών προϊόντων, μηχανημάτων, οχημάτων και άλλων προϊόντων για τα οποία η ταχέως αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση ικανοποιείται αποκλειστικά με εισαγωγές. Έτσι, το ποσοστό της προστιθέμενης αξίας αυτών των προϊόντων που παράγεται στην Ελλάδα έχει μειωθεί στο ελάχιστο. Για παράδειγμα, δεν φαίνεται να αναπτύσσεται καθόλου η εγχώρια παραγωγή μηχανημάτων και εξοπλισμού που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή Η/Ε από ανανεώσιμες πηγές, μολονότι είναι απολύτως βέβαιο ότι η εγχώρια ζήτηση για τα μηχανήματα αυτά θα αυξάνει με ταχύτατο ρυθμό στα επόμενα πενήντα έτη τουλάχιστον. Οι επιδιώξεις για πράσινη ανάπτυξη δίνουν έμφαση στην αναμφισβήτητη επάρκεια στη χώρα μας του ανέμου, του ηλιακού φωτός και των γεωθερμικών πηγών ενέργειας, αλλά θέτουν σε δεύτερη μοίρα το πρόβλημα της εγχώριας ανταγωνιστικότητας και επομένως της εγχώριας παραγωγής των μηχανημάτων και του εξοπλισμού που απαιτούνται για την εκμετάλλευση αυτών των πηγών.

Η υποτίμηση της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της Δραχμής στην περίοδο 1998-2001, σε συνδυασμό με την είσοδο ενός μεγάλου αριθμού μεταναστών στη χώρα, την εκρηκτική ανάπτυξη του ελληνικού χρηματιστηρίου στην περίοδο 1998-2000, την πτώση των επιτοκίων δανεισμού και την ταχέως αυξανόμενη τραπεζική χρηματοδότηση, την επέκταση στη ΝΑ Ευρώπη και τη δυναμικά αυξανόμενη εγχώρια ζήτηση οδήγησαν σε άνοδο των επενδύσεων και ανάκαμψη της μεταποιητικής παραγωγής στην περίοδο αυτή. Στη χρηματοδότηση με ίδια κεφάλαια και στην αναδιάρθρωση της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας βοήθησε ιδιαίτερα η ταχεία άνοδος του ελληνικού χρηματιστηρίου, η οποία όμως βασίσθηκε σε σαθρές βάσεις και οδηγήθηκε σε κατακόρυφη πτώση το 2000-2003. Παράλληλα, στην περίοδο 1996-2001, ολοκληρώθηκαν οι ιδιωτικοποιήσεις επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα που

είχαν αρχίσει από τις αρχές της 10ετίας του 1990 και για πρώτη φορά παρατηρήθηκε ένα κύμα συγχωνεύσεων και εξαγορών που οδήγησαν στη δημιουργία διεθνοποιημένων επιχειρήσεων σημαντικού μεγέθους, ικανών να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό από το εξωτερικό και να πραγματοποιήσουν εξαγωγές.

Ωστόσο, μετά το 2002 η ελληνική μεταποίηση επανήλθε και πάλι σε πορεία επιδεινώσεως της ανταγωνιστικότητας, ιδιαιτέρως δε με την έναρξη της ανατιμητικής πορείας του Ευρώ από το 2002. Επιπλέον, ορισμένες μεγάλες μεταποιητικές επιχειρήσεις βρέθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 2000 με μεγάλα χρηματοοικονομικά προβλήματα που προέκυψαν από την κατακόρυφη πτώση των τιμών θυγατρικών τους εταιριών στο Χρηματιστήριο Αθηνών. Με αυτά τα δεδομένα, οι επιχειρήσεις αυτές δεν είχαν καμμία δυνατότητα να αντιμετωπίσουν τον εντεινόμενο ανταγωνισμό, ιδιαιτέρως μετά την έξαρση των εισαγωγών από χώρες χαμηλού κόστους και την προσέλκυση πολλών επιχειρήσεων για μεταφορά των παραγωγικών τους δραστηριοτήτων από την Ελλάδα στις γειτονικές χώρες της ΝΑ Ευρώπης. Αυτές οι εξελίξεις εξηγούν την ταχεία πτώση της παραγωγής πολλών παραδοσιακών κλάδων εντάσεως εργασίας της μεταποιητικής βιομηχανίας στη δεκαετία του 2000. Ερμηνεύουν επίσης την ταχεία επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου των εξωτερικών πληρωμών της χώρας μας, αλλά και του ισοζυγίου των βιομηχανικών προϊόντων (Πίνακας 9).

Πίνακας 9: Ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών ως % του ΑΕΠ

	1995	2000	2003	2004	2005	2007
Έλλειμμα ισοζυγίου αγαθών	-12,4	-13,9	-16,2	-17,3	-15,7	-16,8
Έλλειμμα ισοζυγίου βιομηχανικών προϊόντων	-8,8	-10,1	-10,4	-12,4	-10,7	-11,4
Πλεόνασμα ισοζυγίου υπηρεσιών	4,8	6,4	6,7	8,3	7,8	7,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Τράπεζα της Ελλάδος

Ως επακόλουθο της μείωσης της ανταγωνιστικότητας, καταγράφεται μείωση της εξαγωγικής επιδόσεως της μεταποίησης, και παράλληλη αύξηση της εισαγωγικής διεισδύσεως (Πίνακας 10). Το μεγαλύτερο μέρος της συνολικής μεταποιητικής παραγωγής (2006: 79%), κατευθύνεται στην εγχώρια αγορά, ενώ το ποσοστό της καταναλώσεως που καλύπτεται από εισαγωγές διατηρείται άνω του 43%.

Πίνακας 10: Εξαγωγική επίδοση και εισαγωγική διείσδυση στην ελληνική μεταποιητική βιομηχανία

	1995	1998	2000	2004	2006
Εξαγωγική επίδοση¹	27,5	28,1	22,5	18,9	20,9
Εισαγωγική διείσδυση²	49,0	51,5	44,0	43,5	43,0

¹: Λόγος των εξαγωγών προς την ακαθάριστη αξία παραγωγής σε τρέχουσες τιμές
²: Λόγος των εισαγωγών προς την φαινόμενη κατανάλωση σε τρέχουσες τιμές

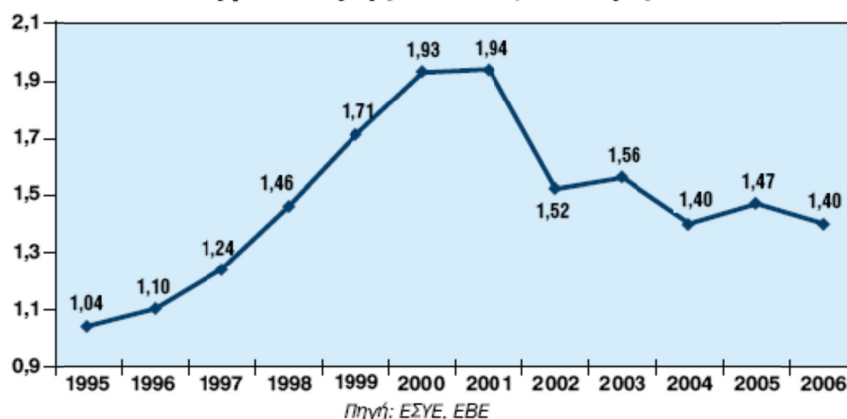
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Η αναδιάρθρωση της παραγωγικής δομής του μεταποιητικού τομέα στην Ελλάδα επιταχύνθηκε με την έξοδο από τον κλάδο μονάδων που δεν μπορούσαν πλέον να λειτουργήσουν ανταγωνιστικά, ιδιαιτέρως στην περίοδο 1995-2003. Στην ίδια περίοδο σημειώθηκε σημαντική αύξηση των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στη μεταποίηση (Διάγραμμα 2), σύμφωνα με στοιχεία της Ετήσιας Έρευνας Βιομηχανίας (ΕΒΕ) της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (ΕΣΥΕ) σε σταθερές τιμές και χωρίς την αξία των οικοπέδων. Γενικά, οι επενδύσεις στη μεταποιητική βιομηχανία, ως ποσοστό των συνολικών επενδύσεων, παρουσίασαν σημαντική μείωση από το 23% το 1975 στο 9,4% το 1995 και στο 8,4% το 2005.

Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση των επενδύσεων στην περίοδο 1995-2003 συνέβαλε στην αναδιάρθρωση της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας και στη δημιουργία των σημερινών διεθνοποιημένων επιχειρήσεων. Ο αριθμός των απασχολούμενων στη μεταποίηση κυμαίνεται γύρω στο 11% περίπου της συνολικής απασχολήσεως. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 11, ο αριθμός των απασχολούμενων σε επιχειρήσεις με απασχόληση άνω των 10 ατόμων, παρουσίασε σταθερή υποχώρηση στην περίοδο 1995-2005, με αποτέλεσμα τη μείωση του ποσοστού τους στη συνολική απασχόληση από 6,7% το 1995 στο 5,5% το 2000, 4,5% το 2005 και 4,6% το 2006. Η μέση ετήσια μείωση του αριθμού των απασχολούμενων σε επιχειρήσεις με απασχόληση άνω των 10 ατόμων ήταν 1,5%, ενώ ο αριθμός των επιχειρήσεων μειώθηκε κατά 4,2%, με αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων ανά επιχείρηση.

Στις εξελίξεις αυτές οδήγησαν αφενός η ανάγκη συγκρατήσεως του αυξανόμενου κόστους εργασίας, και αφετέρου η μεταφορά της δραστηριότητας πολλών επιχειρήσεων στις βαλκανικές χώρες, για την εκμετάλλευση των πλεονεκτημάτων του χαμηλότερου κόστους εργασίας και της χαμηλότερης φορολογικής επιβαρύνσεως. Σημειώθηκαν επίσης, συγχωνεύσεις και εξαγορές επιχειρήσεων, αλλά και η διακοπή της λειτουργίας πολλών μικρομεσαίων επιχειρήσεων λόγω αδυναμίας αντιμετώπισης του ανταγωνισμού.

Διάγραμμα 2: Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στη μεταποίηση (2000=100, δισ. Ευρώ)

Πίνακας 11: Αριθμός απασχολούμενων και καταστημάτων στη μεταποίηση (καταστήματα με άνω των 10 απασχολούμενων)

	1995	1997	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006
Απασχολούμενοι (χιλ.)	255,0	235,3	235,7	233,6	230,4	224,4	214,6	206,8	214,9
Αριθμός καταστημάτων	5.814	5.407	5.344	5.016	3.818	3.750	3.446	3.373	3.624
Απασχολούμενοι ανά κατάστημα	43,9	43,5	44,1	46,6	60,3	59,8	62,3	61,3	59,3

Πηγή: ΕΣΥΕ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ

Από τα ανωτέρω προκύπτουν οι σημαντικές διαρθρωτικές μεταβολές που έχουν συντελεσθεί στη δομή και τη λειτουργία της μεταποιητικής βιομηχανίας στην Ελλάδα στα τελευταία 15 έτη. Η βελτίωση της οργανωτικής δομής και το υψηλό επίπεδο των επενδύσεων που έχουν υλοποιηθεί, αλλά και η αυξημένη και βελτιωμένη οικονομική και κοινωνική υποδομή, βοήθησαν στην αύξηση των αναπτυξιακών επιδόσεων και προοπτικών της μεταποιητικής βιομηχανίας.

Από την άλλη πλευρά, η συνεχής επιδείνωση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας συνέβαλε στη σταδιακή εξάλειψη των κλάδων της μεταποιητικής βιομηχανίας που είναι εντάσεως εργασίας. Σε αυτή τη διαδικασία συμβάλλουν και οι έντονα ανταγωνιστικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν με την κατάργηση της προστασίας και το άνοιγμα των χωρών παγκοσμίως στον ανταγωνισμό από χώρες πολύ χαμηλού κόστους, όπως η Κίνα, η Ινδία, οι άλλες χώρες της ΝΑ Ασίας και οι γειτονικές μας χώρες της ΝΑ Ευρώπης.

Το πρόβλημα εντείνεται με την ελαχιστοποίηση του εγχωρίως παραγόμενου ποσοστού της προστιθέμενης αξίας πολλών προϊόντων των οποίων η εγχώρια ζήτηση αυξάνεται

με ταχύτατο ρυθμό. Δηλαδή, ούτε ένα μέρος της συναρμολογήσεώς τους δεν επιλέγεται να γίνει στην Ελλάδα. Ορισμένα προϊόντα (όπως, π.χ. τα DVD, οι τηλεοράσεις, τα κινητά τηλέφωνα, τα αυτοκίνητα, τα μηχανήματα και ο εξοπλισμός παραγωγής Η/Ε από ανανεώσιμες πηγές, κ.ά.) συναρμολογούνται σε γειτονικές χώρες ή στην Ισπανία, τη Δανία, τη Γερμανία, κ.ά., και μετά εισάγονται αυτούσια στην Ελλάδα.

Με αυτά τα δεδομένα, οι κλάδοι που συνεχίζουν να αναπτύσσονται στην Ελλάδα είναι εκείνοι που στηρίζονται στην επεξεργασία εγχωρίων πρώτων υλών και της γεωργικής παραγωγής, ή οι κλάδοι με ταχεία αύξηση της ζήτησεως εγχωρίως αλλά με σχετικά υψηλό μεταφορικό κόστος για την εισαγωγή τους από το εξωτερικό. Αντιθέτως, οι κλάδοι που είναι εντάσεως εργασίας και με υψηλό βαθμό εμπορευσιμότητας στις ξένες αγορές υποχωρούν ή/και εξαφανίζονται. Αυτό εξηγεί το χαμηλό μερίδιο της μεταποιητικής βιομηχανίας στο ΑΕΠ της χώρας μας και το υψηλό και ταχέως αυξανόμενο μερίδιο των μη εμπορεύσιμων υπηρεσιών, οι οποίες πιέζονται λιγότερο από τον παγκόσμιο ανταγωνισμό ή των εμπορεύσιμων υπηρεσιών στις οποίες η Ελλάδα κατέχει ισχυρά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα ικανά να αντισταθμίσουν το αυξημένο εγχώριο κόστος εργασίας.

Βέβαια, είναι ενθαρρυντικό το ότι τα στοιχεία της περιόδου 2000-2007 δείχνουν σημαντική αύξηση της ΑΠΑΠ σε πολλούς κλάδους της μεταποιητικής βιομηχανίας, ενώ και η πορεία των εξαγωγών αγαθών σε πολλούς κλάδους είναι ικανοποιητική. Ωστόσο, η ανάπτυξη της παραγωγής της μεταποιητικής βιομηχανίας στο μέλλον απαιτεί ουσιαστική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής οικονομίας. Μεγάλη σημασία έχουν τα Επιχειρησιακά Προγράμματα που ευρίσκονται σε εξέλιξη στο πλαίσιο του κοινοτικού πλαισίου στηρίξεως και του εθνικού στρατηγικού πλαισίου αναφοράς 2007-2013. Τα προγράμματα αυτά αναμένεται ότι θα συμβάλλουν στη συνέχιση της διαδικασίας προσαρμογής και στην αναβάθμιση της τεχνολογικής βάσεως και της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας στα επόμενα έτη βελτιώνοντας τις επιδόσεις της όσον αφορά την αύξηση της παραγωγής, την υποκατάσταση εισαγωγών και την ώθηση των εξαγωγών. Η ανάπτυξη, όμως, της παραγωγής στους κλάδους εντάσεως εργασίας απαιτεί την αντιστροφή της πορείας υπερτιμήσεως της πραγματικής συναλλαγματικής ισοτιμίας της χώρας μας και την περαιτέρω μείωση της φορολογικής επιβαρύνσεως των επιχειρήσεων, μετά τη σημαντική μείωση που ήδη σημειώθηκε από το 2004.

Η ταχεία αύξηση της συμμετοχής των υπηρεσιών στο ΑΕΠ θα μπορούσε να θεωρηθεί ως θετικό στοιχείο της οικονομικής αναπτύξεως της χώρας μας, στο βαθμό που προέρχεται από υπηρεσίες που εκσυγχρονίζουν και αναβαθμίζουν την οικονομική και

κοινωνική υποδομή (τηλεπικοινωνίες, ενέργεια, μεταφορές, χρηματοοικονομικό σύστημα, εκπαίδευση, υγεία, κ.ά.) όσο και από τις διεθνώς εμπορεύσιμες υπηρεσίες (τουρισμός, ναυτιλία), με την εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας στους κλάδους αυτούς. Δεν είναι, όμως, θετική εξέλιξη εάν οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υπερβολική υποβάθμιση της γεωργίας και της μεταποιητικής βιομηχανίας λόγω μειωμένης ανταγωνιστικότητας.

Είναι γεγονός ότι η ανάπτυξη της μεταποιητικής βιομηχανίας τείνει να εξαρτάται ολοένα και περισσότερο από τον τομέα των υπηρεσιών. Μία μεγάλη σειρά υπηρεσιών αναφέρονται σε διαμετακομιστικές και εμπορικές δραστηριότητες, σε λογιστικές και υπολογιστικές υπηρεσίες και υπηρεσίες διαφημίσεως, έρευνα αγοράς, συμβουλευτικές υπηρεσίες, νομικής-τεχνικής και χρηματοοικονομικής υφής υπηρεσίες, υπηρεσίες διαδικτύου, κ.ά. Οι βιομηχανικές επιχειρήσεις ευρίσκουν πιο συμφέρουσα την ανάθεση αυτών των υπηρεσιών σε ειδικευμένες εταιρίες εκτός της επιχειρήσεως (outsourcing), αντί της εκτελέσεώς τους από τις ίδιες, όπως γινόταν έως πρόσφατα. Έτσι, οι εργασίες αυτές κατατάσσονται σήμερα στον τομέα των υπηρεσιών. Ωστόσο, η αναδιάταξη αυτή δεν δικαιολογεί τη σχετικά μεγάλη έκταση της συρρικνώσεως της μεταποιήσεως, και τη ουσιαστική εξάλειψη σημαντικών βιομηχανικών κλάδων εντάσεως εργασίας, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα λόγω της μεγάλης επιδεινώσεως της ανταγωνιστικότητάς μας.

Τέλος, λόγω των περιορισμένων φυσικών πόρων και του μικρού μεγέθους της εγχώριας αγοράς, η δυναμική οικονομική μεγέθυνση της χώρας μας, με εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας, προϋποθέτει την ύπαρξη διεθνοποιημένων επιχειρήσεων ικανοποιητικού μεγέθους, με κατάλληλη οργανωτική δομή και διευρυμένο επιχειρηματικό ορίζοντα στην εγχώρια και τις ξένες αγορές.

ΟΙ ΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΡΙΤΟΓΕΝΗ ΤΟΜΕΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο τριτογενής τομέας στην Ελλάδα αποτελεί την μεγάλη πλειοψηφία σε επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας, απασχόλησης και προοπτικής άμεσης βελτίωσης του δυσμενούς κλίματος στην οικονομία και την απασχόληση γενικότερα.

Για τις ανάγκες του παρόντα οδηγού, έχουν επιλεγεί συγκεκριμένοι τομείς οι οποίοι προσιδιάζουν τόσο με τις παραδοσιακές επαγγελματικές αναζητήσεις, όσο και την αντανάκλαση των πολιτικών που αναμένεται να εφαρμοστούν με την μορφή ενίσχυσης συγκεκριμένων κλάδων, ως διέξοδος στην απασχόληση και την στοχευμένη αναπτυξιακή προοπτική.

Οι κλάδοι που έχουν επιλεγεί είναι οι ακόλουθοι:

- Ενέργεια,
- Υγεία
- Περιβάλλον
- Τουρισμός
- Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, καθώς και
- Τρόφιμα και ποτά

Οι επιμέρους κλάδοι και τα επαγγέλματα που σχετίζονται με τους προαναφερθέντες τομείς της οικονομίας, αντανάκλουν την πλειονότητα των πεδίων άσκησης επιχειρηματικότητας από ανέργους κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας.

Φυσικά, υπάρχουν αρκετοί κλάδοι που δεν αναφέρονται στον παρόντα Επιχειρηματικό Οδηγό. Ο λόγος είναι ότι έχουν επιλεγεί κλάδοι που οδηγούν σε επαγγέλματα προτεραιότητας, αφού η «προτεραιότητα» αντανάκλα τις πολιτικές δημιουργίας και εξειδίκευσης ενός ευνοϊκού θεσμικού και επιχειρησιακού περιβάλλοντος ιδιαίτερα στα πλαίσια της Ε' Προγραμματικής περιόδου (2014 – 2020).

Στην συνέχεια, αναλύονται οι κλάδοι προτεραιότητας, με επισημάνσεις στο θεσμικό πλαίσιο που διέπει την αδειοδότηση και την δημιουργία συνθηκών επιτυχημένης επαγγελματικής ενασχόλησης.

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η Ελλάδα αποτελεί κορυφαίο τουριστικό προορισμό παγκοσμίως. Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια στα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας.

Την τελευταία δεκαετία, ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται σταθερά. Το 2004, 14,2 εκατομμύρια άτομα επισκέφθηκαν την Ελλάδα, αριθμός που αυξήθηκε σε 17 εκατομμύρια το 2008 και αναμένεται ότι οι επισκέπτες θα αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια τα επόμενα χρόνια, σχεδόν το διπλάσιο του πληθυσμού της χώρας (ήδη το 2013 προσεγγίστηκε ο αριθμός των 17 εκ. ενώ το 2014 αναμένεται να υπερβεί τον αριθμό των 20 εκ).

Ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός τουριστών καθώς το προφίλ του σημερινού ταξιδιώτη, απαιτούν διαφοροποίηση και εμπλουτισμό του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος της χώρας μας καθώς και την ανάπτυξη αντίστοιχης υποδομής. Οι επενδυτές βρίσκουν στην Ελλάδα ένα μεγάλο εύρος ευκαιριών, πρόσφορο έδαφος για νέες επενδύσεις και μερικές από τις ομορφότερες τοποθεσίες στον κόσμο. Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερα από 15.000 χιλιόμετρα παραλίας, 190.000 ακτές και 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποικίλες επιλογές σε τομείς όπως η ιστιοπλοΐα και οι κρουαζιέρες, τα ταξίδια κινήτρων και τις αποδράσεις σαββατοκύριακου, που παρουσιάζουν νέες ευκαιρίες σε εξειδικευμένες (niche markets) και ελκυστικές αγορές. Παρθένες παραλίες, επιβλητικά βουνά, πλούσια ιστορία και παραδόσεις, θεαματικά τοπία και φημισμένη φιλοξενία είναι τα στοιχεία που προσελκύουν επισκέπτες από όλο τον κόσμο στον τόπο που γεννήθηκε η δημοκρατία. Το μεσογειακό κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για τουρισμό καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου. Σήμερα μία από τις βασικές προτεραιότητες της Ελληνικής Πολιτείας είναι να δημιουργήσει μία δυναμική και βιώσιμη τουριστική υποδομή για όλες τις εποχές του χρόνου που θα ανταποκρίνεται στις προκλήσεις του 21ου αιώνα.

Σύμφωνα με το Travel & Tourism Competitiveness Report, 2009, που δημοσιεύτηκε από το World Economic Forum, η Ελλάδα κατέχει συνολικά την 24η θέση μεταξύ 133 χωρών, και παράλληλα βρίσκεται στο Top 10 σε μία σειρά από σημαντικούς επιμέρους δείκτες (3η θέση: Prioritization of travel & tourism subindex, 9η θέση: World Heritage cultural sites, 5η θέση: Tourism infrastructure, 1η θέση: Physician density subindex.).

Ο τουρισμός αποτελεί το 18% του ΑΕΠ της Ελλάδας, απασχολεί περισσότερα από 900.000 άτομα και είναι η μεγαλύτερη πηγή άδηλων πόρων της χώρας (36% το 2007).

Σήμερα, λειτουργούν περισσότερα από 9.000 ξενοδοχεία στην Ελλάδα. Το γεωγραφικό εύρος των τουριστικών προορισμών είναι ιδιαίτερα μεγάλο, εξαιτίας του γεγονότος ότι η Ελλάδα διαθέτει πάνω από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά. Επιπλέον, η μεγάλη ποικιλία σε φυσικά τοπία, ο μεγάλος αριθμός ιστορικών μνημείων και χωριών και η δυνατότητα πολλών δραστηριοτήτων υποδηλώνουν ότι οι ευκαιρίες ουσιαστικά είναι απεριόριστες.

Το 85% περίπου των επισκεπτών έρχονται από τη Δυτική Ευρώπη: 21,2% από το Ηνωμένο Βασίλειο, 17,5% από τη Γερμανία, 8,8% από την Ιταλία, 5,3% από τη Γαλλία, 5,2% από την Ολλανδία και 7,5% από σκανδιναβικές χώρες.

Επιπλέον, αυξάνονται όλο και περισσότερο οι επισκέπτες από την Ανατολική Ευρώπη και την Κίνα.

Παρόλο που η χώρα διαθέτει άρτια τουριστική υποδομή, η Ελλάδα έχει θέσει ως στόχο να αναπτύξει περαιτέρω τις τουριστικές της δυνατότητες και να αποτελέσει προορισμό διακοπών για όλο το χρόνο. Το μεσογειακό κλίμα της χώρας είναι ιδανικό για δραστηριότητες, όπως γκολφ και οδοιπορία, και εκτιμάται ότι ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης κατοικίας. Σήμερα, το 70% των επισκέψεων λαμβάνει χώρα κατά την περίοδο μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου, ενώ οι επισκέπτες συγκεντρώνονται κυρίως στην Κρήτη (21% των συνολικών κλινών), στα Δωδεκάνησα (17%), στα Επτάνησα (12%), στην Αττική (9%), στη Χαλκιδική (6,5%) και στις Κυκλάδες (6%).

Υποτομείς του τουρισμού οι οποίοι παρουσιάζουν επενδυτικό ενδιαφέρον είναι:

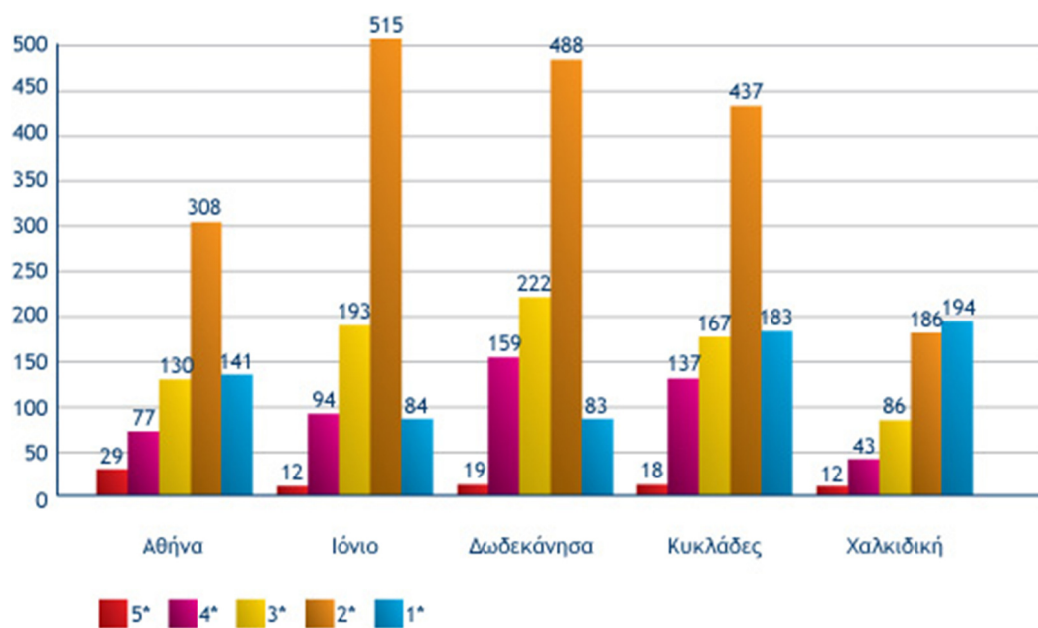
- τα θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης κατοικιών δεύτερης κατοικίας,
- τα γήπεδα γκολφ,
- ο αθλητικός τουρισμός,
- ο τουρισμός υγείας και ευεξίας,
- η αναβάθμιση και κατασκευή νέων μαρίνων,
- τα συνεδριακά κέντρα,
- η ανάπτυξη αγροτουριστικών προϊόντων,
- ο θρησκευτικός τουρισμός,
- τα ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας,
- ο γαστρονομικός τουρισμός και
- πλήθος θεματικών επιλογών σχετικά με την πολιτισμική και ιστορική κληρονομιά της Ελλάδας.

Σε γενικές γραμμές, τα ξενοδοχεία στην Ελλάδα είναι μικρά σε μέγεθος. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το μέσο μέγεθος του Ελληνικού ξενοδοχείου είναι 76 κλίνες.

Τα περισσότερα ξενοδοχεία στην Ελλάδα εντάσσονται στην κατηγορία των καταλυμάτων 1 και 2 αστερών, που σημαίνει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια για τους επενδυτές να δημιουργήσουν ξενοδοχειακές μονάδες 4 και 5 αστερών. Σύμφωνα με το Greek Hotel Branding Report, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25 και 40%.

Ξενοδοχειακές αλυσίδες που λειτουργούν ως δικαιοπάροχοι (franchisors) θα ανακαλύψουν ότι υπάρχουν πραγματικά ελκυστικές ευκαιρίες στην ίδρυση ξενοδοχείων 2,3 και 4 αστερών.

Κατανομή των ξενοδοχείων ανά κατηγορία (αστέρων) σε βασικούς τουριστικούς προορισμούς

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία

Μετά την επιτυχή διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, η Ελλάδα έγινε το επίκεντρο της τουριστικής αγοράς, σημειώνοντας αλματώδη αύξηση στις επισκέψεις τουριστών. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες αποτέλεσαν καταλυτικό παράγοντα για την ανάπτυξη υποδομών. Ο Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα καλύτερα αεροδρόμια του κόσμου. Το 2009, ήταν το μοναδικό ευρωπαϊκό αεροδρόμιο

που παρουσίασε αύξηση στον αριθμό πτήσεων. Επίσης, τα προγράμματα marketing που υλοποίησε προσέλκυσαν 12 νέες αεροπορικές εταιρείες στην Αθήνα.

Τα αεροδρόμια της Ελλάδας, 40 στο σύνολο, εκ των οποίων τα 15 είναι διεθνή, αναβαθμίζονται για να εξυπηρετήσουν τους επισκέπτες και τις πτήσεις τσάρτερ που έχουν πλέον αυξηθεί σημαντικά. Επιπλέον, πρώην στρατιωτικά αεροδρόμια ανά τη χώρα ανακατασκευάζονται για πολιτική χρήση.

Το εθνικό οδικό σύστημα συνδέει το Βορρά με το Νότο, την Ανατολή και τη Δύση με ένα ενιαίο και άρτια σχεδιασμένο δίκτυο. Η πρόσφατα ολοκληρωμένη Εγνατία Οδός, που συνδέει την Ηγουμενίτσα με τα Τουρκικά σύνορα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα μεταφοράς στην Ευρωπαϊκή Ένωση την τελευταία δεκαετία. Η Ιόνια Οδός που συνδέει την Πάτρα με την Ηγουμενίτσα, συμπληρώνει την αναβάθμιση του συστήματος. Η Αττική Οδός, η οποία βρίσκεται κοντά στην πρωτεύουσα, άλλαξε τον τρόπο μεταφοράς στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας και αποτελεί μια σημαντική οδική αρτηρία για την εφοδιαστική αλυσίδα (logistics) που συνδέει το αεροδρόμιο με εφοδιαστικά κέντρα, λιμάνια και σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Η είσοδος στην Ελλάδα μέσω των οδικών δικτύων της χώρας, αυξήθηκε σημαντικά το 2008, υποδεικνύοντας το δυναμισμό των αναδυόμενων αγορών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Το σχετικά νέο μετρό της Αθήνας, το πρώτο της χώρας, παρουσιάζει ιδιαίτερη επιτυχία και συνέβαλε σημαντικά στη βελτίωση των αστικών μεταφορών. Το Μετρό της Αθήνας επεκτείνει τις γραμμές του καθώς και το ωράριο λειτουργίας του, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξημένη ζήτηση των επιβατών. Νέο Μετρό είναι υπό κατασκευή στη Θεσσαλονίκη, το οποίο προγραμματίζεται να τεθεί σε λειτουργία το 2012. Το ανεπτυγμένο δίκτυο των ταχύπλοων πλοίων της Ελλάδας συμπληρώνει τη μεταφορική υποδομή της χώρας. Επιπλέον, μία νέα υπηρεσία υδροπλάνων ξεκίνησε να λειτουργεί στην Ελλάδα, ενώνοντας τα αναρίθμητα Ελληνικά νησιά.

Το Θεσμικό Πλαίσιο του Τουρισμού, ως Παραγοντάς Ανάπτυξης

Επενδυτικός Νόμος

Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος θα ψηφιστεί στις αρχές του 2011.

ΣΔΙΤ

Οι Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα παρέχουν σημαντικές ευκαιρίες σε επενδυτές να συμμετέχουν σε έργα νέων υποδομών συμπεριλαμβάνοντας μαρίνες και εκμετάλλευση ιαματικών πηγών

ΕΣΠΑ

Στόχος του ΕΣΠΑ για την περίοδο 2007 έως 2013 αλλά και την περίοδο 2014 – 2020 είναι να επιτύχει μία ισορροπημένη ανάπτυξη της χώρας, αποδίδοντας το 82% του προϋπολογισμού σε έργα ανάπτυξης της Περιφέρειας. Με συνολικό προϋπολογισμό 40 δισεκατομμυρίων Ευρώ, το ΕΣΠΑ θα προωθήσει έργα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την τουριστική ανάπτυξη και θα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε επενδυτές να συμμετάσχουν σε διάφορα έργα.

Για τον Τομέα του Τουρισμού, το ΕΣΠΑ παρέχει σημαντική οικονομική υποστήριξη, με προϋπολογισμό μεγαλύτερο από 500 εκατομμύρια Ευρώ μέχρι το 2013. Ένας από τους βασικούς στόχους του ΕΣΠΑ είναι η αύξηση της ζήτησης και η ποιοτική αναβάθμιση των τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών σε όλα τα επίπεδα. Η υποστήριξη του ΕΣΠΑ εστιάζεται σε:

- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου σε όλη την Ελλάδα και μείωση της εποχικότητας
- Προβολή της χώρας σε παγκόσμιο επίπεδο ως ασφαλή και ελκυστικό τουριστικό προορισμό
- Αύξηση του αριθμού των διεθνών επισκεπτών
- Ενίσχυση του εγχώριου τουρισμού

Σύμφωνα με το νέο Επενδυτικό Νόμο, που τέθηκε σε ισχύ το 2011, με τις βελτιώσεις του, οι επενδύσεις στον Τομέα του Τουρισμού θα συμπεριλαμβάνουν την αναβάθμιση μαρίνων, την προώθηση ειδικών μορφών τουρισμού, την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού, την αναβάθμιση υποδομών χειμερινού τουρισμού και την επιδότηση ιδιωτικών επενδύσεων. Εκτιμάται ότι συνολικά 95.000 κλίνες θα αναβαθμιστούν με σκοπό την παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών και την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου μέσω της ενίσχυσης νέων μορφών τουρισμού.

Αναπόσπαστο μέρος της πολιτικής της τουριστικής ανάπτυξης στην Ελλάδα είναι το θέμα της αειφόρου ανάπτυξης. Πολλά ξενοδοχειακά συγκροτήματα και θέρετρα σήμερα εγκαθιστούν φωτοβολταϊκά συστήματα, στην προσπάθεια τους να μειώσουν τις εκπομπές του άνθρακα. Νέες και ενεργειακά αποτελεσματικές κατασκευαστικές λύσεις, εγκαταστάσεις αφαλάτωσης, αποτελεσματικός ενεργειακός εφοδιασμός και λογισμικά συστημάτων ελέγχου είναι μόνο μερικοί από τους τομείς στο πλαίσιο των οποίων ο τουριστικός τομέας μπορεί να αξιοποιήσει τα πλεονεκτήματα των νέων τεχνολογιών. Επίσης, η Ελλάδα προβάλλει τα μοναδικά οικοσυστήματα και φυσικά αποθέματα της που προστατεύονται από τη Συνθήκη Ramsar. Οι προορισμοί αυτοί είναι εξαιρετικής ομορφιάς και οι επισκέπτες μπορούν να απολαύσουν μία από τις πιο ποικίλες χλωρίδες

και πανίδες στην Ευρώπη. Ιδιαίτερα δημοφιλείς για τους ταξιδιώτες που αναζητούν διαφορετικές εμπειρίες είναι δραστηριότητες όπως η παρατήρηση πουλιών (bird watching) και η ορειβατική πεζοπορία (mountain hiking), οι οποίες μπορούν να συνδυαστούν με την παραμονή σε εξαιρετικά καταλύματα.

Λόγω των εκατομμυρίων επισκεπτών που δέχεται η Ελλάδα κάθε χρόνο, η εκπαίδευση και κατάρτιση στις τουριστικές υπηρεσίες είναι υψίστης σημασίας. Το εργατικό δυναμικό είναι πολύγλωσσο, άριστα εκπαιδευμένο και πρόθυμο να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις.

ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Συνεδριακά Κέντρα

Η γεωγραφική θέση, οι θαυμάσιες τοποθεσίες και τα ποικίλα θεάματα της Ελλάδας, την καθιστούν ιδανικό προορισμό για τη διεξαγωγή συνεδρίων. Σύμφωνα με την κατάταξη του Διεθνούς Συνδέσμου Συνεδρίων, το 2008, η Αθήνα κατατάχθηκε 15η, 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007.

Γήπεδα Γκολφ

Οι προοπτικές ανάπτυξης του γκολφ στην Ελλάδα είναι μεγάλες. Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν πέντε γήπεδα γκολφ 18 οπών, σε σύγκριση με τα 250 γήπεδα γκολφ στην Ισπανία και τα 50 περίπου γήπεδα γκολφ στην Πορτογαλία.

Ιαματικά κέντρα και κέντρα θαλασσοθεραπείας

Η Ελλάδα διαθέτει περισσότερες από 700 θερμομεταλλικές πηγές, πολλές με θεραπευτικές ιδιότητες. Υπάρχουν μεγάλες προοπτικές για τη δημιουργία κέντρων ευεξίας καθώς και ιαματικών κέντρων.

Μαρίνες

Η Ελλάδα αποτελεί φυσικό προορισμό για θαλασσολάτρες, διαθέτοντας περισσότερα από 6.000 μεγάλα και μικρότερα νησιά και παραλία έκτασης 15.000 χιλιομέτρων. Η ανάγκη για την αναβάθμιση των μαρίνων και την κατασκευή νέων αποτελεί ελκυστική ευκαιρία για επενδύσεις.

Θερέτρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης

Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη θερέτρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, θα ανακαλύψουν μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης και ιδανικές τοποθεσίες.

Θεματικός Τουρισμός

Οι άφθονοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας, ο ιστορικός πλούτος και η παραδοσιακή κληρονομιά της αποτελούν τη βάση για την δημιουργία μορφών εναλλακτικού τουρισμού, συμπεριλαμβανομένου του θρησκευτικού τουρισμού, των ταξιδιών περιπέτειας, του αρχαιολογικού τουρισμού, του γαστρονομικού και οινικού τουρισμού.

Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα διαθέτει από τις πιο ποικίλες χλωρίδες και πανίδες στην Ευρώπη, μοναδικά οικοσυστήματα, προστατευόμενες περιοχές άγριας φύσης, επιβλητικά βουνά, μοναδικά δάση και θαλάσσια πάρκα. Επιπλέον, ιστορικά χωριά, ορεινά καταφύγια, πλούσιες καλλιέργειες και γαστρονομική παράδοση αποτελούν ιδανικές και ποικίλες επιλογές για την δημιουργία προϊόντων οικοτουρισμού.

Το ποσοστό εταιρικής φορολογίας στην Ελλάδα είναι 25%, ενώ οι διαδικασίες αδειοδότησης για τουριστικές επενδύσεις έχουν αναδιαμορφωθεί και απλοποιηθεί. Ιδιαίτερα ελκυστικές εκτάσεις, εκ των οποίων πολλές ανήκουν στο Κράτος και προορίζονται για επενδύσεις, είναι διαθέσιμες ενώ παράλληλα αναδεικνύονται τουριστικές αγορές που προσφέρουν ευκαιρίες ανάπτυξης.

Κατοικίες Διακοπών

Η νέα νομοθεσία που διέπει την κατασκευή κατοικιών διακοπών είναι σε στάδιο αναθεώρησης, προσφέροντας μεγάλες προοπτικές στην αγορά. Οι ειδικοί εκτιμούν ότι περισσότεροι από ένα εκατομμύριο Ευρωπαίοι θεωρούν την Ελλάδα ως υποψήφιο προορισμό δεύτερης/εξοχικής κατοικίας. Πλήθος μεγάλων και ελκυστικών εκτάσεων γης προσφέρονται για ανάπτυξη σχεδόν σε όλη τη χώρα.

Κρατικά Ακίνητα

Το Ελληνικό Κράτος προωθεί ενεργά, κτηματομεσιτικά προϊόντα που του ανήκουν, συμπεριλαμβανομένων των ξενοδοχείων Xenia, εκτάσεων που διαχειρίζεται η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου (ΚΕΔ), καθώς και μαρίνων που χρήζουν αναβάθμισης. Αυτές οι εκτάσεις θα προσφέρονται στους επενδυτές μέσω ανοιχτών διεθνών διαγωνισμών.

Τουριστικά Θέρετρα

Η ανάπτυξη θερέτρων Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης στην Ελλάδα αποτελεί μία από τις πιο ελκυστικές επενδυτικές επιλογές του τουριστικού τομέα. Οι εκπληκτικές παραλίες και τα θαυμάσια τοπία λουσμένα με το μαγευτικό φως της Ελλάδας, η παγκοσμίως αναγνωρισμένη φήμη της στον πολιτισμό και οι δυνατότητές της να

προσφέρει ποικίλες δραστηριότητες συνδυασμένες με επισκέψεις σε μοναδικά αξιοθέατα δημιουργούν μία ασύγκριτη ευκαιρία για επενδύσεις.

Αρκετά θέρετρα ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης παγκοσμίου κύρους δημιουργούνται στην Ελλάδα με τη συνεργασία κορυφαίων ονομάτων στο χώρο του τουρισμού. Μερικά από τα ξενοδοχειακά θέρετρα που πρόκειται να ανοίξουν σύντομα στην Ελλάδα θα είναι υπό τη διαχείριση της εταιρείας **Starwood Hotels and Resorts**, των διεθνών ξενοδοχειακών αλυσίδων **Luxury Collection** και **Westin**, και από την **Banyan Tree**.

Οι **Robert Trent Jones II** και **Bernard Langer** και οι εταιρείες **Trophy Golf & Resorts**, **Jack Nicklaus**, **Gary Player Design**, καθώς και η λέσχη **Troon Golf** συμμετέχουν στην ανάπτυξη νέων εμπειριών γκολφ στην Ελλάδα.

Στον τομέα των ιαματικών κέντρων και κέντρων θαλασσοθεραπείας, δραστηριοποιούνται τα διεθνώς γνωστά κέντρα **Six Senses**, **ESPA**, **Valmont** και **Algoane**. Η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στους Top 10 τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως (Lonely planet's Best Travel 2010 Report). Το 2008, η Ελλάδα φιλοξένησε περισσότερους από 17 εκατομμύρια επισκέπτες, και ο αριθμός αυτός αναμένεται να αυξηθεί σε 20 εκατομμύρια επισκέπτες τα επόμενα χρόνια. Ο τουριστικός τομέας αποτελεί περίπου το 18% του ΑΕΠ, απασχολεί έμμεσα ή άμεσα περισσότερα από 900.000 άτομα και αποτελείται από ένα πολύγλωσσο και έμπειρο εργατικό δυναμικό. Στην Ελλάδα, τη χώρα με τα αναρίθμητα νησιά, λειτουργούν πάνω από 9.000 ξενοδοχεία. Καθώς η Ελλάδα εξελίσσεται σε προορισμό πολυτελείας, εμφανίζεται η ανάγκη για την αύξηση και την ανάπτυξη θέρετρων ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης, που θα προσφέρουν πλήθος δραστηριοτήτων. Προορισμοί που προσφέρουν ιαματικά κέντρα, γήπεδα γκολφ, μαρίνες και θαλάσσια αθλήματα, συνεδριακά κέντρα, βίλλες, ξενοδοχεία 5 αστέρων, καθώς και υπηρεσίες εξειδικευμένων αγορών (niche market), απολαμβάνουν μεγάλη επιτυχία.

Σύμφωνα με το **Greek Hotel Branding Report 2009**, τα επώνυμα ξενοδοχεία στην Ελλάδα αποτελούν το 4% στο σύνολο των ξενοδοχείων και το 19% στη συνολική διαθεσιμότητα κλινών, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 25 και 40%.

Οι επενδυτές μπορούν να βρουν μαγευτικές τοποθεσίες στην Ελλάδα, κοντά στη θάλασσα ή το βουνό, που προσφέρουν μοναδική θέα. Σε συνδυασμό με την απόλαυση παραθαλάσσιων τοπίων, οι επενδυτές ανακαλύπτουν ότι ο σύγχρονος ταξιδιώτης αναζητάει μοναδικές εμπειρίες, που η Ελλάδα είναι σε θέση να προσφέρει απλόχερα.

Η παρακολούθηση πουλιών σε προστατευμένες λιμνοθάλασσες, η πεζοπορία σε παρθένα δάση, η επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, η εξερεύνηση παραδοσιακών χωριών και η εμπειρία εκμάθησης παραδοσιακών τεχνών είναι μερικές από τις δραστηριότητες που μπορούν να απολαύσουν οι ένοικοι και οι επισκέπτες των θέρετρων. Επιπλέον, δραστηριότητες, όπως τα επικίνδυνα σπόρ (extreme sports), το ψάρεμα και το κυνήγι, καθώς και οι τοπικές γαστρονομικές παραδόσεις αποτελούν άκρως ελκυστικές εμπειρίες.

Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον Τομέα των Τουριστικών Θέρετρων

- Επεκτεινόμενη αγορά η οποία έρχεται να καλύψει μια διαρκώς αυξανόμενη ζήτηση
- Θαυμάσιες τοποθεσίες για τη δημιουργία μεγάλων και μικρών θέρετρων
- Εύκολη πρόσβαση των επισκεπτών στην χώρα
- Ευνοϊκό μεσογειακό κλίμα για τη λειτουργία των θέρετρων όλο το χρόνο
- Ελκυστικά κίνητρα, από τα υψηλότερα στην Ευρώπη
- Άρτια υποδομή
- Ειδικευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό

Συνεδριακά Κέντρα

Ο επιχειρηματικός τουρισμός αποτελεί έναν από τους πιο ισχυρούς τομείς της τουριστικής αγοράς παγκοσμίως. Ο συνεδριακός τουρισμός αναπτύσσεται με ποσοστό που ξεπερνάει το 5% ετησίως και η Ελλάδα είναι σε θέση να εκμεταλλευτεί αποτελεσματικά αυτή την τάση. Σήμερα, η Ελλάδα βρίσκεται στο επίκεντρο των συνεδριακών αγορών και αναμένει να επιτύχει το 2.5% της παγκόσμιας αγοράς, σημειώνοντας άνοδο από το τρέχον 0.8%.

Ο Διεθνής Σύνδεσμος Συνεδρίων κατατάσσει την Ελλάδα στην 15η θέση ως έναν από τους δημοφιλέστερους προορισμούς για συνεδριακό τουρισμό (2008), 10 θέσεις υψηλότερα από το 2007, όταν οι ελληνικοί συνεδριακοί χώροι φιλοξένησαν πάνω από 155.000 συνέδρους ενώ τα έσοδα της αγοράς ξεπέρασαν τα 450 εκατομμύρια Ευρώ.

Επιχειρηματικός Τουρισμός

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για συνέδρια και επιχειρηματικές συναντήσεις. Συνδυάζοντας εξαιρετικές συνεδριακές εγκαταστάσεις με μοναδικά μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, αγορές και νυχτερινή ζωή, η Ελλάδα προσφέρει περισσότερα από 50 ανεξάρτητα συνεδριακά κέντρα και περίπου 300 ξενοδοχεία με πλήρεις συνεδριακές εγκαταστάσεις.

Η μεγάλη αύξηση στον συγκεκριμένο τομέα παρέχει σημαντικές ευκαιρίες για τη δημιουργία συνεδριακών χώρων μεγάλης κλίμακας, καθώς και για μικρότερους χώρους εξειδικευμένων αγορών (niche market). Σήμερα ο τουρισμός στην Ελλάδα αποτελεί σχεδόν το 20% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα η άρτια τουριστική υποδομή φροντίζει για τις ανάγκες άνω των 17 εκατομμυρίων επισκεπτών.

Η Ελλάδα αποτελεί ιδανικό προορισμό για την αγορά συνεδριακού τουρισμού, καθώς οι ήδη υπάρχουσες υποδομές συμπληρώνουν και υποστηρίζουν τη συνεδριακή αγορά. Έτσι, η ελληνική αγορά έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει ακόμα περισσότερους επισκέπτες, και μάλιστα σε περιόδους εκτός αιχμής ή χαμηλής τουριστικής ζήτησης. Επιπλέον, πολλά σημεία της Ελλάδας θα επωφελούνταν από την κατασκευή και λειτουργία χώρων αποκλειστικά για συνεδριακή χρήση.

Το έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό της Ελλάδας στον τομέα του τουρισμού παρέχει επαγγελματικές και οικονομικά συμφέρουσες υπηρεσίες στους διοργανωτές των συνεδρίων.

Επιπλέον πλεονέκτημα θεωρείται βεβαίως και η αναπτυσσόμενη εγχώρια αγορά. Οι επαγγελματικές κοινότητες της Ελλάδας διεξάγουν εκατοντάδες συνέδρια κάθε χρόνο και η ζήτηση για χώρους υψηλής ποιότητας συνεχώς αυξάνεται.

Οι θαυμάσιες τοποθεσίες της Ελλάδας, που ποικίλλουν από τα μεγάλα αστικά κέντρα μέχρι παραθαλάσσιες περιοχές και ορεινές αποδράσεις, παρέχουν στους συνέδρους και τις οικογένειές τους αμέτρητες πολιτισμικές εκδηλώσεις και ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Φυσικά, το μεσογειακό κλίμα της χώρας προσφέρεται για εκδηλώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, με άριστη δυνατότητα πρόσβασης σε ελκυστικές τοποθεσίες μέσω αέρος, θάλασσας και ξηράς.

Τόσο ανεξάρτητα συνεδριακά κέντρα όσο και ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις προσφέρουν ποικίλες επιλογές. Τα πιο σημαντικά κέντρα προσέλκυσης συνεδρίων είναι η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και η Χαλκιδική ενώ ακολουθούν Ρόδος, Κέρκυρα, Κρήτη, Σαντορίνη, Μύκονος, Σκιάθος και Κως. Πάντως, εκτίμηση όλων αποτελεί ότι η Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να επωφεληθεί από ακόμη περισσότερους περιφερειακούς προορισμούς.

Το χαμηλό ποσοστό εγκληματικότητας, η φημισμένη φιλοξενία της και οι θαυμάσιοι φυσικοί πόροι της Ελλάδας την καθιστούν ιδανικό προορισμό για κάθε είδους επιχειρηματικές συναντήσεις.

Πολλές ελκυστικές περιοχές είναι κατάλληλες για περαιτέρω ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού ο οποίος αποτελεί μια ιδιαίτερα προσοδοφόρα πτυχή του παραδοσιακού τουριστικού προϊόντος. Ο επιχειρηματικός τουρισμός περιλαμβάνει υψηλές δαπάνες συνόδων, με πολλαπλά οφέλη και σε πολλούς άλλους τομείς της οικονομίας. Ο τομέας καλύπτει τη διαμονή σε ξενοδοχείο και τις υπηρεσίες του συνεδρίου, καθώς και τις μεταφορές εντός και εκτός της χώρας, την κατανάλωση τροφίμων και ποτών, ψυχαγωγικές δραστηριότητες, τις αγορές δώρων και λοιπές σχετικές υπηρεσίες.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα κατατάσσεται στις υψηλές θέσεις των συνεδριακών προορισμών παγκοσμίως, υπάρχει άμεση ανάγκη για χώρους μεγάλης χωρητικότητας και υψηλού επιπέδου, οι οποίοι να επωφελούνται από τα συμπληρωματικά χαρακτηριστικά της τουριστικής αγοράς.

Συνέδρια σε μοναδικές τοποθεσίες, όπως η μεσαιωνική πόλη της Ρόδου, ανταποκρίνονται στην τάση της διοργάνωσης εκδηλώσεων σε τόπους που διαθέτουν ποικίλα πλεονεκτήματα: θαυμάσιες εγκαταστάσεις, έξοχες τοποθεσίες και πολλές ψυχαγωγικές δραστηριότητες.

Πλεονεκτήματα επενδύσεων σε Συνεδριακά Κέντρα:

- Τομέας προτεραιότητας της Ελληνικής κυβέρνησης
- Ιδανική ευκαιρία κατάκτησης σημαντικού ποσοστού της αγοράς
- Αναπτυγμένη τουριστική υποδομή
- Έντονη ζήτηση για εγχώριες συναντήσεις και συνέδρια
- Εκπαιδευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό
- Θαυμάσιοι προορισμοί, πρωτοεμφανιζόμενοι στην αγορά

Η ελληνική κυβέρνηση έχει καθορίσει την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την κατασκευή νέων συνεδριακών κέντρων, ανεξάρτητων ή σε μεγάλα ξενοδοχεία, σε προνομιούχες περιοχές.

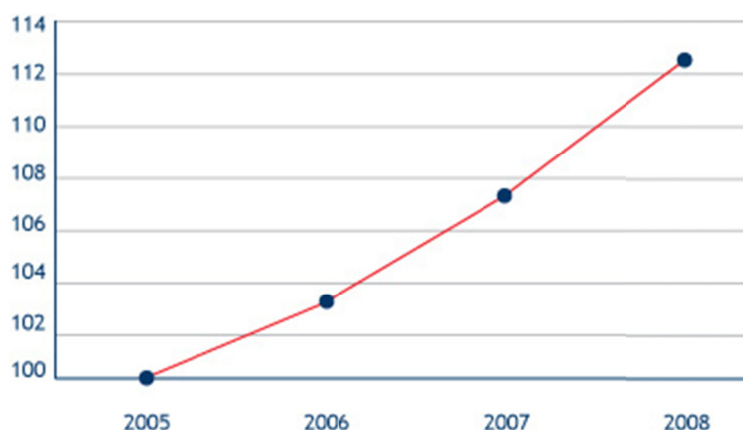
Μαρίνες

Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και φυσικό παράδεισο για τους λάτρεις του υγρού στοιχείου. Η Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο αγαπημένους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο και φυσικό παράδεισο για τους λάτρεις του υγρού στοιχείου. Με παραλίες που το συνολικό τους μήκος ξεπερνά τα 15,000 χιλιόμετρα και περισσότερα από 6,000 μεγάλα και μικρότερα νησιά, η Ελλάδα προσφέρει στους λάτρεις της ιστιοπλοΐας αμέτρητες ευκαιρίες να απολαύσουν τα καταγάλανα νερά, τη μοναδική ομορφιά της ελληνικής φύσης, και τα φημισμένα πολιτισμικά και ιστορικά αξιοθέατα.

Καθώς η ζήτηση για υπηρεσίες επαγγελματικών μαρίνων αυξάνεται, ομοίως διευρύνονται και οι ευκαιρίες για επενδύσεις στον συγκεκριμένο τουριστικό κλάδο. Η τουριστική βιομηχανία της Ελλάδας αποτελεί το 18% του ΑΕΠ, απασχολεί περισσότερους από 700,000 εργαζόμενους και φιλοξενεί εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο, που αναμένεται να αυξηθούν σε 20 εκατομμύρια μέχρι το 2010, από 17 εκατομμύρια το 2008.

Το μέγεθος της αγοράς (σε αξία) των ελληνικών τουριστικών λιμένων ήταν 30 εκατομμύρια Ευρώ το 2008 και παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 4% κατά την περίοδο 2005-2008.

Μέγεθος της αγοράς (σε αξία) των ελληνικών τουριστικών λιμένων

Πηγή: ICAP, Market Estimations

Οι φιλόξενες θάλασσες της Ελλάδας προσελκύουν επισκέπτες από ολόκληρο τον κόσμο που έρχονται στη χώρα μας για να απολαύσουν τις υπέροχες αμμουδιές, τα πανέμορφα νησιά, αλλά και τα γραφικά χωριά της ενδοχώρας.

Οι μαρίνες της Ελλάδας χρήζουν σημαντικών αναβαθμίσεων προκειμένου να ανταποκριθούν στον αυξανόμενο αριθμό ιστιοπλοϊκών σκαφών και θαλαμηγών, ενώ παράλληλα αποτελούν εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες. Επιπλέον, απαιτείται η κατασκευή νέων μαρίνων καθώς η χώρα μας καλείται να φιλοξενήσει ακόμα περισσότερα σκάφη και τους ιδιοκτήτες τους.

Σήμερα, στην Ελλάδα υπάρχουν 19 μαρίνες με 6.661 θέσεις ελλιμενισμού, προσφέροντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες. Πολλές από αυτές έχουν βραβευτεί από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Γαλάζιας Σημείας. Πρόσφατα, ο ΕΟΤ και κάποιες από τις 13 Περιφέρειες της χώρας έχουν ξεκινήσει την υλοποίηση προγράμματος στην κατεύθυνση δημιουργίας στα ελληνικά παράλια ενός ολοκληρωμένου δικτύου αγκυροβολίων και σχετικών υπηρεσιών. Το πρόγραμμα αυτό βρίσκεται κοντά στην ολοκλήρωσή του. Νέες σύγχρονες μαρίνες, λιμάνια σε ξενοδοχεία και αγκυροβόλια που παρέχουν ασφαλή ελλιμενισμό σκαφών, ήδη είναι σε λειτουργία ή είναι στη διαδικασία έναρξης της λειτουργίας τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στις ανάγκες των τουριστών. Το σύνολο των θέσεων ελλιμενισμού σκαφών όλων των κατηγοριών που έχουν χωροθετηθεί σε πανελλαδικό επίπεδο με εξαίρεση τα εμπορικά λιμάνια, αλιευτικά καταφύγια και λιμενίσκους ναυταθλητικών ομίλων, ανέρχεται σε 19.269 θέσεις και οι οποίες αντιστοιχούν σε 128 λιμένες. Οι εν λειτουργία τουριστικοί λιμένες, αγκυροβόλια και καταφύγια είναι 55 με το σύνολο των θέσεων ελλιμενισμού να ανέρχεται σε 10.015. Κατά κατηγορία, οι τουριστικοί λιμένες (μαρίνες) συγκεντρώνουν το 80,7% του συνόλου των εν λειτουργία θέσεων. (ICAP, Μελέτη για σκάφη αναψυχής, Ιούνιος 2009). Η αυξημένη ζήτηση για επιπλέον χώρους, ποικίλες υπηρεσίες και εγκαταστάσεις δημιουργεί ευκαιρίες που απαιτούν πείρα, ειδικές γνώσεις και ισχυρές συνεργασίες.

Η νομοθεσία για τις Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) αποτελεί μια ελκυστική πλατφόρμα για τις ανάγκες επέκτασης των μαρίνων, μέσω ανάπτυξης της κρατικής ακίνητης περιουσίας.

Το ευνοϊκό περιβάλλον ανάπτυξης μαρίνων:

- Επεκτεινόμενη αγορά και αυξανόμενη ζήτηση για μόνιμες θέσεις ελλιμενισμού
- Ανάγκη για νέες και αναβαθμισμένες εγκαταστάσεις σε πολλά σημεία της Ελλάδας
- Δυνατότητα επένδυσης σε έργα ΣΔΙΤ

Ασφαλείς θάλασσες και μικρές αποστάσεις μεταξύ ελκυστικών προορισμών
Η ελληνική κυβέρνηση έχει ορίσει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενισχύει έμπρακτα την κατασκευή νέων μαρίνων, καθώς και την

αναβάθμιση των ήδη υπάρχουσών, με σκοπό να ικανοποιηθεί η αυξανόμενη ζήτηση του αναπτυσσόμενου τομέα των σκαφών αναψυχής.

Μαρίνες σε λειτουργία, Ιανουάριος 2012

ΟΝΟΜΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΓΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	Άγιος Νικόλαος, Λασιθι, Κρήτη	250	ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
ΑΛΙΜΟΣ	Άλιμος, Αττική	950	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΑΡΕΤΣΟΥ	Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη	300	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΒΟΥΛΙΑΓΜΕΝΗ	Βουλιαγμένη, Αττική	115	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΒΟΥΝΑΚΙ	Βουνάκι, Αιτωλοκαρνανία	70	STACHTIARIS ACHEIMASTOS S.A.
ΓΛΥΦΑΔΑ	Γλυφάδα, Αττική	780	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΓΟΥΒΙΑ	Κέρκυρα, Κέρκυρα	850	I.K.G.
ΖΕΑ	Πειραιάς, Αττική	650	ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ	Καλαμάτα, Μεσσηνία	300	PRIVATE - KYRIAKOULIS S.A.
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ (ΑΚΤΙΟΝ)	Άκτιο, Αιτωλοκαρνανία	136	ΝΑΦΡΙΓΟΠΛΑΣΤΙΚΙ S.A.
ΚΩΣ	Κώς, Δωδεκάνησα	250	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΜΑΝΔΡΑΚΙ	Μανδράκι, Δωδεκάνησα	115	ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΜΕΘΑΝΑ	Μέθανα, Αττική	70	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΕΥΛΟΚΑΣΤΡΟ	Άγιος Ιωάννης, Κορινθία	220	ΔΗΜΟΤΙΚΗ
ΟΛΥΜΠΙΑΚΗ ΜΑΡΙΝΑ	Ελληνικό, Αττική	685	OLYMPIC MARINE S.A.
ΠΑΤΡΑ	Πάτρα, Αχαΐα	450	ΛΙΜΕΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ
PORTO KARRAS	Porto Carras, Χαλκιδική	175	PORTO CARRAS SA
PORTO SANI	Σάνη, Χαλκιδική	100	SANI S.A.
ΦΑΛΗΡΟ	Νέο Φάληρο, Πειραιάς	130	ΜΑΡΙΝΑ ΦΑΛΗΡΟΥ Α.Ε.
ΦΛΟΙΣΒΟΣ	Αθήνα, Αττική	249	LAMDA Flisvos Marina S.A.

Πηγή: ΕΟΤ

Μαρίνες υπό κατασκευή

ΜΑΡΙΝΑ	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΑΧΙΛΙ	ΣΚΥΡΟΣ	150
ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ	ΑΓΙΑ ΓΑΛΗΝΗ, ΡΕΘΥΜΝΟ	112
ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ	ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ, ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ	190
ΖΑΚΥΝΘΟΣ	ΖΑΚΥΝΘΟΣ	150
ΙΚΑΡΙΑ	ΛΕΥΚΑΔΑ, ΙΚΑΡΙΑ	250
ΙΤΕΑ	ΙΤΕΑ, ΦΩΚΙΔΑ	146
ΘΑΣΟΣ	ΛΙΜΕΝΑΡΙΑ, ΘΑΣΟΣ	280
ΚΑΜΕΝΑ ΒΟΥΡΛΑ	ΦΘΙΩΤΙΔΑ	81
ΚΑΤΑΚΟΛΟ	ΚΑΤΑΚΟΛΟ, ΗΛΕΙΑ	235
ΚΥΛΛΗΝΗ	ΚΥΛΛΗΝΗ, ΗΛΕΙΑ	150
ΛΕΥΚΑΔΑ	ΛΕΥΚΑΔΑ	482
ΜΑΛΙΑ	ΜΑΛΙΑ, ΗΡΑΚΛΕΙΟ	300
ΜΥΤΙΛΗΝΗ	ΜΥΤΙΛΗΝΗ, ΛΕΣΒΟΣ	200
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ	ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ, ΧΑΝΙΑ	140
ΠΙΔΑΛΙ	ΠΙΔΑΛΙ, ΣΥΡΟΣ	254
ΠΟΡΤΟ ΓΟΥΒΕΣ	ΗΡΑΚΛΕΙΟ	72
ΠΡΕΒΕΖΑ	ΠΡΕΒΕΖΑ	261
ΠΥΛΟΣ	ΠΥΛΟΣ	
ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ (ΣΑΜΟΣ)	ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟ	
ΡΟΔΟΣ	ΣΦΑΓΕΙΑ, ΡΟΔΟΣ	500
ΤΟΥΡΛΟΣ	ΤΟΥΡΛΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ	
ΧΙΟΣ	ΚΑΣΤΕΛΛΟ, ΧΙΟΣ	274

Πηγή: ΕΟΤ

Εγκαταστάσεις Γκολφ

Το γκολφ αποτελεί μία ιδιαίτερα υποσχόμενη επενδυτική ευκαιρία στην Ελλάδα σήμερα, λόγω των σημαντικών προοπτικών ανάπτυξής του σε μια χώρα που έχει ολιγάριθμα σχετικά με τις δυνατότητές της λειτουργούντα γήπεδα.

Το γκολφ αποτελεί μία ιδιαίτερα υποσχόμενη επενδυτική ευκαιρία στην Ελλάδα σήμερα, λόγω των σημαντικών προοπτικών ανάπτυξής του σε μια χώρα που έχει ολιγάριθμα σχετικά με τις δυνατότητές της λειτουργούντα γήπεδα. Εκτιμάται ότι ανά

τον κόσμο, 32,000 γήπεδα γκολφ φιλοξενούν άνω των 60 εκατομμυρίων γκολφέρ. Στην Ευρώπη μόνο, υπάρχουν σχεδόν 7 εκατομμύρια άτομα που ασχολούνται με το άθλημα. Καθώς η Ελλάδα αναπτύσσεται σε τουριστικό προορισμό για διακοπές όλο το χρόνο και σε περιοχή πρώτης και δεύτερης κατοικίας για πολλούς επαγγελματίες και συνταξιούχους, η ζήτηση για τη δημιουργία γηπέδων γκολφ αυξάνεται εντυπωσιακά.

Λόγω της σχετικά χαμηλής εγχώριας ζήτησης για το άθλημα στο παρελθόν, η ωρίμανση του κλάδου σήμερα θεωρείται χαμηλή, με αποτέλεσμα να υπάρχουν τεράστια περιθώρια ανάπτυξης. Η Ελλάδα προσφέρει άφθονες περιοχές σε θαυμάσιες τοποθεσίες που μπορούν να φιλοξενήσουν γήπεδα του γκολφ, τόσο κοντά στην Αθήνα, όσο και σε διάφορα σημεία της ηπειρωτικής χώρας και στα νησιά. Στην Ελλάδα υπάρχουν 5 γήπεδα γκολφ 18 οπών: στη Γλυφάδα, την Κέρκυρα, τη Ρόδο, τη Χαλκιδική και τη Χερσόνησο της Κρήτης και ένα γήπεδο 9 οπών στην Ελούντα της Κρήτης, τα οποία εξυπηρετούν 1300 παίκτες. Την άνοιξη του 2010 πρόκειται να λειτουργήσουν νέα γήπεδα πρωταθλήματος γκολφ.

Σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της KPMG (Golf Benchmark Survey 2007) η επιχειρηματική απόδοση των γηπέδων γκολφ στη περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου αναμένεται να είναι άριστη κατά 31% ή καλή κατά 69% σε αντίθεση με την απόδοση στη Δυτική Ευρώπη που κρίνεται ως καλή κατά 56% και άριστη κατά 17%.

Ο αριθμός των γηπέδων γκολφ αυξάνεται παγκοσμίως κατά 3% το χρόνο, ενώ οι παίκτες αυξάνονται κατά 5% τον χρόνο. Τόσο η Ελλάδα όσο και οι επενδυτές γηπέδων γκολφ μπορούν να επωφεληθούν από αυτή την παγκόσμια αυξητική τάση. Επιπλέον το κλίμα της Ελλάδας είναι ιδανικό για την ενασχόληση με το γκολφ όλο το χρόνο. Η μέση θερμοκρασία κατά το χειμώνα στη Βόρειο Ελλάδα κυμαίνεται στους 14C.

Το τρέχον ενδιαφέρον μεγάλων διεθνών ονομάτων της βιομηχανίας υποδηλώνει ότι η Ελλάδα είναι έτοιμη να αποτελέσει το νέο προορισμό γκολφ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η λέσχη **Troon Golf** συμφώνησε να αναλάβει τη διαχείριση των δύο νέων γηπέδων πρωταθλήματος γκολφ 18 τρυπών, τα οποία σχεδιάστηκαν από τον Αμερικανό αρχιτέκτονα γηπέδων γκολφ **Robert Trent Jones II** και το Γερμανό επαγγελματία γκολφέρ **Bernard Langer** και θα βρίσκονται στο θέρετρο Costa Navarino στην Πελοπόννησο. Η εταιρεία **Trophy Golf & Resorts** έχει υπογράψει συμφωνία για τη διαχείριση του γηπέδου γκολφ που σχεδίασε ο διάσημος γκολφέρ **Jack Nicklaus** και θα βρίσκεται στο θέρετρο Kilada Hills στην Πελοπόννησο. Επίσης, η εταιρεία του διάσημου γκολφέρ **Gary Player** επιβλέπει την ανάπτυξη γηπέδου γκολφ στο θέρετρο Lavender Bay Golf Resort κοντά στο Βόλο.

Το γεγονός ότι σήμερα λειτουργούν μόνο έξι γήπεδα γκολφ στη χώρα και φιλοξενούν περίπου 30,000 παίκτες, υποδηλώνει τις τεράστιες προοπτικές ανάπτυξης. Η άριστη τουριστική υποδομή της Ελλάδας αποτελεί έναυσμα για περαιτέρω ανάπτυξη. Ξενοδοχειακές εγκαταστάσεις, εστιατόρια, μέσα μεταφοράς και πλήθος ψυχαγωγικών και πολιτισμικών δραστηριοτήτων υποστηρίζουν και πλαισιώνουν άριστα το άθλημα του γκολφ. Για παράδειγμα, το νέο γήπεδο γκολφ του αρχιτέκτονα **Bob Hunt** στην Κρήτη συνεργάζεται με 60 και πλέον ξενοδοχεία της περιοχής.

Επενδυτικά Κίνητρα

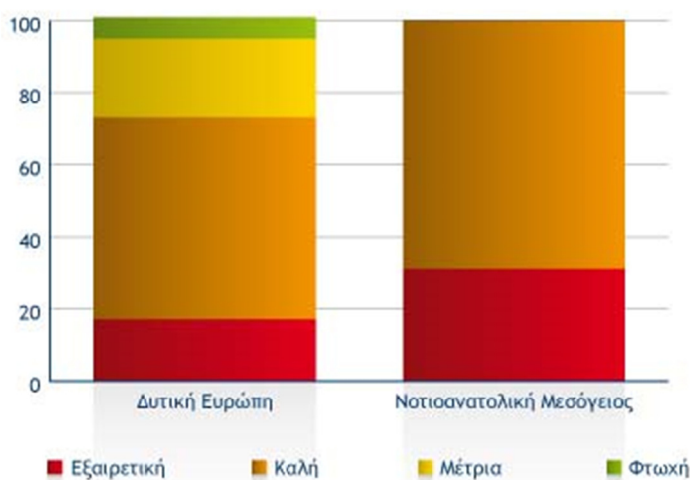
Ένας σημαντικός αριθμός μεγάλων εκτάσεων γης διατίθενται για την ανάπτυξη γηπέδων γκολφ, πολλές από τις οποίες μπορούν να φιλοξενήσουν και ανάπτυξη παραθεριστικών ακινήτων. Οι διαδικασίες αδειοδότησης έχουν απλοποιηθεί και το ποσοστό φορολογίας είναι ιδιαίτερα χαμηλό (25%).

Θετικά σημεία ανάπτυξης της αγοράς

- Εξαιρετικό κλίμα που ευνοεί την ενασχόληση με το γκολφ όλο το χρόνο
- Αυξανόμενη ζήτηση δημιουργεί μια αγορά με μεγάλες προοπτικές ανάπτυξης
- Διαθέσιμη γη σε εντυπωσιακά τοπία
- Άρτια δομημένη τουριστική υποδομή που λειτουργεί συμπληρωματικά με τα γήπεδα γκολφ
- Ιδανική τοποθεσία που προσελκύει αφοσιωμένους και ευκαιριακούς παίκτες γκολφ

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει στρατηγικά επιλέξει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την ανάπτυξη νέων γηπέδων γκολφ σε όλη τη χώρα. Το γκολφ αποτελεί έναν από τους πιο πολλά υποσχόμενους επενδυτικούς τομείς στην Ελλάδα σήμερα.

Αναμενόμενη επιχειρηματική απόδοση των γηπέδων γκολφ

Πηγή: Έρευνα KPMG (Golf Benchmark Survey 2007)

Κέντρα Spa & Θαλασσοθεραπείας

Η αυξημένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βελτίωση της υγείας, την ευεξία, τις ιαματικές θεραπείες και άλλες μοναδικές θεραπείες, όπως η θαλασσοθεραπεία, στρέφουν το ενδιαφέρον στις άφθονες ιαματικές πηγές και τους υδάτινους πόρους της Ελλάδας.

Η αυξημένη ευαισθητοποίηση σχετικά με τη βελτίωση της υγείας, την ευεξία, τις ιαματικές θεραπείες και άλλες μοναδικές θεραπείες, όπως η θαλασσοθεραπεία, στρέφουν το ενδιαφέρον στις άφθονες ιαματικές πηγές και τους υδάτινους πόρους της Ελλάδας. Οι επενδυτές που ενδιαφέρονται να συμμετέχουν σε αυτή τη δυναμική τάση, διαπιστώνουν ότι η εκμετάλλευση των θερμών πηγών και των ελκυστικών επενδυτικών ευκαιριών στην Ελλάδα αποτελεί ιδανική ευκαιρία για επενδύσεις σε αυτή την άκρως ελκυστική αγορά που εξελίσσεται όλο και περισσότερο.

Η θεραπεία σε θερμά λουτρά είναι πλούσια σε μέταλλα και θεραπευτικά συστατικά και αποτελεί μια δημοφιλή και αποτελεσματική μορφή θεραπείας για πολλές παθήσεις, όπως μυοσκελετικοί πόνοι, δερματικές παθήσεις, πνευμονικές διαταραχές, ενώ μειώνει σημαντικά και το άγχος. Στην Ελλάδα υπάρχει πληθώρα θερμοπηγών και ιαματικών λουτρών, αναγνωρισμένων μεταξύ άλλων και για τις αναπλαστικές ιδιότητες τους.

Η υδροθεραπεία (η θεραπεία με νερό) και η θαλασσοθεραπεία (η θεραπεία με θαλασσινό νερό και φύκια) είναι ιδιαίτερα ελκυστικές στην Ελλάδα, καθώς υπάρχουν περισσότερες από 700 θερμοπηγές, ενώ πολλές από αυτές έχουν χαρακτηριστεί ως θεραπευτικές. Τα συστατικά των πηγών έχουν καταγραφεί και πολλές πηγές έχουν λάβει πιστοποίηση από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού.

Οι ιαματικές πηγές της Ελλάδας προσελκύουν 100,000 επισκέπτες ετησίως. Παρόλο που την τελευταία δεκαετία σημειώνονται συντονισμένες επενδύσεις στον τομέα αυτό, εκτιμάται ότι υπάρχουν σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης, δεδομένων των ανεκμετάλλετων θερμοπηγών και των θαυμάσιων τοποθεσιών που διατίθενται για τη δημιουργία κέντρων ιαματικού τουρισμού και θαλασσοθεραπείας.

Η Ελλάδα διαθέτει ένα εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό, έμπειρο και πολύγλωσσο, που προσφέρει ποιοτικές και συμφέρουσες οικονομικά υπηρεσίες.

Το έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό, οι κατάλληλες εκτάσεις για ανάπτυξη, οι απλοποιημένες διαδικασίες αδειοδότησης, η χαμηλή εταιρική φορολογία (25%) υποδηλώνουν ότι η δυναμική αγορά του ιαματικού τουρισμού αποτελεί μια άριστη επενδυτική επιλογή. Ο Νέος Επενδυτικός Νόμος θα τεθεί σε ισχύ το 2011.

Τα ιαματικά κέντρα, ως υπηρεσίες σε παραθαλάσσια θέρετρα, αποτελούν ιδανικές συμπληρωματικές προτάσεις που συμβάλλουν σε επισκέψεις καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, όχι μόνο τους καλοκαιρινούς μήνες. Οι ανάγκες των πελατών – θεραπεία αθλητικών τραυματισμών, αρθριτικών, ρευματοπαθειών ή δερματικών παθήσεων – αυξάνουν σημαντικά τη ζήτηση για επενδύσεις στον τομέα αυτό.

Η τουριστική υποδομή της Ελλάδας συμπληρώνει και υποβοηθά τον τομέα ιαματικού τουρισμού, που αποτελεί ένα φυσικό πόλο έλξης με πλήθος επιμέρους δραστηριοτήτων και εμπειριών.

Θετικά σημεία επένδυσης σε Ιαματικά Κέντρα και Κέντρα Θαλασσοθεραπείας:

Ανερχόμενη ζήτηση για υπηρεσίες ιαματικών κέντρων και θαλασσοθεραπείας

- Θαυμάσιες τοποθεσίες για τη δημιουργία κέντρων ιαματικού τουρισμού και θεραπείας
- Περισσότερες από 700 θερμές πηγές
- Εκτεταμένη παραλία που ευνοεί τα κέντρα θαλασσοθεραπείας
- Άρτια τουριστική υποδομή
- Ειδικευμένο και έμπειρο ανθρώπινο δυναμικό
- Η Ελλάδα είναι ήδη ένας καταξιωμένος και διάσημος τουριστικός προορισμός

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει ορίσει την ανάπτυξη της τουριστικής υποδομής ως στόχο προτεραιότητας και ενθαρρύνει την ανάπτυξη κέντρων ιαματικού τουρισμού και θαλασσοθεραπείας. Οι θερμές πηγές και το κλίμα της Ελλάδας είναι κατάλληλες για να προσελκύουν πελάτες στα κέντρα ιαματικού τουρισμού όλο το χρόνο.

Τα ακόλουθα κέντρα θαλασσοθεραπείας που λειτουργούν στο πλαίσιο ελληνικών ξενοδοχείων διαθέτουν την απαραίτητη πιστοποίηση από τον ΕΟΤ:

Νομός Περιοχή	Όνομα
Χανιά	HOTEL PERLE RESORT HOTEL. Κέντρο Θαλασσοθεραπείας: PERLE ROI HEALTH SPA MARINE
Φθιώτιδα	HOTEL GALINI - Ξενοδοχείο με Κέντρο Θαλασσοθεραπείας
Ηράκλειο	KANTIA MARIS
Ηράκλειο	HOTEL ROYAL MARE VILLAGE - Ξενοδοχείο με Κέντρο Θαλασσοθεραπείας.
Ηλεία	HOTEL OLYMPIA RIVIERA RESORT
Λασιθί	THE ELOUNDA SPA & THALASSOTHERAPY CENTER

Εναλλακτικός Τουρισμός

Ανταποκρινόμενη στην διεθνή τάση για διεύρυνση και διαφοροποίηση του τουριστικού της προϊόντος, τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα προσφέρει ελκυστικά πακέτα και υπηρεσίες εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Ανταποκρινόμενη στην διεθνή τάση για διεύρυνση και διαφοροποίηση του τουριστικού της προϊόντος, τα τελευταία χρόνια, η Ελλάδα προσφέρει ελκυστικά πακέτα και υπηρεσίες εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Με την βοήθεια σημαντικών κρατικών επενδυτικών κινήτρων οι επιχειρηματίες δημιουργούν υποδομές και υπηρεσίες σχετικές με τον τουρισμό υγείας, τον θρησκευτικό τουρισμό, τον γαστρονομικό τουρισμό, τον αθλητικό τουρισμό και τον οικοτουρισμό και αγροτουρισμό.

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες, ένα σημαντικό ποσοστό (άνω του 25%) ευκατάστατων με υψηλό μορφωτικό επίπεδο Ευρωπαίων ταξιδιωτών αναζητούν πρωτότυπες βιωματικές εμπειρίες και τουριστικές υπηρεσίες πέρα από το τρίπτυχο ήλιος, θάλασσα, φιλοξενία.

Η Ελλάδα μπορεί να προσφέρει πληθώρα τέτοιων εμπειριών εκμεταλλευόμενη την ποικιλότητα των τοπίων της, τους φυσικούς της πόρους, τον πολιτισμικό και ιστορικό της πλούτο, καθώς και την παράδοση, τα ήθη και τα έθιμά της. Όλα τα προηγούμενα,

συνδυασμένα με νεωτεριστική επιχειρηματικότητα, μπορούν να αναδείξουν πρωτότυπες κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες.

Πλεονέκτημα των εναλλακτικών μορφών τουρισμού είναι η δυνατότητα τους να προσελκύουν τουρίστες καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια σταθερή πηγή εσόδων και απασχόλησης.

Θετικά σημεία επένδυσης στον Εναλλακτικό Τουρισμό

- Ποικίλο φυσικό περιβάλλον εξαιρετικής ομορφιάς
- Αυξανόμενη ζήτηση για νέες τουριστικές εμπειρίες οδηγούν σε ευοίωνες προοπτικές ανάπτυξης
- Εξαιρετικός πολιτισμικός και ιστορικός πλούτος
- Αναπτυγμένη υφιστάμενη τουριστική υποδομή η οποία μπορεί να λειτουργήσει συμπληρωματικά και να υποστηρίξει προϊόντα εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Στόχος της Τουριστικής Στρατηγικής της χώρας μας είναι να μετατρέψει τον πλούτο των πόρων της σε πρότυπα, μοναδικά τουριστικά προϊόντα με την σύμπραξη Ελλήνων και ξένων επενδυτών.

Προκειμένου να εξυπηρετήσει την στρατηγική της αυτή, η Ελληνική κυβέρνηση έχει θέσει ως προτεραιότητά της και ενθαρρύνει την ανάπτυξη τουριστικής υποδομής νέων μορφών εναλλακτικού τουρισμού οι οποίες συμπληρώνουν το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν της χώρας. Η Ελλάδα προσελκύει ετησίως περισσότερους από 17 εκατομμύρια επισκέπτες.

Οικοτουρισμός

Η Ελλάδα με τα μαγευτικά τοπία της και ένα πλήθος μοναδικών οικοσυστημάτων όπως οι προστατευόμενες περιοχές Ramsar, αγροτικά τοπία, επιβλητικά βουνά και αμόλυντα ποτάμια, παρέχει μοναδικές ευκαιρίες για την ανάπτυξη οικοτουριστικών εμπειριών. Αυτή η ραγδαία αυξανόμενη, αγορά υπόσχεται σημαντικές αποδόσεις και υποστηρίζεται αμέριστα από την Ελληνική κυβέρνηση με την παροχή ελκυστικών κινήτρων.

Αθλητικός Τουρισμός

Ο τόπος που έφερε στον κόσμο τους Ολυμπιακούς Αγώνες και το 2004, διοργάνωσε από τους πιο επιτυχημένους Ολυμπιακούς Αγώνες στα χρονικά, είναι ιδανικός για την

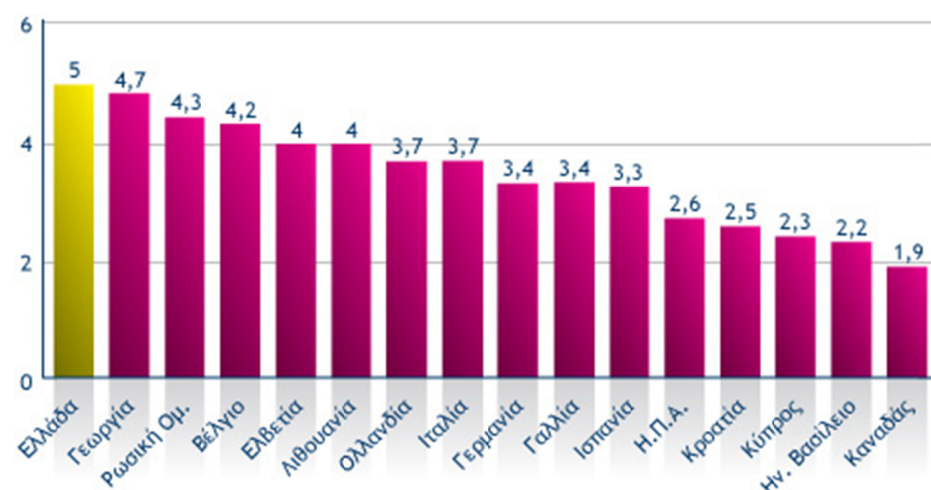
ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού. Από ιστιοπλοΐα και εξερεύνηση σπηλαίων, μέχρι οδοιπορία και αλεξίπτωτο πλαγιάς, η Ελλάδα είναι σε θέση να προσελκύσει λάτρεις των σπορ από όλο τον κόσμο, οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να ασχοληθούν με ποικίλες δραστηριότητες, ενώ παράλληλα θα απολαμβάνουν τα φυσικά θέλητρα της χώρας, από θεαματικά τοπία μέχρι μαγευτικές παραλίες.

Τουρισμός Υγείας

Η Ελλάδα φημίζεται για τους άριστους γιατρούς της και τους επαγγελματίες υγείας, που σπουδάζουν και εξειδικεύονται σε μερικά από τα καλύτερα πανεπιστήμια της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Το γεγονός αυτό αποτελεί στρατηγικό πλεονέκτημα για τη χώρα, καθώς οι ασθενείς ανακαλύπτουν τα οφέλη της ιατρικής φροντίδας σε χώρους όπου η εξειδίκευση συνδυάζεται με την εξοικονόμηση εξόδων και ένα ελκυστικό περιβάλλον ανάρρωσης. Ο Οργανισμός Παγκόσμιας Υγείας κατατάσσει το σύστημα υγείας της Ελλάδας στη 14^η θέση μεταξύ 191 χωρών παγκοσμίως.

Η πλαστική χειρουργική, τα κέντρα αποτοξίνωσης, οι κλινικές γονιμότητας και η αιμοκάθαρση σε ευχάριστο περιβάλλον είναι από τους τομείς που γνωρίζουν επιτυχία στον τομέα του τουρισμού υγείας. Μία από τις πιο ελκυστικές πλευρές της θεραπευτικής αγωγής στην Ελλάδα είναι η δυνατότητα ανάρρωσης σε ένα πανέμορφο περιβάλλον απολαμβάνοντας την ελληνική φιλοξενία. Το 2010, αναμένεται νομοσχέδιο που θα υποστηρίζει τον τουρισμό υγείας.

Αναλογία Γιατρών ανά 1.000 άτομα

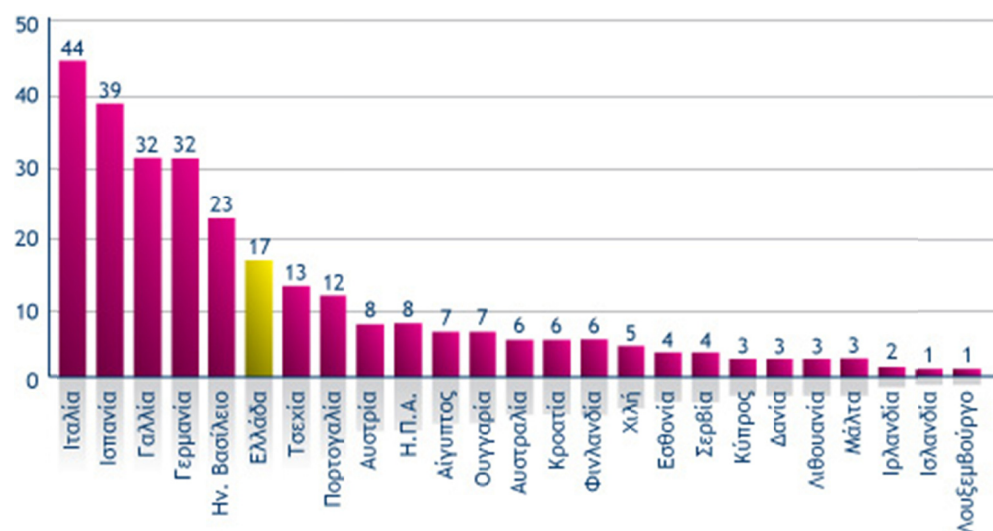
Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report 2010

Θρησκευτικός Τουρισμός

Η θρησκευτική κληρονομιά της Ελλάδας προσελκύει επισκέπτες από όλο τον κόσμο, οι οποίοι επισκέπτονται εκκλησίες και μοναστήρια σε όλη τη χώρα που συχνά βρίσκονται σε περιοχές με εξαιρετικά τοπία. Ο θρησκευτικός τουρισμός συνδυάζει πνευματικά, πολιτισμικά και ιστορικά θέματα και παράλληλα αναδεικνύει την εθνική ταυτότητα της Ελλάδας. Εκτός από τα ταξίδια σε Χριστιανικά Ορθόδοξα μοναστήρια, όπως του Όρους Άθως και των Μετεώρων, οι επισκέπτες έρχονται στην Ελλάδα για να θαυμάσουν και να μελετήσουν τα μοναδικά Βυζαντινά και μετα-Βυζαντινά αριστουργήματα, όπως εικόνες και εικονογραφίες, μωσαϊκά, τοιχογραφίες και ιερά. Τόποι θρησκευτικής λατρείας, από μικρές εκκλησίες σε νησιά έως επιβλητικοί ναοί, αποτελούν θρησκευτική κληρονομιά αιώνων, της οποίας ο πλούτος χαίρει ευρέος σεβασμού.

Για παράδειγμα, χιλιάδες επισκέπτες συρρέουν στο νησί της Πάτμου, προκειμένου να επισκεφθούν το Σπήλαιο της Αποκάλυψης, όπου λέγεται ότι ο Άγιος Ιωάννης, ο Θεολόγος, έγραψε την “Αποκάλυψη”. Τέτοιες εμπειρίες συμπληρώνουν πιο δημοφιλείς και παραδοσιακές μορφές τουρισμού και προσφέρουν μοναδικές ευκαιρίες σε όλη την Ελλάδα.

Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτισμικής Κληρονομιάς

Πηγή: World Travel & Tourism Competitiveness Report 2010

Αγροτουρισμός

Ο αγροτουρισμός εξελίσσεται σε έναν από τους πιο δυναμικούς τομείς της αγοράς του εναλλακτικού τουρισμού, καθώς οι επισκέπτες σε όλο τον κόσμο εκδηλώνουν

ενδιαφέρον για την αειφόρο ανάπτυξη και τις οικολογικές πρακτικές. Ο αγροτουρισμός, βασισμένος στις αγροτικές περιοχές και στον αγροτικό τρόπο ζωής, επικεντρώνεται στην ανάπτυξη και ενίσχυση της σχέσης μας με το φυσικό περιβάλλον αλλά και με τους ανθρώπους και τις κοινότητες που κατοικούν και εξασφαλίζουν τα προς το ζην από την εκμετάλλευση της γης. Οι επισκέπτες στο πλαίσιο του αγροτουρισμού διαμένουν και συχνά εργάζονται μαζί με τους μόνιμους κατοίκους, μαθαίνοντας με αυτό τον τρόπο αγροτικές τεχνικές σε ένα πρακτικό επίπεδο. Πρόκειται για μια εμπειρία που αποφέρει εισοδήματα για τους επαγγελματίες του αγροτουρισμού και παράλληλα προσφέρει εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τους επισκέπτες. Ο αγροτουρισμός αποτελεί οικονομικό παράγοντα ανάπτυξης σε συχνά εξαιρετικής ομορφιάς απομακρυσμένες περιοχές της περιφέρειας και μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης για τους επισκέπτες σε τοπικές γιορτές και εκδηλώσεις, να ενισχύσει την παραγωγή και πώληση τοπικών προϊόντων και να δημιουργήσει ισχυρούς διαπολιτισμικούς κοινωνικούς δεσμούς. Επίσης, ο αγροτουρισμός μπορεί να συνδυαστεί και με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού όπως είναι ο αθλητικός, ο θρησκευτικός, ο ιστορικός τουρισμός και ο τουρισμός υγείας.

Η Ελλάδα προσφέρει πλήθος ευκαιριών σε αυτή την αναπτυσσόμενη αγορά, με μοναδικές εμπειρίες διακοπών σε αγροτικά χωριά ή με ευκαιρίες για τη δημιουργία νέων προϊόντων σύμφωνα με τοπικά ήθη και έθιμα.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΔΕΙΟΔΟΤΗΣΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Διαδικασία Αδειοδότησης στον Ξενοδοχειακό Τομέα

1ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ / ΓΗΠΕΔΟΥ

Εκδίδεται από τα Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ), εκτός των περιπτώσεων σύνθετων τουριστικών εγκαταστάσεων όπου εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει:

- Αίτηση
- Τοπογραφικά διαγράμματα και φωτογραφίες
- Τεχνική έκθεση
- Έγκριση ύπαρξης ή κατασκευής κυκλοφοριακού κόμβου, υδροδότησης και ηλεκτροδότησης
- Μελέτη Πυροπροστασίας για άδεια από την Πυροσβεστική Υπηρεσία

- Ειδικές γνωμοδοτήσεις κατά περίπτωση, από άλλα Υπουργεία ανάλογα με την θέση του οικοπέδου της επένδυσης.

2ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Εκδίδεται από τις Διευθύνσεις Χωροταξίας και Περιβάλλοντος των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων. **Στις περιπτώσεις σύνθετων τουριστικών εγκαταστάσεων**, εκδίδεται από την Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ και απαιτείται υποβολή πλήρους μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων. Για την έκδοση απόφασης έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για τα τουριστικά καταλύματα και τις εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής γνωμοδοτεί επιπλέον και ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού όσον αφορά την τουριστική καταλληλότητα του οικείου οικοπέδου ή γηπέδου και τη σκοπιμότητα της αιτούμενης τουριστικής υποδομής. **Στις ανωτέρω περιπτώσεις η απόφαση έγκρισης των περιβαλλοντικών όρων επέχει θέση έγκρισης καταλληλότητας οικοπέδου ή γηπέδου από τον ΕΟΤ και έγκρισης σκοπιμότητας ή σκοπιμότητας -χωροθέτησης για τις ειδικές τουριστικές υποδομές.**

3ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - ΣΧΕΔΙΩΝ

Εκδίδεται από τα Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ), εκτός των περιπτώσεων σύνθετων τουριστικών εγκαταστάσεων όπου εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αρχιτεκτονικά σχέδια και Τοπογραφικά • Τεχνική έκθεση
• Εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

4ο ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΔΕΙΑ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου του τόπου εγκατάστασης.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Άδεια καταλληλότητας • Τοπογραφικά • Αρχιτεκτονική μελέτη, Στατική μελέτη, Μελέτη θερμομόνωσης, ηλεκτρομηχανολογικών & υδραυλικών εγκαταστάσεων, Μελέτη πυροπροστασίας • Τίτλος ιδιοκτησίας και πρόσφατο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από το υποθηκοφυλακείο • Αιτιολογημένη έκθεση του μελετητή μηχανικού της παρ. 1 του άρθρου 3 του Γενικού Οικοδομικού Κώδικα • Εγκρίσεις από σχετικά υπουργεία

5ο ΣΤΑΔΙΟ ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Εκδίδεται από τα Περιφερειακές Υπηρεσίες Τουρισμού (ΠΥΤ).

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Πλήρη φάκελο αρχιτεκτονικών σχεδίων, άδειες και βεβαιώσεις, με τεχνικά στοιχεία της επάρκειας του κτιρίου από πλευράς στατικής, αντισεισμικής και δομικής, καθώς και καλής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων. • Οικοδομική άδεια

• Πιστοποιητικό Πυρασφάλειας • Βεβαιώσεις και αποδεικτικά από Ε.Ο.Τ., εφορίες, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, και λοιπούς Φορείς Κατόπιν της παραπάνω διαδικασίας, χορηγείται στην επένδυση ειδικό σήμα λειτουργίας

Διαδικασία Αδειοδότησης Συνεδριακών Κέντρων:

(Υ.Α. αριθ. 23908, ΦΕΚ 208/Β/9.4.91)

Η διαδικασία για την κατασκευή Συνεδριακών Κέντρων είναι η ακόλουθη:

1ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Μελετών και Επενδύσεων του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.).

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Χάρτη • Τοπογραφικό διάγραμμα και φωτογραφίες • Τεχνική Έκθεση

2ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ / ΓΗΠΕΔΟΥ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων, Τμήμα Σχεδιασμού, του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.). **Ο επενδυτής υποβάλλει:**

• Αίτηση • Τοπογραφικά διαγράμματα και φωτογραφίες • Τεχνική έκθεση • Ειδικές γνωμοδοτήσεις κατά περίπτωση, από άλλα Υπουργεία ανάλογα με την θέση του οικοπέδου της επένδυσης

3ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ Εκδίδεται από την Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ. **Ο επενδυτής υποβάλλει:**

• Πλήρη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το Νόμο 4014/2011

4ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΣΧΕΔΙΩΝ Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ. **Ο επενδυτής υποβάλλει:**

• Έγκριση καταλληλότητας του οικοπέδου • Τοπογραφικά και αρχιτεκτονικά σχέδια • Τεχνική έκθεση • Εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

5ο ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΔΕΙΑ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου του τόπου εγκατάστασης.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Άδεια καταλληλότητας • Τοπογραφικά • Αρχιτεκτονική μελέτη, Στατική μελέτη, Μελέτη θερμομόνωσης, ηλεκτρομηχανολογικών & υδραυλικών εγκαταστάσεων, Μελέτη πυροπροστασίας και πυρόσβεσης • Τίτλος ιδιοκτησίας και πρόσφατο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από το υποθηκοφυλακείο • Αιτιολογημένη έκθεση του μελετητή μηχανικού της παρ. 1 του άρθρου 3 του Γενικού Οικοδομικού Κώδικα • Εγκρίσεις από σχετικά υπουργεία

6ο ΣΤΑΔΙΟ ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ Εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων, Τμήμα Σχεδιασμού του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Πλήρη φάκελο αρχιτεκτονικών σχεδίων, άδειες και βεβαιώσεις, με τεχνικά στοιχεία της επάρκειας του κτιρίου από πλευράς στατικής, αντισεισμικής και δομικής, καθώς και καλής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων • Οικοδομική άδεια και Πιστοποιητικό Πυρασφάλειας • Βεβαιώσεις και αποδεικτικά από Ε.Ο.Τ., εφορίες, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, και λοιπούς φορείς • Εγκεκριμένη μελέτη ηχομόνωσης - ηχοπροστασίας και ακουστικής των αιθουσών και πρωτοκόλλου μετρήσεως από ειδικευμένα συνεργεία Κατόπιν της παραπάνω διαδικασίας, χορηγείται στην επένδυση ειδικό σήμα λειτουργίας.

Διαδικασία Αδειοδότησης Τουριστικών Λιμένων - Μαρινών:

Σύμφωνα με το Ν. 2160/93 (ΦΕΚ 118/Α'/19.7.1993) καθορίζονται τρεις τύποι μαρινών:

1. Οι τουριστικοί λιμένες σκαφών αναψυχής, οι οποίοι περιλαμβάνουν τον χερσαίο και τον θαλάσσιο χώρο για εξυπηρέτηση σκαφών αναψυχής, αγκυροβόλιο, χερσαία εναπόθεση, εξυπηρέτηση διερχομένων σκαφών κλπ. 2. Οι προστατευόμενοι όρμοι, όπου διαμορφώνονται θαλάσσιες ζώνες αγκυροβολίου με ελαφρύ εξοπλισμό, σε ακτίνα 500 μ. από την ακτή και δεν επιτρέπεται η δημιουργία μονίμων εγκαταστάσεων που επιφέρουν οριστική αλλοίωση στο περιβάλλον. 3. Λιμένες ξενοδοχειακών μονάδων, όπου επιτρέπεται η δημιουργία τουριστικών λιμένων στην παραλία προ των ξενοδοχειακών μονάδων για την εξυπηρέτηση της πελατείας τους.

ΜΑΡΙΝΕΣ ΤΥΠΟΥ Ι

1ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗΣ Υποβάλλεται φάκελος στην Διεύθυνση Θαλασσίου Τουρισμού & Τουριστικών Λιμένων του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού, από όπου προωθείται στην μόνιμη διυπουργική εννεαμελή Επιτροπή Τουριστικών Λιμένων, η οποία εντός τεσσάρων μηνών αποφαινεται περί της σκοπιμότητας ίδρυσης και εγκρίνει ή απορρίπτει την αίτηση. Σε περίπτωση απόρριψης χωρεί αίτηση θεραπείας εντός 20 ημερών. Με την ίδια απόφαση εγκρίνονται οι απαιτούμενες προσχώσεις και οι χρήσεις αυτών, οι χρήσεις γης, οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης. **Ο επενδυτής υποβάλλει:**

*Τοπογραφικά διαγράμματα και σχέδια, σύμφωνα με τη νομοθεσία, στα οποία σημειώνονται η αιτούμενη ζώνη του λιμένα, τα όρια της ιδιοκτησίας, η τυχόν καθορισμένη οριογραμμή του αιγιαλού και της παραλίας και η πρόταση του επενδυτή για τα έργα και την διαμόρφωση. * Συμπληρωμένο ερωτηματολόγιο για έγκριση περιβαλλοντικών όρων * Έκθεση γενικής περιγραφής των προτεινομένων λιμενικών έργων * Προβλεπόμενο ύψος επένδυσης * Τίτλοι κυριότητας

2ο ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΑΔΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΜΑΡΙΝΑΣ

Εντός οκταμήνου από την έγκριση χωροθέτησης ο ενδιαφερόμενος υποχρεούται να υποβάλει τα παρακάτω δικαιολογητικά: * Τις οριστικές μελέτες και τα σχέδια που απαιτούνται για την χορήγηση των οικοδομικών και λοιπών αδειών για τα πάσης φύσεως έργα, τα οποία θα εκτελεσθούν * Μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων

* Χρονοδιάγραμμα κατασκευής των έργων * Σύσταση ανώνυμης εταιρείας * Υπεύθυνη δήλωση για τον τρόπο χρηματοδότησης του συνόλου των δαπανών * Εγγύηση καλής εκτέλεσης από ελληνική ή κοινοτική τράπεζα * Κανονισμό λειτουργίας του λιμένα

3ο ΣΤΑΔΙΟ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ Μετά την ολοκλήρωση των κατασκευαστικών έργων, υποβάλλεται, εντός διμήνου, αίτηση στη Διεύθυνση Τουριστικών Λιμένων για την έκδοση της άδειας λειτουργίας, στην οποία επισυνάπτονται: 1. Τοπογραφικό διάγραμμα

2. Πλήρης σειρά σχεδίων του λιμένα και των εγκαταστάσεων.

ΜΑΡΙΝΕΣ ΤΥΠΟΥ II

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Για τη χωροθέτηση και δημιουργία θαλάσσιας ζώνης Μαρίνας Τύπου II (αγκυροβόλιο) απαιτείται: * Γενικό τοπογραφικό διάγραμμα με την ακριβή θέση των έργων και την αιτούμενη

θαλάσσια ζώνη * Σχέδιο γενικής διάταξης των προτεινομένων έργων και εγκαταστάσεων και έκθεση γενικής περιγραφής των λιμενικών έργων και εγκαταστάσεων της θαλάσσιας ζώνης. * Συμπληρωμένο ερωτηματολόγιο για έγκριση περιβαλλοντικών όρων **Η διαδικασία για Οικοδομικές άδειες και Άδεια Λειτουργίας είναι η ίδια με τις Μαρίνες Τύπου I Η εκμετάλλευση του όρμου γίνεται με παραχώρηση χρήσης από το Ελληνικό Δημόσιο με όρους και αντάλλαγμα που συμφωνούνται εκ των προτέρων και τα έργα και οι εγκαταστάσεις ανήκουν κατά κυριότητα στο Δημόσιο.

ΜΑΡΙΝΕΣ ΤΥΠΟΥ III

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Για τις Μαρίνες Τύπου III (λιμένες ξενοδοχειακών μονάδων) η δυνατότητα δημιουργίας και εκμετάλλευσης επιτρέπεται σε ξενοδοχειακές μονάδες δυναμικότητας άνω των 200 κλινών με την προϋπόθεση ότι δεν λειτουργεί άλλος λιμένας σκαφών αναψυχής σε απόσταση 1 χιλιομέτρου. Η δυναμικότητα ελλιμενισμού σκαφών δεν πρέπει να υπερβαίνει ποσοστό 10% του αριθμού των δωματίων της ξενοδοχειακής μονάδας. Για τη χωροθέτηση και δημιουργία ακολουθούνται οι διαδικασίες των μαρίνων τύπου II. Για τα πρώτα 20 έτη της λειτουργίας της μαρίνας δεν οφείλεται αντάλλαγμα στο Δημόσιο. Ο χρόνος αυτός μπορεί να παραταθεί με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού.

Διαδικασία Αδειοδότησης Γηπέδων Γκολφ:

(Υ.Α. αριθ. 520010/6, ΦΕΚ 42/Β/26.1.1994)

Η διαδικασία για την κατασκευή γηπέδων γκολφ είναι η ακόλουθη:

1ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Πλήρη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το Νόμο 4014/2011

2ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ / ΓΗΠΕΔΟΥ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.).

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Τοπογραφικά διαγράμματα, φωτογραφίες και σχέδια • Τεχνική έκθεση

• Μετεωρολογικά δεδομένα • Υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/86 όσον αφορά στη νομική ιδιοκτησία της έκτασης και άλλων προδιαγραφών. • Εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων • Υποδείγματα που Παραρτήματος της Υ.Π. αριθ. 520010/6 (ΦΕΛ 42/Β/26.1.1994)

3ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - ΣΧΕΔΙΩΝ

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων, Τμήμα Σχεδιασμού του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αρχιτεκτονικά σχέδια και Τοπογραφικά • Τεχνική έκθεση

• Εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων • Διάγραμμα κάλυψης • Κατόψεις, όψεις και τομές των επιμέρους κτισμάτων • Περιοχή και μέθοδος εξασφάλισης της απολήψεως κηπαίων χωμάτων

4ο ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΔΕΙΑ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου του τόπου εγκατάστασης.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Άδεια καταλληλότητας • Τοπογραφικά • Αρχιτεκτονική μελέτη, Στατική μελέτη, Μελέτη θερμομόνωσης, ηλεκτρομηχανολογικών & υδραυλικών εγκαταστάσεων, Μελέτη πυροπροστασίας και πυρόσβεσης. • Τίτλος ιδιοκτησίας και πρόσφατο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από το υποθηκοφυλακείο • Αιτιολογημένη έκθεση του μελετητή μηχανικού της παρ. 1 του άρθρου 3 του Γενικού Οικοδομικού Κώδικα. • Εγκρίσεις από σχετικά υπουργεία.

5ο ΣΤΑΔΙΟ ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Πλήρη φάκελο αρχιτεκτονικών σχεδίων, άδειες και βεβαιώσεις, με τεχνικά στοιχεία της επάρκειας του κτιρίου από πλευράς στατικής, αντισεισμικής και δομικής, καθώς και καλής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων • Οικοδομική άδεια • Πιστοποιητικό Πυρασφάλειας • Βεβαιώσεις και αποδεικτικά από Ε.Ο.Τ., εφορίες, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, και λοιπούς φορείς. Κατόπιν της παραπάνω διαδικασίας, χορηγείται στην επένδυση ειδικό σήμα λειτουργίας.

Διαδικασία Αδειοδότησης Κέντρων Θαλασσοθεραπείας:

(ΑΠΟΦ.2356/24/30.11.95 (ΦΕΚ 986B)) Η διαδικασία για την κατασκευή κέντρων θαλασσοθεραπείας είναι η ακόλουθη:

1ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Μελετών και Επενδύσεων του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.). **Ο επενδυτής υποβάλλει:** • Αίτηση • Τοπογραφικό διάγραμμα και φωτογραφίες. Δικαιολογητικά επιλογής θέσης • Μετρήσεις και χαρακτηριστικά του θαλασσίου ύδατος • Τεχνική Έκθεση • Υπεύθυνη δήλωση του αιτούντα ότι είναι ο ιδιοκτήτης του γηπέδου/οικοπέδου

2ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΟΙΚΟΠΕΔΟΥ / ΓΗΠΕΔΟΥ

Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (Ε.Ο.Τ.).

Ο επενδυτής υποβάλλει:

• Αίτηση • Υπεύθυνη δήλωση του Ν.1599/86 όσον αφορά στη νομική ιδιοκτησία της έκτασης • Τοπογραφικά διαγράμματα και φωτογραφίες • Τεχνική έκθεση • Σκαρίφημα Γενικής Διάταξης • Ειδικά Στοιχεία Περιβάλλοντος (πχ. γεωγραφικό – γεωλογικό περιβάλλον, χλωρίδα, μετεωρολογικά στοιχεία κλπ.) • Ειδικές γνωμοδοτήσεις κατά περίπτωση, από άλλα Υπουργεία ανάλογα με την θέση του οικοπέδου της επένδυσης **3ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ**

Εκδίδεται από την Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΚΑ. **Ο επενδυτής υποβάλλει:** • Πλήρη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με το Νόμο 4014/2011

4ο ΣΤΑΔΙΟ ΕΓΚΡΙΣΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ - ΣΧΕΔΙΩΝ

Εκδίδεται από τα Περιφερειακά Γραφεία Τουρισμού, εκτός των περιπτώσεων σύνθετων τουριστικών εγκαταστάσεων όπου εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών

Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ. **Ο επενδυτής υποβάλλει:**

• Αρχιτεκτονικά σχέδια και Τοπογραφικά • Τεχνική έκθεση • Εγκεκριμένη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

5ο ΣΤΑΔΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΗ ΑΔΕΙΑ Εκδίδεται από τη Διεύθυνση Πολεοδομίας του Δήμου του τόπου εγκατάστασης.

Ο επενδυτής υποβάλλει: • Αίτηση • Άδεια καταλληλότητας • Τοπογραφικά • Αρχιτεκτονική μελέτη, Στατική μελέτη, Μελέτη θερμομόνωσης, ηλεκτρομηχανολογικών & υδραυλικών εγκαταστάσεων, Μελέτη πυροπροστασίας και πυρόσβεσης. • Τίτλος ιδιοκτησίας και πρόσφατο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από το υποθηκοφυλακείο • Αιτιολογημένη έκθεση του μελετητή μηχανικού της παρ. 1 του άρθρου 3 του Γενικού Οικοδομικού Κώδικα. • Εγκρίσεις από σχετικά υπουργεία.

6ο ΣΤΑΔΙΟ ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ Εκδίδεται από την Διεύθυνση Τουριστικών Εγκαταστάσεων του Ε.Ο.Τ.

Ο επενδυτής υποβάλλει:

• Αίτηση • Πλήρη φάκελο αρχιτεκτονικών σχεδίων, άδειες και βεβαιώσεις, με τεχνικά στοιχεία της επάρκειας του κτιρίου από πλευράς στατικής, αντισεισμικής και δομικής, καθώς και καλής λειτουργίας όλων των εγκαταστάσεων, οικοδομική άδεια, πιστοποιητικό πυρασφάλειας • Βεβαιώσεις και αποδεικτικά από Ε.Ο.Τ., εφορίες, Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο, και λοιπούς φορείς. Κατόπιν της παραπάνω διαδικασίας, χορηγείται στην επένδυση ειδικό σήμα λειτουργίας.

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Σήμερα η Ελλάδα υλοποιεί ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο βελτίωσης και ανανέωσης των έως τώρα εφαρμοζόμενων πρακτικών διαχείρισης απορριμμάτων. Είναι επιτακτική ανάγκη να εφαρμοσθούν νέες τεχνολογίες οι οποίες θα αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά τον ολοένα αυξανόμενο όγκο αποβλήτων στην ελληνική επικράτεια. Παράλληλα, είναι αναγκαίο να εφαρμοσθούν λύσεις, οι οποίες θα ανταποκρίνονται ουσιαστικά στις απαιτήσεις για αποτελεσματική αποκομιδή και ταφή των απορριμμάτων, παραγωγή ενέργειας από αυτά, ανακύκλωση, καθώς και κατασκευή νέων συστημάτων με σκοπό τον περαιτέρω περιορισμό της παραγωγής τους. Σύμφωνα με οδηγίες της ΕΕ, όλα τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση να ανακυκλώνουν το 55-80% των συσκευασιών έως το 2011 και να μειώσουν τα οργανικά αστικά απόβλητα κατά 25% εφαρμόζοντας τεχνικές και διαδικασίες κομποστοποίησης στην πηγή (δηλαδή στην οικία ή τον επαγγελματικό χώρο) έως το 2010. Το ποσοστό αυτό θα πρέπει να αυξηθεί σε 50% έως το 2013 και σε 65% έως το 2020. Σήμερα οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής είναι περιορισμένες και δεν επαρκούν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της αγοράς. Το γεγονός αυτό δημιουργεί εξαιρετικές επενδυτικές ευκαιρίες στον κλάδο. Η ελληνική κυβέρνηση, οι τοπικοί φορείς διαχείρισης στερεών αποβλήτων, αλλά και οι εγχώριες επιχειρήσεις του κλάδου αναζητούν την απαραίτητη τεχνογνωσία προκειμένου να αυξήσουν τις δυνατότητες του συστήματος και να ανταποκριθούν στις τρέχουσες ανάγκες.

Πλεονεκτήματα επένδυσης στον Τομέα Διαχείρισης Απορριμμάτων

- Νομικές και κανονιστικές δεσμεύσεις της ΕΕ για ανακύκλωση υλικών συσκευασίας και άλλων προϊόντων καθώς και για τη μείωση βιοαποδομήσιμων αποβλήτων και άλλων αστικών στερεών αποβλήτων τα οποία αποστέλλονται σε χώρους απόθεσης.
- Ανάγκη τεχνογνωσίας και εφαρμογής νέων τεχνολογιών λόγω περιορισμένων εσωτερικών δυνατοτήτων
- Άμεση ανάγκη για προώθηση λύσεων που θα έχουν ως στόχο την αποτελεσματική αντιμετώπιση του διαρκώς αυξανόμενου όγκου απορριμμάτων
- Ανάγκη για ολοκληρωμένες εγκαταστάσεις διαχείρισης απορριμμάτων
- Ανάγκη για προώθηση καινοτόμων λύσεων που θα στοχεύουν στην παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα
- Ευνοϊκό πλαίσιο Συμπράξεων Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) και Ευρωπαϊκό πλαίσιο χρηματοδότησης

Οι επενδυτικές ευκαιρίες στον τομέα της Διαχείρισης Απορριμμάτων είναι εξαιρετικές. Η τεχνογνωσία ξένων εταιρειών που θα καλύψουν τις ανάγκες της αγοράς αποτελεί επιτακτική ανάγκη, καθώς οι δυνατότητες της εγχώριας υποδομής δεν είναι επαρκείς. Η Ελλάδα παράγει ετησίως περισσότερα από 5 εκατομμύρια τόνους οικιακών και εμπορικών αστικών αποβλήτων. Το ποσό αυτό ισοδυναμεί με 455 κιλά αποβλήτων ανά κάτοικο. Η Αττική παράγει σχεδόν το 39% των αστικών αποβλήτων, ενώ ακολουθούν η περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας με 16% και η πόλη της Θεσσαλονίκης με 9%.

Η αύξηση του τουρισμού, η ανάπτυξη των αστικών κέντρων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, και η αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών και συμπεριφορών αποτελούν μερικές από τις κύριες αιτίες αύξησης των απορριμμάτων.

Η αναζήτηση αποτελεσματικής διαχείρισής τους έχει οδηγήσει σήμερα στη διαμόρφωση και υλοποίηση διαφόρων προγραμμάτων ανακύκλωσης σε πολλούς δήμους της χώρας με αξιοσημείωτα αποτελέσματα.

Παρ'όλα αυτά, η ανάγκη για πιο ολοκληρωμένα και αποτελεσματικά προγράμματα παραμένει.

Συγκεκριμένα, και όσον αφορά στο έτος 2008, ανακυκλώθηκαν 525.000 από μια συνολική παραγωγή 1.050.000 τόνων. Επίσης, δημιουργήθηκαν συνολικά 19 Κέντρα Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ): στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, το Ηράκλειο, τα Χανιά, την Καλαμάτα, την Πάτρα, τη Ζάκυνθο, το Σχηματάρι, τη Λαμία, την Καρδίτσα, την Κέρκυρα, την Κατερίνη, τη Μαγνησία και τα Ιωάννινα.

Σήμερα, τα 10 συστήματα ανακύκλωσης που λειτουργούν στην Ελλάδα επεξεργάζονται συσκευασίες, οχήματα, ελαστικά, λιπαντικά, μπαταρίες και ηλεκτρικό / ηλεκτρονικό εξοπλισμό. Παράλληλα, δραστηριοποιούνται στη χώρα 15 επιχειρήσεις στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων υψηλού κινδύνου.

Ο αρμόδιος φορέας για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εναλλακτικής διαχείρισης απορριμμάτων στη χώρα μας είναι ο Εθνικός Οργανισμός Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων (ΕΟΕΔΣΑΠ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

Επενδυτικές Ευκαιρίες

- Διαλογή στην πηγή και ανακύκλωση δημοτικών αποβλήτων
- Συλλογή και επεξεργασία διαφόρων προϊόντων και υλικών, συμπεριλαμβανομένων των μπαταριών, ελαστικών, αποβλήτων ελαίων και ηλεκτρικών / ηλεκτρονικών προϊόντων και συσκευών

- Δημιουργία εγκαταστάσεων απόθεσης δημοτικών αποβλήτων
- Κατασκευή δικτύων σταθμών μεταφοράς, ΚΔΑΥ, χώρων υγειονομικής ταφής υπολειμμάτων, μονάδων μηχανικής επεξεργασίας αποβλήτων και κομποστοποίησης και αποκατάσταση υπαρχόντων χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης
- Υλοποίηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και εύρεση λύσεων σε συγκεκριμένες περιοχές
- Διαχείριση νοσοκομειακών και άλλων επικίνδυνων αποβλήτων
- Υλοποίηση έργων αποκατάστασης ακτών
- Παροχή μηχανικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας κατάλληλης για το εγχώριο περιβάλλον

Πρόσθετες επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται σε πεδία όπως: εφαρμογή καινοτόμων τεχνολογιών για αφαίρεση και επεξεργασία αμιάντου, φυσικοχημική επεξεργασία υγρών βιομηχανικών αποβλήτων, τεχνικές ελαχιστοποίησης αποβλήτων στη βιομηχανία και επεξεργασία λυμάτων με ανάκτηση ενέργειας.

Παραγωγή Ενέργειας από Απορρίμματα

Ένας πολλά υποσχόμενος τομέας δραστηριότητας είναι η παραγωγή ενέργειας από απορρίμματα με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών. Οι ερευνητικοί και τεχνολογικοί φορείς της χώρας προσφέρουν στους δυνητικούς επενδυτές πολλαπλές δυνατότητες συνεργασίας με σκοπό την ανάπτυξη εφαρμογών και λύσεων που προάγουν τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Υπάρχουσες Εγκαταστάσεις Παραγωγής Ενέργειας από Απορρίμματα:

Σήμερα, λειτουργούν στην Ελλάδα δύο εγκαταστάσεις παραγωγής ενέργειας από απορρίμματα, που η μία εδρεύει στην Αθήνα, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Άνω Λιοσίων και η δεύτερη στη Θεσσαλονίκη, στο Χώρο Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων Ταγαράδων. Η εγκατάσταση των Άνω Λιοσίων παράγει θερμότητα και ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 23,5 MW. Η μονάδα παραγωγής ενέργειας των Ταγαράδων παράγει ηλεκτρική ενέργεια από βιοαέρια και έχει εγκατεστημένη ισχύ 5 MW, που είναι επαρκής για να καλύψει τις ενεργειακές ανάγκες 80.000 κατοίκων.

Σύνθεση των αστικών αποβλήτων στην Ελλάδα

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

Πηγή: Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η Παγκόσμια Τράπεζα εκτιμά ότι θα χρειαστούν επενδύσεις άνω των 30 δισεκατομμυρίων Ευρώ μέχρι το 2020 για την αναβάθμιση και κατασκευή μονάδων παραγωγής ενέργειας, για μεταφορά και διανομή ενέργειας και για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ).

Η ενεργειακή πολιτική της Ελλάδας, με στόχο να δημιουργήσει βιώσιμες, ανταγωνιστικές και ασφαλείς πηγές ενέργειας, έχει αναπτύξει ένα περιεκτικό ρυθμιστικό πλαίσιο και πλαίσιο αγοράς για τον τομέα της ενέργειας. Σε συνδυασμό με το νομοθετικό πλαίσιο επενδύσεων της Ελλάδας, προβλέπονται εξαιρετικές ευκαιρίες για επενδύσεις σε διάφορους τομείς.

Με το Νόμο 2773/1999 απελευθερώθηκε η αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, με αποτέλεσμα η εγχώρια παραγωγή, μεταφορά και διανομή ενέργειας να είναι ανοικτές σε ιδιωτικούς επενδυτές. Η αλλαγή αυτή μεταμόρφωσε την αγορά ηλεκτρισμού και ενέργειας της Ελλάδας σε έναν από τους πιο ελκυστικούς τομείς ανάπτυξης και ευκαιριών στην Ευρώπη. Ενώ, κατά το παρελθόν, η ΔΕΗ κατείχε το μονοπώλιο της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας, σήμερα εταιρείες από όλο τον κόσμο σπεύδουν να εκμεταλλευτούν αυτή την εξαιρετική ευκαιρία στην ελληνική ενεργειακή αγορά.

Μεταξύ των εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα σήμερα είναι οι εξής: *Ελληνικά Πετρέλαια, Motor Oil, Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ), Προμηθέας Gas A.E., ΔΕΗ Ανανεώσιμες A.E., Όμιλος Μυτηλιναίου, ΤΕΡΝΑ Ενεργειακή, Global Energy, Energy Solutions, Solar Cells Hellas, Next Solar, Enova, EDF, Edison, Conergy, EGL, Acciona, Enel, Eurus Energy, Gamesa, Ρόκας-Iberdrola, Endesa, WPD, Atel.*

Οι εταιρείες αυτές ασχολούνται με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, τη διανομή φυσικού αερίου και τον ταχύτατα αναπτυσσόμενο τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Η στρατηγική γεω-οικονομική θέση της Ελλάδας ανάμεσα σε παραγωγούς ενέργειας της Μέσης Ανατολής, της Βορείου Αφρικής και της περιοχής της Κασπίας Θάλασσας, και πάνω στους καίριους δίαυλους μεταφορών του Αιγαίου Πελάγους και της Ανατολικής Μεσογείου, την καθιστούν ως κύριο ενεργειακό κόμβο μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Η Ελλάδα έχει θέσει σε εφαρμογή μεγάλα εγχειρήματα σε πετρέλαιο, φυσικό αέριο και εναλλακτικές πηγές ενέργειας, κερδίζοντας έτσι τον κεντρικό ρόλο στον ενεργειακό άξονα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Τρία κρίσιμα έργα θεμελιώνουν το υπόβαθρο για μια διαφοροποιημένη, ανταγωνιστική και διασφαλισμένη παροχή ενέργειας: ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-

Αλεξανδρούπολη, ο Διασυνδετήριος Αγωγός φυσικού αερίου Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας και ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream. Με αυτά τα αναπλαστικά έργα, η Ελλάδα αναδύεται ως οδός διακίνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου, προμηθεύοντας τις αγορές της Νοτιοανατολικής και Δυτικής Ευρώπης, καθώς και πιο απομακρυσμένες αγορές, όπως της Βορείου Αμερικής.

Αγωγός Πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη

Ο αγωγός πετρελαίου Μπουργκάς-Αλεξανδρούπολη θα συμβάλλει σημαντικά στην αποσυμφόρηση των Στενών του Βοσπόρου και θα προσφέρει μία νέα οδό εξαγωγής του πετρελαίου της Μαύρης Θάλασσας προς τις αγορές της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής. Στο έργο αυτό θα συμμετέχουν ελληνικές εταιρείες με ποσοστό 23.5% και το ελληνικό κράτος με 1%. Ο αγωγός μήκους 279 χιλιομέτρων από το Μπουργκάς της Βουλγαρίας μέχρι την Αλεξανδρούπολη, αναμένεται να μεταφέρει αρχικό όγκο 50 εκατομμύρια τόνους πετρελαίο το χρόνο και δυνατότητα μεταφοράς άνω των 50 εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου ετησίως. Το κόστος του έργου εκτιμάται σε 800 εκατ. Ευρώ.

Διασυνδετήριος Αγωγός Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας

Ο αγωγός φυσικού αερίου ITGI θα επιτρέψει την εισαγωγή στην Ιταλία και την Ευρώπη 10 δισ. κυβ. μέτρων φυσικού αερίου ετησίως, από τις περιοχές της Κασπίας και της Μέσης Ανατολής, μέσω Τουρκίας και Ελλάδας.

Ο τουρκοελληνοϊταλικός αγωγός αποτελείται από τρία τμήματα:

α) το τουρκικό δίκτυο αγωγών που θα ενισχυθεί προκειμένου να επιτρέψει την διέλευση των ποσοτήτων που προορίζονται για την ελληνική και την ιταλική αγορά,
β) τη διασύνδεση Τουρκίας-Ελλάδας (ITG) που είναι ήδη σε λειτουργία από το Νοέμβριο 2007

γ) τον ελληνοϊταλικό αγωγό (IGI) μήκους 800 χλμ., εκ των οποίων 600 χλμ. θα κατασκευαστούν από τον ΔΕΣΦΑ στην ελληνική επικράτεια και περίπου 200 χλμ. από την EDISON και την ΔΕΠΑ, μέσω της κοινής εταιρείας ΠΟΣΕΙΔΩΝ, στο υποθαλάσσιο τμήμα μεταξύ της ελληνικής και της ιταλικής ακτής. Ο ITGI θα περιλαμβάνει επίσης μία διακλάδωση από την Ελλάδα προς την Βουλγαρία (IGB - Interconnector Greece-Bulgary) με δυναμικότητα μεταφοράς 3-5 δισ. κυβ. μέτρα φυσικού αερίου ετησίως. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνώρισε την στρατηγική σπουδαιότητα του ITGI ως Project of European Interest, και το ενέταξε στα έργα ανάπτυξης του Νότιου Διαδρόμου του

European Recovery Plan με πρόταση χρηματοδότησης 100 εκατ. ευρώ.

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

Αγωγός South Stream

Ο αγωγός φυσικού αερίου South Stream με κατάληξη στην Ιταλία αποτελεί είναι σημαντικό έργο που θα προμηθεύει τη Δυτική Ευρώπη με φυσικό αέριο από τη Ρωσία. Ο αγωγός θα περάσει μέσα από την Ελλάδα και υπάρχει περίπτωση να συνδεθεί με το Διασυνδεδημένο Αγωγό Τουρκίας-Ελλάδας-Ιταλίας.

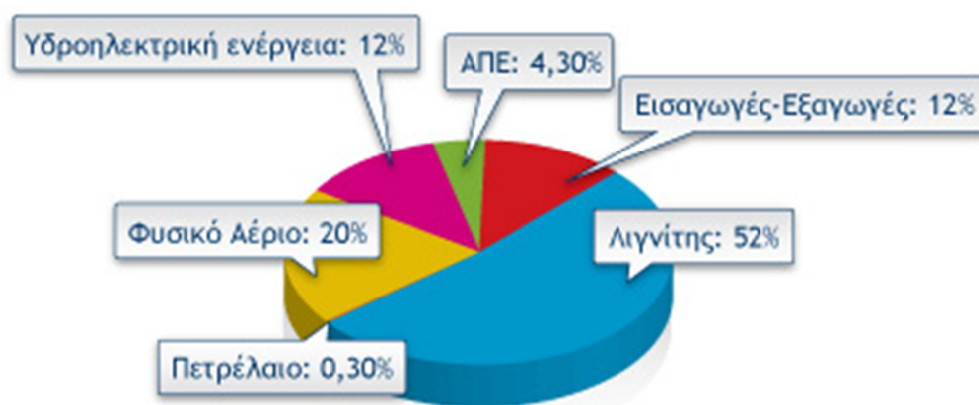

Πηγή: Διαχειριστής Εθνικού Συστήματος Φυσικού Αερίου Α.Ε.

Η Ελλάδα εισάγει υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) μέσω θαλάσσης από την Αλγερία, διευρύνοντας έτσι το φάσμα των ενεργειακών πόρων της χώρας. Τα πρόσφατα σχέδια απαιτούν την αναβάθμιση και την ανάπτυξη νέων διασυνδέσεων ηλεκτρικής ενέργειας με γειτονικές χώρες που θα ενισχύσουν περαιτέρω τις διασυνοριακές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και των γειτονικών χωρών. Τα σχέδια αυτά δημιουργούν σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες στη διασυνδεδεμένη αγορά ηλεκτρικής ενέργειας.

Η Ελλάδα πέρα του ότι αποτελεί στρατηγικό κέντρο μεταφορών, αναδεικνύεται και σε στρατηγικό κόμβο για την ανάπτυξη ενεργειακών επενδύσεων στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ενεργειακή Κοινότητα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, με έδρα την Αθήνα, επικεντρώνεται στη δημιουργία μίας ενιαίας ενεργειακής αγοράς στα Βαλκάνια, θεσπίζοντας κοινούς κανόνες και ρυθμίσεις, με σκοπό να ενσωματωθεί στην ενεργειακή αγορά της ΕΕ σε κατάλληλο χρόνο. Η Ενεργειακή Κοινότητα ιδρύθηκε σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Ένωση και περιλαμβάνει τις εξής χώρες: Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη Σερβία, Μαυροβούνιο, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία καθώς και την αποστολή των Ηνωμένων Εθνών για λογαριασμό του Κοσσυφοπέδιου.

Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας στο διασυνδεδεμένο σύστημα για το έτος 2010 έχει ως εξής:

ΧΑΡΤΗΣ ΔΙΑΣΥΝΔΕΔΕΜΕΝΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΦΟΡΑΣ ΗΛΕΚΤΡΙΚΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Πηγή: Διαχειριστής Ελληνικού Συστήματος Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας Α.Ε.

Φυσικό αέριο

Το φυσικό αέριο εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1988 όταν ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Αερίου (ΔΕΠΑ). Η ΔΕΠΑ ανήκει κατά 35% στην εταιρεία Ελληνικά Πετρέλαια Α.Ε. και κατά 65% στο Ελληνικό Δημόσιο.

Σήμερα, η απελευθερωμένη ενεργειακή αγορά της Ελλάδας δίνει τη δυνατότητα σε εταιρείες να συμμετέχουν στη μετάδοση και διανομή του φυσικού αερίου. Το φυσικό

αέριο αποτελεί πλέον σημαντικό μέρος της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας, καθώς διευρύνει το φάσμα των ενεργειακών πόρων, περιλαμβάνοντας πιο καθαρούς ενεργειακούς πόρους σε ανταγωνιστικές τιμές.

Η κατασκευή του δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα ενεργειακής υποδομής που έχουν γίνει στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Το σύστημα μεταφοράς φυσικού αερίου έχει τρία σημεία εισόδου: 1) Τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας, απ' όπου εισέρχεται μέσω κεντρικού αγωγού από Ρωσία, 2) τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας, όπου το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου διασυνδέεται με το τουρκικό σύστημα, και 3) το νησί Ρεβυθούσα στον κόλπο Πάχης Μεγάρων, όπου υπάρχουν εγκαταστάσεις για τη λήψη, αποθήκευση και αεροποίηση του υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) που εξάγεται με δεξαμενόπλοιο από την Αλγερία. Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου μεταφέρει αέριο από τα σημεία εισόδου στους καταναλωτές της ηπειρωτικής χώρας. Προς το παρόν λειτουργούν τρεις Εταιρείες Παροχής Αερίου: η ΕΠΑ Αττικής, η ΕΠΑ Θεσσαλονίκης και η ΕΠΑ Θεσσαλίας.

Το Εθνικό Σύστημα Μεταφοράς Φυσικού Αερίου περιλαμβάνει:

- Τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς αερίου. Ο κεντρικός αγωγός υψηλής πίεσης (70 bar) έχει μήκος 512 χιλιόμετρα. Εκτείνεται από τα σύνορα Ελλάδας-Βουλγαρίας (Προμαχώνας) έως το Λαύριο Αττικής και από την Θεσσαλονίκη έως τα σύνορα Ελλάδας-Τουρκίας (Κήποι).
- Τους κλάδους μεταφοράς, συνολικού μήκους 689 χιλιομέτρων. Οι κλάδοι ξεκινούν από τον κεντρικό αγωγό και τροφοδοτούν με φυσικό αέριο τις περιοχές της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, της Θεσσαλονίκης, του Δήμου Πλατέος Ημαθίας, του Βόλου, της Βοιωτίας, των Οινόφυτων, της Αττικής και της Κορίνθου. Το 2007 ξεκίνησαν έργα για την κατασκευή κλάδων προς τη Δυτική Θεσσαλία και Εύβοια πρόσθετου μήκους 119 χιλιομέτρων.
- Τους Μετρητικούς και Ρυθμιστικούς σταθμούς φυσικού αερίου για τη μέτρηση της παρεχόμενης ποσότητας αερίου και τη ρύθμιση της πίεσης του
- Δύο Σταθμούς Ανεφοδιασμού Λεωφορείων στα Άνω Λιόσια και στην Ανθούσα Αττικής
- Το Κέντρο Ελέγχου και Κατανομής Φορτίου
- Τα Κέντρα Λειτουργίας και Συντήρησης στην Αττική, τη Θεσσαλονίκη, τη Θεσσαλία και την Ξάνθη.

Προμηθευτές

Το φυσικό αέριο προμηθεύεται στη ΔΕΠΑ από τη Gazexport της Ρωσίας (θυγατρική της Gazprom) και τη Sonatrach της Αλγερίας. Η συμφωνία με Gazexport εγγυάται την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 2.8 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η συμφωνία με Sonatrach προβλέπει την προμήθεια αερίου ποσότητας που αντιστοιχεί σε 0,51 έως 0.68 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Η σύμβαση της προμήθειας αερίου με την Gazexport λήγει το 2016 και με τη Sonatrach το 2020.

Σύστημα διανομής

Οι Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ), έχουν ως αντικείμενο την επέκταση, λειτουργία και συντήρηση των «δικτύων πόλης», καθώς και τη διανομή αερίου στους οικιακούς, εμπορικούς και βιομηχανικούς καταναλωτές (με ετήσια κατανάλωση έως 100 GWh ΑΘΔ). Στις ΕΠΑ συμμετέχει κατά 51% η ΔΕΠΑ, μέσω της κατά 100% θυγατρικής της Εταιρείας Διανομής Αερίου (ΕΔΑ), και κατά 49% ιδιώτες επενδυτές, οι οποίοι ασκούν και τη διοίκηση των εταιρειών.

Το φυσικό αέριο εισάγεται στη χώρα μας μέσω αγωγών υψηλής πίεσης. Η πορεία του συνεχίζεται μέσα από δίκτυα μέσης πίεσης (19bar), που έχουν αποδέκτες βιομηχανικούς καταναλωτές, καθώς και μέσα από δίκτυα χαμηλής πίεσης (4bar) που εξυπηρετούν οικιακές, εμπορικές και βιομηχανικές χρήσεις.

- Δίκτυα μέσης πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Θήβα, ευρύτερη περιοχή Χαλκίδας, Λαμία, Πλατύ Ημαθίας, Κατερίνη, Κιλκίς, Σέρρες, Δράμα, Ξάνθη, Καβάλα, Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή.
- Δίκτυα χαμηλής πίεσης έχουν αναπτυχθεί και συνεχίζουν να αναπτύσσονται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Βόλο, Οινόφυτα, Κιλκίς, Ξάνθη, Κομοτηνή. Η ΔΕΠΑ θα παραχωρήσει τη χρήση αυτών των δικτύων σε νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου (ΕΠΑ) που θα συσταθούν.

Επέκταση των Δικτύων, Νέες Εταιρείες Παροχής Αερίου

Η στρατηγική ανάπτυξης της ΔΕΠΑ είναι να αυξήσει το ποσοστό του φυσικού αερίου στην εθνική ενεργειακή αγορά. Σε εξέλιξη βρίσκονται προγράμματα για την αύξηση της αστικής κατανάλωσης αερίου, μέσω της ίδρυσης νέων ΕΠΑ και της επέκτασης των

δικτύων σε νέες βιομηχανικές περιοχές, καθώς και μέσω της προώθησης των επενδύσεων στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας με φυσικό αέριο.

Νέες Εφαρμογές

Σε συνδυασμό με τις προσπάθειες να αυξήσει την κατανάλωση αερίου σε συμβατικές χρήσεις, η ΔΕΠΑ στοχεύει να αναπτύξει νέες εφαρμογές φυσικού αερίου:

- Η συμπαραγωγή ενέργειας και θέρμανσης είναι ένας τομέας, στον οποίο το φυσικό αέριο μπορεί πραγματικά να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα, μέσω της μείωσης του συνολικού κόστους ενέργειας.
- Αξιοσημείωτες τεχνικές εξελίξεις στην παραγωγή ενέργειας με τη χρήση της τεχνολογίας κυψελών καυσίμου επιτυγχάνουν μεγαλύτερη ενεργειακή αποδοτικότητα και βελτιωμένη περιβαλλοντική απόδοση.
- Η χρήση του φυσικού αερίου σε θερμοκήπια είναι κοινή πρακτική στην Ευρώπη και δημιουργεί ευκαιρίες στην Ελλάδα. Το φυσικό αέριο βοηθάει στην παραγωγή του διοξειδίου του άνθρακα (που παράγεται κατά την καύση του φυσικού αερίου), με αποτέλεσμα να επιταχύνει τη φωτοσύνθεση και την ανάπτυξη των φυτών.

Συμπαραγωγή

Ως πηγή ενέργειας σε μονάδες Συμπαραγωγής μπορεί να χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε καύσιμο (ορυκτό ή βιομάζα). Το καύσιμο όμως που σήμερα κυριαρχεί, για οικονομικούς αλλά και περιβαλλοντικούς λόγους, είναι το Φυσικό Αέριο.

Με την αξιοποίηση της θερμικής ενέργειας, η απόδοση μιας εγκατάστασης Συμπαραγωγής μπορεί να φθάσει ή και να ξεπεράσει το 90%.

Ως εκ τούτου η Συμπαραγωγή προσφέρει εξοικονόμηση ενέργειας που κυμαίνεται μεταξύ 15 έως 40%, σε σύγκριση με τη διάθεση ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας από συμβατικούς ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς και λέβητες, αντίστοιχα.

Η συμπαραγωγή παράγει περίπου το 4% της συνολικής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, ενώ αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά το ποσοστό αυτό στο εγγύς μέλλον. Οι βασικοί παράγοντες που έχουν συμβάλει στον επεκτεινόμενο ρόλο της συμπαραγωγής στην Ελλάδα είναι:

- Η απελευθέρωση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας έχει προσελκύσει πολλές προτάσεις έργων, και οι περισσότερες περιλαμβάνουν τροφοδότηση με αέριο
- Η ζήτηση της ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα αναμένεται να αυξηθεί κατά 3.5%

ετησίως από το 2010 έως το 2020. Σύμφωνα με τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) της Ελλάδας, θα χρειαστεί επιπλέον ισχύς 6,000 MW έως το 2015.

- Τρεις σημαντικές αλλαγές στο ελληνικό σύστημα φυσικού αερίου:
- Πραγματοποιούνται σημαντικά κατασκευαστικά έργα αερίου για να συνδεθεί η Ελλάδα και η Ιταλία με την περιοχή της Κασπίας.
- Η απελευθέρωση της αγοράς αερίου με νέα τιμολόγια.
- Η ελληνική κυβέρνηση προωθεί τη χρήση αερίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας και για θέρμανση, σε συμμόρφωση προς την πολιτική παροχής ενέργειας και περιβαλλοντικές δεσμεύσεις.
- Η Ευρωπαϊκή πολιτική και τα σχέδια στήριξης για τη δημιουργία μίας ενιαίας αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου στην Ευρώπη.

Από το 1990, η ΔΕΗ έχει μετατρέψει αρκετούς σταθμούς ηλεκτροπαραγωγής σε σταθμούς συμπαραγωγής και αποδέχεται όλο και περισσότερο το μοντέλο συμπαραγωγής. Επιπλέον, οι συνθήκες για την ανάπτυξη συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού (CHP) βελτιώνονται τόσο σε νομική βεβαιότητα όσο και στην προμήθεια καυσίμων (Νόμος 3486 εφαρμόζει την οδηγία περί απελευθέρωσης της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και έργα ανάπτυξης της υποδομής αερίου). Ο τομέας τροφίμων επωφελείται κυρίως από τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρικής ενέργειας και ακολουθεί δεύτερος ο τομέας των διυλιστηρίων. Στο παρελθόν, οι πιο αποδοτικές εγκαταστάσεις CHP ήταν τα διυλιστήρια, λόγω της συνεχόμενης λειτουργίας τους, των φθηνών καυσίμων (παραπροϊόντα διυλιστηρίων) και της ευνοϊκής αναλογίας ηλεκτρισμού και θερμότητας.

Ο Ελληνικός Σύνδεσμος Συμπαραγωγής Ηλεκτρισμού και Θερμότητας (ΕΣΣΗΘ) εκτιμάει ότι η συνολική ισχύς για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού ξεπερνάει τα 700 MW στο βιομηχανικό τομέα και 100-300 MW στον τομέα των υπηρεσιών βάσει των τρεχουσών πολιτικών για τη συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού.

Ο ΕΣΣΗΘ δηλώνει ότι οι προοπτικές στην αγορά για συμπαραγωγή στην Ελλάδα αυξάνονται, ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης χρήσης φυσικού αερίου και της οικονομικής στήριξης για εγκαταστάσεις συμπαραγωγής από επιδοτήσεις της ΕΕ, καθώς και μέσω των ελκυστικών επενδυτικών κινήτρων της ελληνικής κυβέρνησης.

Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ)

Η Ελλάδα και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν ορίσει βασικές προτεραιότητες και δεσμευτικές πολιτικές σχετικά με την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

Η Ελλάδα προωθεί τη χρήση ανανεώσιμων πηγών για την παραγωγή ενέργειας, με σκοπό να δημιουργήσει ασφάλεια και διαφοροποίηση των ενεργειακών πόρων, να διασφαλίσει την προστασία του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή.

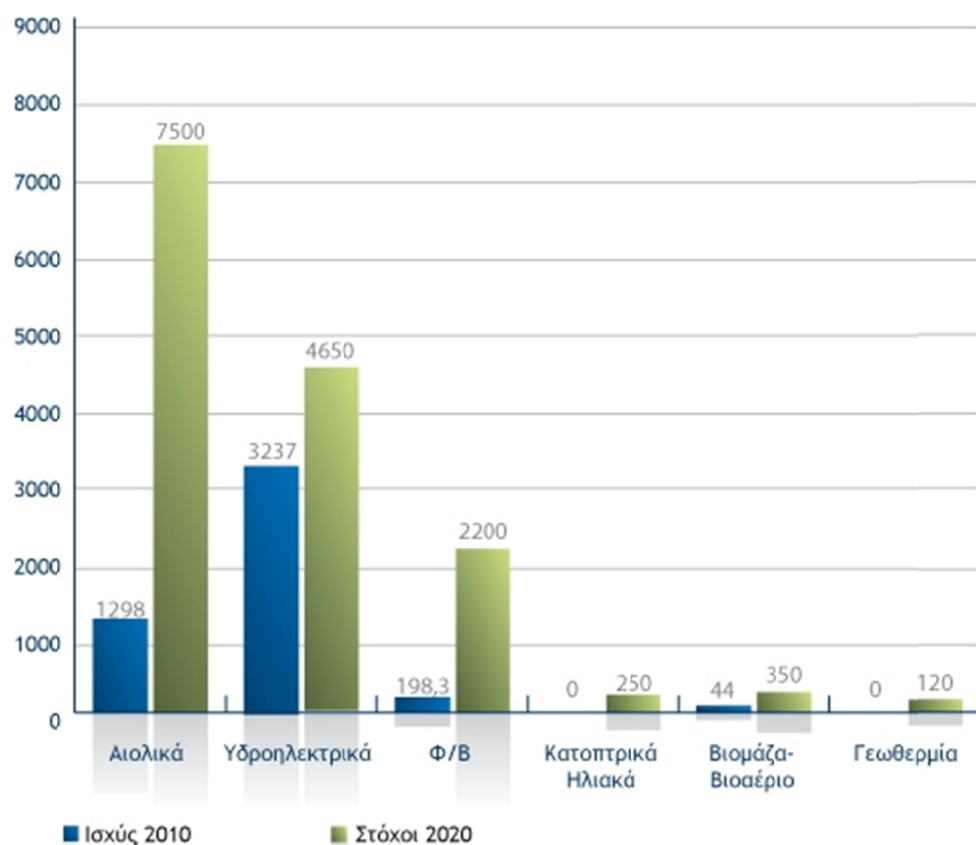
Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας διαδραματίζουν όλο και περισσότερο κεντρικό ρόλο στην πολιτική της Ελλάδας για την παραγωγή ενέργειας. Η παραγωγή σήμερα βασίζεται σε μεγάλης κλίμακας υδροηλεκτρικούς σταθμούς που διαχειρίζεται η ΔΕΗ. Οι ανανεώσιμες πηγές αποτελούν περίπου 5% της ηλεκτρικής παραγωγής εάν αφαιρέσουμε το 5% των υδροηλεκτρικών σταθμών.

Το παρόν επενδυτικό πλαίσιο απαιτεί σημαντική αύξηση της παραγωγής από αιολική και ηλιακή ενέργεια, μικρούς υδροηλεκτρικούς σταθμούς, βιομάζα και γεωθερμία. Αναμένεται ότι τα βιοκαύσιμα θα συμβάλλουν σημαντικά ως μελλοντικά καύσιμα μεταφορών.

Το πρώτο εξάμηνο του 2011, η συνολική εγκατεστημένη ισχύς των ανανεώσιμων πηγών έφτασε τα 2022,2 MW. Το 75% της ισχύος παράγεται από αιολική ενέργεια, το 11,5% από ηλιακή ενέργεια, ενώ το υπόλοιπο 13,5% από βιομάζα και υδροηλεκτρική ενέργεια.

Στόχος της Ελλάδας είναι η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ να αγγίξει το 40% επί της συνολικής ηλεκτροπαραγωγής μέχρι το 2020.

ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΓΚΑΤΕΣΤΗΜΕΝΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΑΠΕ, ΣΤΟΧΟΣ ΕΤΟΥΣ 2020

Ισχυρά πλεονεκτήματα ΑΠΕ:

Εγγυημένες υψηλές τιμές πώλησης για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Εγγυημένη ζήτηση για 20 χρόνια

Δεσμευτικοί στόχοι ΕΕ για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ

Υψηλή ανάπτυξη

Ιδεατές κλιματολογικές συνθήκες

Υποστήριξη ΑΠΕ σε Έρευνα & Ανάπτυξη

Το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ) είναι το πρώτο κέντρο E&A της Ελλάδας που επικεντρώνεται στην έρευνα και προώθηση των εφαρμογών ΑΠΕ/ΟΧΕ/ΕΕ. Το ΚΑΠΕ αναπτύσσει εφαρμοσμένη έρευνα για νέες ενεργειακές τεχνολογίες και στηρίζει την αγορά για τη διείσδυση και υλοποίηση αυτών των τεχνολογιών και επενδυτικών έργων. Το ΚΑΠΕ αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ της βασικής έρευνας και της βιομηχανίας για την ανάπτυξη τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών. Επιπλέον, το ΚΑΠΕ λειτουργεί ως σύμβουλος της Ελληνικής κυβέρνησης

στο θέμα της εθνικής πολιτικής για την ενέργεια, και ιδιαίτερα σχετικά με επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και επενδυτικά εγχειρήματα. www.cres.gr

Αιολική

Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα βρίσκεται στο προσκήνιο ραγδαίων εξελίξεων, προσελκύνοντας επενδυτές από όλο τον κόσμο. Με την ανάδειξη της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου στη Νοτιοανατολική Ευρώπη αλλά και την Ευρώπη γενικότερα, την απελευθέρωση της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τη δυναμική εκστρατεία ώστε οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή ενέργειας, η χώρα βρίσκεται στο επίκεντρο σημαντικών αναπτυξιακών ευκαιριών.

Η αιολική ενέργεια πρωταγωνιστεί στην ανάπτυξη των ΑΠΕ και παρουσιάζει σημαντικές επενδυτικές δυνατότητες στην Ελλάδα. Το εξαιρετικά υψηλό αιολικό δυναμικό της χώρας κατατάσσεται μεταξύ των πλέον ελκυστικών στην Ευρώπη, με απόδοση πάνω από 8 μέτρα/δευτερόλεπτο ή/και 2,500 ώρες παραγωγής αιολικής ενέργειας, σε πολλά σημεία της χώρας.

Εκτιμάται ότι σήμερα λειτουργούν περίπου 1400 MW από αιολικά πάρκα, και στόχος είναι να εγκατασταθούν 7.500 MW μέχρι το 2020, από τα οποία τα 300MW αφορούν υπεράκτια αιολικά πάρκα.

Το ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας για τις ΑΠΕ διασφαλίζει τις επενδύσεις στον κλάδο και έχει κερδίσει την εμπιστοσύνη μεγάλων επενδυτών. Μεταξύ των παγκόσμιων κολοσσών που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι οι ισπανικές εταιρείες **Endesa**, σε συνεργασία με τον Όμιλο Μυτιληναίου, **Iberdrola** σε συνεργασία με τον Όμιλο Ρόκα, **Acciona** και **Gamesa**. Επίσης, στην ελληνική αγορά δραστηριοποιούνται και οι γαλλικές **EDF** και **Veolia**, η ιταλική **Enel** και οι γερμανικές **WPD** και **WRE**, οι οποίες προσβλέπουν στη συνέχιση της ανάπτυξης και επιτυχίας τους στο χώρο. Η αιολική ενέργεια αποτελεί προτεραιότητα για την Ελληνική Κυβέρνηση. Οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορούν να αναπτυχθούν στην Ελλάδα σε ανταγωνιστικές τιμές και στόχος είναι η συμμετοχή των ΑΠΕ στη συνολική παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας να φτάσει το 40%, μέχρι το 2020. Δεδομένου ότι ο στόχος των ΑΠΕ αποτελεί συμβατική υποχρέωση της χώρας που απορρέει από τους σχετικούς κανονισμούς της Ε.Ε. και το Πρωτόκολλο του Κιότο, οι επενδυτές έχουν τη δυνατότητα να διασφαλίσουν σταθερούς και μακροχρόνιους στόχους στην ελληνική αγορά ΑΠΕ.

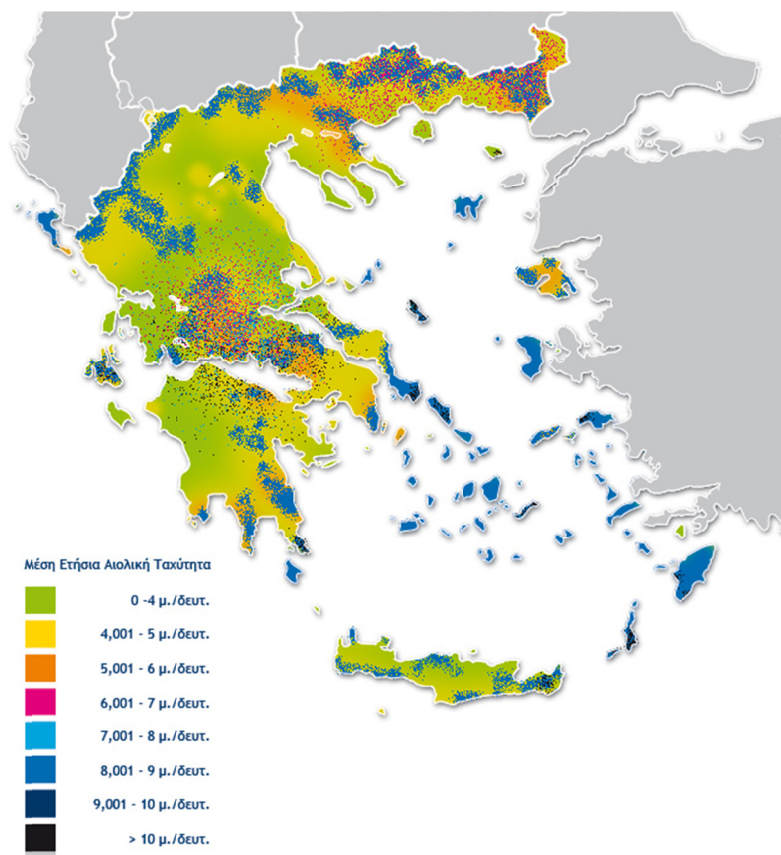
Πλεονεκτήματα Επένδυσης στην Αιολική Ενέργεια

- Εξαιρετικό αιολικό δυναμικό – από τα καλύτερα στην Ευρώπη
- Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο Διαχειριστή του Συστήματος
- Υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- 20ετούς διάρκειας συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA)
- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο θεσμικό πλαίσιο που διασφαλίζει αξιοπιστία και μακροχρόνιο σχεδιασμό στις επενδύσεις

Τρέχοντα τιμολόγια πώλησης παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs, FIT) με 20ετή εγγύηση

Σε Ευρώ-MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Παράκτια Αιολικά Πάρκα > 50KW	87,85	99,45
Αιολική Ενέργεια ≤ 50 KW		250

Η ανάπτυξη του τομέα των ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από δεσμευτικούς συμβατικούς στόχους που απαιτούν τη συμμετοχή κατά 40% στην ηλεκτροπαραγωγή μέχρι το 2020, έναντι της τρέχουσας συμμετοχής που ανέρχεται στο 10% περίπου, συμπεριλαμβάνοντας τα μικρά υδροηλεκτρικά.

Πηγή: ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας)

Ηλιακή

Η αγορά ενέργειας στην Ελλάδα βρίσκεται στο προσκήνιο ραγδαίων εξελίξεων προσελκύνοντας επενδυτές από όλο τον κόσμο. Με την ανάδειξη της Ελλάδας ως ενεργειακό κόμβο της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, την απελευθέρωση της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και μία δυναμική εκστρατεία με σκοπό οι ανανεώσιμες πηγές να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην παραγωγή ενέργειας, η χώρα βρίσκεται στο επίκεντρο σημαντικών αναπτυξιακών ευκαιριών. Η ηλιακή/ φωτοβολταϊκή ενέργεια πρόκειται να αποτελέσει έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες του ενεργειακού προφίλ της Ελλάδας. Η Ελλάδα διαθέτει πλούσιο ηλιακό δυναμικό και εκτιμάται ότι η ηλιακή ενέργεια μπορεί να καλύψει το ένα τρίτο των ενεργειακών αναγκών της χώρας. Οι ειδικοί πιστεύουν ότι η αγορά θα αναπτυχθεί σημαντικά και η αξία της θα ξεπεράσει τα 4 δισεκατομμύρια Ευρώ στα επόμενα χρόνια.

Η Ελλάδα ενθαρρύνει την ανάπτυξη της ηλιακής θερμικής ενέργειας και μέχρι σήμερα πλήθος μικρών και μεσαίων εταιρειών έχουν επενδύσει στον τομέα αυτό. Ως αποτέλεσμα η σημερινή δυναμικότητα των φωτοβολταϊκών εγκαταστάσεων στη χώρα έχει φτάσει τα 820 MW, ενώ αναμένεται να φτάσει περί τα 2.200 MW μέχρι το έτος 2020.

Μεταξύ των εταιρειών που έχουν επενδύσει στον τομέα ηλιακής ενέργειας στην Ελλάδα είναι οι γερμανικές Conergy και WPD, η γαλλική EDF-EEN, η αυστραλιανή Babcock & Brown, η ελληνική ΔΕΗ και ο ελληνο-ισπανικός όμιλος Ρόκας-Iberdrola. Επίσης, έχουν δημιουργηθεί σε όλη τη χώρα 5 μονάδες παραγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ για να τροφοδοτούν την αγορά με τον κατάλληλο εξοπλισμό καθώς και μια μονάδα επεξεργασίας πυριτίου που χρησιμοποιείται για την κατασκευή των πάνελς. Οι επενδυτές αρχίζουν να διαπιστώνουν τις υψηλές προοπτικές της ηλιακής ενέργειας στην ελληνική αγορά. Κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που η ένταση της ακτινοβολίας βρίσκεται στο μέγιστο σημείο, αυξάνεται και η ζήτηση για ηλιακή ενέργεια, λόγω των εκατομμυρίων τουριστών. Επιπλέον, αυξάνονται οι ενεργειακές ανάγκες στις αγροτικές περιοχές και τα νησιά που είναι αναπτυσσόμενες περιοχές. Τέλος πολλοί κρατικοί φορείς, βιομηχανίες και τουριστικές μονάδες έχουν δείξει ενδιαφέρον για τη χρήση φωτοβολταϊκής ενέργειας.

Πλεονεκτήματα επενδύσεων στην Ηλιακή Ενέργεια

- Πλούσιο ηλιακό δυναμικό, από τα καλύτερα στην Ευρώπη

- Προτεραιότητα στην πώληση της παραγόμενης ενέργειας στο διαχειριστή συστήματος
- Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- 20ετής συμφωνία αγοράς ενέργειας (Power Purchase Agreement, PPA)
- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο της Ελλάδας που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τομέα ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από θεσμικά δεσμευτικούς στόχους που απαιτούν την κατά 20% συμμετοχή των ΑΠΕ στην συνολική παραγόμενη ενέργεια μέχρι το 2020, και 40% στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.

Τιμές Πώλησης της Παραγόμενης Ενέργειας (Feed in Tariffs, FIT)

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι νέες τιμές Συστήματος.

Έτος	Μήνας	Tariffs (€/MWh)*			
		Διασυνδεδεμένο Σύστημα		Μη Διασυνδεδεμένο Σύστημα - Νησιά	Συστήματα σε οικιακές & εμπορικές στέγες ≤ 10 kWp
		> 100 KW	≤ 100 KW		
2012	Αύγουστος	180,00	225,00	225,00	250,00
2013	Φεβρουάριος	171,90	214,88	214,88	238,75
2013	Αύγουστος	164,16	205,21	205,21	228,01
2014	Φεβρουάριος	156,78	195,97	195,97	217,75
2014	Αύγουστος	149,72	187,15	187,15	207,95
Για κάθε έτος ν από το 2015		MOT = Μέση Οριακή Τιμή Συστήματος: 1.3*MOT _{n-1}	MOT = Μέση Οριακή Τιμή Συστήματος: 1.4*MOT _{n-1}	MOT = Μέση Οριακή Τιμή Συστήματος: 1.4*MOT _{n-1}	-4,5% ανά εξάμηνο
Διάρκεια Σύμβασης Αγοροπωλησίας		20 έτη			25 έτη

Ελκυστικά Κίνητρα

Εξασφαλίζονται υψηλές τιμές πώλησης της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs), και 20ετής συμφωνία αγοράς ενέργειας (PPA).

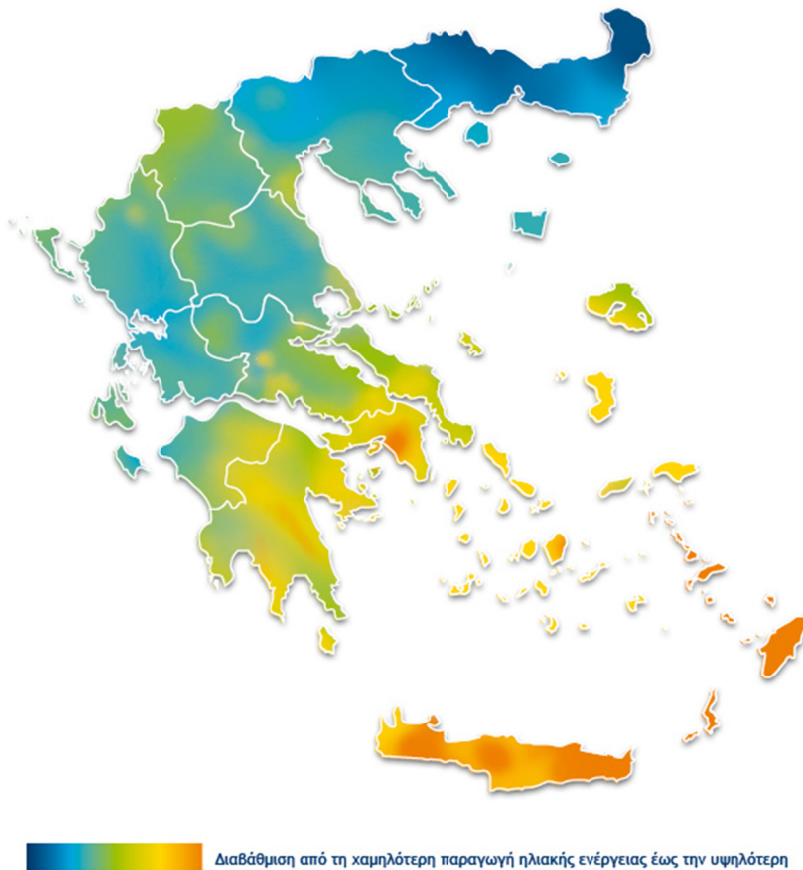
Βιομηχανία φωτοβολταϊκών συστημάτων

Η συνεχής επέκταση των φωτοβολταϊκών πάρκων στην Ελλάδα δημιουργεί μοναδικές ευκαιρίες για τις βιομηχανίες της ενεργειακής τεχνολογίας και εξοπλισμού.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η Next Solar, η Solar Cells Hellas και ο Όμιλος Κοπελούζου, οι οποίοι κατασκευάζουν βιομηχανικές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα για παραγωγή φωτοβολταϊκών συστημάτων.

Στην Πάτρα, κατασκευάστηκε εργοστάσιο παραγωγής δισκίων πυριτίου (wafers) και 2 μονάδες παραγωγής ηλιακών στοιχείων (solar cells) με παραγωγική δυνατότητα 30+30 MW/χρόνο. Στην Τρίπολη, λειτουργεί μονάδα παραγωγής φωτοβολταϊκών πάνελ thin film με παραγωγική δυνατότητα 60+60 MW/χρόνο. Επιστήμονες του Πανεπιστημίου Πατρών παρέχουν τεχνική υποστήριξη στα εργοστάσια αυτά.

Ελλάδα: Χάρτης Ηλιακής Ακτινοβολίας

Πηγή: ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας)

Πρόσφατες Αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο:

Τον Αύγουστο του 2012, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής ανακοίνωσε την προσωρινή αναστολή της αδειοδοτικής διαδικασίας για ορισμένες κατηγορίες φωτοβολταϊκών.

Συγκεκριμένα:

- Αναστολή υποβολής νέων αιτημάτων για έκδοση άδειας παραγωγής και έκδοση προσφοράς σύνδεσης
- Αναστολή εξέτασης εκκρεμών αιτημάτων για άδεια παραγωγής και εκκρεμών αιτημάτων για προσφορά σύνδεσης

Δεν αναστέλλεται η διαδικασία αδειοδότησης για μεγάλα έργα φωτοβολταϊκών που έχουν ήδη ενταχθεί στη διαδικασία Fast Track και για τα φωτοβολταϊκά συστήματα ισχύος έως 10 kWp σε κτιριακές εγκαταστάσεις. Τα φωτοβολταϊκά έργα που έχουν ήδη άδεια παραγωγής ή δεσμευτική προσφορά σύνδεσης, συνεχίζουν ακωλύτως την αδειοδοτική διαδικασία.

Γεωθερμική

Οι ποικίλες πηγές ενέργειας αποτελούν τον πυρήνα της επενδυτικής και ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον εξελισσόμενο τομέα ενέργειας της χώρας και η γεωθερμική ενέργεια αποτελεί πρωταρχική πηγή ενέργειας με πολλές σημαντικές εφαρμογές. Η Ελλάδα διαθέτει έναν πλούτο γεωθερμικών πηγών, που προσφέρουν αμέτρητες ευκαιρίες επένδυσης στην παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, σε εμπορικές εφαρμογές ή αγροτικές χρήσεις.

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας ευνοεί τις γεωθερμικές πηγές, υψηλής και χαμηλής θερμοκρασίας. Οι πηγές υψηλής θερμοκρασίας είναι κατάλληλες για την παραγωγή ενέργειας, καθώς και για θέρμανση και ψύξη και εντοπίζονται σε βάθος 1-2 χιλιομέτρων στα νησιά της Μήλου, Σαντορίνης και Νισύρου. Επίσης, πηγές υψηλής θερμοκρασίας έχουν εντοπιστεί στα νησιά της Λέσβου, Χίου και Σαμοθράκης σε βάθος 2-3 χιλιομέτρων, καθώς και στα λεκανοπέδια της Κεντρικής-Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Οι πηγές χαμηλής θερμοκρασίας εντοπίζονται στις πεδιάδες της Μακεδονίας και της Θράκης και στη γειτονιά κάθε μιας από τις 56 θερμές πηγές της χώρας. Σε αυτές

περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων τα Λουτρά Σαμοθράκης, η Λέσβος, η Χίος, η Αλεξανδρούπολη, οι Σέρρες, οι Θερμοπύλες και η Χαλκιδική.

Οι γεωθερμικές εφαρμογές χαμηλής θερμοκρασίας περιλαμβάνουν τη θέρμανση κλειστών χώρων, αγροτικές χρήσεις (θέρμανση θερμοκηπίων, αποξήρανση φρούτων και λαχανικών, ιχθυοκαλλιέργεια, αφαλάτωση θαλασσινού νερού και κέντρα θαλασσοθεραπείας), παρέχοντας ιδανικά αποτελέσματα σε συνεργία με άλλα εμπορικά εγχειρήματα στην Ελλάδα.

Με την ανάπτυξη της τεχνολογίας, η εκμετάλλευση των γεωθερμικών πηγών χαμηλής θερμοκρασίας που βρίσκονται λίγα μέτρα κάτω από την επιφάνεια της γης, αποτελεί μία εφικτή και ελκυστική προοπτική, όπως για παράδειγμα για τη θέρμανση και ψύξη νερού για οικιακή χρήση. Εφαρμογές όπως αυτή συμβάλλουν στη μείωση της εξάρτησης από μη ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, είναι αξιόπιστες και οικονομικά αποδοτικές και εκπέμπουν λιγότερο διοξείδιο του άνθρακα.

Πλεονεκτήματα επενδύσεων στη Γεωθερμία <ul style="list-style-type: none"> • Πλούτος γεωθερμικών πηγών • Αναδυόμενη αγορά – σημαντικές ευκαιρίες σε αρχικό επίπεδο • Υψηλή τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs) • Δυνατότητα για ποικίλες εφαρμογές σε συνεργία με άλλες Τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs) Σε Ευρώ-MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Γεωθερμική Ενέργεια χαμηλής θερμοκρασίας	150	
Γεωθερμική Ενέργεια υψηλής θερμοκρασίας	99,45	

Οι άφθονες και οικονομικά αποδοτικές γεωθερμικές πηγές της Ελλάδας χρησιμοποιούνται σε κέντρα αναζωογόνησης, θερμοκήπια και στην αποξήρανση φρούτων και λαχανικών. Παράλληλα, η ευρεία χρήση των γεωθερμικών αντλιών θερμότητας (ΓΑΘ) εξελίσσεται σε ακμάζουσα αγορά.

Νομικό Πλαίσιο

Οι γεωθερμικές πηγές άνω των 25C ρυθμίζονται από το Κράτος και τα δικαιώματα εκμετάλλευσης τους ορίζονται με μειοδοτικούς διαγωνισμούς. Τα δικαιώματα για γεωθερμική έρευνα εκχωρούνται για περίοδο πέντε (5) ετών με επιλογή παράτασης δύο ετών. Τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των γεωθερμικών πηγών εκχωρούνται για περίοδο 25 ετών με επιλογή παράτασης δέκα ετών. Επίσης, αποδίδονται στο Κράτος τέλη εκχώρησης 3% των παραγόμενων εσόδων. Την ευθύνη των δικαιωμάτων για τις γεωθερμικές πηγές έχει το Υπουργείο Ανάπτυξης.

Το Υπουργείο Ανάπτυξης εκδίδει άδειες για την παραγωγή ενέργειας κατόπιν δημόσιων μειοδοτικών διαγωνισμών και αξιολόγησής τους από τη Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ).

Οι γεωθερμικές πηγές με θερμοκρασία μικρότερη των 25C ανήκουν στον ιδιοκτήτη του χώρου όπου αυτές βρίσκονται. Μία απλή διαδικασία από την τοπική νομαρχιακή αρχή παρέχει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης αυτών των πηγών.

Σήμερα, οι γεωθερμικές πηγές της Ελλάδας χρησιμοποιούνται κυρίως στη θέρμανση θερμοκηπίων και σε κέντρα αναζωογόνησης και παράγουν θερμική ισχύ 70MWh περίπου.

Χρήση σε Κτίρια

Στα ιαματικά λουτρά της Τραιανούπολης, βόρεια της Αλεξανδρούπολης, οι γεωθερμικές πηγές παρέχουν θέρμανση σε κτιριακό συγκρότημα που περιλαμβάνει διαμονή. Το γεωθερμικό σύστημα για τη θέρμανση του χώρου περιλαμβάνει παραγωγική γεώτρηση

και γεώτρηση επανεισαγωγής, ένα κεντρικό μεταστροφέα θερμότητας, υπόγειους σωλήνες μετάδοσης θερμότητας και θέρμανση πατώματος. Στο Γυμνάσιο Θερμών Ξάνθης οι τάξεις θερμαίνονται από γεωθερμικά νερά που προέρχονται από θερμές αναβλύσεις της περιοχής.

Αγροτικές Εφαρμογές

Η γεωθερμική ενέργεια αποτελεί ιδανικό μέσο θέρμανσης των θερμοκηπίων και της γεωργικής γης και παρέχει άριστες συνθήκες θερμότητας για την άμεση ανάπτυξη και αύξηση των καλλιεργειών σε χαμηλό κόστος. Η γεωθερμική ενέργεια χρησιμοποιείται ευρέως στους Νομούς των Σερρών, Θεσσαλονίκης και Ξάνθης, καθώς και στη Λέσβο με συνολική εγκατεστημένη ισχύ 32 MW (th).

Επιπλέον παραδείγματα επιτυχημένων εφαρμογών της γεωθερμικής ενέργειας είναι στην παραγωγή σπιρουλίνας, στις ιχθυοκαλλιέργειες στο Πόρτο Λάγος και στην αποξήρανση τομάτων.

Γεωθερμικές Αντλίες Θερμότητας

Οι γεωθερμικές αντλίες θερμότητας που μεταφέρουν θερμότητα από το έδαφος σε εσωτερικούς χώρους και μερικές φορές ζεστό νερό, εξελίσσονται σε ακμάζουσα αγορά.

Βιομάζα/Βιοκαύσιμα

Οι ποικίλες πηγές ενέργειας αποτελούν τον πυρήνα της επενδυτικής και ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στον εξελισσόμενο τομέα ενέργειας της χώρας. Η βιομάζα και τα βιοκαύσιμα θεωρούνται ισχυροί συντελεστές της αγοράς με υψηλές προοπτικές ανάπτυξης. Προσφέρονται αμέτρητες ευκαιρίες στους επενδυτές να λάβουν πρώτες ύλες και να επωφεληθούν από την τιμή αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed-in tariffs).

Στην Ελλάδα ο αγροτικός τομέας αποτελεί άνω του 5% του ΑΕΠ, σχεδόν το τριπλάσιο του μέσου όρου 1.8% της ΕΕ. Επομένως, οι εταιρείες που ασχολούνται με βιομάζα και βιοκαύσιμα θα βρουν άφθονες πηγές πρώτων υλών. Επιπλέον, η δέσμευση της Ελληνικής κυβέρνησης να αντικαταστήσει το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020 συνεπάγεται αξιόλογες ευκαιρίες για την επόμενη δεκαετία.

Πλεονεκτήματα για επενδύσεις στη Βιομάζα και τα Βιοκαύσιμα

- Άφθονες πρώτες ύλες
- Αγροτικός τομέας που αντιστοιχεί στο 5.2% του ΑΕΠ
- Υψηλές τιμές αγοράς της παραγόμενης ενέργειας (feed in tariffs)
- Δέσμευση για χρήση βιοκαυσίμων
- Ευνοϊκό, μακροπρόθεσμο νομικό πλαίσιο που διασφαλίζει την αξιοπιστία του επενδυτικού περιβάλλοντος.

Η ανάπτυξη του τομέα ΑΠΕ στην Ελλάδα διασφαλίζεται από συμβατικά δεσμευτικούς στόχους που απαιτούν τη συμμετοχή των ΑΠΕ με ποσοστό 40% μέχρι το 2020, από την τρέχουσα συμμετοχή του 10% . Επιπλέον, απαιτείται το 10% των σημερινών συμβατικών καυσίμων να αντικατασταθεί με βιοκαύσιμα μέχρι το 2020.

Βιομάζα

Η βιομάζα είναι ενέργεια προερχόμενη από οργανικές ύλες, όπως δέντρα και φυτά, γεωργικά προϊόντα και ρεύματα αποβλήτων από διάφορες πηγές. Τα προϊόντα αυτά μετατρέπονται μέσω θερμότητας σε βιοκαύσιμα, βιοθερμότητα ή βιοηλεκτρική ενέργεια. Το ξύλο αποτελεί την πιο αρχαία μορφή βιομάζας που γνωρίζουμε. Η τρέχουσα εγκατεστημένη ισχύς είναι 43 MW. Οι τοπικές αρχές στην προσπάθειά τους να διαχειριστούν πόρους με τρόπο οικονομικά αποδοτικό, προβάλλουν τα συστήματα βιομάζας ως το επίκεντρο των επενδύσεων, με την υπόσχεση ότι πρόκειται για τομέα ανάπτυξης με σημαντικές προοπτικές.

Λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος στην πράσινη ενέργεια και της οικονομικής στήριξης από ΕΕ και την Ελληνική κυβέρνηση, η αγορά βιομάζας αναμένεται να αναπτυχθεί σημαντικά. Με την αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της ΕΕ ευνοείται η καλλιέργεια συγκεκριμένων αγροτικών προϊόντων για την παραγωγή βιοκαυσίμων.

Τιμή Πώλησης της Παραγόμενης Ενέργειας (Εγγύηση για 20 Έτη)

Σε Ευρώ-MWh	Διασυνδεδεμένο Σύστημα	Μη Διασυνδεδεμένα Νησιά
Βιομάζα ≤ 1MW	200	
1MW < Βιομάζα ≤ 5MW	175	

Βιομάζα > 5MW	150
Βιοαέριο ≤ 2 MW	120
Βιοαέριο > 2 MW	99,45
Βιοαέριο από Βιομάζα ≤3MW	220
Βιοαέριο από Βιομάζα >3MW	200

Βιοκαύσιμα

Τα βιοκαύσιμα διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις μεταφορές καθώς πρόκειται να μειώσουν σημαντικά τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) και την εξάρτηση από εισαγόμενες πηγές ενέργειας.

Το πιο κοινό βιοκαύσιμο είναι το βιοντήζελ ή μεθυλεστέρας, που παράγεται κυρίως από ηλιόσπορους (ηλίανθος, ρέβα) και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό με ντήζελ σε ντηζελοκινητήρες. Η βιοαιθανόλη παράγεται από ζάχαρη, σελλουλόζη και άμυλο (σιτάρι, καλαμπόκι, σόργο, ζαχαρότευτλα) και χρησιμοποιείται ανεξάρτητα ή σε συνδυασμό με βενζίνη σε ειδικά τροποποιημένους κινητήρες. Επίσης, μπορεί να μετατραπεί σε ETBE, ένα πρόσμιγμα βενζίνης που είναι περισσότερο φιλικό στο περιβάλλον από τις σημερινές εναλλακτικές λύσεις.

Οι κανονισμοί της ΕΕ ορίζουν ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντικαταστήσουν το 10% των μεταφορικών καυσίμων με βιώσιμα βιοκαύσιμα μέχρι το 2020. Η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να συμμορφωθεί με τους κανονισμούς αυτούς.

Υπάρχουν αμέτρητες ευκαιρίες για τους επενδυτές τόσο στην αγορά βιομάζας, όσο και στην αγορά βιοκαυσίμων. Σήμερα, περισσότερες από 10 εταιρείες δραστηριοποιούνται στην ελληνική αγορά βιοκαυσίμων, όπως οι ELIN, EL-VI, Pettas και Agroinvest. Άλλες εταιρείες που πρόκειται να συμμετέχουν στην αγορά είναι η Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης, η ΔΕΗ και Biodiesel.

Τομέας Ενέργειας - Αδειοδοτικές Διαδικασίες

Οι βασικές διαδικασίες αδειοδότησης για τον τομέα της Ενέργειας ορίζονται από τον Ν. 3851/2010, όπως περαιτέρω συμπληρώνεται από μεθύτερα νομοθετήματα και αποφάσεις με κυριότερο τον Ν. 4001/2011. Κατωτέρω παρατίθενται η Γενική

Διαδικασία Αδειοδότησης ΑΠΕ και μία σύντομη παρουσίαση των περιεχομένων των Ν. 3851/2010 και Ν. 4001/2011.

Γενική διαδικασία αδειοδότησης ΑΠΕ

1ο ΣΤΑΔΙΟ Άδεια Παραγωγής Ηλεκτρικής Ενέργειας

Η άδεια Παραγωγής χορηγείται από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας.

Σύμφωνα με το άρ. 3 παρ. 1 του Ν.3468/2006 ως ισχύει, η Ρ.Α.Ε. εξετάζει αν πληρούνται τα Κριτήρια που αναφέρονται στην εν λόγω παράγραφο και αποφασίζει για τη χορήγηση ή μη άδειας παραγωγής μέσα σε δύο (2) μήνες από την υποβολή της αίτησης, εφόσον ο φάκελος είναι πλήρης, άλλως από τη συμπλήρωσή του. Μετά την έκδοση της άδειας παραγωγής από τη Ρ.Α.Ε., ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να του χορηγηθεί άδεια εγκατάστασης, ζητά ταυτόχρονα την χορήγηση: α) Προσφοράς Σύνδεσης από τον αρμόδιο Διαχειριστή. β) Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Ε.Π.Ο.), κατά το άρθρο 4 του ν.1650/1986, όπως ισχύει. Δεν απαιτείται άδεια παραγωγής για σταθμούς έως 1 MW.

2ο ΣΤΑΔΙΟ Έγκριση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Ε.Π.Ο.)

Προσφορά σύνδεσης με το σύστημα Έγκριση Επέμβασης σε δάσος ή δασική έκταση

Τα τρία επιμέρους στάδια της αδειοδοτικής διαδικασίας Α.Π.Ε., η Προσφορά Σύνδεσης, η Έγκριση Επέμβασης και η Ε.Π.Ο. προχωρούν πλέον παράλληλα και όχι σειριακά. Η Έγκριση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων χορηγείται από το ΥΠΕΚΑ. Για την έκδοση απόφασης Ε.Π.Ο. των έργων από Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.Α. κατά τις διατάξεις του άρθρου 4 του ν.1650/1986, όπως ισχύει, υποβάλλεται πλήρης φάκελος και Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.) στην αρμόδια για την περιβαλλοντική αδειοδότηση αρχή. Ο φάκελος θεωρείται πλήρης, εάν μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την υποβολή του δεν ζητηθούν εγγράφως από τον ενδιαφερόμενο

συμπληρωματικά στοιχεία. Η αρμόδια αρχή εξετάζει τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις και τα προτεινόμενα μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης, μεριμνά για την τήρηση των διαδικασιών δημοσιοποίησης και αποφαινεται για τη χορήγηση ή μη απόφασης Ε.Π.Ο. μέσα σε τέσσερις (4) μήνες από το χρόνο που ο φάκελος θεωρήθηκε πλήρης.

Αμέσως μετά την έκδοση της άδειας παραγωγής ο κάτοχος της άδειας παραγωγής αιτείται (ταυτόχρονα με την αίτηση για ΕΠΟ), στον ΔΕΣΜΗΕ για έκδοση Προσφοράς Σύνδεσης. Αιτείται επίσης για τη χορήγηση έγκρισης επέμβασης κατά το ν. 998/1979, όπου απαιτείται, καθώς και για τυχόν άλλες άδειες αναγκαίες για την απόκτηση του δικαιώματος χρήσης της θέσης εγκατάστασης του έργου.

Ο ΔΕΣΜΗΕ χορηγεί την Προσφορά Σύνδεσης το αργότερο μέσα σε τέσσερις (4) μήνες από την αίτηση. Η Προσφορά Σύνδεσης οριστικοποιείται και καθίσταται δεσμευτική με την έκδοση της απόφασης Ε.Π.Ο.

Αφού καταστεί δεσμευτική η Προσφορά Σύνδεσης, ο δικαιούχος ενεργεί (α) για τη χορήγηση άδειας εγκατάστασης και (β) για τη σύναψη της Σύμβασης Σύνδεσης και της Σύμβασης Πώλησης.

3ο ΣΤΑΔΙΟ Άδεια Εγκατάστασης – Σύμβαση Σύνδεσης και Πώλησης

Πολεοδομική Άδεια Απαραίτητη προϋπόθεση για την έκδοση Άδειας Εγκατάστασης είναι η ύπαρξη Ε.Π.Ο. και

Προσφοράς Σύνδεσης και εκδίδεται από τον Περιφερειάρχη. Αφού καταστεί δεσμευτική η Προσφορά Σύνδεσης όπως ανωτέρω, ο δικαιούχος προχωρά στη σύναψη των Συμβάσεων Σύνδεσης και Πώλησης με τον ΔΕΣΜΗΕ. Μετά την έκδοση της Άδειας Εγκατάστασης, και προ της έναρξης των εργασιών, ο φορέας θα αιτηθεί στις Πολεοδομίες την έκδοση των απαιτούμενων πολεοδομικών αδειών.

Για εργασίες φ/β σταθμού απαιτείται μόνο έκδοση άδειας εργασιών μικρής κλίμακας, ενώ για την τα κτιριακά έργα (συμπεριλαμβανομένων των κτιρίων των Υ/Σ) απαιτείται έκδοση οικοδομικής άδειας.

4ο ΣΤΑΔΙΟ Άδεια Λειτουργίας

Η άδεια λειτουργίας χορηγείται με απόφαση του οργάνου που είναι αρμόδιο για τη χορήγηση της άδειας εγκατάστασης (Γ.Γ. Περιφέρειας). Η άδεια εκδίδεται μετά από αίτηση του ενδιαφερομένου και έλεγχο, από τα αρμόδια όργανα, της τήρησης των τεχνικών όρων εγκατάστασης κατά τη δοκιμαστική λειτουργία του σταθμού, καθώς και έλεγχο από το Κ.Α.Π.Ε. της διασφάλισης των αναγκαίων λειτουργικών και τεχνικών χαρακτηριστικών του εξοπλισμού του σταθμού.

Η άδεια λειτουργίας εκδίδεται εντός αποκλειστικής προθεσμίας δεκαπέντε (15) ημερών από την ολοκλήρωση των ανωτέρω ελέγχων, εφόσον αυτοί αποβούν θετικοί.

Νόμος 3851/ΦΕΚ Α85

Στις 04-06-2010 δημοσιεύτηκε ο Νόμος 3851/ΦΕΚ Α85 του ΥΠΕΚΑ, «*Επιτάχυνση της ανάπτυξης Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες Διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής*».

Οι κύριες ρυθμίσεις που εισάγονται με τον Νέο Νόμο 3851 είναι οι εξής:

Ορίζεται εθνικός δεσμευτικός στόχος 20% για τη συμμετοχή των Α.Π.Ε. στην κάλυψη της τελικής κατανάλωσης ενέργειας το 2020 αντί του 18% που προβλέπει η Οδηγία 28/2009. Καθορίζονται αντίστοιχοι εθνικοί στόχοι: -40%, κατ' ελάχιστον, για τη συμμετοχή της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από Α.Π.Ε. στην ακαθάριστη κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας μέχρι το 2020, 20%, κατ' ελάχιστον, για τη συμμετοχή των Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας για θέρμανση και ψύξη μέχρι το 2020, 10%, κατ' ελάχιστον, για τη συμμετοχή των Α.Π.Ε. στην τελική κατανάλωση ενέργειας στις μεταφορές μέχρι το 2020.

Απλοποιούνται οι διαδικασίες αδειοδότησης. Η άδεια παραγωγής αφορά πλέον την τεχνικοοικονομική επάρκεια του συγκεκριμένου έργου Α.Π.Ε. και αποσυνδέεται από τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, η οποία ακολουθεί σε επόμενο στάδιο. Εκδίδεται από την Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (ΡΑΕ) και όχι από το Υπουργείο (πρώην) Ανάπτυξης όπως γινόταν μέχρι σήμερα, με αποτέλεσμα τον σημαντικό περιορισμό της διάρκειας της αδειοδοτικής διαδικασίας.

Συγχωνεύονται, σε μία ενιαία διαδικασία, οι διαδικασίες Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης (ΠΠΕΑ) και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Ε.Π.Ο.). Θεσπίζονται προθεσμίες για την υποβολή των γνωμοδοτήσεων. Οι προθεσμίες αυτές θεωρούνται στο σύνολο τους ως αποκλειστικές, με αποτέλεσμα μετά τη τυχόν άπρακτη παρέλευση τους να χορηγείται απόφαση Ε.Π.Ο.

Ενδυναμώνεται το Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Α.Π.Ε., με στόχο την αποσαφήνιση κρίσιμων ρυθμίσεων του και την παροχή της δυνατότητας άμεσης και αποτελεσματικής εφαρμογής του, ώστε να συμβάλλει ουσιαστικά στην απεμπλοκή μεγάλου αριθμού εν εξελίξει έργων Α.Π.Ε.

Νόμος 4001/ΦΕΚ 179 Α

Στις 22-08-2011 δημοσιεύτηκε ο Νόμος 4001/ΦΕΚ 179 Α, για τη λειτουργία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και δίκτυα μεταφοράς Υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις.

Σκοπός του Νόμου αυτού είναι η θέσπιση κανόνων για τις εσωτερικές αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, σύμφωνα με τις Οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 13ης Ιουλίου 2009. Επιπλέον των θεμάτων αυτών, ο Νόμος θεσπίζει συγκεκριμένες προθεσμίες για τη δημιουργία σταθμών Α.Π.Ε. ή Σ.Η.Θ.Υ.. Η Σύμβαση Πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας από φωτοβολταϊκό σταθμό συνάπτεται για είκοσι έτη και αντιστοιχεί στην τιμή που ισχύει κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης, υπό την προϋπόθεση ενεργοποίησης της σύνδεσης του φωτοβολταϊκού σταθμού, εντός 18 μηνών για τους σταθμούς ισχύος έως 10 MW και εντός 36 μηνών για τους σταθμούς ισχύος μεγαλύτερης ή ίσης των 10 MW από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης πώλησης από τον αρμόδιο Διαχειριστή. Σε περίπτωση ύπαρξης υποσταθμού, ισχύει η προθεσμία των 36 μηνών. Η προθεσμία χορήγησης της Προσφοράς Σύνδεσης από τον αρμόδιο Διαχειριστή είναι 4 μήνες.

Όσον αφορά στους σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από Α.Π.Ε. που υποχρεούνται σε έκδοση άδειας παραγωγής, η Προσφορά Σύνδεσης οριστικοποιείται και καθίσταται δεσμευτική με την έκδοση απόφασης Ε.Π.Ο. για τον σταθμό Α.Π.Ε. ή αν δεν απαιτείται απόφαση Ε.Π.Ο., με τη βεβαίωση από την περιβαλλοντική αρχή ότι ο σταθμός απαλλάσσεται από την υποχρέωση αυτή. Η Προσφορά Σύνδεσης ισχύει για τέσσερα έτη από την οριστικοποίηση της και δεσμεύει τον Διαχειριστή και τον δικαιούχο. Η σύναψη Σύμβασης Σύνδεσης προηγείται της σύναψης Σύμβασης Πώλησης.

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΥΓΕΙΑΣ

Ο Τομέας των Επιστημών Υγείας στην Ελλάδα βρίσκεται σε διαδικασία ταχύτατης ανάπτυξης. Νεοσύστατες και εταιρείες – τεχνοβλαστοί (spin-off) εμφανίζονται στην αγορά με νέα προϊόντα ενώ παράλληλα παρατηρείται ότι οι ήδη καταξιωμένες εταιρείες του κλάδου επιδιώκουν ολοένα και περισσότερο διεθνείς συνεργασίες στον Τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης με στόχο τη δημιουργία τεχνολογικά ανταγωνιστικών προϊόντων. Καταλυτικός παράγοντας για αυτή την ανάπτυξη είναι η ελληνική υποδομή στον Τομέα της Έρευνας και Ανάπτυξης, η οποία αποτελείται από διεθνώς αναγνωρισμένα Ερευνητικά Ινστιτούτα και Πανεπιστημιακές Ερευνητικές ομάδες. Η Ελλάδα διαθέτει στο ανθρώπινο δυναμικό της, ερευνητικές ομάδες παγκόσμιας κλάσης, οι οποίες συμμετέχουν σε Έρευνες αιχμής στον Τομέα των Επιστημών Υγείας και σε διεθνείς συνεργασίες με επιχειρηματικούς και ερευνητικούς φορείς τόσο στην Ευρώπη όσο και παγκόσμια.

Η ανάπτυξη της αγοράς της Βιοτεχνολογίας είναι ιδιαίτερα έντονη. Η συνολική κατανάλωση φαρμακευτικών προϊόντων στην Ελλάδα, ως ένδειξη της κατανάλωσης στον Τομέα της Βιοτεχνολογίας, αναπτύσσεται με ρυθμό 17,5% ανά έτος για την περίοδο 2000 – 2007, ενώ οι συνολικές δαπάνες στον Τομέα της Υγείας στην Ελλάδα για την περίοδο 2000 – 2006 είχε ρυθμό ανάπτυξης 11% ανά έτος. Η Ελλάδα διαθέτει το μεγαλύτερο αριθμό φαρμακείων κατά κεφαλήν στην Ευρώπη, με 94,2 φαρμακεία ανά 100.000 κατοίκους. Η έντονη αύξηση των φαρμακευτικών δαπανών στην Ελλάδα ενισχύεται από το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης μέσω του οποίου το μεγαλύτερο ποσοστό των φαρμακευτικών δαπανών καλύπτεται από το ελληνικό κράτος. Το 2006, οι κρατικές δαπάνες σε φαρμακευτικά προϊόντα αποτέλεσαν το 90% του συνόλου των φαρμακευτικών δαπανών. Εκτιμάται ότι η αύξηση των φαρμακευτικών δαπανών θα συνεχιστεί δεδομένης της γήρανσης του ελληνικού πληθυσμού και των υψηλών ποσοστών καπνίσματος και παχυσαρκίας που κατέχει η Ελλάδα παγκόσμια.

Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα πραγματοποιεί καθαρές εισαγωγές φαρμακευτικών προϊόντων, η εγχώρια παραγωγή φαρμάκων αυξήθηκε κατά 11,1% ετησίως για την περίοδο 2000 – 2007. Επιπλέον, το ελληνικό σύστημα διαχείρισης φαρμάκων μείωσε στο ελάχιστο τα πλαστά φάρμακα σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης έχουν σημειώσει σημαντική ανάπτυξη. Το μερίδιο αγοράς των ιδιωτικών νοσοκομείων έχει αυξηθεί όπως και η ζήτηση για ιδιωτική χρηματοδότηση στον τομέα της ιατρικής περίθαλψης. Ο τομέας της μαιευτικής αποτελεί έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους στον χώρο των υπηρεσιών

ιατρικής περίθαλψης. Τα ελληνικά ιδιωτικά νοσοκομεία επεκτείνονται στις γειτονικές χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και αναλυτές εκτιμούν ότι η Ελλάδα θα μπορούσε να γίνει ελκυστικός προορισμός στον τομέα του Τουρισμού Υγείας, προσφέροντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες ιατρικής περίθαλψης σε ανταγωνιστικές τιμές.

Περιφερειακό Κέντρο κλινικών ερευνών

Η Ελλάδα έχει εδραιωθεί ως περιφερειακό κέντρο για κλινικές έρευνες και οι περισσότερες μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες πραγματοποιούν κλινικές έρευνες στην Ελλάδα. Κάθε έτος περίπου 300 πρωτόκολλα εγκρίνονται υπό την επίβλεψη περίπου 700 κρατικών πανεπιστημιακών και ερευνητικών οργανισμών. Ο μέσος όρος κόστους για την κλινική έρευνα ανά ασθενή είναι μεταξύ 2.000 και 3.000 ευρώ.

Επενδυτικές Ευκαιρίες

Η Ελλάδα προσφέρει στις διεθνείς φαρμακευτικές εταιρείες μια μοναδική επενδυτική ευκαιρία να ενισχύσουν το βασικό μοχλό ανάπτυξής τους, που είναι η δημιουργία νέων φαρμακευτικών προϊόντων. Η Ελλάδα είναι ιδανικός προορισμός για ερευνητικές ομάδες που αναπτύσσουν και πραγματοποιούν δοκιμές σε νέα φάρμακα ή στοχεύουν στη δημιουργία ιατρικών και διαγνωστικών μηχανημάτων, δεδομένου του εξαιρετικού ανθρώπινου δυναμικού με πολύ ανταγωνιστικές αμοιβές, των κορυφαίων πανεπιστημίων και ερευνητικών εγκαταστάσεων για τη διεξαγωγή E&A και της ανταγωνιστικής συνολικής υποδομής. Επιπλέον, όπως σημειώθηκε, ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την υλοποίηση κλινικών δοκιμών παρέχει ευκαιρίες σε εταιρείες βιοτεχνολογίας που επιθυμούν να επεκταθούν στη διεθνή αγορά, να κερδίσουν έδαφος έναντι του ανταγωνισμού.

Η ίδρυση περιφερειακών κεντρικών γραφείων (Regional Headquarters) στην Ελλάδα με πρόσβαση στη Νοτιο-ανατολική Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή ή και τη Βόρεια Αφρική επιτρέπει στις εταιρείες να αξιοποιήσουν ένα ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ισχυρά κίνητρα καθώς και εταιρική δεοντολογία διεθνών προδιαγραφών.

Η Biovista Inc. ανακηρύχθηκε σε κορυφαίο Καινοτόμο στις Επιστήμες Υγείας Η Biovista Inc βραβεύτηκε με το “Top Innovator Presentation Award in Healthcare” στο “2009 New England Venture Summit”, που πραγματοποιήθηκε στο Dedham της Μασαχουσέτης των ΗΠΑ. Το συγκεκριμένο βραβείο που αναγνωρίζει την προσφορά των ιδιωτικών εταιρειών αιχμής στον τομέα της καινοτομίας απονεμήθηκε στη Biovista, η οποία διαγωνίστηκε μεταξύ 50 κυρίαρχων εταιρειών στον τομέα της καινοτομίας στην Τεχνολογία, τις Επιστήμες Υγείας και Clean-tech. Η πλατφόρμα

επανατοποθέτησης φαρμάκων της Bionista συνδράμει την τεχνολογική πλατφόρμα της εκάστοτε εταιρείας, προκειμένου να εντοπίσει τα κατάλληλα φάρμακα και να τα επανατοποθετήσει στην αγορά, είτε μόνα τους είτε σε συνδυασμό με άλλα φάρμακα, προκειμένου να καλύψουν υφιστάμενες θεραπευτικές ανάγκες. Με την επιλογή φαρμάκων που ήδη πληρούν τη βασική τοξικότητα, ADME και άλλα σχετικά κριτήρια, η Bionista είναι σε θέση να αυξήσει σημαντικά την αξία της εκάστοτε εταιρείας με μειωμένο κόστος και σε πολύ πιο σύντομα χρονικά πλαίσια απ' ότι συνήθως.

Η EMBIO Diagnostics κατέκτησε το Πρώτο Βραβείο σε Διαγωνισμό Επιχειρηματικότητας

Η EMBIO Diagnostics κέρδισε το 1ο Βραβείο στον 6ο Κυπριακό Διαγωνισμό Επιχειρηματικότητας (6th Cyprus Entrepreneurship Competition). Η EMBIO επικεντρώνεται κυρίως στην ανάπτυξη εξελιγμένων φορητών βιοαισθητήρων για την ανίχνευση φυτοφαρμάκων, βιολογικού πολέμου, ζωικών και ανθρώπινων ιών και δεικτών φλεγμονής, μέσω μεμβρανικής και γενετικής μηχανικής. Τα δύο κορυφαία προϊόντα της EMBIO είναι το Bioelectric Recognition Assay (BERA) cell biosensors και το Molecular Identification μέσω της τεχνολογίας της Μεμβρανικής Μηχανικής (MIME), που είναι ευρέως αποδεκτά ως τυποποιημένα εργαλεία ανάλυσης για τη μαζική ανίχνευση χημικών και βιοχημικών ενώσεων.

Η χρηματοδότηση της Forth Photonics για περαιτέρω ανάπτυξη

Η Forth Photonics ολοκλήρωσε τη δεύτερη αύξηση κεφαλαίου, πραγματοποιώντας νέα επένδυση ύψους 7,6 εκατ. Ευρώ. Εκτιμάται ότι τα νέα κεφάλαια θα οδηγήσουν στην πλήρη εμπορευματοποίηση του πρώτου προϊόντος της Forth Photonics. Η εταιρεία θα αξιοποιήσει το κεφάλαιο για να εισάγει στην αγορά το ιατρικό μηχάνημα DySIS (Dynamic Spectral Imaging System), το οποίο αποτελεί το μόνο ιατρικό μηχάνημα που χρησιμοποιεί τεχνολογία φασματικής απεικόνισης στην κατεύθυνση υποστήριξης των γυναικολόγων στη διάγνωση (ανίχνευση) και καταγραφή προκαρκινικών και καρκινικών ιστών στον τράχηλο. Η χρησιμοποίηση του DySIS, σε σύγκριση με την εφαρμογή παραδοσιακών μεθόδων, έχει δείξει σε κλινικές δοκιμές ότι συμβάλλει σημαντικά στην αύξηση της ανιχνευσιμότητας προκαρκινικών ιστών.

Πλεονεκτήματα Επένδυσης στον ελληνική αγορά Επιστημών Υγείας

- Ισχυρά θεμέλια αγοράς
- Υψηλής ποιότητας ανθρώπινο δυναμικό

- Ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον
- Υποστήριξη σε E&A
- Ελκυστικές επενδυτικές ευκαιρίες
- Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

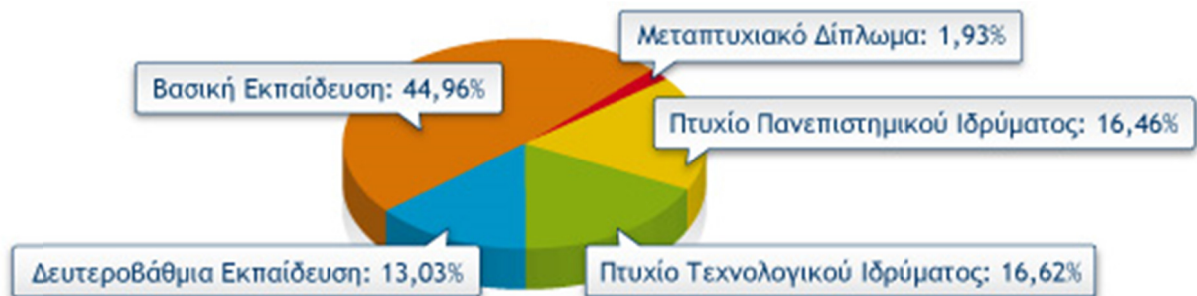
Θεμελιώδη Μεγέθη της Αγοράς

Ο Τομέας των Επιστημών Υγείας στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, με ρυθμούς ανάπτυξης των φαρμακευτικών δαπανών να προσεγγίζουν περίπου το 20% ετησίως, έχοντας την υποστήριξη ενός ισχυρού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Βάσει των δημογραφικών χαρακτηριστικών του ελληνικού πληθυσμού εκτιμάται ότι αυτή η τάση θα συνεχιστεί.

Ανθρώπινο Δυναμικό

Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας περιλαμβάνει υψηλά ποσοστά πτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών:

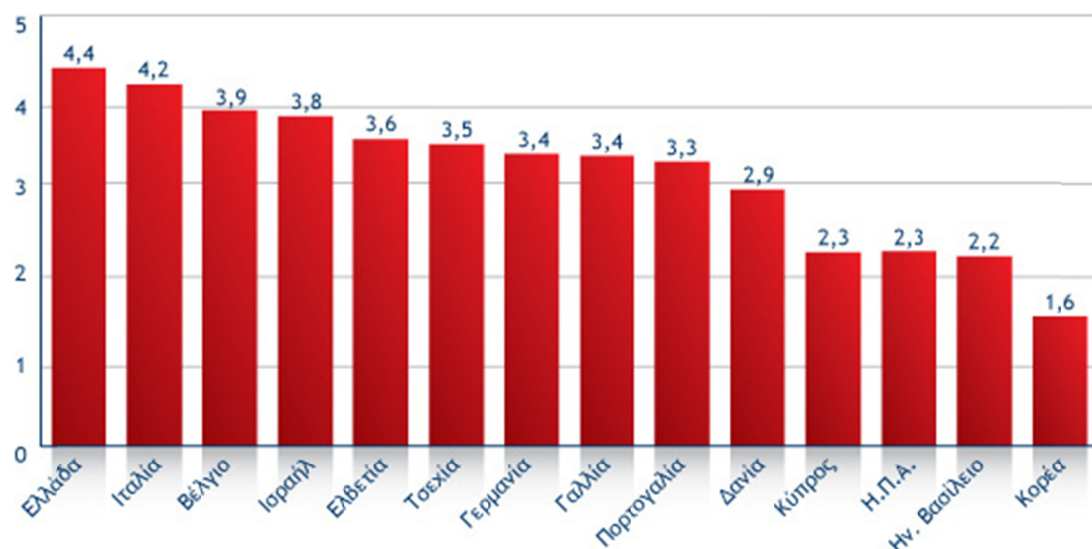
Το εργατικό δυναμικό κατά εκπαιδευτικό επίπεδο

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Η Ελλάδα διαθέτει παγκοσμίως ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά γιατρών κατά κεφαλήν. Αυτό αποτελεί ένα σημαντικό στατιστικό δεδομένο, όταν χρησιμοποιείται ο αριθμός των γιατρών ως ένδειξη για το εργατικό δυναμικό του Τομέα των Επιστημών Υγείας.

Γιατροί ανά 1.000 κατοίκους

Πηγή: World Development Indicators Database

Ευνοϊκό Επιχειρηματικό Περιβάλλον

Η Ελληνική κυβέρνηση έχει δώσει ιδιαίτερη έμφαση σε δραστηριότητες E&A καθώς και σε επενδύσεις με στόχο την ανάπτυξη της τεχνολογίας, αναπτύσσοντας το σημαντικό πνευματικό της κεφάλαιο. Η καινοτομία αποτελεί βασική προτεραιότητα καθώς επίσης παρατηρείται στον ιδιωτικό τομέα η αυξανόμενη αξιοποίηση πόρων για τη δημιουργία νέων και εμπορεύσιμων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, και ο συνδυασμός έρευνας και παραγωγής, έχει αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, δίνοντας ώθηση σε καινοτομικές προόδους. Η Θερμοκοιτίδα THERMI στη Θεσσαλονίκη, τα Τεχνολογικά Πάρκα στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Πάτρα, το Βόλο, το Ηράκλειο και τα Ιωάννινα αποτελούν παραδείγματα φορέων που υποστηρίζουν την E&A αιχμής στην Ελλάδα.

Υποστήριξη σε E&A

Ινστιτούτο Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας (IMBB)

Το Ινστιτούτο Μοριακής Βιολογίας και Βιοτεχνολογίας (IMBB) ιδρύθηκε το 1983 και είναι ένα από τα Ινστιτούτα του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ). Το ΙΤΕ, ένα από τα κυρίαρχα και μεγαλύτερα Ερευνητικά Κέντρα της Ελλάδας, απαρτίζεται από επτά Ερευνητικά Ινστιτούτα, τα οποία εδρεύουν σε όλη την επικράτεια. Το ΙΤΕ έχει γίνει ένα από τα κορυφαία Ευρωπαϊκά Ερευνητικά Κέντρα, χάριν στα σημαντικά

ερευνητικά αποτελέσματα που έχει επιτύχει και τη συμβολή του σε κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο. Σημαντική είναι και η εμπειρία του στο να αναπτύσσει τεχνοβλαστούς και ερευνητικές συνεργασίες με βιομηχανικούς εταίρους. Το IMBB είναι στην πρώτη θέση στις αξιολογήσεις που έχουν διενεργηθεί από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας για τα Ελληνικά Ερευνητικά Ινστιτούτα.

Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών Ακαδημίας Αθηνών (BRFAA)

Το BRFAA ιδρύθηκε το 2003 και υποστηρίζει την επιστημονική και κλινική έρευνα μέσω των ερευνητικών της προγραμμάτων στην ανοσολογία, την γενετική, την κυτταρική βιολογία, τα βλαστοκύτταρα, τον καρκίνο, τις μεταβολικές νόσους, την ανάπτυξη και τη λειτουργία των καρδιαγγειακών και νευρικών συστημάτων. Το BRFAA αποτελείται από δύο επιμέρους ερευνητικά κέντρα που εστιάζουν στην κατανόηση των βασικών βιολογικών διεργασιών καθώς και από τα Κέντρα Ανοσολογίας και Μεταμοσχεύσεων, Νευροβιολογίας, Πειραματικής Χειρουργικής, Κλινικής Έρευνας και Περιβαλλοντικής Υγείας.

Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών "Αλέξανδρος Φλέμινγκ"

Το Ερευνητικό Κέντρο Βιοϊατρικών Επιστημών "Αλέξανδρος Φλέμινγκ" ιδρύθηκε το 1998 και αποτελεί έναν από τους κορυφαίους ερευνητικούς οργανισμούς στον Τομέα των Βιοϊατρικών Επιστημών. Το Φλέμινγκ απαρτίζεται από 120 άτομα επιστημονικό προσωπικό και διαρθρώνεται σε 15 ερευνητικές ομάδες που λειτουργούν σε τέσσερα Ερευνητικά Ινστιτούτα: Ανοσολογία, Μοριακή Βιολογία και Γενετική, Μοριακή Ογκολογία, και Κυτταρική και Αναπτυξιακή Βιολογία. Κεντρικό ρόλο στο ερευνητικό έργο του Φλέμινγκ διαδραματίζει η χρήση πειραματόζων, ιδιαίτερα ποντικών. Το Φλέμινγκ αποτελεί το μεγαλύτερο κέντρο παραγωγής ποντικών για βιολογικές έρευνες στην Ελλάδα και ένα από τα πιο σημαντικά στην Ευρώπη.

Ελκυστικές Ευκαιρίες Χρηματοδότησης

Οι διεθνείς επενδυτές που σχεδιάζουν να διεισδύσουν στην ελληνική αγορά τεχνολογίας μπορούν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που προσφέρονται τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές. Προγράμματα χρηματοδότησης που εντάσσονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ενισχύουν την υλοποίηση έργων E&A στην κατεύθυνση ανάπτυξης της Τεχνολογίας με σκοπό τη δημιουργία εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs και spin-outs).

Επιπλέον, διεθνείς εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να βρουν την χρηματοδότηση που απαιτείται για την επίτευξη της οικονομικής τους ανάπτυξης, από εταιρείες επιχειρηματικών συμμετοχών και από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Το Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελεί μια ελκυστική επιλογή για την άντληση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς έχουν υπάρξει αρκετές εισαγωγές με παράλληλη προσφορά σε διεθνείς επενδυτές.

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ & ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ

Η στροφή προς τις υψηλές τεχνολογίες, κυρίως στο πλαίσιο της Ψηφιακής Στρατηγικής (2006-2013) έχει οδηγήσει στην βελτίωση των περισσότερων δεικτών Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) για την Ελλάδα. Υπάρχουν ακόμη σημαντικές δυνατότητες περαιτέρω ανάπτυξης στον κλάδο, καθώς τόσο ο δημόσιος όσο και ο ιδιωτικός τομέας υιοθετούν ολοένα τη χρήση των ΤΠΕ.

Η ελληνική αγορά των ΤΠΕ προσανατολίζεται στην παροχή υπηρεσιών, ενώ το 85% περίπου του κλάδου αφορά στις τηλεπικοινωνίες. Η Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα γρήγορο ρυθμό ανάπτυξης της ευρυζωνικής διείσδυσης, γεγονός που οφείλεται στην αδεσμοποίητη πρόσβαση στον τοπικό βρόχο (local-loop unbundling) και την εισαγωγή πακέτων ολοκληρωμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στην εγχώρια αγορά. Το 2008, το σύνολο των ευρυζωνικών γραμμών στην Ελλάδα ανήλθε στα 1,2 εκατομμύρια, σημειώνοντας αύξηση 63,8% σε ετήσια βάση, ενώ η Ελλάδα κατατάσσεται ανάμεσα στις πρώτες 10 χώρες με τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης ευρυζωνικών συνδέσεων για τα έτη 2006 και 2007. Μέχρι σήμερα η xDSL αποτελούσε την κύρια τεχνολογία για πρόσβαση στο διαδίκτυο, αλλά αυτό αναμένεται να αλλάξει με το νέο πρόγραμμα ευρυζωνικού δικτύου οπτικών ινών (FTTx) που ετοιμάζει η Ελληνική Κυβέρνηση.

Το 2007 οι πωλήσεις προσωπικών υπολογιστών αυξήθηκαν κατά 30% σε ετήσια βάση, ενώ σημαντική αύξηση αναμένεται και για το 2008. Η ελληνική λιανική αγορά ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική, γεγονός που επιβεβαιώνεται από την επέκταση πολλών αλυσίδων λιανικής στην Ελλάδα, όπως οι Saturn, Electro World, FNAC, και Media Markt. Στο χώρο της τηλεφωνίας, η Ελλάδα διαθέτει από τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη, με 17,2 εκατομμύρια συνδρομητές κινητής τηλεφωνίας, που αντιστοιχούν σε ποσοστό διείσδυσης που υπερβαίνει το 150%. Οι ελληνικές εξαγωγές ΤΠΕ επικεντρώνονται κυρίως σε Γερμανία και Ηνωμένο Βασίλειο, τονίζοντας τις προοπτικές προστιθέμενης αξίας του τομέα. Επίσης, η Μονάδα Πληροφοριών του Economist δηλώνει ότι υπάρχει θετική εξέλιξη στον τομέα του ανθρώπινου δυναμικού της Ελλάδας στη βιομηχανία πληροφορικής.

Επενδυτικές Ευκαιρίες

Ο ελληνικός τομέας ΤΠΕ προφέρει μοναδικές ευκαιρίες για επένδυση σε υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας με παγκόσμια εμβέλεια. Διεθνείς εταιρείες, των οποίων οι επιχειρηματικές λειτουργίες απαιτούν παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών, θα

ανακαλύψουν ελκυστικό ανθρώπινο δυναμικό στην Ελλάδα. Η ίδρυση εργαστηρίων ανάπτυξης λογισμικού ή κέντρων δημιουργίας ολοκληρωμένων μικροκυκλωμάτων (microchip & MEMS), είναι μόνο μερικά παραδείγματα ευκαιριών υψηλής απόδοσης που υπάρχουν στην Ελλάδα. Για εταιρείες που βασίζονται στα πλεονεκτήματα που παρέχει η τεχνογνωσία για να επιτύχουν υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, η ίδρυση ενός εργαστηρίου E&A μπορεί να είναι μια υψηλής απόδοσης επένδυση.

Ιδρύοντας περιφερειακά κεντρικά γραφεία (Regional Headquarters) για την ΝΑ Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή ή και την Βόρεια Αφρική, παρέχεται πρόσβαση, σε ανθρώπινο δυναμικό με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και ισχυρά κίνητρα καθώς και εταιρική δεοντολογία διεθνών προδιαγραφών.

Η HTC ιδρύει Περιφερειακά Κεντρικά Γραφεία στην Ελλάδα

Η HTC, κυρίαρχη κατασκευάστρια εταιρεία smartphones, της Ταϊβάν ίδρυσε περιφερειακά κεντρικά γραφεία στην Ελλάδα, ελέγχοντας μια περιοχή που περιλαμβάνει 33 χώρες. Σύμφωνα με τον Regional Director της HTC για τη ΝΑ Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Βόρεια Αφρική (SEEMENA): *«Η Ελλάδα αποτελεί επιχειρηματικό κόμβο για ολόκληρη την περιοχή SEEMENA, καθώς αποτελεί το κέντρο της περιοχής αυτής, ακόμη και γεωγραφικά. Πέρα, όμως, από τη διεθνή δραστηριότητα του νεοσύστατου τμήματος της HTC, εκτιμούμε ότι η Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης στην αγορά των smartphones και σε αυτή την τάση έχουμε σκοπό να επενδύσουμε το επόμενο διάστημα».*

Η Nokia δημιουργεί κέντρο E&A στην Αθήνα

Η Nokia, ένας από τους κορυφαίους παρόχους εξοπλισμού ΤΠΕ παγκοσμίως, δημιούργησε ένα κέντρο E&A στην Αθήνα. Το κέντρο αυτό είναι ένα από τα τέσσερα που διαθέτει η Nokia στην Ευρώπη, το οποίο απασχολεί 400 εξειδικευμένους μηχανικούς τηλεπικοινωνιών και λογισμικού και παρέχει υπηρεσίες έρευνας και ανάπτυξη λογισμικού για τρεις σειρές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας.

Κέντρο Καινοτομίας της Microsoft στην Αθήνα

Οι προοπτικές E&A και καινοτομίας της Ελλάδας υπογραμμίζονται από την ίδρυση από τη Microsoft, την κορυφαία εταιρεία ανάπτυξης λογισμικού παγκοσμίως, του Κέντρου Καινοτομίας της Microsoft στην Αθήνα το 2008. Τα Κέντρα Καινοτομίας της Microsoft

προάγουν τις συμπράξεις μεταξύ των πανεπιστημίων, της βιομηχανίας και της Microsoft. Οι συμπράξεις στη βιομηχανία αφορούν σε υποστήριξη εταιριών ανάπτυξης λογισμικού, σε προγράμματα πιστοποίησης της ποιότητας λογισμικού και σε υποστήριξη για επιλεγμένα ερευνητικά έργα που διεξάγουν φοιτητές. Στόχος του Κέντρου είναι να συνδέσει ηλεκτρονικά τα πανεπιστήμια της χώρας και άλλα ιδρύματα ανώτερης εκπαίδευσης, προκειμένου φοιτητές και ερευνητές να έχουν πρόσβαση σε τράπεζες δεδομένων και ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, έτσι ώστε να αναπτυχθεί περαιτέρω η έρευνα και η καινοτομίας στην Ελλάδα.

Η Deutsche Telekom επενδύει στον ΟΤΕ

Η γερμανική εταιρεία τηλεπικοινωνιών Deutsche Telekom απέκτησε το 25% των μετοχών του Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ) και ανέλαβε τη διοίκηση του ΟΤΕ μέσω συμφώνου με την Ελληνική Κυβέρνηση. Με τη συναλλαγή αυτή, η Deutsche Telekom απέκτησε πρόσβαση σε επιπλέον 56 εκατομμύρια καταναλωτές, μέσω της παρουσίας του ΟΤΕ στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Ο στόχος της Deutsche Telekom είναι να διατηρήσει στενή συνεργασία με την Ελληνική Κυβέρνηση με σκοπό να εδραιώσει τη δύναμη του ΟΤΕ στη περιοχή.

Η Sistema αποκτά το 51% των μετοχών της Intracom Telecom

Η ρωσική εταιρεία Sistema, μέσω της θυγατρικής της Sitronics, απέκτησε μερίδιο 51% στην Intracom Telecom, τον μεγαλύτερο πάροχο ΤΠΕ της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και μέλος του Ομίλου Intracom Holdings. Η Intracom Telecom προσφέρει ένα ευρύ φάσμα προϊόντων ΤΠΕ, καθώς και ολοκληρωμένες λύσεις δικτύων και υπηρεσίες outsourcing, διαθέτει δε θυγατρικές εταιρείες σε 12 χώρες και απασχολεί περισσότερα από 2.600 άτομα.

Πλεονεκτήματα Επένδυσης στην Ελληνική Αγορά ΤΠΕ

Ειδικευμένο προσωπικό

Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών

Περιβάλλον πρόσφορο για επιχειρήσεις

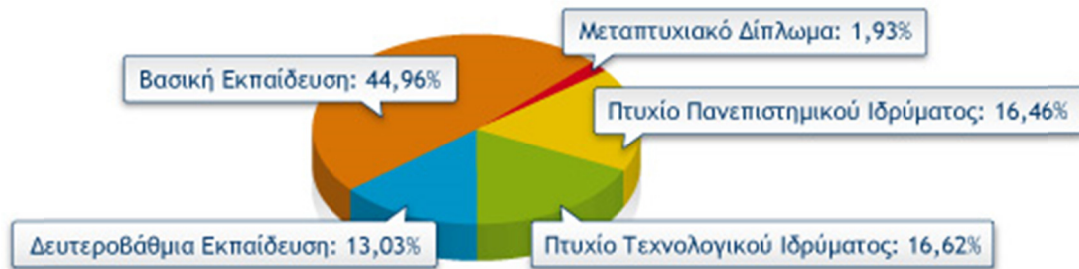
Υποστήριξη E&A

Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

Εξειδικευμένο προσωπικό

Το εργατικό δυναμικό της Ελλάδας περιλαμβάνει υψηλά ποσοστά πτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών:

Το εργατικό δυναμικό κατά εκπαιδευτικό επίπεδο

Πηγή: Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος

Η Ελλάδα κατατάσσεται σύμφωνα με τον Economist, στις πρώτες 20 χώρες για ανθρώπινο δυναμικό στον κλάδο των ΤΠΕ, παγκοσμίως και πρωτεύει στο ITU ICT development index. Ταυτόχρονα, η απaráμιλλη και υψηλή ποιότητα του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα στον Τομέα των ΤΠΕ είναι ιδιαίτερα ελκυστική. Το ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζει τις μέσες ετήσιες μεικτές αμοιβές των μηχανικών του Τομέα των ΤΠΕ παγκοσμίως.

Μεικτό Ετήσιο Εισόδημα Μηχανικών σε βασικές αγορές ΤΠΕ (σε χιλιάδες δολάρια)

Σημαντική αύξηση στη χρήση νέων τεχνολογιών

Η κινητή τηλεφωνία στην Ελλάδα υιοθετήθηκε από τα πρώτα στάδιά της, με αποτέλεσμα η χώρα να έχει ένα από τα υψηλότερα ποσοστά διείσδυσης της κινητής τηλεφωνίας στην Ευρώπη. Επίσης, με μικρή καθυστέρηση σε σύγκριση με άλλες χώρες της ΕΕ, η ευρυζωνική διείσδυση της Ελλάδας αναπτύσσεται με ταχείς ρυθμούς, ενώ οι λιανικές πωλήσεις προϊόντων ΤΠΕ παραμένουν δυναμικές. Αναμένεται ότι η περαιτέρω χρήση των νέων τεχνολογιών θα ενισχυθεί με το νέο πρόγραμμα ευρυζωνικού δικτύου οπτικών ινών (FTTx).

Περιβάλλον πρόσφορο για επενδύσεις

Η ελληνική κυβέρνηση ενισχύει τις δραστηριότητες E&A και επενδύει σε τομείς υψηλής τεχνολογίας προκειμένου να εκμεταλλευτεί το πνευματικό κεφάλαιο της χώρας. Η καινοτομία αποτελεί σημαντική προτεραιότητα και ο ιδιωτικός τομέας αφιερώνει όλο και περισσότερους πόρους για την προώθηση νέων προϊόντων και υπηρεσιών. Η συνεργασία μεταξύ πανεπιστημίων και επιχειρήσεων, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα και των τομέων έρευνας και παραγωγής αυξάνεται τα τελευταία χρόνια, δίνοντας νέα ώθηση για εξελίξεις στην καινοτομία. Το Τεχνολογικό Πάρκο «Λεύκιππος» στην Αθήνα, το Τεχνολογικό Πάρκο Θέρμης και τα Τεχνολογικά Πάρκα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Βόλο, Ηράκλειο και Ιωάννινα είναι μερικοί από τους οργανισμούς που υποστηρίζουν την E&A στην Ελλάδα.

Υποστήριξη σε E&A

Το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας της Ελλάδας (ΙΤΕ) ιδρύθηκε το 1983 και είναι από τα μεγαλύτερα ερευνητικά κέντρα της Ελλάδας. Λειτουργεί υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και αποτελείται από επτά ερευνητικά ινστιτούτα που βρίσκονται στο Ηράκλειο, το Ρέθυμνο, την Πάτρα και τα Ιωάννινα. Τα κεντρικά γραφεία του Ιδρύματος βρίσκονται στο Ηράκλειο της Κρήτης.

Οι ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες του Ιδρύματος καλύπτουν την Πληροφορική, Μοριακή Βιολογία, Λέιζερ, Τηλεπικοινωνίες, Ιατρική Μηχανική, Μικροηλεκτρονική, Ρομποτική, Βιοτεχνολογία, Υλικά, Χημική και Βιολογική Μηχανική, Εφαρμοσμένα και Υπολογιστικά Μαθηματικά, Βιοϊατρική Τεχνολογία, Βιοπληροφορική, καθώς και Ιστορικές και Πολιτισμικές Σπουδές. Το ΙΤΕ έχει αναγνωριστεί ως ένα από τα κορυφαία ερευνητικά κέντρα της Ευρώπης.

Καινοτομία άριστου επιπέδου

Ο Τομέας ΤΠΕ στην Ελλάδα αποτελείται από ιδιαίτερα εργατικούς και υψηλού επιπέδου επαγγελματίες που διαθέτουν διεθνή εμπειρία και επιχειρηματικότητα. Οι ελληνικές εταιρείες ΤΠΕ προσφέρουν παγκοσμίως ανταγωνιστικά και καινοτόμα προϊόντα και υπηρεσίες σε πολλούς πελάτες υψηλής ποιότητας. Για παράδειγμα, ο ελληνικός τομέας της μικροηλεκτρονικής παρέχει υπηρεσίες σε εταιρείες όπως οι: AT&T, Brazil Telecom, Broadcom, CERN, Cypress, EADS Avionics, Freescale, Frigoglas, Fujitsu, Goodrich, Intel, Israel Aerospace Industries, Jazz, LG, Lockheed Martin, Mitsubishi, Motorola, NASA, Netlogic, NTT, O2 UK, OKI, Omega, Panasonic, Philips, RFMD, Rockwell Collins, Samsung, Sharp, Skyworks, Sony, T-Mobile, Texas Instruments, Toshiba, Xerox. Το 80% των συνολικών πωλήσεων του ελληνικού κλάδου μικροηλεκτρονικής πραγματοποιείται εκτός Ελλάδας.

Η δύναμη του τομέα ΤΠΕ στην Ελλάδα συνίσταται στο συνδυασμό της οξυδέρκειας και της ευρύτητας των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της, που στις περισσότερες περιπτώσεις έχει καλλιεργηθεί μέσω διδακτορικών και μεταπτυχιακών σπουδών σε κάποια από τα καλύτερα πανεπιστημιακά ιδρύματα στον κόσμο. Οι μηχανικοί ΤΠΕ στην Ελλάδα έχουν εργασιακή εμπειρία στο εξωτερικό συμμετέχοντας σε ομάδες εργασίας διαφόρων τομέων και παράλληλα είναι αναγνωρισμένοι για την αφοσίωσή τους στην καινοτομία και τη δημιουργική επίλυση προβλημάτων.

Ελκυστικές ευκαιρίες χρηματοδότησης

Οι διεθνείς επενδυτές που σχεδιάζουν να διεισδύσουν στην ελληνική αγορά τεχνολογίας μπορούν να επωφεληθούν από τις ευκαιρίες χρηματοδότησης που προσφέρονται τόσο από δημόσιες όσο και από ιδιωτικές πηγές. Προγράμματα χρηματοδότησης που εντάσσονται στο Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς (ΕΣΠΑ) ενισχύουν την υλοποίηση έργων E&A στην κατεύθυνση ανάπτυξης της Τεχνολογίας με σκοπό τη δημιουργία εταιρειών τεχνοβλαστών (spin-offs και spin-outs). Το πλαίσιο χρηματοδότησης ΣΔΙΤ επιτρέπει την υλοποίηση μεγαλύτερων έργων, κυρίως στους τομείς της εθνικής άμυνας και της δημιουργίας υποδομών ΤΠΕ στα μέσα μαζικής μεταφοράς.

Επιπλέον, διεθνείς εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να βρουν την χρηματοδότηση που απαιτείται για την επίτευξη της οικονομικής τους ανάπτυξης, από εταιρείες

επιχειρηματικών συμμετοχών και από ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια. Το Χρηματιστήριο Αθηνών αποτελεί μια ελκυστική επιλογή για την άντληση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς έχουν υπάρξει αρκετές εισαγωγές με παράλληλη προσφορά σε διεθνείς επενδυτές.

ΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΤΩΝ

Ο κλάδος τροφίμων και ποτών αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής μεταποίησης. Αντιστοιχεί στο 25% του κύκλου εργασιών, στο 24% της απασχόλησης, στο 25% του συνολικού επενδεδυμένου κεφαλαίου και σχεδόν στο 25% της προστιθέμενης αξίας. Οι ξένες επιχειρήσεις του κλάδου παρουσιάζουν σήμερα σημαντική επιτυχία εξαιτίας της δυναμικής ανάπτυξης που παρουσίασε η ελληνική αγορά τροφίμων-ποτών κατά την τελευταία δεκαετία, αλλά και της πρόσβασης που προσφέρει η Ελλάδα στις αναδύμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Ανατολικής Μεσογείου.

Ο ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου υπολογίζεται στο 20,6% την τελευταία δεκαετία. Οι εταιρείες τροφίμων και ποτών αποτελούν τους βασικούς εξαγωγείς της χώρας. Οι πωλήσεις αντιπροσωπεύουν το 20% των συνολικών πωλήσεων από εξαγωγές και παρουσιάζουν έσοδα που ξεπερνούν τα 2 δισεκατομμύρια Ευρώ. Βασικές αγορές για τα ελληνικά προϊόντα αποτελούν η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και οι ΗΠΑ.

Σήμερα, η Ελλάδα προσφέρει πολλαπλά οφέλη σε σημαντικό αριθμό πολυεθνικών επιχειρήσεων. Επιχειρηματικοί κολοσσοί, όπως **Nestlé**, **Coca Cola**, **Kraft Foods**, **Barilla**, **Cadbury**, και **General Mills** παρασκευάζουν στην Ελλάδα ευρεία γκάμα προϊόντων, τα οποία γίνονται άμεσα αποδεκτά τόσο στην εγχώρια, όσο και στις γειτονικές περιφερειακές αγορές.

Σημαντικό πλεονέκτημα αποτελεί το γεγονός ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις τροφίμων και ποτών έχουν αναπτύξει εκτενές και δυναμικό δίκτυο πωλήσεων και διανομής στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Κύρια προϊόντα εξαγωγής αποτελούν τα λαχανικά, τα φρούτα, το ελαιόλαδο, τα γαλακτοκομικά προϊόντα, τα φρέσκα θαλασσινά, οι κομπόστες φρούτων, οι ελιές, οι σταφίδες, το κρασί και τα προϊόντα τομάτας.

Η Ελλάδα προσφέρει σημαντικές επιχειρηματικές ευκαιρίες για δημιουργία προστιθέμενης αξίας σε πολλές κατηγορίες προϊόντων, ιδίως όσο αυξάνεται διεθνώς το ενδιαφέρον για προϊόντα υγιεινής διατροφής, σνακ και προ-μαγειρεμένα γεύματα. Οι συνταγές με μέλι και ξηρούς καρπούς, τα ζυμαρικά, οι μαρμελάδες, καθώς και τα προϊόντα θαλασσινών και κρέατος παρουσιάζουν επίσης σημαντικές προοπτικές. Παράλληλα, όσο αυξάνεται η κατανάλωση ελαιόλαδου, η Ελλάδα είναι σε θέση να ανταποκριθεί αποτελεσματικά στον τομέα, ως η τρίτη μεγαλύτερη ελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο.

Κύρια πλεονεκτήματα για τους υποψήφιους επενδυτές

- Χαμηλό λειτουργικό κόστος
- Άφθονες πρώτες ύλες
- Παραγωγή σύμφωνα με το ευρωπαϊκό κανονιστικό και νομοθετικό πλαίσιο
- Πρόσβαση στις αναδυόμενες αγορές της Νοτιοανατολικής Ευρώπης όπου οι ελληνικές εταιρείες τροφίμων και ποτών έχουν εξαιρετικά ανεπτυγμένο δίκτυο παραγωγής και διανομής
- Τάση, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες κοινωνίες, για υγιεινή διατροφή βασισμένη στα μεσογειακά διατροφικά χαρακτηριστικά.
- Υψηλά καταρτισμένο και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό
- Εξοικείωση των Ελλήνων καταναλωτών με διεθνείς γεύσεις και διεθνή προϊόντα διατροφής.

Επενδυτικές ευκαιρίες παρουσιάζονται επίσης στα «μεσογειακά» προϊόντα διατροφής, καθώς και στον ταχέως αναπτυσσόμενο τομέα των βιολογικών προϊόντων. Αγαθά, όπως ο κρόκος Κοζάνης, η μαστίχα Χίου και η σπιρουλίνα ως διατροφικό συμπλήρωμα, είναι διεθνώς αναγνωρισμένα για την εξαιρετικά υψηλή τους ποιότητα. Επιπλέον, φημισμένα προϊόντα, όπως το ούζο, η φέτα και τα φυστίκια Αιγίνης κερδίζουν συνεχώς νέες αγορές σε παγκόσμιο επίπεδο.

Υποστήριξη E&A

Σημαντική παράμετρος του ελληνικού κλάδου τροφίμων και ποτών είναι η Έρευνα και Ανάπτυξη. Πλήθος εξειδικευμένων ερευνητικών κέντρων βοηθούν παραγωγούς, επεξεργαστές και μεταποιητές στην ανάπτυξη καινοτόμων λύσεων.

Η Εταιρεία Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης της Βιομηχανίας Τροφίμων (ETAT)), το Ινστιτούτο Αγροβιοτεχνολογίας), το Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας και το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας ηγούνται στην ανάπτυξη νέων τεχνολογιών και λύσεων.

Λιανική αγορά

Η λιανική αγορά των τροφίμων και ποτών – ο τομέας των supermarkets – αποτελεί έναν από τους πιο ανταγωνιστικούς τομείς στην Ελλάδα και έχει ήδη προσελκύσει βασικούς ξένους παίκτες, όπως οι Carrefour, Lidl, Aldi και Delhaize. Η γερμανική εταιρεία Lidl λειτουργεί περισσότερα από 100 καταστήματα λιανικής πώλησης στην Ελλάδα και συνεχίζει να επεκτείνεται με γοργούς ρυθμούς. Ο εν λόγω τομέας απασχολεί περισσότερα από 150.000 άτομα.

Επενδύοντας στον τομέα τροφίμων και ποτών

Τα κύρια βήματα που οφείλει να ακολουθήσει ο δυνητικός επενδυτής προκειμένου να επενδύσει παραγωγικά στον κλάδο είναι:

1. Επιλογή γεωγραφικής περιοχής με βάση την αγορά-στόχο, τη διαθεσιμότητα των πρώτων υλών, τις μεταφορές και τη διαθέσιμη υποδομή.
2. Διερεύνηση διαθεσιμότητας χώρου στις Βιομηχανικές Περιοχές της χώρας όπου η εγκατάσταση παραγωγικής δραστηριότητας είναι πιο εύκολη και σχετικά άμεση.
3. Έκδοση των απαραίτητων αδειών σε περίπτωση εγκατάστασης παραγωγικής δραστηριότητας εκτός Βιομηχανικής Περιοχής.
4. Χρήση των δωρεάν υπηρεσιών και συμβουλών της Invest in Greece για εξοικονόμηση πολύτιμου χρόνου.

Τομέας Βιομηχανίας - Αδειοδότηση

ΙΔΡΥΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ – ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ – N.3325/2005 (ΦΕΚ Α 78)

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ - ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ) ΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ / ΑΔΕΙΕΣ

- ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΓΗΣ
- ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
- ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΛΟΙΠΕΣ ΑΔΕΙΕΣ (ΑΝ ΣΥΝΤΡΕΧΕΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ)

- ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
- ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
- ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ /ΑΔΕΙΕΣ

- ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ
- ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΠΥΡΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ // *ΕΦΟΣΟΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ*
- ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΥΓΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ // *ΕΦΟΣΟΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ*
- ΑΔΕΙΑ ΔΟΜΗΣΗΣ // *ΕΦΟΣΟΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ*
- ΑΔΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ ΝΕΡΟΥ // *ΕΦΟΣΟΝ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ*

ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

N.3325/2005 (ΦΕΚ Α68)

1. Στις διατάξεις του παρόντος νόμου υπάγονται οι δραστηριότητες που ασκούνται στις εγκαταστάσεις οι οποίες περιγράφονται στην παράγραφο1 του άρθρου 2 με στοιχεία α) β) γ) δ) και ε) ήτοι α) Βιομηχανία – Βιοτεχνία β) Επαγγελματικά Εργαστήρια των οποίων η εγκατεστημένη κινητήρια ισχύς δεν υπερβαίνει τα είκοσι δύο (22) KW ή η θερμική τα πενήντα (50) KW. γ) Αποθήκες δ) Μηχανολογικές Εγκαταστάσεις ε) Κτηριακές Εγκαταστάσεις

2. Δεν υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος νόμου

α) Οι δραστηριότητες που ανήκουν ή την εκμετάλλευσή τους έχουν οι Ένοπλες Δυνάμεις, η Ελληνική Αστυνομία, το Πυροσβεστικό Σώμα και οι Οργανισμοί Διαχείρισης Λιμένων.

β) Τα πρατήρια υγρών και αερίων καυσίμων που προορίζονται για εφοδιασμό κάθε μεταφορικού μέσου.

γ) Τα συνεργεία επισκευής αυτοκινήτων, μηχανημάτων έργων καθώς και αγροτικών μηχανημάτων.

δ) Οι αποθήκες καυσίμων κεντρικών θερμάνσεων

ε) Οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης κτηρίων

στ) Οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν, αποκλειστικώς, θέατρα, κινηματογράφους, νοσοκομεία, ξενοδοχεία, κέντρα διασκέδασης και ψυχαγωγίας, εστιατόρια, πολυκαταστήματα, εφόσον είναι εγκατεστημένες και λειτουργούν στο χώρο των επιχειρήσεων αυτών και εξυπηρετούν τις λειτουργικές ανάγκες τους

ζ) Οι κινητές ή σταθερές μονάδες που εξυπηρετούν συγκεκριμένο κατασκευαστικό δημόσιο ή ιδιωτικό έργο και βρίσκονται στον τόπο εκτέλεσης του έργου για χρονικό διάστημα που δεν υπερβαίνει το έτος

η) Οι σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής που υπάγονται στις διατάξεις του Ν.1559/1985 (ΦΕΚ 135Α), όπως αυτές έχουν αντικατασταθεί από τις διατάξεις του Ν.2244/1994 (ΦΕΚ 168Α).

θ) Οι μηχανολογικές εγκαταστάσεις για την εξόρυξη, επεξεργασία μεταλλευτικών και λατομικών προϊόντων, όταν η επεξεργασία γίνεται εντός του μεταλλευτικού ή λατομικού χώρου και η άδεια λειτουργίας χορηγείται σύμφωνα με το Ν210/1973 (ΦΕΚ 277 Α) και το Ν.2115/1993 (ΦΕΚ 15 Α).

ι) Παρασκευαστήρια καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, τα οποία αδειοδοτούνται σύμφωνα με το άρθρο 39 της Υγειονομικής Διάταξης ΑΙβ8577/83 (ΦΕΚ 526 Β) και των οποίων τα παραγόμενα προϊόντα διατίθενται από τα καταστήματα αυτά μέσω λιανικής πώλησης

ια) Οι εγκαταστάσεις παροχής υπηρεσιών χαμηλής όχλησης όπως περιγράφονται στην Στατιστική Ταξινόμηση Κλαδικών Οικονομικών Δραστηριοτήτων (Σ.Τ.Α.Κ.Ο.Δ.) 2003, όπως εκάστοτε ισχύει και διαθέτουν μηχανολογικό εξοπλισμό του οποίου η κινητήρια ισχύς δεν υπερβαίνει τα 4 KW ή η θερμική ισχύς τα 8 KW.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

Άρθρο 1 Ν.3010/2002 (ΦΕΚ Α)1)

ΚΥΑ οικ. 145799/2005 (ΦΕΚ Β)1022)

ΚΥΑ 13727/724/24-7-2003 (ΦΕΚ Β)1087/2003)

Ν. 4014/11(ΦΕΚ Α 209/21.9.11)

ΥΑ 1958/12 (ΦΕΚ Β'21/12)

Οι Βιομηχανικές & Βιοτεχνικές Εγκαταστάσεις κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες (Α & Β) & ανάλογα με τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον. Η κατηγορία Α περιλαμβάνει τα έργα τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και τα κατατάσσει περαιτέρω σε δύο υποκατηγορίες Α1 και Α2.

Για τα έργα αυτά απαιτείται η διεξαγωγή Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΜΠ) προκειμένου να επιβάλλονται ειδικοί όροι και περιορισμοί για την προστασία του περιβάλλοντος σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στα άρθρα 2,3 και 4 του νόμου 4014/2011. Η κατηγορία Β περιλαμβάνει έργα και δραστηριότητες τα οποία χαρακτηρίζονται από μη σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και υπόκεινται σε γενικές προδιαγραφές, όρους και περιορισμούς που τίθενται για την προστασία του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 8 του ν. 4014/11. Ο ν. 4014/11, παρ. Ι, προβλέπει κριτήρια για την κατάταξη αυτή τα οποία είναι:

- Το είδος και το μέγεθος του έργου ή της δραστηριότητας
- Το είδος και η ποσότητα των ρύπων που εκπέμπονται, καθώς και κάθε άλλη επίδραση στο περιβάλλον
- Η δυνατότητα να προληφθεί η παραγωγή ρύπων από την εφαρμοζόμενη παραγωγική διαδικασία
- Ο κίνδυνος σοβαρού ατυχήματος, ιδίως ως προς τις χρησιμοποιούμενες ουσίες ή τεχνολογίες. Επίσης εξετάζεται,
- Η περιβαλλοντική ευαισθησία του τόπου εγκατάστασης
- Οι φυσικοί πόροι της περιοχής και
- Τα χαρακτηριστικά των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων επί του έργου

Στην ΥΑ 1958/12, τα έργα και οι δραστηριότητες που παρουσιάζουν κοινά χαρακτηριστικά ως προς την εκτίμηση και την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων βάσει των ανωτέρω κριτηρίων, κατατάσσονται σε 12 ομάδες κοινές για όλες τις κατηγορίες. Ο επενδυτής εντοπίζει τη δραστηριότητα που τον ενδιαφέρει και μαθαίνει σε ποια κατηγορία και υποκατηγορία ανήκει αυτή, για να γνωρίζει τον τύπο των μελετών που πρέπει να συντάξει, την αρμόδια Υπηρεσία που θα εγκρίνει τις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις και άλλα συναφή με την δραστηριότητα θέματα.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΕΣ (ΚΑΤΑ ΣΕΙΡΑ) ΒΕΒΑΙΩΣΕΙΣ / ΑΔΕΙΕΣ

Ι.ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΓΗΣ Διαπιστώνεται εξ'αρχής αν είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση βιομηχανικής – βιοτεχνικής μονάδας σε συγκεκριμένη έκταση

II. ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ: Προσκομίζονται τα δικαιολογητικά που προβλέπονται από το άρθρο 1 της υπ. αριθμ. Φ 15/ οικ. 7815/615/2005 – ΦΕΚ, Β 42, απόφασης Υπουργού Ανάπτυξης και εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθρου 6 αυτής και του άρθρου 4 του ν.3325/2005 (ΦΕΚ Α 8).

III. ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ: Προσκομίζονται τα δικαιολογητικά που προβλέπονται από το άρθρο 2 της ως άνω υπουργικής απόφασης και εφαρμόζεται η διαδικασία του άρθρου 6 αυτής και του άρθρου 10 του ν.3325/2005

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΓΗΣ

Ν.3325/2005, άρθρο 6 (ΦΕΚ Α 8) Ν. 2545/1997 (ΦΕΚ Α 54) Δ/γμα της 14-07-1999 (ΦΕΚ Α 80)- Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας Η διαδικασία πληροφόρησης του επενδυτή για τη χρήση γης σε συγκεκριμένη έκταση, όπου επιθυμεί να εγκαταστήσει την επιχείρησή του, είναι το πρώτο στάδιο για την αδειοδότηση μιας νέας δραστηριότητας, κατά το οποίο ερευνάται αν επιτρέπεται η εγκατάσταση βιομηχανίας – βιοτεχνίας στην έκταση αυτή. Η βεβαίωση χορηγείται από την Πολεοδομία της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

1. Αίτηση για χορήγηση βεβαίωσης χρήσης γης 2. Απόσπασμα χάρτη ΓΥΣ κλίμακας 1:5000, σε δύο τουλάχιστον σειρές, θεωρημένο από Μηχανικό, στο οποίο θα απεικονίζεται η ακριβής θέση της έκτασης. Αν από τη βεβαίωση χρήσης γης προκύπτει ότι είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση συγκεκριμένης δραστηριότητας βιομηχανίας, βιοτεχνίας κ.λ.π.(άρθρου 2 του ν. 3325/2005), ο επενδυτής μπορεί να προχωρήσει στη διαδικασία της περιβαλλοντικής αδειοδότησης.

Για τις περιοχές που υπάρχουν θεσμοθετημένες χρήσεις γης, Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ), Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) κλπ,ο επενδυτής ενημερώνεται εύκολα, λαμβάνοντας τη βεβαίωση χρήσης γης κατά τα ανωτέρω. Για τις περιοχές όμως που δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες χρήσεις γης, απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή και έρευνα από Μηχανικό, αφενός για να διαπιστωθεί αν είναι συμβατή η συγκεκριμένη βιομηχανική-βιοτεχνική δραστηριότητα με άλλες ειδικές διατάξεις Υπηρεσιών ή Φορέων και αφετέρου για να γνωρίζει ο επενδυτής τους όρους και τους περιορισμούς δόμησης του γηπέδου που τον ενδιαφέρει. Πληροφορίες για περιοχές στις οποίες δεν υπάρχουν θεσμοθετημένες χρήσεις γης

ο Σε περιοχές εντός σχεδίου πόλης, όπου δεν έχει καθορισθεί χρήση γης, επιτρέπεται η εγκατάσταση δραστηριοτήτων μόνο χαμηλής όχλησης (άρθρο 6 ν.3325/2005). ο Σε περιοχές εντός οικισμών προϋφισταμένων της 16-08-1923, επιτρέπεται η εγκατάσταση μόνο επαγγελματικών εργαστηρίων και αποθηκών της παραγράφου 1γ του άρθρου 2 του ν.3325/2005, που διαθέτουν για τη λειτουργία τους μηχανολογικό εξοπλισμό του οποίου η κινητήρια ισχύς δεν υπερβαίνει τα είκοσι δύο (22) KW ή η θερμική τα πενήντα (50) KW, πλην των περιπτώσεων (ββ), (δδ) για ποσότητα άνω των 100 kgf υγρών ή αερίων καυσίμων και βιομηχανικών ή ιατρικών αερίων και (εε), μηχανολογικών εγκαταστάσεων των οποίων ο εξοπλισμός έχει κινητήρια ισχύ μέχρι 22 KW ή η θερμική μέχρι 50 KW, εφόσον οι πιο πάνω δραστηριότητες ανήκουν στη χαμηλή όχληση. Σε απόσταση 500 μέτρων από τα όρια των πιο πάνω οικισμών επιτρέπεται η εγκατάσταση δραστηριοτήτων χαμηλής όχλησης (άρθρο 6 ν.3325/2005). ο Σε οικισμούς μέχρι 2000 κατοίκους απαγορεύεται η ανέγερση βιομηχανικών και βιοτεχνικών εγκαταστάσεων υψηλής και μέσης όχλησης εντός των εγκεκριμένων απόσταση 500 μέτρων από τα όρια αυτού. Το πλάτος της ζώνης αυτής είναι δυνατόν:

α) να καθορίζεται από 500 έως 1000 μέτρα σε οικισμούς τουριστικούς ή αξιόλογους συνεκτικούς ή περιαστικούς β) να μειώνεται μέχρι τα 200 μέτρα σε όλη την περίμετρο του οικισμού ή σε τμήμα αυτής για στάσιμους οικισμούς και γ) για όλους τους οικισμούς να καθορίζεται γραφικά ζώνη ποικίλου πλάτους όταν η εφαρμογή των παραπάνω αποστάσεων δεν είναι δυνατή (μικρή απόσταση μεταξύ των οικισμών –απαγορευτικό ανάγλυφο κ.α.) και επιβάλλεται για τις ανάγκες χωροθέτησης της βιομηχανίας (άρθρο 87 του κώδικα βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας – ΦΕΚ ΔΤ580/1999).

Οι παραπάνω αποστάσεις ισχύουν υπό την προϋπόθεση ότι δεν υπάρχουν άλλες δεσμευτικές ειδικές διατάξεις για την περιοχή, οι οποίες να προσδιορίζουν συγκεκριμένες χρήσεις και προορισμούς (π.χ. διατάξεις για εκτάσεις δασικού χαρακτήρα, αρχαιολογικούς χώρους, αγροτική γη υψηλής παραγωγικότητας, λατομικές περιοχές, διατηρητέα μνημεία, υγρά τοποί κ.λ.π.) Γύρω από τις πόλεις και οικισμούς με πληθυσμό μεγαλύτερο από 2000 κατοίκους και σε ζώνη που εκτείνεται σε πλάτος 700 μέτρα, για πόλεις και οικισμούς με πληθυσμό από 2001 μέχρι και 10000 κατοίκους και 1000 μέτρα για πόλεις με πληθυσμό πάνω από 10000 κατοίκους, απαγορεύεται η ανέγερση νέων βιομηχανικών εγκαταστάσεων μέσης ή υψηλής όχλησης (άρθρο 165 κ.β.π.ν.) Οι κατά τόπους πολεοδομικές υπηρεσίες ενημερώνουν τον επενδυτή για τις εγκρίσεις-βεβαιώσεις άλλων φορέων η Υπηρεσιών που

απαιτούνται κατά τις κείμενες διατάξεις. Οι εγκρίσεις αυτές, εκτός του ότι είναι απαραίτητες για να διαπιστωθεί η δυνατότητα ή μη εγκατάστασης βιομηχανίας-βιοτεχνίας σε συγκεκριμένη έκταση (Δόμηση εκτός σχεδίου), θα χρησιμοποιηθούν κατόπιν για την έκδοση των απαιτούμενων αδειών (Περιβαλλοντική αδειοδότηση, άδεια δόμησης, άδεια εγκατάστασης).

Οι εγκρίσεις ή γνώμες Υπηρεσιών ή Φορέων που μπορεί να ζητηθούν από την Πολεοδομική Υπηρεσία είναι:

- 1.Της Δ/νσης Ανάπτυξης της Γενικής Γραμματείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης (καταρχήν γνώμη για ίδρυση βιομηχανίας- βιοτεχνίας)
- 2.Της Πολιτικής Αεροπορίας (ως προς το επιτρεπόμενο ύψος της οικοδομής)
- 3.Της αρμόδιας Υπηρεσίας του ΥΠ.ΠΟ.Τ(Υπουργείο Πολιτισμού & Τουρισμού (για την προστασία των αρχαιολογικών χώρων)
4. Της Δασικής Υπηρεσίας (για την προστασία των εκτάσεων δασικού χαρακτήρα)
5. Της Δ/νσης Αγροτικής ή Γεωργικής Ανάπτυξης της οικείας Περιφέρειας (για την προστασία της γης υψηλής παραγωγικότητας) & της Δ/νσης Εγγείων Βελτιώσεων (για την προστασία των εγγειοβελτιωτικών έργων, αν υπάρχουν)
6. Της ΔΕΗ (για κατασκευές όγκου άνω των 2.500 m³ και για το επιτρεπόμενο ύψος της οικοδομής, όταν βρίσκεται πλησίον γραμμών μεταφοράς ρεύματος υψηλής τάσης)
7. Του ΓΕΑ (αν η εγκατάσταση βρίσκεται κοντά σε στρατιωτικό αεροδρόμιο)
- 8.Του ΓΕΝ (για τη χάραξη του αιγιαλού, την απόσταση από φάρους κ.λ.π. /αν συντρέχει περίπτωση)
- 9.Της ΕΥΔΑΠ (για τον έλεγχο των λεκανών απορροής και την προστασία των ταμιευτήρων & των αγωγών μεταφοράς νερού) καθώς και οποιασδήποτε άλλης Υπηρεσίας ή φορέα κρίνεται αναγκαία κατά περίπτωση.

ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

N.3325/2005, άρθρο 4 (ΦΕΚ Α88) N 2545/1997 άρθρο 6 παρ.2 (ΦΕΚ Α254) ΚΥΑ Φ15/ οικ.7814/614/2005 (ΦΕΚ Β42) Αριθμ. Φ15/ οικ. 7815/615/2005 (ΦΕΚ Β42) απόφαση Υπουργού Ανάπτυξης Αριθμ. 16318/727/ Φ15/2008 (ΦΕΚ Β1444) απόφαση Υφυπουργού Ανάπτυξης Ο ενδιαφερόμενος αφού είναι βέβαιος για την κατηγορία της δραστηριότητας που τον ενδιαφέρει και λάβει τη βεβαίωση χρήσης γης από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία, ότι είναι επιτρεπτή η εγκατάσταση της επιχείρησης σε συγκεκριμένο χώρο, ή τις εγκρίσεις και γνώμες των αρμοδίων Υπηρεσιών, σύμφωνα με τις οποίες δεν απαγορεύεται η ίδρυση βιομηχανιών – βιοτεχνιών στο χώρο που τον ενδιαφέρει, υποβάλλει στην αδειοδοτούσα αρχή αίτηση και ερωτηματολόγιο συμπληρωμένο (χορηγούνται από την αδειοδοτούσα αρχή)

ΑΔΕΙΟΔΟΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ - Η Περιφερειακή Δ/ση Ανάπτυξης - Η Δ/ση Ανάπτυξης και Συντονισμού της Γενικής Γραμματείας

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας για τις άδειες εγκατάστασης, εκσυγχρονισμού και λειτουργίας βιομηχανιών και βιοτεχνιών φαρμάκων και παραγωγής ιατρικών αερίων

Άρθρο 1της (Φ 15/οικ.7815/615/2005 απόφασης Υπουργού Ανάπτυξης Γενικά δικαιολογητικά

1) Ερωτηματολόγιο (Παράρτημα Ι)*,το οποίο χορηγείται από την αδειοδοτούσα αρχή

Με βάση το ερωτηματολόγιο η αδειοδοτούσα αρχή ενημερώνει εγγράφως και αυθημερόν τον ενδιαφερόμενο για τα δικαιολογητικά που πρέπει να υποβάλλει, προκειμένου να εξετασθεί το αίτημά του. Εφόσον πρόκειται για εγκρίσεις ή γνώμες τις οποίες χορηγούν άλλες υπηρεσίες, ενημερώνεται ο ενδιαφερόμενος για τα προβλεπόμενα επιμέρους δικαιολογητικά (μελέτες, σχεδιαγράμματα κ.λ.π.). Στη συνέχεια κατατίθενται στην αδειοδοτούσα αρχή οι μελέτες, τα σχεδιαγράμματα κ.λ.π. μαζί με τα παραστατικά πληρωμής αμοιβών των μηχανικών. Η αδειοδοτούσα αρχή τα διαβιβάζει εντός πέντε εργασίμων ημερών στις συναρμόδιες υπηρεσίες, με σχετικό αποδεικτικό παραλαβής (Παράρτημα ΙV), προκειμένου οι τελευταίες να χορηγήσουν την έγκριση ή να διατυπώσουν τη γνώμη τους εντός των προβλεπόμενων προθεσμιών. Μέχρι τη συγκέντρωση των γνωμοδοτήσεων ή εγκρίσεων η αδειοδοτούσα αρχή, διενεργεί αυτοψία προκειμένου να διαπιστώσει την ικανοποίηση ή

μη των κριτηρίων της παρ. 2 του άρθρου 6 του Ν. 3325/2005. Μετά τη συγκέντρωση των γνωμοδοτήσεων ή εγκρίσεων ή την άπρακτη παρέλευση των προθεσμιών που υπάρχουν για τη χορήγησή τους και έχοντας υπόψη την έκθεση αυτοψίας, η αδειοδοτούσα αρχή εκδίδει απόφαση ικανοποίησης ή απόρριψης του αιτήματος εντός διαστήματος (δέκα) 10 εργάσιμων ημερών. Στην άδεια εγκατάστασης η αδειοδοτούσα αρχή, πέραν των όρων και περιορισμών που τυχόν θα θέσει, αναφέρει τις μελέτες, τα δικαιολογητικά, και τα παράβολα, που πρέπει να προσκομίσει ο ενδιαφερόμενος φορέας, μετά την ολοκλήρωση της εγκατάστασης, προκειμένου να του χορηγηθεί, μετά από αυτοψία η κατά νόμο άδεια λειτουργίας. και υποβάλλεται πλήρως συμπληρωμένο.

2) Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων, με συνημμένη την εγκεκριμένη μελέτη

3) Βεβαίωση χρήσης γης από τις αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες. Ειδικά δικαιολογητικά (εφόσον απαιτούνται κατά περίπτωση) 1) Μελέτη εγκατάστασης, σύμφωνα με το Β.Δ. της 15/21.10.1992 (ΦΕΚ 208 Α), στην περίπτωση κατά την οποία η εγκατεστημένη παραγωγική ισχύς είναι μεγαλύτερη των 22 KW (κινητήρια) ή των 50 KW (θερμική)

2) Τεχνικό υπόμνημα, στην περίπτωση χορήγησης άδειας εγκατάστασης επαγγελματικού εργαστήριου (Παράρτημα ΙΙΙ)

3) Αρχιτεκτονικά σχεδιαγράμματα (τοπογραφικό, διάγραμμα κάλυψης, κάτοψη, τομές) στην περίπτωση έκδοσης οικοδομικής άδειας

4) Μελέτη Επικινδυνότητας, στην περίπτωση που η δραστηριότητα υπάγεται στην κατηγορία SEVEZO, σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 5697/2000 (ΦΕΚ 405 Β) κοινή υπουργική απόφαση

5) Γνώμη Υπηρεσιών ή φορέων για την περίπτωση 20ζ του ερωτηματολογίου, εφόσον απαιτείται. «Σε εξαιρετικές περιπτώσεις δημοσίου συμφέροντος, όπως η δημιουργία ή η διαφύλαξη συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στη σχετική αγορά της δραστηριότητας

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Άρθρο 1 της Φ 15/οικ.7815/615/2005 απόφασης Υπουργού Ανάπτυξης

Γενικά δικαιολογητικά

- 1)Ερωτηματολόγιο (Παράρτημα Ι)*,το οποίο χορηγείται από την αδειοδοτούσα αρχή και υποβάλλεται πλήρως συμπληρωμένο.
- 2)Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων, με συνημμένη την εγκεκριμένη μελέτη
- 3)Βεβαίωση χρήσης γης από τις αρμόδιες πολεοδομικές υπηρεσίες.

Ειδικά δικαιολογητικά (εφόσον απαιτούνται κατά περίπτωση)

- 1)Μελέτη εγκατάστασης, σύμφωνα με το Β.Δ. της 15/21.10.1992 (ΦΕΚ 208 ΑΒ), στην περίπτωση κατά την οποία η εγκατεστημένη παραγωγική ισχύος είναι μεγαλύτερη των 22 KW(κινητήρια) ή των 50 KW(θερμική)
- 2)Τεχνικό υπόμνημα, στην περίπτωση χορήγησης άδειας εγκατάστασης επαγγελματικού εργαστήριου (Παράρτημα ΙΙΙ)
- 3)Αρχιτεκτονικά σχεδιαγράμματα(τοπογραφικό, διάγραμμα κάλυψης, κάτοψη, τομές) στην περίπτωση έκδοσης οικοδομικής άδειας
- 4)Μελέτη Επικινδυνότητας, στην περίπτωση που η δραστηριότητα υπάγεται στην κατηγορία SEVEZO, σύμφωνα με την υπ'Αριθμ. 5697/2000 (ΦΕΚ405 ΒΒ) κοινή υπουργική απόφαση
- 5)Γνώμη Υπηρεσιών ή φορέων για την περίπτωση 20ζ του ερωτηματολογίου, εφόσον απαιτείται. «Σε εξαιρετικές περιπτώσεις δημοσίου συμφέροντος, όπως η δημιουργία ή η διαφύλαξη συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στη σχετική αγορά της δραστηριότητας που θα ασκηθεί, είναι δυνατόν με αιτιολογημένη κρίση της αδειοδοτούσας Αρχής οι εν λόγω γνώμες να παρέχονται σε μεταγενέστερα στάδια προκειμένου να χορηγηθεί η κατά το επόμενο άρθρο άδεια λειτουργίας ».
- 6)Υπεύθυνη Δήλωση αρμοδίου κατά το νόμο μηχανικού, στην περίπτωση υφισταμένων κτιρίων (Παράρτημα ΙΙ)

*το ερωτηματολόγιο υπογράφεται από το νόμιμο εκπρόσωπο της επιχείρησης και θεωρείται το γνήσιο της υπογραφής. Η άδεια εγκατάστασης ισχύει για τρία χρόνια και μπορεί να παραταθεί μέχρι τη συμπλήρωση μιας εξαετίας.

Δεν απαιτείται άδεια εγκατάστασης για δραστηριότητες που εγκαθίστανται στις Βιομηχανικές Επιχειρηματικές Περιοχές. (άρθρο 6 παρ. 4 Ν.3325/2005 και άρθρο 6 παρ. 2 Ν. 2545/1997)

ΑΔΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ν.3325/2005, άρθρο 10 (ΦΕΚ ΑΒ8) ΚΥΑ Φ15/ οικ.7814/614/2005 (ΦΕΚ ΒΒ42) Αριθμ. Φ15/ οικ. 7815/615/2005 (ΦΕΚ ΒΒ42) απόφαση Υπουργού Ανάπτυξης

ΑΔΕΙΟΔΟΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ: - Η Δ/νση Ανάπτυξης της οικείας Περιφέρειας - Η Δ/νση Ανάπτυξης και Συντονισμού της Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας του Υπουργείου

Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, για τις άδειες εγκατάστασης, επέκτασης, εκσυγχρονισμού και λειτουργίας βιομηχανιών και βιοτεχνιών φαρμάκων και παραγωγής ιατρικών αερίων. Στην άδεια εγκατάστασης, που έχει χορηγηθεί στον ενδιαφερόμενο, η αδειοδοτούσα αρχή αναφέρει τις μελέτες, τα δικαιολογητικά και τα παράβολα που πρέπει να προσκομισθούν, μετά την ολοκλήρωση της εγκατάστασης και μέσα στο χρονικό διάστημα ισχύος της, προκειμένου να του χορηγηθεί η άδεια λειτουργίας

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΟΡΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Άρθρο 2 της Φ 15/οικ.7815/615/2005 (ΦΕΚ Β΄42) απόφασης Υπουργού Ανάπτυξης

Γενικά δικαιολογητικά

1)Υπεύθυνη δήλωση

i. Του φορέα ή νόμιμου εκπροσώπου του και των κατά περίπτωση,

αντίστοιχης ειδικότητας, μηχανικών (Παράρτημα VI) ότι η εγκατάσταση έγινε σύμφωνα με τη χορηγηθείσα άδεια εγκατάστασης, και ότι τα προβλεπόμενα έργα εκτελέσθηκαν σύμφωνα με τις εγκριθείσες μελέτες.

ii. Του εκπροσώπου του φορέα (Παράρτημα VII) στην οποία να αναφέρει λεπτομερώς πόσους και ποιας ειδικότητας τεχνικούς θα χρησιμοποιήσει κατά το νόμο.

i. Του/των αρμοδίου/ων, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, τεχνικού/ων (Παράρτημα VIII), ο οποίος έχει αναλάβει την κατά νόμο επίβλεψη λειτουργίας και συντήρησης του μηχανολογικού εξοπλισμού της εγκαθισταμένης δραστηριότητας.

Ειδικά δικαιολογητικά (εφόσον απαιτούνται κατά περίπτωση)

1)Πιστοποιητικό πυροπροστασίας

2)Άδεια διάθεσης υγρών βιομηχανικών αποβλήτων

3)Άδεια οικοδομής, εφόσον προβλέπεται στην άδεια εγκατάστασης, θεωρημένη για το πέρας των εργασιών.

4)Πιστοποιητικά υδραυλικής δοκιμασίας και παραλαβής ατμολέβητα, σύμφωνα με την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία.

5)Άδεια χρήσης νερού, στην περίπτωση χρήσης νερού από γεώτρηση για βιοτεχνική χρήση.

6) Βεβαίωση κατασκευής κυκλοφοριακής σύνδεσης, στην περίπτωση κατά την οποία το γήπεδο της εγκατάστασης έχει πρόσοψη σε εθνική οδό.

7) Καταλληλότητας από την αρμόδια υπηρεσία Υγείας για την εφαρμογή του άρθρου 52 της Υγειονομικής Διάταξης 8577/1983, του Π.Δ. 369/1992 και της Υγειονομικής Διάταξης Α5α/5333/1987 (ΦΕΚ 721 Β΄) όπως εκάστοτε ισχύουν.

8) Για τα πολυώροφα κτίρια, κανονισμός συνιδιοκτησίας σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 του Ν.3741/1929 (ΦΕΚ 4Α) «Περί της ιδιοκτησίας κατ' ορόφους»

Η άδεια λειτουργίας της δραστηριότητας χορηγείται για αόριστο χρόνο και επανεξετάζεται έπειτα από έλεγχο στις εξής περιπτώσεις:
Α) Με τη συμπλήρωση πενταετίας από την έκδοση της και
Β) Εφόσον έχει επέλθει, για οποιοδήποτε λόγο, μεταβολή του μηχ/κου εξοπλισμού

ΕΙΔΙΚΗ ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Ν.3325/2005, άρθρο 4 παρ. 6 (ΦΕΚ Α88) Αριθμ. οικ. 10281/ 660/ Φ.15/2007 (ΦΕΚ Β883) απόφαση Υφυπουργού Ανάπτυξης Η χορήγηση ειδικής άδειας εγκατάστασης επιτρέπεται, κατά παρέκκλιση από τυχόν απαγορευτικές διατάξεις, σε δραστηριότητες που αφορούν αποκλειστικώς στην εκτέλεση δημόσιων ή ιδιωτικών έργων με ιδιαίτερη συμβολή στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας, με απόφαση του Υπουργού του Υπουργείου Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας ύστερα από γνώμη του οικείου Περιφερειακού Συμβουλίου

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

1. Αιτιολογική έκθεση στην οποία να αναφέρεται η αιτούμενη παρέκκλιση κ.λ.π.
2. Βεβαίωση χρήσης γης με τοπογραφικό διάγραμμα της Πολεοδομικής Υπηρεσίας
3. Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων

Σε περίπτωση έγκρισης χορήγησης της ειδικής άδειας εγκατάστασης από τον Υπουργό Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας, η αδειοδοτούσα αρχή θα πρέπει να ζητήσει από τον ενδιαφερόμενο τα υπόλοιπα δικαιολογητικά που απαιτούνται για χορήγηση άδειας εγκατάστασης, πλην εκείνων για τα οποία έχει γίνει εξαίρεση με την ως άνω έγκριση του Υπουργού.

ΑΝΑΝΕΩΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ν.3325/2005, άρθρο 10 (ΦΕΚ Α88) Αριθμ. Φ15/οικ. 7815/615/2005 (ΦΕΚ Β542) απόφαση Υπουργού Ανάπτυξης

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

1. Εφόσον δεν έχουν επέλθει μεταβολές στην εγκατάσταση, απαιτείται υποβολή Υπεύθυνης Δήλωσης του εκπροσώπου της εταιρείας περί της μη μεταβολής.

2. Εφόσον έχουν επέλθει μεταβολές, απαιτείται νέα μελέτη εγκατάστασης σύμφωνα με το Β.Δ. 15-10-1922 ή τεχνικού υπομνήματος προκειμένου περί επαγγελματικού εργαστηρίου

Στις παραπάνω περιπτώσεις 1,2, εφόσον σχετικά πιστοποιητικά ή εγκρίσεις έχουν λήξει τίθεται όρος στην άδεια λειτουργίας για την προσκόμισή τους σε εύλογο χρονικό διάστημα κατά την κρίση της αδειοδοτούσας αρχής. Στην περίπτωση αυτή προσκομίζεται βεβαίωση αρμοδίου μηχανικού ότι τηρούνται οι όροι των πιστοποιητικών ή εγκρίσεων.

ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΑΔΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

Ν.3325/2005, άρθρο 5 (ΦΕΚ Α78) Αριθμ. Φ15/οικ. 7816/616/2005 (ΦΕΚ Β7542) απόφαση Υπουργού Ανάπτυξης

Για την έναρξη λειτουργίας των μονάδων που απαλλάσσονται από την υποχρέωση εφοδιασμού με άδεια εγκατάστασης και με άδεια λειτουργίας, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 3325/2005, ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει στην Αδειοδοτούσα Αρχή ειδική δήλωση και τα δικαιολογητικά που προβλέπονται από την ως άνω απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, ήτοι:

- 1.Ειδική δήλωση συμπληρωμένη (Παράρτημα Ι της υπουργικής Απόφασης)
- 2.Έγκριση Περιβαλλοντικών Όρων, με συνημμένη την εγκεκριμένη μελέτη
- 3.Πιστοποιητικό πυροπροστασίας, εφόσον απαιτείται
4. Βεβαίωση χρήσης γης, από την αρμόδια πολεοδομική υπηρεσία.

ΕΓΚΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Ν1650/1986, (ΦΕΚ Α760) Ν.3010/2002, άρθρο 2 (ΦΕΚ Α91) Π.Δ. 78/2006 (ΦΕΚ Α80) ΚΥΑ 69269 /5387/1990 (ΦΕΚ Β778) ΚΥΑ 25535/3281/2002 (ΦΕΚ Β7463) ΚΥΑ Η.Π. 11014/703/Φ104/2003 (ΦΕΚ Β332) ΚΥΑ ΟΙΚ. 145799/2005 (ΦΕΚ Β7002) Ν. 4014/11 (ΦΕΚ Α' 209/11) ΥΑ 1958/12 (ΦΕΚ Β' 21/12) Ο φορέας του έργου ή της δραστηριότητας της κατηγορίας Α δύναται να ζητήσει γνωμοδότηση της αρμόδιας περιβαλλοντικής αρχής, με την υποβολή φακέλου Προκαταρκτικού Προσδιορισμού Περιβαλλοντικών Απαιτήσεων (ΠΠΠΑ), πριν την υποβολή ΜΠΕ. Στο πλαίσιο της ΠΠΠΑ, ο φορέας του έργου ή της δραστηριότητας δύναται να διενεργήσει δημόσιο διάλογο αναφορικά με τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου ή της δραστηριότητας και τις ενδεχόμενες κύριες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η διαδικασία για την έγκριση

περιβαλλοντικών όρων απαιτεί την διεξαγωγή ΜΠΕ και έκδοση Απόφασης Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΑΕΠΟ). Το περιεχόμενο του φακέλου προσδιορίζεται στο άρθρο 11 του Ν. 4012/11, καθώς και στις σχετικές Υ.Α. που θα εκδοθούν. Για κάθε νέο έργο ή δραστηριότητα απαιτείται γνώμη του υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού σχετικά με το εάν η περιοχή όπου χωροθετείται το έργο ή η δραστηριότητα είναι αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Επίσης, απαιτείται γνώμη της δασικής υπηρεσίας μόνο για τα έργα τα οποία χωροθετούνται σε δάση, δασικές και αναδασωτές εκτάσεις, άλση και πάρκα και, εν γένει, σε εκτάσεις εκτός εγκεκριμένων σχεδίων πόλεων, εκτός ορίων οικισμών και εκτός οργανωμένων υποδοχέων παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η ΑΕΠΟ έχει διάρκεια ισχύος δέκα έτη, εφόσον δεν επέρχεται μεταβολή των δεδομένων βάσει των οποίων εκδόθηκε. Η ισχύς της παρατείνεται για τέσσερα έτη εφόσον αφορά σε έργα ή δραστηριότητες που διαθέτουν ως Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης την Οικολογική Διαχείριση και οικολογικό Έλεγχο (EMAS) και για δύο έτη, εφόσον αφορά σε έργα και δραστηριότητες που διαθέτουν Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ISO 14001 ή άλλο αντίστοιχο.

Η διαδικασία έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων περιλαμβάνει:

- Υποβολή φακέλου ΜΠΕ και φακέλου με συνοδευτικά έγγραφα και σχέδια τεκμηρίωσης από τον φορέα του έργου ή της δραστηριότητας.
- Έλεγχο τυπικής πληρότητας του φακέλου ΜΠΕ εντός δεκαπέντε εργασίμων ημερών από την ημέρα υποβολής του.
- Συλλογή γνωμοδοτήσεων από τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς της Διοίκησης και απόψεων του κοινού και άλλων φορέων (διαδικασία διαβούλευσης) σε χρονικό διάστημα σαράντα πέντε εργασίμων ημερών από την αποστολή και τη δημοσιοποίηση της ΜΠΕ. Αξιολόγηση και στάθμιση γνωμοδοτήσεων και απόψεων, καθώς και τυχόν απόψεων του φορέα του έργου ή της δραστηριότητας επ' αυτών από την αρμόδια υπηρεσία.
- Σύνταξη ΑΕΠΟ ή απόφασης απόρριψης από την αρμόδια περιβαλλοντική αρχή βάσει της αξιολόγησης των υφιστάμενων γνωμοδοτήσεων και απόψεων και ανεξαρτήτως του αν έχουν γνωμοδοτήσει όλοι οι συναρμόδιοι φορείς.
- Έκδοση ΑΕΠΟ ή απόφασης απόρριψης, αν η αρμόδια αρχή κρίνει αιτιολογημένα ότι οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του προτεινόμενου έργου ή της δραστηριότητας είναι εξαιρετικά σημαντικές ακόμη και μετά την πρόβλεψη ειδικών όρων και περιορισμών, καθώς και μετά την αντιστάθμιση τους.

Αρμόδιοι φορείς για την έκδοση ΑΕΠΟ είναι:

- Για δραστηριότητες της κατηγορίας Α1, το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.

- Για δραστηριότητες της κατηγορίας Α2, η οικεία Αποκεντρωμένη Διοίκηση. • Τα έργα ή δραστηριότητες κατηγορίας Β δεν ακολουθούν τη διαδικασία

εκπόνησης ΜΠΕ, αλλά υπόκεινται σε Πρότυπες Περιβαλλοντικές Δεσμεύσεις (ΠΠΔ). Τα συγκεκριμένα έργα ή δραστηριότητες, αναλόγως του είδους τους, υπάγονται αυτοδικαίως σε ΠΠΔ, με ευθύνη της αρμόδιας υπηρεσίας που χορηγεί την άδεια λειτουργίας και κατόπιν σχετικής δήλωσης του μελετητή ή του φορέα του έργου ή της δραστηριότητας. Αν το έργο ή η δραστηριότητα δεν λαμβάνει λειτουργίας, τότε υπάγεται σε ΠΠΔ με ευθύνη της αρμόδιας υπηρεσίας περιβάλλοντος της Περιφέρειας. Λεπτομέρειες πρόκειται να καθοριστούν με σχετική Υ.Α.

ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΤΙΚΟ ΠΥΡΟΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

ν.3325/2005, (ΦΕΚ Α~~8~~8) ΚΥΑ Φ15/οικ. 1589/104/27-1-2006 (ΦΕΚ Β~~9~~90) Το πιστοποιητικό (ενεργητικής) πυροπροστασίας χορηγείται από τις κατά τόπους αρμόδιες Πυροσβεστικές Υπηρεσίες (Π.Υ.)

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ Ο ενδιαφερόμενος υποβάλλει με αίτησή του στην Π.Υ. αντίγραφο της άδειας εγκατάστασης μαζί με αντίγραφο των θεωρημένων σχεδιαγραμμάτων. Υπάρχουν περιπτώσεις, ανάλογα με την κατηγορία που εντάσσονται οι βιομηχανικές – βιοτεχνικές εγκαταστάσεις από άποψη κινδύνου πυρκαγιάς, που πρέπει να υποβληθεί στην Π.Υ. μελέτη ενεργητικής πυροπροστασίας. Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες οι ως άνω εγκαταστάσεις, τα επαγγελματικά εργαστήρια κ.λ.π. απαλλάσσονται από την υποχρέωση εφοδιασμού με μελέτη ενεργητικής πυροπροστασίας και πιστοποιητικά (ενεργητικής πυροπροστασίας). Στις περιπτώσεις αυτές υποχρεούνται να λαμβάνουν τα γενικά προληπτικά μέτρα πυροπροστασίας που προβλέπονται από την ΚΥΑ Φ15/ΟΙΚ. 1589/104/2006 (ΦΕΚ Β~~9~~0)

ΑΔΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΥΓΡΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ

Α~~7~~Μη επικίνδυνα υγρά απόβλητα Υγειονομική Διάταξη Ε1β / 221/22-1-1965 (άρθρο 4 παρ.2)- ΦΕΚ Β~~1~~38/24-2-1965, «περί διαθέσεως λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Ο ενδιαφερόμενος, με αίτηση του προς τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της οικείας Περιφέρειας, υποβάλλει πλήρη μελέτη διάθεσης λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων, σε τρία (3) αντίτυπα, συνταγμένη κατά το υπόδειγμα – οδηγό που του χορηγεί η εν λόγω Υπηρεσία υπογραμμένη από το συντάκτη της. Η άδεια εκδίδεται, μετά από γνωμοδότηση αρμόδιας επιτροπής, από τη Διεύθυνση Δημόσιας Υγείας της Περιφέρειας. Βλ. Επικίνδυνα υγρά απόβλητα ΚΥΑ Η.Π. 13588/725/2006 (ΦΕΚ Β' 383/28-3-2006) ΚΥΑ Η.Π. 24944/1159/2006 (ΦΕΚ Β' 791/30-6-2006) ΚΥΑ Η.Π. 8668/2007 (ΦΕΚ Β' 287) Εγκ. Οικ. 181098/444/28-1-2008 του Γεν Δ/ντή Περ/ντος του ΥΠΕΧΩΔΕ Εγκ. Οικ. 187135/2840/27-6-2008 του Γεν Δ/ντή Περ/ντος του ΥΠΕΧΩΔΕ

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Ο ενδιαφερόμενος, με αίτηση του υποβάλλει στην κατά περίπτωση αρμόδια υπηρεσία περιβάλλοντος του ΥΠΕΚΑ ή της Περιφέρειας:

- α) Απόφαση Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ)
- β) Μελέτη Οργάνωσης της Εγκατάστασης, σύμφωνα με τις Γενικές Τεχνικές Προδιαγραφές που ισχύουν (δεύτερη ως άνω ΚΥΑ)
- γ) Σε περίπτωση υπαγωγής της εγκατάστασης στο πεδίο εφαρμογής της 5967/590/2000 ΚΥΑ «καθορισμός μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση των κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες λόγω της ύπαρξης επικινδύνων ουσιών» (ΦΕΚ Β' 405/2000), όπως εκάστοτε ισχύει, απαιτείται βεβαίωση από την αρμόδια υπηρεσία ότι ο φορέας διαχείρισης έχει τηρήσει τις υποχρεώσεις του που απορρέουν από τις διατάξεις της ως άνω ΚΥΑ.
- δ) Ασφαλιστήριο Συμβόλαιο το οποίο θα περιλαμβάνει τα στοιχεία που αναφέρονται στο άρθρο 7, παρ.β της πρώτης ως άνω ΚΥΑ
- ε) Εκτός από τα ως άνω δικαιολογητικά η αρμόδια αρχή για τη χορήγηση της άδειας, μπορεί να ζητεί από τον ενδιαφερόμενο την υποβολή συμπληρωματικών στοιχείων καθώς και τη διενέργεια ελέγχου και πιστοποίησης από τα αρμόδια δημόσια εργαστήρια ή δημόσια ερευνητικά ιδρύματα ή διαπιστευμένα ιδιωτικά εργαστήρια από τα Κράτη-μέλη της Ε.Ε. και να επιβάλλει κάθε πρόσθετο όρο για τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος και της δημόσιας υγείας. Η άδεια διαχείρισης επικινδύνων αποβλήτων χορηγείται από τον Υπουργό ΠΕΚΑ ή από τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης ανάλογα με την περίπτωση.

ΕΚΔΟΣΗ ΑΔΕΙΑΣ ΟΙΚΟΔΟΜΗΣ (ΑΔΕΙΑΣ ΔΟΜΗΣΗΣ)

(Εφόσον προβλέπεται στην άδεια εγκατάστασης) Ν.3325/2005, άρθρα 1 και 8 (ΦΕΚ Α~~8~~8) Ν. 3212/2003, άρθρο 2 (ΦΕΚ Α~~8~~08) Π.Δ. 78/2006, άρθρο 5 (ΦΕΚ Α~~8~~0) Αριθμ. Οικ. 8957/2004 (ΦΕΚ Β~~4~~25) απόφαση Υφυπουργού ΠΕ. ΧΩ. Δ.Ε. Για την ανέγερση κτιριακών εγκαταστάσεων που προορίζονται για την εξυπηρέτηση των δραστηριοτήτων του ν. 3325/2005, απαιτείται προηγουμένως η έκδοση της κατά νόμο άδειας οικοδομής από την αρμόδια υπηρεσία.

ΑΔΕΙΟΔΟΤΟΥΣΑ ΑΡΧΗ

Οι κατά τόπους Πολεοδομίες.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

Υποβάλλονται σε δύο στάδια και χορηγείται: Α. Έγκριση Διαγράμματος Κάλυψης, με την οποία κατοχυρώνονται οι όροι δόμησης που ίσχυαν κατά την υποβολή της αίτησης και Β. Άδεια Δόμησης, εφόσον υποβληθούν οι απαιτούμενες μελέτες, δηλώσεις και δικαιολογητικά. Για την Έγκριση Διαγράμματος Κάλυψης απαιτούνται:

Αίτηση με πλήρη και σαφή προσδιορισμό της απαιτούμενης άδειας δόμησης (τίτλος)

Έντυπα δηλώσεων ανάθεσης και ανάληψης της ευθύνης σε αρμοδίους κατά ειδικότητα Μηχανικούς για τη σύνταξη της μελέτης και την επίβλεψη του έργου. 2.

Φύλλο ελέγχου Τα ως άνω στοιχεία α1, α2 και α3 πρέπει να είναι ενσωματωμένα σε τεύχος. β. Τοπογραφικό διάγραμμα και διάγραμμα κάλυψης γ. Εγκρίσεις άλλων φορέων ή Υπηρεσιών σχετικά με τη λειτουργικότητα και τις κτηριοδομικές ή άλλες απαιτήσεις των ειδικών κτηρίων. δ. Εγκρίσεις άλλων φορέων, που προβλέπονται από τους όρους δόμησης της περιοχής ή από άλλες ισχύουσες διατάξεις, ανάλογα με τη θέση, το μέγεθος και τη χρήση του έργου ε Τίτλος ιδιοκτησίας και πρόσφατο πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από το Υποθηκοφυλακείο. στ. Βεβαίωση από το αρμόδιο κτηματολογικό γραφείο, εφόσον η περιοχή είναι υπό κτηματογράφηση, ή έχει ολοκληρωθεί το κτηματολόγιο.

ζ. Στοιχεία που πιστοποιούν τη νομιμότητα τυχόν υφισταμένων κτισμάτων. η. Ενιαία Αιτιολογική και Τεχνική Έκθεση, σε τρία αντίγραφα, υπογεγραμμένη από τον μελετητή Μηχανικό. θ. Έγκριση της αρμόδιας Επιτροπής Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (Ε.Π.Α.Ε) (αν απαιτείται) με τα συνημμένα Αρχιτεκτονικά σχέδια

ι. Εφόσον υπάρχει στη φάση αυτή, έγκριση της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού & Τουρισμού, ή της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου ΠΕ.Κ.Α. ή του Σ.Χ.Ο.Π της Γενικής Γραμματείας Αιγαίου & Νησιωτικής Πολιτικής του Υπουργείου

Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων όπου υπάρχει αρμοδιότητά τους (κατά περίπτωση), με συνημμένα τα εγκεκριμένα σχέδια.

Για τη χορήγηση Άδειας Δόμησης απαιτούνται:

α. Συμπληρωματική αίτηση συσχετισμένη με την αρχική Αρχιτεκτονική μελέτη σε δύο αντίγραφα

β. Έγκριση της αρμόδιας ΕΠΑΕ, εφόσον δεν έχει υποβληθεί με την αρχική αίτηση β

Εγκρίσεις των Υπηρεσιών που αναφέρονται στην περίπτωση ι (ως άνω), εφόσον δεν έχουν υποβληθεί με την αρχική αίτηση. γ. Μελέτες για τη φέρουσα κατασκευή και τις εγκαταστάσεις. γ

Στατική μελέτη γ

Εδαφοτεχνική έρευνα, όπου απαιτείται γ

.Μελέτη θερμομόνωσης γ

.Μελέτες ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων και μελέτη υδραυλικών εγκαταστάσεων και αποχετεύσεων γ

Μελέτη παθητικής πυροπροστασίας, (μπορεί να ενσωματώνεται στην Αρχιτεκτονική μελέτη) γ

.Μελέτη Αερίου Καυσίμου, εγκεκριμένη από την ΕΠΑ ή τη ΔΕΠΑ και μελέτη υγραερίου, για όσες περιπτώσεις απαιτείται δ. Εγκεκριμένη Μελέτη ενεργητικής πυροπροστασίας. ε. Συμβολαιογραφική δήλωση των χώρων στάθμευσης που απαιτούνται για το συγκεκριμένο έργο και μεταγραφή τους ή αποδεικτικό καταβολής της απαιτούμενης εισφοράς στ. Υπεύθυνη Δήλωση του ν.1599/86 του/των Μηχανικού/ών, ότι οι μελέτες είναι σύμφωνες με τα εγκεκριμένα στοιχεία του τοπογραφικού διαγράμματος και του διαγράμματος κάλυψης κλπ, όπως προβλέπεται από το άρθρο 3 της οικ. 8957/2004 απόφασης της Υφυπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. ζ. Υπεύθυνη Δήλωση του ν.1599/86 του ιδιοκτήτη του έργου, ότι κατατέθηκε στην αρμόδια Υπηρεσία της Περιφερειακής Αυτοδιοίκησης το σχέδιο και ο φάκελος ασφάλειας και υγείας του έργου αν απαιτείται. θ. Έγκριση της ΔΕΗ για υποσταθμό, εφόσον απαιτείται. ι. Ειδικό έντυπο προϋπολογισμού του έργου και του Αντικειμενικού Κόστους της οικοδομής, αποδεικτικά είσπραξης φόρων, τελών και εισφορών καθώς τις αμοιβές μελέτης του Μηχανικού.

ια. Χρονοδιάγραμμα των εργασιών. ιβ. Ημερολόγιο Μέτρων Ασφαλείας του έργου ιγ. Έντυπο Άδειας Δόμησης, με συμπληρωμένα τα στοιχεία του έργου, σε έξι (6) αντίγραφα.

ΑΔΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ ΝΕΡΟΥ

(στην περίπτωση χρήσης νερού από γεώτρηση, για βιοτεχνική χρήση) Ν.3199/2003, άρθρο 11 (ΦΕΚ ΑΨ80) Οδηγία 2000/60/ΕΚ (ΕΕΛ 337) ΚΥΑ 43504/5-12-2005 (ΦΕΚ ΒΨ784)

Ο ενδιαφερόμενος καταθέτει αίτηση-δήλωση- (παράρτημα ΙΙΙ της ως άνω ΚΥΑ) - στη Διεύθυνση Υδάτων της Γενικής Γραμματείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης με τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Η άδεια εκδίδεται από το Γενικό Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης. Στην περίπτωση που για τη χρήση νερού απαιτείται η τήρηση της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης (ν.3010/2002 - ΦΕΚ ΑΨ1) η εξέταση της αίτησης για χορήγηση άδειας χρήσης νερού γίνεται παράλληλα με τη διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης, κατά την οποία γνωμοδοτεί και η Διεύθυνση Υδάτων της Αποκεντρωμένης Διοίκησης.

ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΑ ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΤΙΚΑ

1. (1:500, 1:1000, 1:5000, 1:20000, 1:50000) ανάλογα με το είδος και το μέγεθος του έργου, Τοπογραφικό διάγραμμα σε κατάλληλη κατά περίπτωση κλίμακα που θα παρουσιάζει: α. τους χώρους χρήσης νερού, β. τα περιγράμματα των κτηριακών και λοιπών εγκαταστάσεων, εφόσον υπάρχουν, γ. τις συντεταγμένες των πλησιέστερων υφιστάμενων υδροληψιών για κάθε χρήση σε προβολικό σύστημα (Ελληνικό Γεωγραφικό Σύστημα Αναφοράς) ΕΓΣΑ 87 και τις γενικευμένες χρήσεις γης, σε ακτίνα 500 μέτρων από την υδροληψία, δ. για σημειακά έργα τις συντεταγμένες Χ,Ψ του έργου και για γραμμικά έργα τις συντεταγμένες Χ,Ψ, της αρχής και του τέλους του έργου, σε προβολικό σύστημα ΕΓΣΑ 87.

2. Θεωρημένο αντίγραφο νόμιμου τίτλου από τον οποίο να προκύπτει δικαίωμα αποκλειστικής χρήσης του χώρου στον οποίο θα γίνεται η χρήση του νερού, δυνάμει εμπράγματης ή ενοχικής σχέσης όπως: i) συμβολαιογραφικό έγγραφο από το οποίο να προκύπτει δικαίωμα κυριότητας ή επικαρπίας, ii) συμφωνητικό μίσθωσης, iii) απόφαση έγκρισης επέμβασης σε δασική έκταση, iv) απόφαση των Υπουργών Ανάπτυξης Ανταγωνιστικότητας & Ναυτιλίας και Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων για παραχώρηση δημόσιας έκτασης σε περίπτωση χαρακτηρισμού έκτασης ως πλέον άγονης. Σε περιπτώσεις έργων για την πραγματοποίηση των οποίων απαιτούνται απαλλοτριώσεις τα ως άνω δικαιολογητικά δεν απαιτούνται για την

έκταση που πρόκειται να απαλλοτριωθεί. 3. Νόμιμη εξουσιοδότηση εκπροσώπησης σε περίπτωση που ο αιτών ενεργεί για λογαριασμό νομικού προσώπου. Στην περίπτωση αυτή συνυποβάλλεται και επικυρωμένο αντίγραφο της νόμιμης συστατικής πράξης του νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου ή του συλλογικού οργάνου. 4. Σε περίπτωση που δεν απαιτείται εκτέλεση έργου, έκθεση που θα περιλαμβάνει τις υδρολογικές και υδρογεωλογικές συνθήκες της περιοχής, ανάλογα με τη χρήση.

5. Σε κάθε περίπτωση που έχει προηγηθεί έργο, τεχνική γεωλογική έκθεση η οποία θα περιλαμβάνει τα γεωλογικά, υδρολογικά και υδρογεωλογικά στοιχεία που θα έχουν αποκτηθεί κατά τη φάση εκτέλεσης του έργου (π.χ. ποιοτικά και ποσοτικά χαρακτηριστικά, βάθος υδροφόρου ορίζοντα, κρίσιμη παροχή από την επεξεργασία των στοιχείων των δοκιμαστικών αντλήσεων κλπ) 6. Στοιχεία για την ποιότητα του νερού και την καταλληλότητά του για τη συγκεκριμένη χρήση που αναφέρεται στην αίτηση (π.χ. χημική και μικροβιολογική ανάλυση νερού από πιστοποιημένα εργαστήρια) 7. Όσα από τα παραπάνω δικαιολογητικά περιλαμβάνονται στην Μ.Π.Ε. ή στην

Περιβαλλοντική Έκθεση και δεν έχουν τροποποιηθεί, δεν υποβάλλονται εκ νέου με την ανωτέρω αίτηση.

8. Όσα από τα παραπάνω δικαιολογητικά έχουν υποβληθεί κατά την έκδοση άδειας εκτέλεσης έργου και δεν έχουν τροποποιηθεί, δεν υποβάλλονται εκ νέου με την ανωτέρω αίτηση.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ : Με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Αποκεντρωμένης Διοίκησης μπορεί να προβλέπεται η τήρηση προσθέτων ή ειδικότερων προϋποθέσεων και η διενέργεια πρόσθετων ελέγχων, προκειμένου να εκδοθεί άδεια συγκεκριμένης χρήσης νερού. Επομένως οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να ενημερώνονται από τις Δ/νσεις Υδάτων των Περιφερειών.

ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕ ΤΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ «ΕΥΡΩΠΗ 2020» ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ - ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΩΝ, ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014 - 2020

Προσδιορισμός των κύριων αναπτυξιακών αναγκών

Η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν γρήγορα από την αρχή της δεκαετίας του '90 μέχρι το 2009 που άρχισε η κρίση. Το γεγονός αυτό αντανάκλούσε μια άνθηση της εγχώριας ζήτησης, ιδίως της κατανάλωσης και των επενδύσεων σε κατοικίες, ενώ οι ξένες επενδύσεις παρέμειναν πολύ χαμηλές. Ο συνδυασμός της υψηλής αύξησης της εγχώριας ζήτησης και της επιδείνωσης της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας επέφερε ταχεία επιδείνωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Τα «**δίδυμα**» **ελλείμματα**, δηλ εσωτερικό και εξωτερικό έλλειμμα, οδήγησαν σε μεγάλη αύξηση των επιπέδων του δημόσιου χρέους, και τελικά στην οικονομική και κοινωνική κρίση.

Το **τραπεζικό σύστημα** βγαίνει και αυτό λαβωμένο από την κρίση χρέους με αποτέλεσμα μεταξύ των άλλων τη δημιουργία οξύτατων προβλημάτων ρευστότητας στην οικονομία και δυσκολίες για τη συμμετοχή των τραπεζών στη χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων.

Το Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής που ακολουθεί τα τελευταία τρία χρόνια η Ελλάδα στηρίχτηκε σε μία **σειρά μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής**, με παρεμβάσεις τόσο στον τομέα των δαπανών όσο και των εσόδων.

Εκτός από τη δημοσιονομική εξυγίανση, το Πρόγραμμα Στήριξης που εφαρμόζεται για την αντιμετώπιση της κρίσης, προβλέπει συγκεκριμένες **διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις** με σκοπό τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Έχουν ήδη σημειωθεί σημαντικές τομές, όπως η μεταρρύθμιση στο συνταξιοδοτικό σύστημα, οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας με σκοπό τη μεγαλύτερη ευελιξία και οι αλλαγές στο σύστημα υγείας που οδήγησαν στον εξορθολογισμό της φαρμακευτικής δαπάνης. Παράλληλα συντελείται απελευθέρωση των κλειστών επαγγελματιών, ενίσχυση της δημοσιονομικής διαχείρισης, μεταρρύθμιση στο φορολογικό σύστημα, μεταρρύθμιση στο δικαστικό σύστημα για πιο γρήγορη απονομή της δικαιοσύνης, μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης με συνένωση μικρών διοικητικών μονάδων σε μεγαλύτερες, προώθηση ενός συνδυασμού μέτρων για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και των εξαγωγών και ένα ευρύ μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα

αποκρατικοποιήσεων. **Οι διαρθρωτικές όμως αλλαγές δεν θα έχουν όλες ολοκληρωθεί με τη λήξη της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2007-2013.**

Η κρίση όμως χρέους και το πρόγραμμα δημοσιονομικής πολιτικής έχει **βαριές συνέπειες** για την Ελληνική οικονομία και κοινωνία. Η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση εδώ και έξι χρόνια και το ΑΕΠ της χώρας έχει συρρικνωθεί σωρευτικά κατά περίπου 25%. Η μείωση αυτή οφείλεται τόσο στην μείωση της κατανάλωσης όσο και των επενδύσεων.

Η ανεργία έχει φτάσει το 27% το 2013, ενώ το ποσοστό ανεργίας των νέων στην Ελλάδα είναι το υψηλότερο μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών και ξεπερνάει το 60%. Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού ανέρχεται στο 52,7%. Το α' τριμ. 2013 μόλις 3.595 χιλ. ήταν απασχολούμενοι σε συνολικό πληθυσμό της χώρας των 10.815 χιλ. κατοίκων (33% σε σχέση με 45% ΕΕ, 46% ΗΠΑ). Υπάρχει ανησυχία πως η υψηλή ανεργία που επιμένει στο χρόνο μπορεί να δοκιμάσει την κοινωνική συνοχή, να μειώσει το δυνητικό προϊόν της χώρας μέσω της απαξίωσης των ανθρώπινου κεφαλαίου και να οδηγήσει σε αυξημένο αριθμό μακροχρόνια ανέργων. Τέλος, με βάση τα τελευταία στατιστικά στοιχεία για το 2011, ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε από 3.007.000 (27,6% του συνολικού πληθυσμού) το 2009 σε 3.403.000 το 2010 (31% του συνολικού πληθυσμού). Για το προσεχές μέλλον προβλέπεται περαιτέρω αύξηση του ποσοστού της ανεργίας, προτού αρχίσει να υποχωρεί ως αποτέλεσμα των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και τη μείωση του εργατικού κόστους, αλλά θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα σηματοδοτώντας την **επιτακτικότητα ανάγκη για δημιουργία, αλλά και διατήρηση θέσεων εργασίας.**

Η σύνθεση του ΑΕΠ αλλά και η **διάρθρωση της απασχόλησης ανά τομέα παραγωγής** αναδεικνύει τη σημαντική απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τον μέσο όρο της ΕΕ εξηγώντας εν πολλοίς και τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας αλλά και τη διαρθρωτική μεταβολή σε όρους πραγματικής οικονομίας που επέφερε η υιοθέτηση του μοντέλου ανάπτυξης που βασίσθηκε στην τόνωση της εγχώριας ζήτησης χωρίς να επανεπενδύονται τα κεφάλαια σε παραγωγικές επενδύσεις.

Το 2012 ο πρωτογενής τομέας συνεισέφερε το 3,7% της συνολικής εγχώριας Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) (ΕΕ -27 1,7%) και απασχολούσε το 12,2% των εργαζομένων (ΕΕ 27 5,2%). Οι αντίστοιχοι δείκτες για τον δευτερογενή τομέα ήταν 16,4% (ΕΕ -27 25,3%) και 15,6% (ΕΕ -27 22,6%) και για τον τριτογενή 80,2% (ΕΕ -27 73%) και απασχολεί το 72,2% που είναι ταυτόσημο με το ποσοστό στην ΕΕ -27.

Η διάρθρωση του τριτογενούς τομέα επίσης αναδεικνύει τις διαρθρωτικές στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και «υψηλό μερίδιο μεταπρατικών δραστηριοτήτων», σε σχέση και με τις άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης που επίσης επλήγησαν από την κρίση, όπως η υψηλή συμμετοχή του τομέα του εμπορίου στο ΑΕΠ της χώρας (Ελλάδα 18%, Νότιος Ευρώπη 11%) σε αντιδιαστολή με τις Επιχειρηματικές Υπηρεσίες (Ελλάδα 3%, Νότιος Ευρώπη 8%). Συνολικά οι εμπορεύσιμοι (tradable) τομείς (βιομηχανία-μεταποίηση, τουρισμός, επιχειρηματικές υπηρεσίες, γεωργία, ναυτιλία, ενέργεια, κλπ) συνεισέφεραν σε μικρότερο ποσοστό (3-4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ λιγότερο σε σχέση με τις άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία).

Τη μεγαλύτερη επίπτωση από τη συρρίκνωση της εγχώριας οικονομίας την υφίσταται ο δευτερογενής τομέας, ο οποίος μειώθηκε από 19,2% το 2008 σε 16,4% το 2012 και οφείλεται τόσο στην κατάρρευση του κατασκευαστικού κλάδου, όσο και στη συνεχή μείωση του όγκου και της αξίας της μεταποίησης λόγω της καθίζησης της εγχώριας ζήτησης και του προσανατολισμού των επιχειρήσεων στην εξυπηρέτηση πρωτίστως των αναγκών της εσωτερικής αγοράς και όχι στην εξωστρέφεια. Σημαντικότερο πρόβλημα σχεδόν παντού εμφανίζεται να είναι η αποβιομηχάνιση και η χαμηλή παραγωγικότητα και στο σύνολο της χώρας η μεταποίηση αναπτύσσεται ουσιαστικά σε 10 μόνο (από τους 53) Νομούς της χώρας.

Το **έλλειμμα παραγωγικότητας** στην Ελλάδα (29% σε σχέση με ΕΕ) οφείλεται κυρίως στην ελλειμματική παραγωγικότητα εντός κάθε κλάδου χωριστά, επηρεάζοντας το σύνολο της οικονομίας, παρά από ένα δυσμενές μίγμα κλάδων το οποίο επηρεάζει τη συνολική παραγωγή.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν πρωτίστως και πάνω απ' όλα την ανάγκη για μια σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία δεν μπορεί πλέον να προέλθει από την αύξηση της παραγωγής σε μη εμπορεύσιμους τομείς, τροφοδοτούμενη από το χρέος και την κατανάλωση, αλλά από **στοχευμένες επενδύσεις και με μετατόπιση της παραγωγής και της απασχόλησης σε εμπορεύσιμους τομείς.**

Οι επιχειρήσεις της χώρας παρουσιάζουν χαμηλή ανταγωνιστικότητα η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο: (i) στο ιδιαίτερα **υψηλό ποσοστό πολύ μικρών και μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων** που είναι κυρίως οικογενειακού χαρακτήρα και λειτουργούν με **χαμηλή παραγωγικότητα**, (ii) στην εξειδίκευση σε **δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας και την περιορισμένη χαμηλή εισαγωγή καινοτομιών**, (iii) στα **θεσμικά εμπόδια/ αντικίνητρα** για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, (iv) στην **έλλειψη καθετοποίησης εντός κλάδου ή όμορων/**

ομοειδών κλάδων και την έλλειψη επαρκούς διασύνδεσης με συμπληρωματικούς κλάδους, (v) στη **μεταφορά παραγωγικής δραστηριότητας** και επενδύσεων (αποβιομηχάνιση) **σε γειτονικές χώρες** και λόγω χαμηλότερου κόστους εργασίας, (vi) στην **έλλειψη κουλτούρας επιχειρηματικής συνεργασίας** μεταξύ των βασικών φορέων των παραγωγικών συστημάτων, (vii) στο μη φιλικό επιχειρηματικό περιβάλλον και τη **γραφειοκρατία**, (viii) στην **έλλειψη κινητικότητας των εργαζομένων**, (ix) στο δύσκαμπτο και **αναποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο**, (x) στην έλλειψη **χρηματοδότησης**, (xi) και το υψηλό ενεργειακό κόστος.

Όλοι οι δείκτες που σχετίζονται με τις επιδόσεις των επιχειρήσεων σε έρευνα και καινοτομία συστηματικά παραμένουν κατώτεροι του μέσου όρου της ΕΕ αντανακλώντας τις δομικές αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας. Ο συνδυασμός των δομικών προβλημάτων, θεσμικών και γραφειοκρατικών αγκυλώσεων και της ρευστότητας στο επίπεδο της πολιτικής, οδήγησαν τις επιχειρήσεις να επενδύουν είτε σε δραστηριότητες με υψηλές βραχυπρόθεσμες αποδόσεις είτε σε δραστηριότητες χαμηλού ρίσκου και μειωμένης έκθεσης στο διεθνή ανταγωνισμό. Σταδιακά η επιχειρηματική δραστηριότητα οδηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό σε δραστηριότητες μειωμένης έντασης γνώσης και προστιθέμενης αξίας που στοχεύουν κυρίως στην εσωτερική αγορά και κατανάλωση (δημόσια ή ιδιωτική).

Η σημαντική οικονομική μεγέθυνση που παρατηρήθηκε την τελευταία εικοσαετία δεν βασίστηκε στην αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, η οποία παρουσίασε επιδείνωση, αλλά στην αύξηση της εσωτερικής κατανάλωσης βασισμένη στην επέκταση του ιδιωτικού και δημόσιου, κυρίως, δανεισμού.

Πέραν των ανωτέρω, σημαντικά ζητήματα που ευθύνονται για τις χαμηλές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και για την παρεμπόδιση της αναπτυξιακής της προοπτικής εντοπίζονται στην περιορισμένη **διοικητική ικανότητα** του δημόσιου τομέα, και στην ανεπάρκεια **βασικών υποδομών** για την προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Η παρουσίαση κατωτέρω της εικόνας της χώρας ως προς την επίτευξη των εθνικών στόχων έναντι της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που συνδέεται άμεσα με τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) καταδεικνύει τις προσπάθειες που πρέπει να καταβληθούν και την απόσταση που πρέπει να καλυφθεί μέχρι το 2020.

Πίνακας 1.1.1. Π1: Στόχοι της Ελλάδας σε σχέση με τη Στρατηγική E2020

Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	Στόχοι «Ευρώπη 2020»	Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα	Στόχοι της χώρας για το 2020
Επενδύσεις σε E&A (% του ΑΕΠ)	3%	0,57% (2007) 0,67% (2011)	0,67% *
Ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64)	75%	64% (2010) 59,9% (2011) 55,3% (2012)	70%
Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (%)	κάτω από 10%	13,7% (2010) 13,1% (2011) 11,4% (2012)	9,7%
Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (%)	Τουλάχιστον 40% των νέων ηλικίας 30-34 ετών	28,4% (2010) 28,9% (2011) 30,9% (2012)	32%
Μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού	20 εκατομμύρια	3.046.000 (2008) 3.031.000 (2010) 3.403.000 (2011) 3.795.100 (2012) (Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 29.11.2013)	Μείωση κατά 450.000
Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας σε Mtoe	Αύξηση ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, που αντιστοιχεί στη μείωση της πρωτογενούς ενεργειακής κατανάλωσης κατά 368 Mtoe	29,79 Mtoe (2009) 27,61 Mtoe (2010) 27,03 Mtoe (2011)	Μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας κατά 2,85 Mtoe το 2020
Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ποσοστιαία ως προς το 1990	-20%, (ή -30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν)	Σύνολο Εκπομπών (MtCO ₂ - eq): 104,67 (1990) 135,11(2005) 117,57 (2010) 114,42 (2011) 110,67 (2012)	Εκπομπές εκτός ΣΕΔΕ (MtCO ₂ - eq): 63,84 (2005) 57,64 (2010) 59,96 (2011) 44,83 (2012)
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ως % επί της μκτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας)	20%	8,43% (2009) 9,73% (2010) 11,03% (2011) 13,83% (2012)	20% με βάση το Ν. 3851/2010

* Ο στόχος αυτός πρόκειται ύστερα από πρόταση της ελληνικής πλευράς να ανέλθει στο 1,2% στο πλαίσιο του αναθεωρημένου ΕΠΜ. Η επίτευξη του στόχου στηρίζεται σε συγκεκριμένες βασικές παραδοχές και υποθέσεις που αφορούν στους πόρους του ΕΣΠΑ 2014-20, που θα δαπανηθούν κατά το 2020 σε σχέση με αυτούς που δαπανήθηκαν το έτος βάσης, καθώς και σημαντική αύξηση τόσο των ιδιωτικών δαπανών E&T όσο και

των δημοσίων το 2020. Σημειώνεται ότι ο στόχος αφορά στη συνολική εθνική προσπάθεια και δεν αποτελεί στόχο του ΕΣΠΑ 2014-2020, καθώς οι σχετικές δαπάνες των ΕΔΕΤ στις συνολικές αποτελούν λιγότερο από το 15% των συνολικών.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Eurostat, National Inventory Report 2014-Greece, 2^ο Σχέδιο Δράσης Ενεργειακής Απόδοσης, Έκθεση Προόδου για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις ΑΠΕ. Τα στοιχεία του 2012 είναι προσωρινά.

Οι **κύριες αναπτυξιακές ανάγκες** που καλείται να καλύψει η Ελλάδα κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020, καθώς και οι **δυνατότητες** που της παρουσιάζονται, **αναπτύσσονται συνοπτικά στη συνέχεια ανά Θεματικό Στόχο.**

ΘΣ 1: Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας

Η Ελλάδα υστερεί στην ανάπτυξη καινοτομίας, καταλαμβάνοντας τη 19η θέση μεταξύ των 27 κρατών μελών στη σχετική κατάταξη, αποκλίνοντας σημαντικά από το μέσο όρο της Ε.Ε. (Πηγή: Innovation Union Scoreboard 2013). Ωστόσο, το ελληνικό σύστημα Έρευνας & Καινοτομίας (Ε&Κ) έχει να επιδείξει ισχυρά σημεία όπως: καλές επιδόσεις στα συγχρηματοδοτούμενα από την ΕΕ Προγράμματα-Πλαίσια, σημαντική ελληνική εκπροσώπηση σε διεθνή ερευνητικά δίκτυα και έργα του Ευρωπαϊκού Οδικού Χάρτη Ερευνητικών Υποδομών, ύπαρξη ισχυρής ελληνικής ερευνητικής κοινότητας στο εξωτερικό, έμπυχο δυναμικό υψηλής ποιότητας και νησίδες αριστείας σε δημόσιους ερευνητικούς φορείς και στον ιδιωτικό τομέα, ελληνική παρουσία στο χώρο των επιστημονικών δημοσιεύσεων (άνω του μ.ο. της ΕΕ). Τα πλεονεκτήματα αυτά όμως δεν έχουν αξιοποιηθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε να ξεπεραστούν διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας και να ενσωματωθεί η ερευνητική δραστηριότητα στις παραγωγικές διαδικασίες βελτιώνοντας τη συνολική εικόνα, σε σύγκριση με τις επιδόσεις των άλλων χωρών της ΕΕ.

Η έλλειψη ειδικευμένων επενδυτικών κεφαλαίων και η έλλειψη μηχανισμών μεταφοράς τεχνολογίας αποτελούν πρόσθετους ανασταλτικούς παράγοντες για την καινοτομικότητα των επιχειρήσεων και την καινοτομία συνολικά.

Συνέπεια των ανωτέρω και της οικονομικής κρίσης είναι η μετανάστευση επιστημόνων, κυρίως νέων (“brain drain”).

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται επιδόσεις της Ελλάδας σε σχέση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27 σε επιλεγμένους δείκτες από το σύνολο των δεικτών που

συνθέτουν το European Innovation Scoreboard και για τη βελτίωση των οποίων εντοπίζεται ότι θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στη νέα προγραμματική περίοδο:

Πίνακας 1.1.1.1. Π1: Σύγκριση επιδόσεων Ελλάδας και ΕΕ27 στον τομέα της καινοτομίας

Δείκτης	Ελλάδα	Ε.Ε. 27
Αιτήσεις διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας ανά δισεκατομμύριο ΑΕΠ (σε μονάδες αγοραστικής δύναμης, ευρώ)	0,42	3,90
Κεφάλαια επιχειρηματικών συμμετοχών (venture capital) (ως ποσοστό του ΑΕΠ)	0,004%	0,094%
Συμβολή των εξαγωγών προϊόντων μέσης και υψηλής τεχνολογίας στο εμπορικό ισοζύγιο	-5,69%	1,28%
Εξαγωγές υπηρεσιών έντασης γνώσης (ως ποσοστό των συνολικών εξαγωγών):	5,38%	45,14%
Απασχόληση σε δραστηριότητες έντασης γνώσης (ως ποσοστό της συνολικής απασχόλησης):	11,3%	13,60%

Πηγή: Innovation Union Scoreboard 2013

Σε ό,τι αφορά στην αγροτική ανάπτυξη παρατηρείται σημαντική ερευνητική προσπάθεια κυρίως στους τομείς των τροφίμων, της βιοτεχνολογίας και των υδάτων, αλλά και της γεωργίας, των δασών, της κτηνοτροφίας. Ωστόσο, οι πολύ μικρές αγροτικές εκμεταλλεύσεις, η έλλειψη εξειδικευμένης εκπαίδευσης των απασχολούμενων, η έλλειψη ισχυρής διασύνδεσης καινοτομίας και επιχειρηματικότητας, καθώς και η έλλειψη δεσμών μεταξύ της έρευνας, των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και των ΜΜΕ στις αγροτικές περιοχές, εμποδίζουν την ενσωμάτωση των καινοτόμων δράσεων στην παραγωγική διαδικασία.

Διαπιστώνεται η ανάγκη ενσωμάτωσης καινοτόμων τεχνολογιών, μεθόδων, πρακτικών και συστημάτων στη διαχείριση εισροών, στην παραγωγή, διακίνηση, μεταποίηση, πιστοποίηση και έλεγχο ποιοτικών αγροτικών και δασικών προϊόντων, στις εφοδιαστικές αλυσίδες αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, στη διαχείριση φυσικών πόρων (νερό, έδαφος, ενέργεια, βιοποικιλότητα), στο μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και στην προσαρμογή σε αυτή, αφενός για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα και αφετέρου για την προστασία του περιβάλλοντος και την κλιματική αλλαγή. Τα παραπάνω θα έχουν πολλαπλασιαστικά οφέλη με τη δημιουργία κατάλληλων συμβουλευτικών υπηρεσιών (π.χ. γεωργικοί σύμβουλοι με εστίαση στην καινοτομία) και υποστηρικτικών μηχανισμών μεταφοράς τεχνολογίας (δίκτυα καινοτομίας, ψηφιακές πλατφόρμες κλπ.) στις διάφορες παραγωγικές κατευθύνσεις και δραστηριότητες καθώς και με την κατάρτιση του ανθρώπινου

δυναμικού στον αγροτικό χώρο (βασική κατάρτιση, επιδεικτικά αγροκτήματα, επισκέψεις κλπ.).

Επίσης, είναι ανάγκη α) να αναπτυχθούν τα κατάλληλα εργαλεία και θεσμοί για την αξιοποίηση της έρευνας και της τεχνολογίας στον αγροδιατροφικό τομέα (ανάπτυξη θερμοκοιτίδων και τεχνοβλαστών, venture capital, δίκτυα εργαστηρίων και ανθρώπινου δυναμικού, πιλοτικά έργα, έργα ανάπτυξης νέων προϊόντων, πρακτικών, διεργασιών και τεχνολογιών, συμπράξεις καινοτομίας, clusters, κλπ), β) να αναβαθμιστούν οι υφιστάμενες ή/και να δημιουργηθούν νέες υποδομές έρευνας, τεχνολογίας, καινοτομιών και συμβουλευτικών υπηρεσιών πλαισιωμένες με το κατάλληλο ανθρώπινο δυναμικό και δ) να χρησιμοποιηθεί με τον αποτελεσματικότερο τρόπο η δημιουργία επιχειρησιακών ομάδων στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Σύμπραξης Καινοτομίας για την παραγωγικότητα και τη βιωσιμότητα της γεωργίας με στόχο την διασύνδεση της έρευνας και της γεωργικής εφαρμογής καθώς και την προώθηση της μεταφοράς καινοτόμων λύσεων στην πράξη για την πρωτογενή παραγωγή, τη διαχείριση των πόρων, την εφοδιαστική αλυσίδα, την ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων, τη βιοοικονομία κλπ.

Η νέα στρατηγική για την ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας και της επίτευξης των εθνικών στόχων στην πορεία προς το 2020, η οποία παρουσιάζεται στην Ενότητα 1.3.3.1 θα βασιστεί **σε μια σειρά θεσμικών μεταρρυθμίσεων** που στοχεύουν στην αναδιάρθρωση του συστήματος διακυβέρνησης και στην ενεργοποίηση των βασικών συντελεστών του εθνικού συστήματος καινοτομίας.

Οι βασικές συνιστώσες των μεταρρυθμίσεων είναι:

- Το νέο δίπολο πολιτικής Έρευνας-Καινοτομίας, το οποίο διαπερνά οριζόντια το σύνολο των πολιτικών και συντονίζεται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας (ΓΓΕΤΚ), η οποία αποτελεί μετεξέλιξη της ΓΓΕΤ.
- Δημιουργία Εθνικής Στρατηγικής Έρευνας, Τεχνολογίας και Καινοτομίας και Σχέδιο Δράσης που θα εγκρίνεται από το Κοινοβούλιο
- Δημιουργία Περιφερειακών Επιστημονικών Συμβουλίων (ενίσχυση ρόλου περιφερειών) ως συμβουλευτικών οργάνων προς τη ΓΓΕΤΚ που θα προωθούν και θα συντονίζουν περιφερειακές πρωτοβουλίες για την E&T&K.
- Συστηματική αποτίμηση της Έρευνας και Καινοτομίας σε συμφωνία με τους δείκτες της Ένωσης Καινοτομίας.
- Επίσης καθιερώνονται:

- Κίνητρα για την ενθάρρυνση της κινητικότητας μεταξύ πανεπιστημίων, ερευνητικών κέντρων και επιχειρήσεων
- Μέτρα για τον επαναπατρισμό των Ελλήνων επιστημόνων της διασποράς
- Κίνητρα για τη δημιουργία «Σκάλας που οδηγεί στην αριστεία» (Stairway to Excellence) (επιχορηγήσεις, βραβεία...)
- Μέτρα για την υποστήριξη από τη ΓΓΕΤΚ των προσπαθειών εμπορευματοποίησης των ερευνητικών αποτελεσμάτων που παράγονται στα ΕΚ και ΑΕΙ/ΤΕΙ
- “Fast Track” διαδικασίες για την υποστήριξη επενδύσεων E&T&K άνω του 1εκ. €
- Απλούστευση διαδικασιών χρηματοδότησης και παρακολούθησης της υλοποίησης των προγραμμάτων έρευνας και καινοτομίας.

Οι ανωτέρω μεταρρυθμίσεις διευκολύνουν, μεταξύ άλλων, τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα σε δραστηριότητες έρευνας, τεχνολογικής ανάπτυξης και καινοτομίας. Η συμμετοχή αυτή υποστηρίζεται άμεσα από σειρά μέτρων, τα οποία παρουσιάζονται στην Ενότητα 1.3.3.1.

ΘΣ 2: Βελτίωση της πρόσβασης σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), της χρήσης και της ποιότητάς τους

Η έκταση και ένταση της οικονομικής κρίσης έχει επιβραδύνει την εμφάνιση του αναμενόμενου αντίκτυπου των ήδη δρομολογημένων επενδύσεων, συντελώντας έτσι σε μια σημαντική υστέρηση (Digital Scoreboard 2013¹⁵¹) σε κρίσιμους δείκτες που αφορούν σε ΤΠΕ και ειδικότερα: **α) ευρυζωνική κάλυψη**, με 22% διαθεσιμότητα δικτύων υψηλών ταχυτήτων (>30 MBps) και χαμηλή ανταπόκριση για τέτοιες συνδέσεις (0,1% του συνόλου των συνδέσεων), ενώ δεν έχει αρχίσει ακόμη η διάθεση συνδέσεων υπερ-υψηλών ταχυτήτων (>100Mbps), και χαμηλό ποσοστό των νοικοκυριών/επιχειρήσεων που έχουν σταθερή ευρυζωνική πρόσβαση, ωστόσο καλή κάλυψη των δικτύων κινητής τηλεφωνίας 4^{ης} γενιάς, **β) τακτική ή καθημερινή χρήση Διαδικτύου**, σε ποσοστά μικρότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ, ιδίως από μεγαλύτερους σε ηλικία πολίτες, ενώ υψηλό παραμένει το ποσοστό των ανθρώπων που δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ το διαδίκτυο (42%), **γ) Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση**, με χαμηλό ποσοστό των βασικών ηλεκτρονικών δημόσιων υπηρεσιών προς τους

¹⁵¹ Βλ. <http://ec.europa.eu/digital-agenda/progress-country>

πολίτες/επιχειρήσεις και με επίπεδο απόδοσης της δημόσιας διοίκησης και ποιότητας των δημόσιων υπηρεσιών αρκετά κάτω του μέσου όρου της ΕΕ (0.52 σε σχέση με την ΕΕ 1.18), **δ) Ηλεκτρονική Ενσωμάτωση**, με την Ελλάδα να κατατάσσεται κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου σε ό,τι αφορά τον αριθμό Η/Υ ανά μαθητή/σπουδαστή, **ε) Ψηφιακές Δεξιότητες**, με ποσοστό 49% των πολιτών να εμφανίζει δεξιότητες στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, αρκετά χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ, **στ) Ψηφιακή Επιχειρηματικότητα** – Ηλεκτρονικό Εμπόριο, όπου το 2013 μόλις 25% των Ελλήνων πραγματοποίησαν αγορές μέσω Διαδικτύου, ενώ μόνο το 15% των μεγάλων Ελληνικών επιχειρήσεων και το 8% των ΜΜΕ δραστηριοποιούνται στο χώρο του ηλεκτρονικού εμπορίου.

Παρά τα ανωτέρω έχουν λάβει χώρα ή είναι σε εξέλιξη επενδύσεις σε υποδομές ΤΠΕ σε κρίσιμες λειτουργίες του Κράτους, οι σημαντικότερες των οποίων αφορούν την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών για τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης (Διαλειτουργικότητα πληροφοριακών συστημάτων (eGov Now)), τη λειτουργία της κεντρικής διαδικτυακής πύλης (ΕΡΜΗΣ), τη λειτουργία συστήματος παροχής υπηρεσιών CRM, τη δημιουργία ενιαίας ψηφιακής υποδομής διαχείρισης Ανθρώπινου Κεφαλαίου (HRMS), την εφαρμογή του Προγράμματος «Διαύγεια» για την προαγωγή της διαφάνειας, την αύξηση της αποτελεσματικότητας της φορολογικής διοίκησης (ELENXIS), την επιτάχυνση της απονομής δικαιοσύνης (Εθνικό Ποινικό Μητρώο, ψηφιακή καταγραφή, αποθήκευση και διάθεση πρακτικών συνεδριάσεων δικαστηρίων, ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης Δικαστικών Υποθέσεων για την Ποινική Πολιτική και Διοικητική διαδικασία), τη διαφάνεια και αποτελεσματική λειτουργία της αγοράς (Εθνικό Σύστημα Δημοσίων Προμηθειών), τον εξορθολογισμό των υπηρεσιών Υγείας (Ηλεκτρονική συνταγογράφηση), την ποιοτική αναβάθμιση της Παιδείας (Ψηφιακό Σχολείο), την ανοικτή και διαλειτουργούσα Δημόσια Διοίκηση (Εθνικό Ληξιαρχείο), την ορθολογική χρήση και διαχείριση των πόρων του Ελληνικού Δημοσίου (ERP) και την υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών για τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας της Δημόσιας Διοίκησης, στη βάση βασικών υποδομών (critical infrastructures) που δημιουργούν σημαντικές οικονομίες κλίμακας (Government Cloud, Σύζευξις II). Επίσης εκπονείται το Κτηματολόγιο το οποίο αποτελεί ένα από τα βασικότερα μητρώα της Δημόσιας Διοίκησης, αυτό των ακινήτων, καθώς και το έργο της αποτύπωσης των δασικών χαρτών. Παράλληλα σε εξέλιξη βρίσκεται η δημιουργία ενός εκτεταμένου δικτύου σημείων ελεύθερης ασύρματης ευρυζωνικής πρόσβασης (wi-fi), ενισχύσεις για τα Ελληνικά Ταχυδρομεία, σημαντικά έργα για τις έξυπνες μεταφορές καθώς και το έργο της επέκτασης της ευρυζωνικής πρόσβασης σε λευκές περιοχές

(RURAL). Αρκετές από αυτές τις παρεμβάσεις θα ολοκληρωθούν και με πόρους του νέου ΕΣΠΑ 2014-2020.

Σημειώνεται ότι έχει εγκριθεί από το Κυβερνητικό Συμβούλιο Μεταρρυθμίσεων η Στρατηγική για την Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση 2014 – 2020 ενώ εκπονείται το επταετές σχέδιο δράσης παρεμβάσεων το οποίο αξιολογείται και αναθεωρείται τουλάχιστον σε ετήσια βάση. Βρίσκεται σε διαβούλευση η Στρατηγική για την Ψηφιακή Ανάπτυξη 2014 -2020 ενώ εκπονείται το Εθνικό Πλάνο Ευρυζωνικότητας

Στα θετικά στοιχεία καταγράφονται, οι αναγνωρισμένες δυνατότητες της χώρας στο εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και τεχνικό), η ύπαρξη αξιόλογου αριθμού νέων επιχειρήσεων με αντικείμενο την ανάπτυξη εφαρμογών ΤΠΕ, οι ανταγωνιστικές και συνεχώς βελτιούμενες τηλεπικοινωνιακές υποδομές και υπηρεσίες μέσα σε μια ανοιχτή τηλεπικοινωνιακή αγορά και η δυναμική προσαρμογή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ειδικότητες που αφορούν σε ΤΠΕ.

Ως αδυναμίες σημειώνονται η έλλειψη συντονισμού σε κεντρικό επίπεδο για το σχεδιασμό και την προώθηση των μεγάλων έργων ΤΠΕ, η μεγάλη δυσκολία στην ωρίμανση των έργων λόγω και της έλλειψης εμπειρίας του προσωπικού σε μεγάλο αριθμό δικαιούχων, αλλά και η μη ύπαρξη καταλλήλου θεσμικού πλαισίου για τη μελέτη, αξιολόγηση, κοστολόγηση παρακολούθηση και υλοποίηση των έργων ΤΠΕ, καθώς και το χαμηλό ποσοστό ιστοτόπων και υπηρεσιών προσβάσιμων σε άτομα με αναπηρίες.

ΘΣ 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γεωργικού τομέα (για το ΕΓΤΑΑ) και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας (για το ΕΤΘΑ)

Η συντριπτική πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων εντάσσεται στην κατηγορία των πολύ μικρών επιχειρήσεων (0-9 εργαζόμενοι). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ο τομέας της βιομηχανίας όπου στην Ελλάδα το 30% των απασχολούμενων εργάζεται σε πολύ μικρές επιχειρήσεις, όταν στην Γερμανία το αντίστοιχο ποσοστό είναι 5% και στην Πορτογαλία 20%.

Τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας των ελληνικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων πηγάζουν από παράγοντες, όπως η έλλειψη ρευστότητας και πρόσβασης σε κεφάλαια, η απουσία μερικών μεγάλων επιχειρήσεων με προσβάσεις στην παγκόσμια αγορά, οι περιορισμένες προσπάθειες και δυνατότητες διεθνοποίησής τους, η σημαντική

υστέρηση στη χρήση βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής (key enabling technologies), η αγορά στόχος που σε μεγάλο βαθμό συγκροτείται από το τελικό στάδιο κατανάλωσης, οι ανεπαρκείς δομές υποστήριξης της επιχειρηματικότητας, κάτι που έχει αντίκτυπο κυρίως στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, η ελλιπής, αποσπασματική ή συχνά ανύπαρκτη δικτύωσή τους. Κομβική αδυναμία αποτελεί η μη αξιοποίηση των ερευνητικών δομών και αποτελεσμάτων, η ελλιπής προώθηση της τεχνολογικής καινοτομίας, η ελλιπής χρήση συστημάτων βελτίωσης παραγωγικότητας, η χαμηλή εξωστρέφεια, και η μη συστηματική υποστήριξη νεοφυών επιχειρήσεων. Παράλληλα, υπάρχει σημαντικότερη ανάγκη απλοποίησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος σε όλους τους τομείς, όπως εξαγωγές, αδειοδοτήσεις, κλπ.

Ειδικά ο **αγροτικός** τομέας, είναι διαπιστωμένο ότι δύναται να συμβάλει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Σημαντική είναι η συμβολή του στις εξαγωγές. Η αξία των εξαγόμενων αγροτικών προϊόντων αυξάνει συνεχώς (σε τρέχουσες τιμές) φτάνοντας στο 2012 τα 3,6 δις ευρώ. Παράλληλα, ο αγροτικός τομέας είναι ο κύριος τροφοδότης της μεταποίησης τροφίμων, που είναι σήμερα ένας από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής μεταποιητικής βιομηχανίας και περιλαμβάνεται στους πέντε κλάδους με τον υψηλότερο πολλαπλασιαστή στην ελληνική οικονομία. Επίσης η γεωργική εκροή συνδέεται στενά με τους κλάδους των μεταφορών, του χονδρεμπορίου και του λιανικού εμπορίου. Από πλευράς εισροών, η γεωργία υποστηρίζει την εγχώρια χημική βιομηχανία λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών σκευασμάτων, παραγωγή σπόρων και εργαλειομηχανών. Αν και η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο σύνολο της απασχόλησης υποδιπλασιάσθηκε, αποτελεί μια σημαντική πηγή εργασίας στην περιφέρεια (2ος μεγαλύτερος εργοδότης μετά από το λιανεμπόριο και χονδρεμπόριο), καθώς και μια σημαντική πηγή μερικής απασχόλησης (λόγω πολλών μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων). Η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό κι από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, όπως το φυσικό και οικονομικό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (μέσο φυσικό μέγεθος στην Ελλάδα 4,8 εκτάρια ανά γεωργική εκμετάλλευση έναντι 14,3 εκτάρια στην ΕΕ-27 και μέσο οικονομικό μέγεθος ανά γεωργική εκμετάλλευση 9.266,8 €, ΕΕ-27 25.450,2 €), που καθιστά αναγκαία την αναδιάρθρωση των εκμεταλλεύσεων και την προώθηση μορφών συνεργασίας τους. Οι αγρότες είναι αναγκαίο να στραφούν στην επιχειρηματικότητα, μέσω της αύξησης των επενδύσεων για τον τεχνολογικό και εμπορικό εκσυγχρονισμό, την υιοθέτηση της χρήσης των ΤΠΕ, την υιοθέτηση των ΑΠΕ συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας αποβλήτων και παραπροϊόντων, την αύξηση του βαθμού τυποποίησης και συσκευασίας των προϊόντων, τη στροφή στην παραγωγή

ποιοτικών πιστοποιημένων γεωργικών προϊόντων (ΠΟΠ, ΠΓΕ, βιολογικά, κ.α.). Άλλωστε, η βιομηχανία τροφίμων ποτών και καπνού αποτελεί ήδη τον σημαντικότερο κλάδο του δευτερογενούς τομέα (20,4% της συνολικής ΑΠΑ) και παρουσιάζει σημαντικότητα περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης εάν στραφεί σε νέες αγορές και αξιοποιήσει περαιτέρω τα ελληνικά πιστοποιημένα προϊόντα. Για το λόγο αυτό, αποτελεί επιτακτική ανάγκη η στροφή προς ένα νέο πρότυπο ανάπτυξης του αγροδιατροφικού συστήματος, που θα βασίζεται κυρίως στην ανταμοιβή των συντελεστών παραγωγής από την αγορά.

Ο τομέας της **αλιείας** θεωρείται σημαντικός για την ευρωπαϊκή και εθνική οικονομία κυρίως επειδή συμβάλλει στη διατήρηση της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων παράκτιων & νησιωτικών περιοχών, αλλά επιπλέον επειδή συμβάλλει ουσιαστικά στην εξασφάλιση ζωικών πρωτεϊνών υψηλής βιολογικής αξίας, αξιοποιεί τοπικούς πλουτοπαραγωγικούς πόρους, εξασφαλίζει θέσεις εργασίας και απασχολεί σημαντικό αριθμό ατόμων παράκτιων περιοχών. Ο αλιευτικός στόλος της χώρας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σημαντικά προβλήματα (πολλά και μικρά σκάφη, με χαμηλή ιπποδύναμη, μεγάλης ηλικίας, κλπ), στοιχείο που ενδυναμώνει την απαίτηση ενίσχυσης δράσεων που εξασφαλίζουν την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων του κλάδου.

Ο κλάδος της **υδατοκαλλιέργειας** αποτελεί έναν από τους πλέον αναπτυσσόμενους τομείς της ελληνικής οικονομίας (ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια 3% και με 80% εξαγωγές), για τον οποίο υπάρχουν περαιτέρω δυνατότητες ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητάς του, αφ' ενός με διαφοροποίηση προς νέα είδη και παραγωγή ειδών με καλές προοπτικές εμπορίας, αφετέρου με βελτίωση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων, πιστοποίησης και σήμανσής τους. Στο πλαίσιο ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας, ανάπτυξης βιώσιμων επιχειρήσεων και αξιοποίησης των αλιευτικών προϊόντων, διαπιστώνονται ανάγκες για τον εκσυγχρονισμό των μονάδων παραγωγής/ μεταποίησης, πιστοποίησης και σήμανσης αλιευτικών προϊόντων, καθώς και ενεργειών-εκστρατειών προώθησης. Επίσης απαιτούνται παρεμβάσεις για τη δημιουργία νέου χωροταξικού σχεδίου για την ιχθυοκαλλιέργεια σε συνδυασμό με E&K καθώς και επιτάχυνση αδειοδοτήσεων.

Για το σύνολο του **αγρο-διατροφικού** τομέα εμφανίζονται σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης ως προς: α) τη βελτίωση της εξαγωγικής δραστηριότητάς του και τη μείωση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, β) την αύξηση της παραγωγικότητάς του τόσο σε σχέση με την ορθολογικότερη χρήση των συντελεστών παραγωγής καθώς και την εισαγωγή καινοτομίας και αποτελεσμάτων εφαρμοσμένης έρευνας, όσο και με τη

βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού, γ) τη δημιουργία αλλά και διατήρηση θέσεων εργασίας στις αγροτικές και αλιευτικές / παράκτιες περιοχές δίνοντας έμφαση αφενός στη δημιουργία θέσεων αυτοαπασχόλησης για τους νέους στον αγροδιατροφικό τομέα και αφετέρου ενισχύοντας τις δυναμικές ΜΜΕ των αγροτικών περιοχών, ειδικότερα εφόσον συνδυαστεί με στοχευμένες ενέργειες συνέργειας με τον τομέα του τουρισμού, δ) τη διαφοροποίηση, καθετοποίηση, ανάπτυξη οριζοντίων συνεργασιών, λοιπών ενεργειών για αύξηση της πρόσβασης στην αγορά και τους καταναλωτές και ενίσχυση της διαπραγματευτικής τους θέσης και του επαγγελματισμού τους, και ε) την παραγωγή ποιοτικότερων-ασφαλέστερων προϊόντων και προϊόντων με συγκριτικό πλεονέκτημα, με παράλληλη προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, το μετριασμό των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή και την προσαρμογή του σε αυτή.

Στον τομέα του **τουρισμού**, η εικόνα του τυποποιημένου χαμηλής προστιθέμενης αξίας εποχικού τουριστικού προϊόντος, η έλλειψη ποιοτικά ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, ο κατακερματισμός της προσφοράς, η δύσκολη αντιμετώπιση της διαπραγματευτικής δύναμης των διεθνών οργανωτών ταξιδιών (tour operators) από τους εγχώριους συντελεστές παραγωγής, αποτελούν μερικά από τα προβλήματα που θα πρέπει να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά. Οι κύριες αναπτυξιακές ανάγκες αφορούν στην αναβάθμιση και διαφοροποίηση του παρεχόμενου τουριστικού προϊόντος (με ανάπτυξη, πλέον του κλασσικού προϊόντος «ήλιος & θάλασσα», ανάδειξη και εδραίωση κατά προτεραιότητα, νέων μορφών θεματικού τουρισμού, όπως οι ιατρικός, οικολογικός, πολιτιστικός, κλπ.) σε συνδυασμό με την αξιοποίηση των φυσικών πόρων τόσο της χώρας στο σύνολό της όσο και της κάθε Περιφέρειας, την ενίσχυση, και με την συνδρομή της Ε&Κ, και ειδικότερα της αξιοποίησης ΤΠΕ, των συμπλεγμάτων που αναδεικνύονται (τουρισμός - πολιτισμός, τουρισμός - αγροδιατροφή, τουρισμός - περιβάλλον), την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού και της οργάνωσης των επιχειρήσεων, με τελικό στόχο την επέκταση σε νέες αγορές (νέες χώρες προέλευσης επισκεπτών και νέες ομάδες κοινού), την επέκταση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση της δαπάνης ανά επισκέπτη.

Ο τομέας του **πολιτισμού** παρουσιάζει σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (οι οποίες πρέπει να ενισχυθούν και με τη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών), αλλά και συνεργιών με τον τομέα του τουρισμού, επενδύοντας για το σκοπό αυτό κυρίως στη νέα τεχνολογία. Ειδικά στον «κλάδο» του σύγχρονου πολιτισμού, αλλά και της πολιτιστικής κληρονομιάς, υπάρχουν πολύ σημαντικά περιθώρια και δυνατότητες δημιουργίας συνεργιών και συμπληρωματικότητας με τον τουρισμό.

ΘΣ 4: Υποστήριξη της μετάβασης σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους τομείς

Η λήξη της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 συμπίπτει με την καταληκτική προθεσμία εκπλήρωσης των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει η χώρα στο πλαίσιο των προσπαθειών της Ε.Ε. για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής μέχρι το 2020 (20-20-20). Η μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών εκπομπών ρύπων καθίσταται ζωτικής σημασίας για τη χώρα, συμβάλλοντας τόσο στην επίτευξη των στόχων 20-20-20, όσο και στην αναζωογόνηση της ελληνικής οικονομίας με τη δημιουργία επενδυτικών ευκαιριών και την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των τομέων της γεωργίας και της δασοπονίας.

Οι στόχοι 20-20-20 θα επιτευχθούν μέσω ενός μίγματος πολιτικών που αξιοποιούν τους μηχανισμούς της αγοράς και περιλαμβάνουν χρηματοδοτικά εργαλεία και κανονιστικά μέτρα. Τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι η πρόοδος που έχει επιτευχθεί βρίσκεται σε συμφωνία με τους εθνικούς ενδιάμεσους στόχους.

Σε ότι αφορά στις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), η Ελλάδα εμφανίζει ένα υψηλό δυναμικό για αξιοποίηση των τεχνολογιών ΑΠΕ σε όλους τους τομείς τελικής κατανάλωσης, καθώς και στην ηλεκτροπαραγωγή. Η περιφερειακή κατανομή του δυναμικού αυτού καταδεικνύει ότι, τα νησιά του Αιγαίου διαθέτουν σημαντικό δυναμικό ηλιακής, αιολικής και γεωθερμικής ενέργειας, η Ήπειρος και η Στερεά Ελλάδα παρουσιάζουν το υψηλότερο δυναμικό για μικρά υδροηλεκτρικά έργα ενώ η Μακεδονία και η Θράκη παρουσιάζουν δυνατότητες αξιοποίησης της βιομάζας και της γεωθερμικής ενέργειας. Τα τελευταία χρόνια γίνεται μια συνεχής προσπάθεια αξιοποίησης αυτού του δυναμικού, με σκοπό την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και τη διασφάλιση ενεργειακού εφοδιασμού αλλά και την ικανοποίηση των δεσμεύσεων της χώρας για την υψηλότερη διείσδυση των ΑΠΕ στο ελληνικό ενεργειακό σύστημα. Για την υποστήριξη αυτής της προσπάθειας έχουν τεθεί σε ισχύ μια σειρά μέτρων, τα οποία αφορούν σε αλλαγή του θεσμικού πλαισίου αδειοδότησης σταθμών ΑΠΕ και παράλληλα της χρήσης των απαραίτητων χρηματοδοτικών εργαλείων. Ειδικότερα για αποκεντρωμένες μονάδες μικρής ισχύος (π.χ. φωτοβολταϊκά έως 1 MW), που αποτελούν την πλειοψηφία των εγκατεστημένων έργων, υπάρχουν ευνοϊκές διαδικασίες αδειοδότησης. Η αξιοποίηση αυτού του δυναμικού προϋποθέτει μεταξύ άλλων και την ενίσχυση των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας όπου διαπιστώνεται σχετική ανεπάρκεια καθώς και την ύπαρξη ενός βιώσιμου και αποτελεσματικού συστήματος πληρωμής των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ. Παράλληλα εξετάζονται εναλλακτικοί

μηχανισμοί στήριξης των ΑΠΕ (μοντέλο της εγγυημένης διαφορικής τιμής-Feed in premium, διμερή συμβόλαια κλπ.) έναντι του μοντέλου της εγγυημένης τιμής (Feed in tariff) που εφαρμόζεται σήμερα.

Συνολικά, το δυναμικό για παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ΑΠΕ εκτιμάται ότι είναι πάνω από 20GW (εφικτό τόσο από τεχνική όσο και από οικονομική άποψη) για τις τεχνολογίες ΑΠΕ εκτός φωτοβολταϊκών, ενώ για τα τελευταία το αναπτυξιακό δυναμικό είναι πολύ υψηλό, με βάση το διαθέσιμο δυναμικό της ηλιακής ενέργειας στη χώρα. Το ποσοστό συνεισφοράς των ΑΠΕ στην τελική ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας (ΑΤΚΕ), σύμφωνα με τους υπολογισμούς στο πλαίσιο εκπόνησης της Έκθεσης Προόδου για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις ΑΠΕ ανήλθε το 2011 σε 11,03% και το 2012 σε 13,83%.

Η τελική κατανάλωση ενέργειας από το 2000 έως και το 2007 παρουσίασε μια συνεχή ανοδική τάση, ακολουθώντας την αντίστοιχη οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Στη συνέχεια, η συνολική τελική κατανάλωση ενέργειας στην Ελλάδα έχει επιδείξει σημαντική και συνεχή πτώση, η οποία οφείλεται, πέρα από τις επιπτώσεις της ύφεσης και στις δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας. Την περίοδο 2007-2011 η τελική κατανάλωση ενέργειας μειώθηκε κατά 14%. Ωστόσο, παρατηρούνται **περαιτέρω δυνατότητες για σημαντική εξοικονόμηση ενέργειας και αύξησης της ενεργειακής αποδοτικότητας**, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του 1^{ου} και 2^{ου} Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ενεργειακή Απόδοση (ΣΔΕΑ). Με βάση τα προτεινόμενα μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας για το 2016, ο τομέας των μεταφορών αναγνωρίστηκε ως εκείνος με το μεγαλύτερο δυναμικό για εξοικονόμηση ενέργειας, συνεισφέροντας κατά 36% στην επίτευξη του στόχου, ακολουθούμενος από τον τριτογενή και τον οικιακό τομέα με 30% και 29%, αντίστοιχα. Στον τελευταίο, παρατηρείται σημαντικό δυναμικό βελτίωσης καθώς η πλειονότητα των υφιστάμενων κτιρίων είναι χαμηλής ενεργειακής απόδοσης.

Το υψηλό μερίδιο συμμετοχής του τομέα των μεταφορών στην κατανάλωση ενέργειας και το γεγονός ότι αυτός παρουσιάζει το μεγαλύτερο δυναμικό για εξοικονόμηση ενέργειας καθιστούν αναγκαία την πραγματοποίηση συντονισμένων και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων για τη βιώσιμη πολυτροπική αστική κινητικότητα με την επέκταση των αστικών μέσων σταθερής τροχιάς,(ΜΕΤΡΟ-ΤΡΑΜ) την χρήση περιβαλλοντικά φιλικών Μέσων Μεταφοράς και την ενίσχυση ήπιων μέσων Μεταφοράς.

Η ανάπτυξη του δικτύου μετρό (συμπεριλαμβανομένης και της γραμμής 1 του ΗΣΑΠ) στο Λεκανοπέδιο Αθηνών αποτέλεσε κατά τις προηγούμενες περιόδους και συνεχίζει να

αποτελεί και στην προγραμματική περίοδο 2014-2020 τον κορμό των δομικών παρεμβάσεων στο σύστημα αστικών συγκοινωνιών, με κάθε νέα γραμμή να δημιουργεί πολλαπλασιαστική επιρροή στην ελκυστικότητα του συστήματος δημόσιας συγκοινωνίας, όχι μόνο στη ζώνη άμεσης εξυπηρέτησης της γραμμής, αλλά και στο συνολικό δίκτυο του μητροπολιτικού σιδηρόδρομου και γενικότερα στο σύνολο της αστικής περιοχής. Οι παρεμβάσεις των προηγούμενων προγραμματικών περιόδων στον τομέα αυτό αφορούσαν επενδύσεις στο δίκτυο αστικών συγκοινωνιών σε σύγχρονες υποδομές μέσω σταθερής τροχιάς. Εκτιμάται ότι ως και το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 (επιλεξιμότητα έως 31-12-2015) θα έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή και αποπεράτωση 92 χιλιομέτρων γραμμής μαζικών μέσων σταθερής τροχιάς (ΗΣΑΠ, TRAM, Προαστιακός) και 42 χιλιομέτρων ΜΕΤΡΟ.

Η ολοκλήρωση της επέκτασης της γραμμής 3 (μετρό) μέχρι τον Πειραιά καθώς και στη συνέχεια η επέκταση της γραμμής 2 (μετρό) μέχρι το Ίλιο, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των πόρων, αποτελούν κεφαλαιώδους σημασίας παρεμβάσεις, καθότι εξυπηρετούν την ακτινική διασύνδεση των πυκνοκατοικημένων και χαμηλού εισοδήματος οικιστικών ζωνών της δυτικής Αθήνας με τις κεντρικές περιοχές της Αθήνας και του Πειραιά. Η υλοποίηση των συγκεκριμένων επεκτάσεων επιτρέπει την υποκατάσταση των μεγάλου μήκους ακτινικών λεωφορειακών γραμμών κορμού που παραδοσιακά εξυπηρετούσαν την διασύνδεση της Δυτικής Αθήνας με τις κεντρικές περιοχές Αθήνας και Πειραιά και την σταδιακή ανάπτυξη τροφοδοτικών λεωφορειακών γραμμών προς και από τους σταθμούς μετρό, διευρύνοντας με τον τρόπο αυτό την εμβέλεια και την ελκυστικότητα του συστήματος δημόσιων συγκοινωνιών, και ενισχύοντας τον στόχο για την αύξηση του ποσοστού συμμετοχής του μεριδίου των δημόσιων συγκοινωνιών στο σύνολο των αστικών μετακινήσεων, που αντικρίζει σε μείζον περιβαλλοντικό και λειτουργικό όφελος για την πόλη.

Η παράλληλη με το μητροπολιτικό σιδηρόδρομο ανάπτυξη του τροχιοδρομικού δικτύου συνεισφέρει σημαντικά στο στόχο της ενίσχυσης του μεριδίου των δημόσιων συγκοινωνιών στο σύνολο των αστικών μετακινήσεων της μητροπολιτικής Αθήνας. Ζωτικής σημασίας παρέμβαση στο δίκτυο τραμ της μητροπολιτικής Αθήνας αποτελεί η ελλείπουσα σύνδεση του δικτύου αυτού με την κεντρική περιοχή του Πειραιά, στοιχείο που οδήγησε μέχρι σήμερα σε απίσχνανση της εμβέλειας και της ελκυστικότητας του. Η προγραμματισμένη επέκταση της υφιστάμενης παραλιακής γραμμής τραμ προς την κεντρική περιοχή του Πειραιά θα προσδώσει καθοριστικό ρόλο στο συγκεκριμένο δημόσιο μεταφορικό μέσο, τόσο στις ενδοκεντρικές μετακινήσεις όσο και στη διασύνδεση της κεντρικής περιοχής του Πειραιά με τις νότιες και ανατολικές περιοχές

του Λεκανοπέδιου. Σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση της γραμμής μετρό από το Αιγάλεω μέχρι τον Πειραιά, καθώς και με τα υφιστάμενα λοιπά συγκοινωνιακά δίκτυα, όπως η γραμμή 1 του ΗΣΑΠ και το προαστιακό σιδηροδρομικό δίκτυο, εξασφαλίζονται πολλαπλές συνέργειες των δημόσιων μέσων σταθερής τροχιάς και διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις για ουσιαστική μεγέθυνση του μεριδίου της δημόσιας συγκοινωνίας στο σύνολο των μετακινήσεων προς, από και εντός της κεντρικής περιοχής του Πειραιά με πρόδηλη την λειτουργική και περιβαλλοντική αναβάθμιση της.

Η προγραμματισμένη ανάπτυξη του μετρό Θεσσαλονίκης διατρέχει κατά την διαμήκη έννοια την γραμμικής διάταξης κεντρική περιοχή της πόλης επιτυγχάνοντας ταυτόχρονα με την βελτιωμένη προσβασιμότητα της ως προς τις ανατολικές και δυτικές συνοικίες, την σημαντική αποφόρτιση των διαμήκων κεντρικών αρτηριών της πόλης και την ενίσχυση του μεριδίου των δημόσιων συγκοινωνιών στο σύνολο των αστικών μετακινήσεων. Η παράλληλη ανάπτυξη δυο κλάδων στην οικιστική ζώνη νότια και ανατολικά της κεντρικής περιοχής της πόλης εξασφαλίζει την «κρίσιμη μάζα» που είναι αναγκαία για την συνδυαστική λειτουργία του μητροπολιτικού σιδηρόδρομου με το υπόλοιπο σύστημα της αστικής συγκοινωνίας με λεωφορεία, με βάση την οποία μπορεί να δομηθεί ένα σύστημα δημόσιας συγκοινωνίας αρκούστως ελκυστικό και αποτελεσματικό ως εναλλακτικό μέσο απέναντι στα ιδιωτικά μεταφορικά μέσα, με προφανές λειτουργικό και περιβαλλοντικό όφελος για την πόλη.

Σημειώνεται ιδιαίτερος ότι οι μεταποιητικές επιχειρήσεις έχουν σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της ενεργειακής τους απόδοσης και κατ' επέκταση της ανταγωνιστικότητάς τους.

Επίσης, οι τομείς της γεωργίας, κτηνοτροφίας και δασοπονίας και αλιείας παρουσιάζουν δυνατότητες παραγωγής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές, καθώς και δυνατότητες εξοικονόμησης ενέργειας. Μείζον θέμα, με σημαντική επιρροή στο ισοζύγιο του άνθρακα των δασών αποτελεί η καταστροφή τους κυρίως από πυρκαγιές, καθώς και από ασθένειες αλλά και άλλες φυσικές καταστροφές. Τα φαινόμενα αυτά επηρεάζουν αυξητικά τις εκπομπές των αερίων του θερμοκηπίου, έχοντας άμεσο αρνητικό αντίκτυπο στο φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής. Η γεωργία με τις δραστηριότητες που εκτελούνται σε αυτή, αποτελεί σημαντική πηγή αερίων του θερμοκηπίου και είναι επιτακτική η ανάγκη μείωσή τους από αυτή. Επίσης διαπιστώνεται ότι τα αλιευτικά σκάφη έχουν υψηλές καταναλώσεις ενέργειας με υψηλές εκπομπές ρύπων ή αερίων του θερμοκηπίου. Υψηλές καταναλώσεις και ανορθολογική χρήση ενέργειας έχουν και οι επιχειρήσεις του κλάδου των υδατοκαλλιεργειών και της συναφούς μεταποίησης.

Σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας όπου οι ενεργειακές ανάγκες είναι υψηλές και το ενεργειακό κόστος μεγάλο, η **Συμπαγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Αποδοτικότητας (ΣΗΘΥΑ)** αποτελεί μία σημαντική επενδυτική ευκαιρία.

Επίσης, δράσεις όπως η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, οι ολοκληρωμένες αστικές αναπλάσεις καθώς και η μείωση της ταφής βιοαποβλήτων από αστικές περιοχές με κατάλληλη συλλογή και επεξεργασία τους, συμβάλλουν στη μείωση εκπομπών CO₂.

Στις σύγχρονες απελευθερωμένες αγορές ηλεκτρικής ενέργειας διαπιστώνεται η ανάγκη για αποτελεσματικότερη διαχείριση της παραγόμενης ενέργειας (που συνεπάγεται ασφαλέστερα δίκτυα και χαμηλότερο κόστος λειτουργίας) καθώς και για βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ενεργειακούς καταναλωτές. Η ανάγκη αυτή δημιουργεί την απαίτηση για **ανάπτυξη και εφαρμογή των έξυπνων ηλεκτρικών δικτύων**, η οποία, επιπλέον, είναι δυνατό να συμβάλει ουσιαστικά στην αξιοποίηση των (διάσπαρτων) ανανεώσιμων ενεργειακών πόρων. Σημειώνεται ότι μόλις το 2% περίπου των ευρωπαϊκών έργων ευφύων δικτύων έχουν πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα και αφορούν κυρίως ερευνητικά έργα ή μικρής κλίμακας πιλοτικές εφαρμογές. Επομένως τα περιθώρια ανάπτυξης των ευφύων ενεργειακών δικτύων είναι μεγάλα.

ΘΣ 5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης των κινδύνων

Η πρόληψη και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή είναι ιδιαίτερα σημαντική και για τη μεσο-μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα της οικονομίας της χώρας δεδομένου ότι επηρεάζει όλους τους παραγωγικούς τομείς.

Η προσαρμογή και ο μετριασμός των επιπτώσεων από την κλιματική αλλαγή αποτελεί, εκτός από σημαντική ανάγκη, υποχρέωση της χώρας που πηγάζει από το διεθνές περιβαλλοντικό δίκαιο και την ευρωπαϊκή κοινοτική νομοθεσία. Ταυτόχρονα η ολοκληρωμένη πρόληψη και αντιμετώπιση των φυσικών και ανθρωπογενών κινδύνων, σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, αναμένεται να επιφέρει σημαντικά οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Η μελέτη της Τράπεζας της Ελλάδας που ολοκληρώθηκε το 2011, συνοψίζει με ιδιαίτερη πληρότητα τις επιπτώσεις, τις οποίες, οι διάφοροι τομείς του περιβάλλοντος και της οικονομίας θα επωμιστούν εξαιτίας της κλιματικής αλλαγής και παρουσιάζει, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, εκτιμήσεις για το κόστος της αδράνειας και το κόστος της

προσαρμογής της χώρας. Σε επίπεδο Περιφερειών, έχει αναγνωρίσει τις περισσότερο ευαίσθητες περιοχές, στις οποίες θα απαιτηθούν άμεσες και σημαντικές δράσεις προκειμένου να ενισχυθεί η προσαρμοστικότητά τους.

Στην Ελλάδα δεν έχει ολοκληρωθεί η Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή των επιπτώσεων στην κλιματική αλλαγή στους διάφορους τομείς όπως: η γεωργία και τα δάση, οι παράκτιες δραστηριότητες, η αλιεία και οι υδατοκαλλιέργειες, τα χερσαία και θαλάσσια οικοσυστήματα. Άμεση προτεραιότητα για το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής είναι η ανάπτυξη του Εθνικού Σχεδίου Προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, το οποίο ήδη υλοποιείται με χρηματοδότηση από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον & Αειφόρος Ανάπτυξη» 2007-2013 και το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του 2015. Σχετικά με την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών, έχει ενταχθεί το έργο Εθνικό Σχέδιο Πρόληψης Δασικών Πυρκαγιών και Εθνικός Χάρτης Περιοχών Επικινδυνότητας, στο Ε.Π Διοικητική Μεταρρύθμιση 2007-2013. Από το Πράσινο Ταμείο, για την περίοδο 2012 -2013, χρηματοδοτήθηκε ερευνητικό έργο με τίτλο «Συμβολή στην πρόληψη των δασικών πυρκαγιών με τη μεθοδολογία INCA», στόχος του οποίου είναι η πιλοτική εφαρμογή της μεθοδολογίας INCA στην Αττική για τη βελτίωση της πρόληψης των δασικών πυρκαγιών. Επίσης είναι σε εξέλιξη ερευνητικό πρόγραμμα του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με τίτλο «Δημιουργία Εθνικού Παρατηρητηρίου Δασικών Πυρκαγιών (ΕΠΑΔΑΠ) - Ανάπτυξη δεικτών, προϊόντων και υπηρεσιών σχετικών με την πρόληψη των δασικών πυρκαγιών, καθώς και την εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών», που χρηματοδοτείται από το Πράσινο Ταμείο. Πραγματοποιήθηκε, ήδη, η προκαταρκτική αξιολόγηση των κινδύνων πλημμύρας των περιοχών λεκανών απορροής ποταμών της χώρας και υποβλήθηκαν τα αποτελέσματα στην ΕΕ.

Σε ό,τι αφορά την πρόληψη και διαχείριση κινδύνων έχει θεσπιστεί ο θεσμός της πολιτικής προστασίας, ενώ πρόσφατα υποβλήθηκε στην Ε.Ε. και το προβλεπόμενο από την Ένωση για κάθε χώρα National Risk Assessment. Στους παραπάνω κινδύνους στο πεδίο της πρόληψης εντάσσονται τα τεχνολογικά/ βιομηχανικά ατυχήματα καθώς και όλοι οι φυσικοί κίνδυνοι, όπως πχ οι σεισμοί.

Η κλιματική αλλαγή αναμένεται να επιδράσει αρνητικά στον τομέα των υδατικών πόρων σε περιοχές της Ελλάδος όπου υπάρχει υδατικό έλλειμμα, το οποίο γίνεται εντονότερο και εξαιτίας ακραίων κλιματικών καταστάσεων, τομέας που αλληλεπιδρά με το ΘΣ6.

Οι τομείς της γεωργίας και των δασών αναμένεται να υποστούν έντονες επιπτώσεις, που εκτιμάται ότι θα επηρεάσουν την απόδοση και την ανάπτυξη των καλλιεργειών και

του φυτικού κεφαλαίου και τη διαθεσιμότητα του νερού. Σε ορισμένες περιοχές, ενδεχομένως να απαιτηθεί η ανακατανομή των καλλιεργειών και κατάλληλη επιλογή αυτών στα νέα κλιματικά δεδομένα. Η διάβρωση των εδαφών θα ενταθεί, με αρνητικές συνέπειες στην παραγωγικότητα των καλλιεργήσιμων και δασικών εκτάσεων. Επομένως διαπιστώνεται η ανάγκη μετριασμού των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στους τομείς αυτούς και μέσα από πρακτικές που στοχεύουν στην προστασία της βιοποικιλότητας, την προστασία του εδάφους από την διάβρωση, τη βελτίωση και αύξηση του δυναμικού και τη διατήρηση των υδατικών πόρων. Στο πλαίσιο αυτό οι **δασικές πυρκαγιές** αποτελούν πολύ σημαντικό πρόβλημα για την Ελλάδα σε επίπεδο ΕΕ. Έτσι η ολοκλήρωση του δασικού κτηματολογίου και η σύνδεση του με το Εθνικό κτηματολόγιο θα συμβάλλει θετικά στην προστασία του δάσους και την αειφόρο διαχείρισή του.

Η προσαρμογή και μετριασμός των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στον τομέα της βιοποικιλότητας, με πρακτικές διαχείρισης των οικοτόπων του δικτύου Natura 2000 και η προώθηση των πράσινων υποδομών, που θα συμβάλλουν στην επανασύνδεση φυσικών περιοχών διασφαλίζοντας την οικολογική συνοχή του δικτύου Natura 2000, κρίνονται σημαντικές. Οι ανάγκες οι οποίες σχετίζονται κυρίως με τον τομέα της βιοποικιλότητας και την αύξηση της αποδοτικότητας του ύδατος αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 6 για τον αγροτικό τομέα.

Η αλλαγή του κλίματος επίσης, ασκεί πιέσεις στα θαλάσσια οικοσυστήματα και την αλιεία τροποποιώντας τις δυνατότητες αλιευτικής δραστηριότητας (μείωση στην παραγωγικότητα, αλλαγή στην κατανομή ειδών και ιχθυοπληθυσμών), προκαλώντας ζημιές στις εγκαταστάσεις υδατοκαλλιέργειας λόγω ακραίων καιρικών φαινομένων και ανάπτυξης ιών και παθογόνων μικροοργανισμών και οδηγώντας σε αυξημένη ευπάθεια των παράκτιων κοινωνιών στις πλημμύρες και την άνοδο της θάλασσας¹⁵².

Αναγκαία κρίνεται, επίσης, η αντιμετώπιση των αρνητικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και η προσαρμογή στις νέες ξηροθερμικές συνθήκες και τα ενδεχόμενα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι πλημμύρες, καθώς και η αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών και της διάβρωσης των ακτών και μέσω έργων υποδομής.

ΘΣ 6: Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικής χρήσης των πόρων

¹⁵² Μελέτη Τράπεζας της Ελλάδος: Οικονομική Αποτίμηση των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής στην Αλιεία και τις υδατοκαλλιέργειες και Μέτρα Προσαρμογής, Ιούνιος 2011

Οι ανάγκες σε περιβαλλοντικές υποδομές και δράσεις για την προστασία του περιβάλλοντος εξακολουθούν να είναι σημαντικές και αφορούν κυρίως τους τομείς της ολοκληρωμένης διαχείρισης των στερεών αποβλήτων και των υδατικών πόρων. Ως σημαντική ανάγκη αναδεικνύεται επίσης η υλοποίηση έργων υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας που δεν θα ολοκληρωθούν εντός της προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Βασική προτεραιότητα στο πλαίσιο της προγραμματικής 2014-2020 είναι η υλοποίηση έργων και δράσεων προς συστηματική εφαρμογή της οδηγίας-πλαίσιο 2008/98/ΕΚ που ενσωματώθηκε με το ν.4042/2012, στη βάση επικαιροποιημένων σχεδίων διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό ολοκληρώνεται το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Παραγωγής Αποβλήτων καθώς και η αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ), το οποίο αφορά στο σύνολο των ρευμάτων αποβλήτων και καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις της οδηγίας 2008/98/ΕΚ για την προώθηση εργασιών διαχείρισης που στοχεύουν στην προώθηση της ιεραρχίας αποβλήτων, με ανάκτηση πόρων κοντά στην παραγωγή των αποβλήτων. Σε συμφωνία με το Εθνικό θα προχωρήσουν οι επικαιροποιήσεις των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ).

Η διαχείριση των αστικών αποβλήτων στην Ελλάδα βασίζεται σε μεγάλο ποσοστό (82%) στην εδαφική διάθεση, με την ανακύκλωση και κομποστοποίηση να περιορίζονται στο 18% των παραγόμενων ποσοτήτων αστικών αποβλήτων. Η απεξάρτηση από την εδαφική διάθεση και η ολοκλήρωση επαρκούς και κατάλληλου δικτύου υποδομών επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης αστικών αποβλήτων αποτελεί βασική προτεραιότητα, προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι και υποχρεώσεις σε εφαρμογή του κοινοτικού κεκτημένου, και να προαχθεί η αποδοτική διαχείριση των αποβλήτων ως πόρων. Αναγκαιότητα επίσης υπάρχει για τη συμπλήρωση υποδομών διαχείρισης για ρεύματα αποβλήτων από παραγωγικές δραστηριότητες, καθώς και για την αξιοποίηση της ύλης από την επεξεργασία των αστικών λυμάτων.

Με βάση τις βασικές κατευθύνσεις πολιτικής της Οδηγίας και των νέων Σχεδιασμών, καθώς και τις εκκρεμότητες που παραμένουν ως ανελαστικές υποχρεώσεις και ως συνάρτηση της προόδου υλοποίησης των δράσεων της περιόδου 2007-2013, ο προγραμματισμός διάθεσης των σχετικών πόρων της περιόδου 2014-2020, θα στραφεί κατά προτεραιότητα προς την εφαρμογή προγραμμάτων πρόληψης της παραγωγής αποβλήτων, την υλοποίηση δράσεων για προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, της χωριστής συλλογής ρευμάτων, συμπεριλαμβανομένων των βιοαποβλήτων, προς επίτευξη ανακύκλωσης υψηλής ποιότητας, την ολοκλήρωση δικτύου εγκαταστάσεων

ανάκτησης και διάθεσης αστικών αποβλήτων, την προώθηση της επεξεργασίας υλούς αστικών λυμάτων, την ενίσχυση της ορθολογικής διαχείρισης αδρανών, υγειονομικών, βιομηχανικών, επικινδύνων και μη, αποβλήτων καθώς και την εφαρμογή προγράμματος αποκατάστασης ρυπασμένων χώρων, και την ενδυνάμωση της αγοράς των δευτερογενών προϊόντων από την ανάκτηση αποβλήτων.

Αναγκαίες συνθήκες για την υποστήριξη των ανωτέρω είναι η προώθηση της ευαισθητοποίησης του κοινού στην ορθολογική και φιλική προς το περιβάλλον διαχείριση των στερεών αποβλήτων με πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία και ανάπτυξη μηχανισμών επίτευξης κοινωνικών συναινέσεων, καθώς και η ενίσχυση θεσμών, διοικητικών μηχανισμών, η κατάρτιση στελεχιακού δυναμικού και η προώθηση της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης στον τομέα της διαχείρισης αποβλήτων.

Αναφορικά με τους υδατικούς πόρους διαπιστώνεται έλλειψη αποδοτικότητας στη χρήση του νερού που οδηγεί σε αυξανόμενη ανεπάρκεια και αναποτελεσματική χρήση στη γεωργία, ειδικότερα στις μεθόδους άρδευσης, καθώς και έλλειψη συμβουλευτικής υποστήριξης στους χρήστες με δεδομένο ότι η γεωργία καταναλώνει το 86% του νερού στην Ελλάδα και συνδέεται σε μεγάλο βαθμό με το πρόβλημα της νιτρορρύπανσης, που παρουσιάζεται σε ορισμένες χωρικά εντοπισμένες περιοχές της χώρας. Όσον αφορά τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής ποταμών (σύμφωνα με την οδηγία πλαίσιο της ΕΕ για τα ύδατα), δεν έχουν ακόμη εγκριθεί στο σύνολό τους αλλά θα έχουν ολοκληρωθεί στην προγραμματική περίοδο 2007-2013 καθώς και η εφαρμογή των απαιτούμενων μέτρων για τη βελτίωση της ποιότητας των επιφανειακών νερών (ποταμών, λιμνών, εκβολών και παράκτιων νερών), την εξασφάλιση της επάρκειας και τη βελτίωση της ποιότητας των υπόγειων νερών, την προστασία των χερσαίων οικοσυστημάτων και βιοτόπων, σε ότι αφορά στις ανάγκες τους σε νερό. Έχει ολοκληρωθεί το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της ποσοτικής και ποιοτικής κατάστασης των επιφανειακών και υπογείων υδάτων με 2000 σημεία δειγματοληψίας σε 1500 υδάτινα σώματα, το οποίο έχει τεθεί σε σταδιακή λειτουργία από το Μάρτιο του 2012.

Πρωθείται η προστασία ευαίσθητων υδατικών συστημάτων με την ανάδειξη των απαιτούμενων προγραμμάτων-μέτρων σε επίπεδο χώρας, με πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση προβλημάτων σε συγκεκριμένες προστατευόμενες περιοχές, με ευαίσθητα υδατικά συστήματα, που προορίζονται για την πρόσληψη ύδατος και για ανθρώπινη κατανάλωση, ή την προστασία υδρόβιων ειδών με οικονομική σημασία, ύδατα κολύμβησης, λίμνες και παράκτιες περιοχές ευαίσθητες στην παρουσία θρεπτικών ουσιών, τόποι του προγράμματος «Φύση 2000».

Ολοκληρώθηκε το Μητρώο Ταυτοτήτων υδάτων κολύμβησης της Ελλάδας (περίπου 1400 ακτές) και συνεχίζεται η παρακολούθηση της ποιότητάς τους.

Υλοποιούνται έργα ύδρευσης και ελέγχου διαρροών των δικτύων με σκοπό τη βελτίωση της αποδοτικότητας της χρήσης και της ποιότητας του πόσιμου νερού, αντικατάστασεις δικτύων ύδρευσης, αφαλατώσεις, διυλιστήρια, φιλτράρισμα νερού, κ.α, κατασκευή υδραγωγείων, δεξαμενών, αντλιοστασίων, γεωτρήσεις και φράγματα (μικρός αριθμός έργων), έργα ελέγχου και μείωσης διαρροών, προμήθειες συστημάτων παρακολούθησης, τηλεελέγχου και τηλεχειρισμού.

Σε ό,τι αφορά στα αστικά λύματα, υλοποιείται μεγάλος αριθμός έργων δικτύων αποχέτευσης και εγκαταστάσεων επεξεργασίας λυμάτων κυρίως σε οικισμούς Γ' προτεραιότητας. Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ και για την άμεση παρακολούθηση της πορείας εφαρμογής της, ολοκληρώθηκε και λειτουργεί η Εθνική Βάση Δεδομένων των Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων.

Οι ελλείψεις όμως για την κάλυψη του περιβαλλοντικού κεκτημένου στον τομέα αυτόν παραμένουν σημαντικές. Ειδικότερα οι ελλείψεις ομαδοποιούνται σε τρεις κατηγορίες. Στις λίγες εκείνες Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ), από αυτές που προορίζονται για πληθυσμούς άνω των 15000 κατοίκων, που δεν έχουν ακόμα κατασκευαστεί και αποτελούν προτεραιότητα για την περίοδο 2014-2020. Στην αύξηση των κατασκευασμένων δικτύων και ΕΕΛ για οικισμούς 2000-15000 κατοίκων και στην εφαρμογή αποτελεσματικών συστημάτων επεξεργασίας. Σημειώνεται ότι ή μη ολοκλήρωση των απαιτούμενων υποδομών για την κάλυψη των οικισμών Β προτεραιότητας κατά την περίοδο 2007-2013 οφείλεται σε λόγους μη κοινωνικής αποδοχής που οδήγησε σε χρονοβόρες διαδικασίες δικαστικών προσφυγών, οι οποίες όμως στην παρούσα φάση έχουν βρει επίλυση. Παράλληλα, οι χρηματοδοτικοί πόροι κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο αλλά και η κατάσταση της ωριμότητας αντίστοιχων πράξεων δεν βοήθησαν στο κλείσιμο των υποχρεώσεων της χώρας σχετικά με την κάλυψη των οικισμών Γ' προτεραιότητας. Σε κάθε περίπτωση η υλοποίηση, κατά ένα μεγάλο ποσοστό υποδομών αποχέτευσης και ΕΕΛ κατά την προγραμματική περίοδο 2014-2020 κρίνεται μη επισφαλής λόγω της ωριμότητας, πλέον, των αντίστοιχων έργων.

Έχει ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της εφαρμογής της Οδηγίας -Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική, 2008/56/ΕΚ, και περιλαμβάνει (α) την προκαταρκτική αξιολόγηση της περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλασσιών υδάτων, (β) τον καθορισμό των ποιοτικών προτύπων της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης και (γ) τον καθορισμό περιβαλλοντικών στόχων - δεικτών προσανατολισμού προς την

επίτευξη της Καλής Περιβαλλοντικής Κατάστασης, οι οποίοι και έχουν εγκριθεί με Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 2939 Β/2.11.2012). Επίσης, στο πλαίσιο ενταγμένης στο Ε.Π.ΠΕΡ.Α.Α. πράξης, δρομολογείται η υλοποίηση της εφαρμογής μέρους των υπολειπόμενων απαιτήσεων της Οδηγίας.

Η προστασία και διατήρηση του **φυσικού κεφαλαίου** και της **πολιτιστικής κληρονομιάς**, συνεχίζει να αποτελεί σημείο αναφοράς για την Ελλάδα τόσο ως ανάγκη όσο και ως δυνατότητα εκμετάλλευσης ευκαιριών βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης (με επίκεντρο τον σημαντικό τομέα του τουρισμού) και συνεπώς χρήζει, προστασίας, ανάδειξης, προβολής και αξιοποίησης με την καίρια συνδρομή της έρευνας και καινοτομίας. Με δεδομένο ότι το φυσικό κεφάλαιο περιλαμβάνει οικοσυστήματα χερσαία και θαλάσσια, ανθρωπογενή και φυσικά που παρέχουν βασικά αγαθά και υπηρεσίες είναι απαραίτητη η δημιουργία ενός συνεκτικού, οργανωμένου και λειτουργικού δικτύου προστατευόμενων περιοχών σε εθνικό επίπεδο.

Χρειάζεται να ολοκληρωθεί το δίκτυο Natura 2000 και να χαρακτηρισθούν επαρκείς Ζώνες Ειδικής Προστασίας και Τόποι Κοινοτικής Σημασίας στον θαλάσσιο χώρο. Για μεγάλο τμήμα της χώρας έχει ξεκινήσει η διαδικασία ένταξης σε εθνικό καθεστώς προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, απαιτείται ακόμη προσπάθεια για την ολοκλήρωση του Δικτύου, την προστασία και αποτελεσματική διαχείριση των τύπων οικοτόπων και των ενδιατημάτων των ειδών κοινοτικού ενδιαφέροντος και την αποκατάσταση των οικοτόπων που έχουν υποβαθμισθεί. Κατά τη διαδικασία αυτή, αναδείχθηκε η ανάγκη μεγαλύτερης εξειδίκευσης των διαχειριστικών σχεδίων για τον αγροτικό τομέα εξαιτίας της αλληλεπίδρασης των φυσικών οικοτόπων στις περιοχές του Δικτύου με τις αγροτικές εκτάσεις που υπάρχουν μέσα ή περιμετρικά αυτών.

Επιπλέον έχει συνταχθεί σχέδιο Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα που έχει ενσωματώσει τους στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής καθώς και σχετικό Σχέδιο Δράσης για την πρώτη πενταετία εφαρμογής της Στρατηγικής. Η εφαρμογή του σχεδίου δράσης αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των πιέσεων στη βιοποικιλότητα μέσα από έναν ενιαίο, συγκροτημένο και ολοκληρωμένο σχεδιασμό που αφορά και τη διοίκηση/διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών.

Στο σημείο αυτό αναφέρεται ότι στον τομέα του φυσικού περιβάλλοντος θα ορισθούν προτεραιότητες σε σχέση με την εκπόνηση νέων μελετών και σχεδίων διαχείρισης. Απαιτούμενες μελέτες και σχέδια θα εκπονούνται αφού πρώτα έχουν αξιοποιηθεί οι εγκεκριμένες, ορθολογικά διαχειρίσιμες και εφαρμοσμένες μελέτες που είχαν εκπονηθεί στο παρελθόν για τα επιμέρους θέματα.

Η συμβολή των δραστηριοτήτων αλιείας & υδατοκαλλιέργειας στη δημιουργία μακροπρόθεσμων βιώσιμων περιβαλλοντικών & κοινωνικοοικονομικών συνθηκών και στη διαθεσιμότητα του επισιτιστικού εφοδιασμού αποτελεί στόχο στο πλαίσιο εφαρμογής της νέας ΚΑΛΠ και απαιτεί δράσεις που αποσκοπούν στη μείωση των επιπτώσεων της αλιείας & υδατοκαλλιέργειας στο θαλάσσιο περιβάλλον, στη σταδιακή εξάλειψη των απορρίψεων και στην εκμετάλλευση των αλιευόμενων ειδών σε επίπεδα που εξασφαλίζουν τη Μέγιστη Βιώσιμη Απόδοση.

Ο πολιτισμός αποτελεί και ιδίως για μια χώρα σαν την Ελλάδα, αναπόσπαστο τμήμα του περιβάλλοντος. Υφίσταται τεράστιο αναξιοποίητο δυναμικό που χρήζει προστασίας, ανάδειξης, προβολής και ενσωμάτωσης στο κοινωνικό και οικονομικό γίνεσθαι και μέσα από την έρευνα και την καινοτομική προσέγγιση.

Αναγκαία προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη δημιουργία φιλικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος και για την υλοποίηση της περιφερειακής πολιτικής αποτελεί ο Χωροταξικός και Πολεοδομικός Σχεδιασμός και ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός που θα σχετίζεται με τις θαλάσσιες δραστηριότητες, καθώς και με την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών.

Τα σημερινά εργαλεία χωροταξικού σχεδιασμού όπως προβλέπονται από τον Ν2742/99 και τα οποία βρίσκονται σήμερα σε ισχύ σε Εθνικό Επίπεδο είναι το α) Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που αποτελεί τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημοσίων νομικών προσώπων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου και β) τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού της Βιομηχανίας, του Τουρισμού, των ΑΠΕ, των Υδατοκαλλιεργειών και των καταστημάτων Κράτησης τα οποία εξειδικεύουν τις τομεακές πολιτικές που προβλέπονται στο Γενικό Πλαίσιο. Διευκρινίζεται ότι στο επίπεδο αυτό του σχεδιασμού υπάρχουν ήδη προβλέψεις-κατευθύνσεις τόσο για το θαλάσσιο όσο και για τον παράκτιο χώρο.

Αντίστοιχα σε Περιφερειακό Επίπεδο υπάρχουν τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού σχεδιασμού για όλες της Περιφέρειες, τα οποία θεσμοθετήθηκαν το 2003-2004 και σήμερα βρίσκονται σε φάση αξιολόγησης και αναθεώρησης (όπως προβλέπει ο Ν. 2742/99). Η αναθεώρηση των Περιφερειακών Πλαισίων λαμβάνει υπόψη την ενδοπεριφερειακή και διαπεριφερειακή συνέργεια του χωρικού σχεδιασμού, λαμβάνοντας υπόψη μεταξύ άλλων, τα σχέδια διαχείρισης λεκανών απορροής των

υδατικών διαμερισμάτων, τα σχέδια διαχείρισης πλημμυρών, τον θαλάσσιο χώρο και την ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης.

Παράλληλα, η στρατηγική του ΥΠΕΚΑ στον τομέα της Ατμόσφαιρας εστιάζεται στην εφαρμογή των Οδηγιών 2008/50/EC, 2001/81/EK και 2004/107/EC σχετικά με την ποιότητα του περιβάλλοντα αέρα και την ατμοσφαιρική ρύπανση, ακολουθώντας τις νέες τάσεις και δεδομένα που πηγάζουν από τις προβλεπόμενες αναθεωρήσεις των παραπάνω Οδηγιών, αξιοποιώντας την εμπειρία από την μέχρι τώρα εφαρμογή τους.

Η διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2002/49/EK είναι ένας επίσης σημαντικός τομέας για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων πολεοδομικών συγκροτημάτων, όπου είναι απαραίτητη η υλοποίηση των σχεδίων δράσης μείωσης του θορύβου.

ΘΣ 7: Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων

A. Οι παρεμβάσεις των προηγούμενων περιόδων αφορούσαν κυρίως σε έργα για την ολοκλήρωση και την επέκταση των Διευρωπαϊκών Δικτύων Μεταφορών (ΔΔΜ) πρωτίστως στα υποσυστήματα των οδικών και σιδηροδρομικών μεταφορών και δευτερευόντως στα υποσυστήματα των θαλάσσιων (υποδομές σε σημαντικά λιμάνια της χώρας) και αεροπορικών (υποδομές σε σημαντικά αεροδρόμια) Μεταφορών.

Εκτιμάται ότι, ως το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2007-13 (31/12/2015), θα έχει ολοκληρωθεί η κατασκευή και αποπεράτωση:

- 604 χιλιομέτρων διπλής σιδηροδρομικής γραμμής (εκ των οποίων 533 χιλιόμετρα με ηλεκτροκίνηση και 71,5 χλμ χωρίς) και 146 χιλιομέτρων μονής σιδηροδρομικής γραμμής (εκ των οποίων 57 χλμ με ηλεκτροκίνηση και 89 χλμ χωρίς) εντός TEN-T
- 2.465 χιλιομέτρων αυτοκινητοδρόμων διπλού κλάδου και δρόμων ταχείας κυκλοφορίας εντός TEN-T.

Πιο συγκεκριμένα:

Σε σχέση με τις σιδηροδρομικές μεταφορές θα έχει ολοκληρωθεί περίπου το 80% του μήκους του κύριου σιδηροδρομικού άξονα Πάτρα-Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Ειδομένη/Προμαχώνας (ΠΑΘΕ/Π) του βασικού (core) Διευρωπαϊκού Δικτύου της χώρας σε υποδομές και επιδομή έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2007-2013, και θα υπολείπεται να ολοκληρωθεί το υπόλοιπο (20%) αυτού, το οποίο θα παρουσιάζει ελλείποντες συνδέσμους και σε επιμέρους τμήματα θα παραμένει είτε

εκτός λειτουργίας (Κιάτο –Πάτρα) ή με χαμηλά γεωμετρικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά (Πολύκαστρο-Ειδομένη και Θεσσαλονίκη-Προμαχώνας). Επίσης θα υπάρχουν ανεπάρκειες σε τεχνολογία συστημάτων ελέγχου και διαχείρισης της κυκλοφορίας.

Σε ότι αφορά το υφιστάμενο βασικό (core) σιδηροδρομικό δίκτυο κατά μήκος του άξονα Ανατολή – Δύση (Θεσσαλονίκη- Αλεξανδρούπολη – Ελληνοβουλγαρικά σύνορα) πρόκειται για μονή γραμμή με φτωχά γεωμετρικά χαρακτηριστικά μήκους 619 χιλιομέτρων .

Σε σχέση και με τα ανωτέρω, ως βασική ανάγκη συνδεδεμένη με την ανταγωνιστικότητα της χώρας, παραμένει η ολοκλήρωση του εκσυγχρονισμού του κύριου σιδηροδρομικού άξονα Πάτρα-Αθήνα-Θεσσαλονίκη-Ειδομένη/Προμαχώνας (ΠΑΘΕ/Π) του βασικού (core) σιδηροδρομικού δικτύου ΔΔΜ και η διασύνδεσή του με λιμάνια του βασικού ΔΔΜ της χώρας (Θριάσιο/Πειραιάς, Θεσσαλονίκη, Πάτρα) με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος πολυτροπικών μεταφορών. Βασικές ανάγκες του τομέα είναι η κατασκευή/αναβάθμιση της υποδομής και επιδομής τμημάτων του σιδηροδρομικού ΠΑΘΕ/Π που δεν έχουν ολοκληρωθεί, καθώς και παρεμβάσεις σηματοδότησης, τηλεδιοίκησης και τηλεπικοινωνιών για τον εκσυγχρονισμό του συνόλου του άξονα.

Λαμβάνοντας υπόψη την έλλειψη σιδηροδρομικών προσβάσεων του σιδηροδρομικού ΠΑΘΕ/Π σε σημαντικά κέντρα διακίνησης φορτίων, όπως επιλεγμένα λιμάνια του αναλυτικού Διευρωπαϊκού Δικτύου, εμπορευματικά κέντρα και ΒΙΠΕ, θεωρούνται υψηλής προτεραιότητας οι σιδηροδρομικές συνδέσεις με αυτά.

Τέλος, σε ότι αφορά το βασικό (core) σιδηροδρομικό δίκτυο στην κατεύθυνση Ανατολή – Δύση (Θεσσαλονίκη – Αλεξανδρούπολη – Ελληνοβουλγαρικά σύνορα) έχει αναγνωριστεί η ανάγκη για τοπικές αναβαθμίσεις (αύξηση λειτουργικής ταχύτητας) και εκσυγχρονισμό (ηλεκτροκίνηση-σηματοδότηση) της γραμμής.

Σε σχέση με τις οδικές μεταφορές, από το σύνολο του βασικού (core) διευρωπαϊκού δικτύου οδικών υποδομών της χώρας, μήκους 1.835 χλμ. θα έχουν ολοκληρωθεί ως αυτοκινητόδρομος έως το τέλος της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013 τα 1.767 χλμ. (δηλαδή το 96%), με την εξαίρεση του διασυνοριακού άξονα σύνδεσης της Εγνατίας Οδού με την Αλβανία, μήκους περίπου 68 χλμ.

Επίσης, έως το τέλος της Προγραμματικής Περιόδου 2007-2013, θα έχουν ολοκληρωθεί με προδιαγραφές αυτοκινητόδρομου (motorway) ή δρόμου ταχείας κυκλοφορίας

(express road) σημαντικά τμήματα του αναλυτικού οδικού δικτύου, μήκους 698 χλμ., εκ των οποίων:

(α) το 40% περίπου είναι τέσσερις (4) κάθετοι άξονες της Εγνατίας οδού, επιπλέον των τριών διασυνοριακών συνδέσεων του βασικού (core) δικτύου, (δηλαδή οι: Σιάτιστα - Ιεροπηγή - Κρυσταλλοπηγή, Κοζάνη-Φλώρινα-Νίκη, Κομοτηνή-Νυμφαία-Ελληνο-Βουλγαρικά Σύννορα, Αρδάνιο - Ορμένιο) και αποτελούν πρόσθετες διασυνοριακές συνδέσεις του βασικού (core) οδικού δικτύου με τα προς βορρά όμορα κράτη (Αλβανία, FYROM, Βουλγαρία) για βελτίωση της συνδεσιμότητας των διασυνοριακών περιοχών - περιφερειών,.

(β) το 52% περίπου αποτελούν σημαντικές διασυνδέσεις του βασικού (core) οδικού δικτύου με διάφορες περιοχές της ηπειρωτικής χώρας (αυτοκινητόδρομος Κόρινθος - Τρίπολη - Καλαμάτα/Σπάρτη, κεντρικό τμήμα του αυτοκινητόδρομου Ε65, οδικός άξονας σύνδεσης του Ακτίου με την Ιόνια Οδό) με στόχο τη σταδιακή βελτίωση της συνδεσιμότητας όλων των περιφερειών της ηπειρωτικής χώρας και προοπτική μελλοντικής αναβάθμισης όλων των κρίσιμων αξόνων και συνδέσεων του αναλυτικού δικτύου με το βασικό δίκτυο.

(γ) το 8% περίπου αποτελούν τμήματα του αναλυτικού ΔΟΔ της νησιωτικής Περιφέρειας Κρήτης (κυρίως παρακάμψεις μεγάλων πόλεων και επιμέρους τμήματα του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης και του Νότιου Οδικού Άξονα Κρήτης) με προοπτική μελλοντικής αναβάθμισης του υπόλοιπου αναλυτικού δικτύου της Κρήτης.

Στο λοιπό αναλυτικό ΔΟΔ που δεν έχει μέχρι σήμερα αναβαθμιστεί σε οδό ταχείας κυκλοφορίας (express road) ή αυτοκινητόδρομο (motorway) περιλαμβάνονται τμήματα με φτωχά γεωμετρικά χαρακτηριστικά ή/και μειωμένη ασφάλεια τα οποία χρήζουν τοπικών βελτιώσεων και εστιασμένων παρεμβάσεων βελτίωσης της οδικής ασφάλειας.

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνεται η ανάγκη για την κατά προτεραιότητα ολοκλήρωση επιλεγμένων τμημάτων του αναλυτικού οδικού δικτύου Διευρωπαϊκών Μεταφορών, που συμπληρώνουν τον υπό υλοποίηση σχεδιασμό της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 και τα οποία εξυπηρετούν τη διασύνδεση των περιοχών της ηπειρωτικής χώρας με το βασικό (core) οδικό δίκτυο και τους κύριους αναπτυξιακούς/συγκοινωνιακούς κόμβους του αναλυτικού δικτύου (πρωτεύουσες νομών, διοικητικά κέντρα περιφερειών, λιμάνια, κλπ.), καθώς και τη συμπλήρωση του κύριου οδικού δικτύου μεγάλων νησιωτικών περιφερειών.

Εξίσου σημαντική ανάγκη του συστήματος μεταφορών της χώρας είναι η βελτίωση κρίσιμων συνδέσμων για ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας με έμφαση σε πρωτεύουσες νομών και περιφερειακά κέντρα που δεν εξυπηρετούνται άμεσα από τα ΔΟΔ, καθώς και η βελτίωση της συνδεσιμότητας των απομακρυσμένων, των νησιωτικών και των ορεινών περιοχών της χώρας.

Τέλος, είναι απαραίτητες οι εστιασμένες παρεμβάσεις βελτίωσης της οδικής ασφάλειας σε επικίνδυνα τμήματα του εθνικού δικτύου (αναλυτικό ΔΟΔ που δεν έχει αναβαθμισθεί) και του περιφερειακού/επαρχιακού δικτύου (εκτός ΔΟΔ), καθώς και παρεμβάσεις ενίσχυσης της αποτελεσματικής πρόληψης και αντιμετώπισης/διαχείρισης των ατυχημάτων και των επιπτώσεών τους σε όλη τη χώρα.

Σε σχέση με τις θαλάσσιες μεταφορές έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 θα έχουν γίνει παρεμβάσεις βελτίωσης υποδομής και λειτουργικότητας σε λιμάνια του βασικού (core) (Πειραιάς - Ικόνιο, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ηγουμενίτσα) και του αναλυτικού ΔΕΔ-Μ (π.χ. Καβάλα, Βόλος, Λαύριο, Ραφήνα, Μύκονος, Ρόδος, Μυτιλήνη, Πυθαγόρειο, Κέρκυρα, Σούδα, Καλαμάτα), καθώς και σε λοιπά λιμάνια (π.χ. Αλεξανδρούπολη, Ναύπλιο, Χάλκη, Μεστά Χίου και άλλα περιφερειακού και νησιωτικού χαρακτήρα). Κύριοι στόχοι των παρεμβάσεων είναι κυρίως η αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης επιβατών και εμπορευμάτων, η αναδιάρθρωση και η αναβάθμιση της ακτοπλοΐας, η περιφερειακή ανάπτυξη και η ενίσχυση της τουριστικής ανάπτυξης. Εντούτοις, δεν θα έχουν ολοκληρωθεί οι συνολικές παρεμβάσεις που προβλέπονται στα master plan των λιμένων. Επίσης, δεν υπάρχει δυνατότητα πλήρους διασφάλισης όλων των ενδεικνυόμενων διασυνδέσεων (σιδηροδρομικών και οδικών) επιλεγμένων ηπειρωτικών λιμένων με τα χερσαία δίκτυα των ΔΕΔ-Μ.

Η μέχρι πρότινος νομική βάση ανάπτυξης της κρουαζιέρας επέτρεπε μόνο την χρησιμοποίηση των ελληνικών λιμένων κυρίως ως ενδιάμεσων σταθμών για τα κρουαζιερόπλοια. Υποδομές ανάλογες αυτών των απαιτήσεων διαθέτουν αρκετοί ελληνικοί λιμένες (π.χ. Πειραιάς, Ηράκλειο, Κέρκυρα, Κατάκολο). Η προσαρμογή του νομικού πλαισίου δίνει πλέον τη δυνατότητα λειτουργίας home-porting, γεγονός που σε συνδυασμό με την συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση και των παραδοσιακών υπηρεσιών κρουαζιέρας, θα πρέπει να οδηγήσει στις αντίστοιχες επενδύσεις σε υποδομές και ανωδομές.

Σε σχέση με την ασφάλεια ναυσιπλοΐας θα έχουν γίνει εστιασμένες παρεμβάσεις που καλύπτουν την εγκατάσταση συστήματος ελέγχου της θαλάσσιας κυκλοφορίας (VTMIS) στη θαλάσσια περιοχή Σαρωνικού, Ελευσίνας, Ν. Ευβοϊκού, Πατραϊκού και

τμήματος του Ιονίου πελάγους, την υλοποίηση σταθμών πρόληψης/καταπολέμησης της θαλάσσιας ρύπανσης, την προμήθεια αεροσκαφών και πυροσβεστικών σκαφών έρευνας και διάσωσης καθώς και υποδομών υποστήριξης. Δεν θα έχουν γίνει όλες οι απαραίτητες παρεμβάσεις για την ενίσχυση της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας και της ασφάλειας των λιμένων.

Παραμένει συνεπώς ως βασική ανάγκη του τομέα η συνέχιση της ανάπτυξης του δικτύου των λιμένων της χώρας και η διασύνδεσή τους με τα λοιπά Διευρωπαϊκά Δίκτυα (σιδηροδρομικές και οδικές συνδέσεις), με σκοπό την αναβάθμιση και τον εκσυγχρονισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών μετακίνησης προσώπων και μεταφοράς προϊόντων, την προώθηση των συνδυασμένων μεταφορών και τη διασφάλιση των κρίσιμων για τον τουρισμό υποδομών που είναι απαραίτητες για την ομαλή λειτουργία της αγοράς σε περιόδους αιχμής (Πύλες εισόδου, κλπ.). Η ανάπτυξη των λιμενικών υποδομών είναι απαραίτητο να πλαισιώνεται από οριζόντιες παρεμβάσεις για την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με όλους τους διεθνείς κανόνες ασφάλειας για τους λιμένες και τις λιμενικές εγκαταστάσεις (ISPS, Οδηγία 2005/65/EK κλπ) και η συνεχής βελτίωση εγκαταστάσεων, συστημάτων και μέσων, καθώς και παρεμβάσεις για τη βελτίωση του επιπέδου της ασφάλειας της ναυσιπλοΐας (συστήματα VTMISS), συμπληρωματικές των όσων έχουν μέχρι σήμερα υλοποιηθεί.

Σε σχέση με τις αεροπορικές μεταφορές έως το τέλος της προγραμματικής περιόδου 2007-2013 θα έχουν γίνει παρεμβάσεις σε Α/Δ του βασικού (core) ΔΕΔ-Μ (Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο), και σε Α/Δ του αναλυτικού ΔΕΔ-Μ που εξυπηρετούν κυρίως την συνδεσιμότητα νησιωτικών περιφερειών (π.χ. Χανιά, Σητεία, Ρόδος, Κάρπαθος, Σάμος, Ικαρία, Σκιάθος, Ζάκυνθος), καθώς και σε άλλα επιλεγμένα Α/Δ του εθνικού συστήματος αερομεταφορών στην ηπειρωτική χώρα (Ν. Αγχίαλος, Καστοριά, Άκτιο). Θα είναι σε εξέλιξη οι παρεμβάσεις αναβάθμισης/επέκτασης στα Α/Δ Θεσσαλονίκης και Χανίων και θα υπάρχουν ανάγκες για παρεμβάσεις σε νησιωτικά Α/Δ (π.χ. Ρόδος, Κέρκυρα, Κως, Μυτιλήνη, Σαντορίνη, Μύκονος κλπ).

Σε σχέση με την ασφάλεια αεροναυτιλίας έχουν γίνει εστιασμένες παρεμβάσεις προμήθειας μετεωρολογικού ραντάρ στο Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, προμήθειας αεροσκάφους ελέγχου ραδιοναυτιλιακών βοηθημάτων, ακτινοσκοπικών συσκευών ελέγχου αποσκευών σε 23 Α/Δ του ΔΕΔ-Μ και λογισμικού εισαγωγής στοιχείων.

Για τις αεροπορικές υποδομές είναι αναγκαία η βελτίωση της περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας με την αναβάθμιση μικρών/περιφερειακών αεροδρομίων (εκτός συμβάσεων παραχώρησης) και η προώθηση παρεμβάσεων που συνδέονται με τη μείωση των αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των αεροδρομίων,

συμπεριλαμβανομένης της ενίσχυσης του επιπέδου ασφάλειας των αερομεταφορών. Είναι απαραίτητες οριζόντιες παρεμβάσεις βελτίωσης της ασφάλειας της αεροναυτιλίας μέσω της προμήθειας και εγκατάστασης σύγχρονων συστημάτων διαχείρισης της εναέριας κυκλοφορίας στο πλαίσιο της ικανοποίησης των απαιτήσεων του Ενιαίου Ευρωπαϊκού Ουρανού, καθώς και παρεμβάσεις βελτίωσης της ασφάλειας των εγκαταστάσεων επιλεγμένων νησιωτικών Α/Δ του ΔΕΔ-Μ, π.χ. μέσω εγκατάστασης ακτινοσκοπικών μηχανημάτων, ενίσχυσης της περίφραξης και του εξοπλισμού φωτισμού και φωτοσήμανσης πιστών και εμποδίων.

Η Πολιτική Μεταφορών, αξιοποιώντας την προηγούμενη εμπειρία συνεργασιών και τις μελλοντικές στρατηγικές στο διασυνοριακό και διακρατικό πεδίο (μακροπεριφέρεια Αδριατικής- Ιονίου) είναι αναγκαίο να αντιμετωπίσει κατά το δυνατόν και στα όρια των διαθέσιμων πόρων την αναπτυξιακή πρόκληση της ολοκλήρωσης των διευρωπαϊκών μεταφορικών διαδρόμων και την άρση των εμποδίων στις διασυνδέσεις με τις γειτονικές χώρες, την ανάπτυξη των θαλάσσιων διαδρόμων και τη θαλάσσια συνεργασία.

Παράλληλα με τα προαναφερόμενα αναγκαία κρίνεται η προσαρμογή του τομέα των Μεταφορών στις απαιτήσεις των νέων Ευρωπαϊκών Κανονισμών για τα δικαιώματα των επιβατών με αναπηρίες και με μειωμένη κινητικότητα για την προσβασιμότητα.

Β. Το **εθνικό ηλεκτρικό σύστημα** αποτελείται από το διασυνδεδεμένο σύστημα της ηπειρωτικής χώρας και τα αυτόνομα συστήματα των νησιών όπου το κόστος της παραγόμενης ηλεκτρικής ενέργειας είναι πολύ υψηλό. Καθίσταται έτσι αναγκαία η κατά το δυνατόν ολοκλήρωση της διασύνδεσης των νησιών με το διασυνδεδεμένο ηπειρωτικό σύστημα (π.χ. διασύνδεση Κυκλάδων και Κρήτης), προκειμένου να μειωθεί το κόστος παραγωγής ενέργειας, να εξισορροπηθούν τα φορτία ηλεκτρικής ενέργειας ανάλογα με την εποχιακή ζήτηση, και να αξιοποιηθεί το δυναμικό των ΑΠΕ.

Καθώς το μεγαλύτερο μέρος των σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας βρίσκεται στο βόρειο τμήμα της χώρας, ενώ τα μεγαλύτερα κέντρα κατανάλωσης βρίσκονται στο κεντρικό και νότιο τμήμα αυτής, η κατασκευή νέων γραμμών μεταφοράς, κέντρων υπερυψηλής τάσης, υποσταθμών και λοιπών έργων ενίσχυσης του συστήματος μεταφοράς αποτελούν αναγκαίες παρεμβάσεις, προκειμένου να μειωθούν οι απώλειες κατά τη μεταφορά ενέργειας.

Η ελληνική αγορά **φυσικού αερίου** είναι σχετικά νέα αγορά και ως εκ τούτου, απαιτούνται ενέργειες για την επέκταση του υφιστάμενου δικτύου και τη διείσδυση του φυσικού αερίου σε περισσότερες περιφέρειες της χώρας, καθώς και για την αύξηση

της δυναμικότητας αποθήκευσης και της μεταφορικής ικανότητας του εθνικού συστήματος φυσικού αερίου.

Η διασφάλιση τέλος, της ενεργειακής επάρκειας είναι άμεσα συνδεδεμένη με τη διεύρυνση των πηγών προέλευσης των ενεργειακών πόρων και στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαίο να προωθηθούν οι διασυνοριακές διασυνδέσεις με γειτονικές χώρες.

ΘΣ 8: Προώθηση της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων

Οι δυσμενείς εξελίξεις στην οικονομία λόγω της κρίσης επηρέασαν αρνητικά τα μεγέθη της απασχόλησης και της ανεργίας με αποτέλεσμα η Ελλάδα να έχει σήμερα το υψηλότερο ποσοστό στη συνολική ανεργία και την ανεργία των νέων στην ΕΕ : Το ποσοστό ανεργίας έφτασε στο 27,1% το β' τρίμηνο του 2013, **με τα υψηλότερα ποσοστά να παρατηρούνται στους νέους, στις γυναίκες, στους μακροχρόνια ανέργους και στα άτομα με χαμηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο.**

Ειδικότερα, το ποσοστό ανεργίας των νέων 15- 24 ετών εκτινάχτηκε στο 59% το β τρίμηνο του 2013 και το ποσοστό των νέων 15-24 ετών που βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης (NEET rate) έφτασε στο 20,3% το 2012. Το ποσοστό ανεργίας των γυναικών έχει φτάσει στο 31,1%, ο αριθμός των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων έχει ανέλθει στο 66,8% και το ποσοστό ατόμων ηλικίας 18-59 ετών που ζουν σε νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο αυξήθηκε στο 13,7% το 2011.

Αντίστοιχα, παρατηρήθηκε σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης η οποία κατά την περίοδο 2008-2012 μειώθηκε κατά 900.000 άτομα. Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν η συρρίκνωση του ποσοστού απασχόλησης των ατόμων της ηλικιακής ομάδας 20-64 ετών στο 55,3% (έτος 2012) έναντι **70% που είναι ο αντίστοιχος στόχος του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων**, δυσχεραίνοντας ακόμα περισσότερο την επίτευξή του.

Η μείωση της απασχόλησης, που οφείλεται κατά 80% στον ιδιωτικό τομέα και κατά 20% στον δημόσιο, χαρακτήρισε το σύνολο των Περιφερειών της χώρας με μοναδική εξαίρεση τις Περιφέρειες Βορείου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων όπου η απασχόληση στον ιδιωτικό τομέα παρέμεινε σταθερή. Οι απώλειες είναι μεγαλύτερες στις περιφέρειες Δυτικής και Κεντρικής Μακεδονίας, Κρήτης, Στερεάς Ελλάδας και Αττικής, ενώ υπολείπονται του εθνικού μέσου όρου στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Πελοποννήσου, Θεσσαλίας, Δυτικής Ελλάδας, Νοτίου Αιγαίου και Ηπείρου. Η

μείωση της απασχόλησης αφορά σε όλες τις ηλικιακές ομάδες, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ωστόσο μεγαλύτερες μειώσεις, σε απόλυτα μεγέθη, καταγράφονται στις ηλικιακές ομάδες 30-44 και 45-64.

Οι αγροτικές περιοχές αν και αποδειχτήκαν λιγότερο ευάλωτες στην κρίση, πλήττονται από την ανεργία, ειδικά των νέων (η ανεργία ανάμεσα στους νέους 15-24 ετών, υπερέβη το 55% το 2012, καθιστώντας την Ελλάδα την χώρα με την απολύτως υψηλότερη ανεργία στην ΕΕ-27, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat), ενώ διαπιστώνεται έλλειμμα κατάρτισης (Η Ελλάδα έχει ένα συντριπτικό ποσοστό αγροτών, σχεδόν 97%, χωρίς τυπική κατάρτιση) ή ευρύτερων εφοδίων για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας.

Χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας εμφανίζουν οι περιφέρειες με ισχυρό αγροτικό τομέα. Η απασχόληση στον αγροτικό τομέα αν και βαίνει μειούμενη, διατηρεί σημαντικό ποσοστό (12%), όμως θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό επίπεδο εισοδήματος για όλο τον αγροτικό πληθυσμό. Δεδομένης της οικονομικής κρίσης, της αύξησης της ανεργίας και της μη ύπαρξης διεξόδου στην αγορά εργασίας καθώς επίσης και του υψηλού κόστους ζωής στα αστικά κέντρα, παρατηρείται τάση επιστροφής στην ύπαιθρο, ανθρώπινου δυναμικού νέας ηλικίας και υψηλής κατάρτισης. Η «ελκυστικότητα» των αγροτικών περιοχών, είτε για τον υφιστάμενο πληθυσμό είτε για τους πρόσφατα – εγκατεστημένους, καθίσταται αναγκαίο να συνδυαστεί με τα κατάλληλα «κίνητρα και την υποστήριξη εγκατάστασης» στις αγροτικές περιοχές όσον αφορά στη διατήρηση και δημιουργία νέων ΜΜΕ και θέσεων απασχόλησης αλλά και την παροχή των απαραίτητων προς αυτούς, υπηρεσιών.

Αν και οι πηγές της αύξησης της ανεργίας είναι κυκλικές από τη φύση τους, υπάρχουν ενδείξεις, σύμφωνα με τις οποίες διαρθρωτικοί παράγοντες έχουν αρχίσει να παίζουν μεγαλύτερο ρόλο από ό,τι στο παρελθόν. Παρατηρείται δηλ. ότι, ενώ ο αριθμός των κενών θέσεων εργασίας τείνει να σταθεροποιηθεί (σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με την περίοδο πριν την κρίση), ο αριθμός των ανέργων εξακολουθεί να αυξάνει. **Διαφαίνεται, επομένως, ο κίνδυνος, όταν η συνολική ζήτηση τελικά αυξηθεί, οι ονομαζόμενοι διαρθρωτικοί παράγοντες και συγκεκριμένα η αναντιστοιχία προσφοράς - ζήτησης εργασίας και η σταδιακή απαξίωση των δεξιοτήτων των μακροχρόνια ανέργων, να συνεχίσουν να «κρατούν την ανεργία» σε υψηλά επίπεδα.**

Η ελληνική οικονομία αντιμετωπίζει δύο μείζονες προκλήσεις. Η πρώτη αφορά στην επίτευξη οικονομικής ανάκαμψης, προκειμένου να αυξηθεί η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η δεύτερη πρόκληση αφορά στην ανάγκη για υλοποίηση πολιτικών που

αντιμετωπίζουν τα διαρθρωτικά προβλήματα της αγοράς εργασίας, ώστε να αποφευχθεί η μετατροπή της ανεργίας από κυκλική σε διαρθρωτική, δηλ. μόνιμη.

Η καταπολέμηση της ανεργίας και η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, αποτελούν τις περισσότερο / πλέον επείγουσες / κύριες προτεραιότητες της Χώρας για την ενίσχυση της οικονομικής ανάκαμψης, καθώς και την άμβλυση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. Επίσης εκτός από την ανάσχεση της διαρκώς αυξανόμενης ανεργίας, πρόκληση για τη Χώρα αποτελεί και η προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων στις / επικρατούσες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες. Με βάση τα παραπάνω απαιτείται ένα μίγμα πολιτικών με:

- *συνέργιες και προγράμματα απασχόλησης με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, τα οποία επιδιώκουν καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στα αντικυκλικά και στα διαρθρωτικά μέτρα στο πλαίσιο της επανεκκίνησης της ελληνικής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων παρεμβάσεων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας ως «οχήματος» για την έξοδο από την κρίση και την αποκατάσταση της ανταγωνιστικότητας της χώρας*
- *επείγουσες, βραχυπρόθεσμες στοχευμένες παρεμβάσεις για την ανάσχεση της αύξησης της ανεργίας, την άμεση καταπολέμηση των συνεπειών της κρίσης και τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής, κατά την έναρξη της νέας Προγραμματικής Περιόδου*

καθώς και συνολικό ανασχεδιασμό των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης στη βάση των αρχών της αποδοτικότητας, αποτελεσματικότητας και διαφάνειας προς την κατεύθυνση διαμόρφωσης βιώσιμων θέσεων εργασίας για το ανθρώπινο δυναμικό.

Έμφαση είναι ανάγκη να δοθεί στις ομάδες του πληθυσμού που παρουσιάζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα εισόδου και παραμονής στην αγορά εργασίας, όπως οι νέοι, ιδιαίτερα οι NEET, οι μακροχρόνια άνεργοι και οι άνεργοι με χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο, οι γυναίκες, τα νοικοκυριά χωρίς κανένα εργαζόμενο και οι λοιπές ηλικιακές ομάδες ανέργων που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη συγκέντρωση.

ΘΣ 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης

Η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού βρίσκεται στο επίκεντρο της οικονομικής και κοινωνικής ατζέντας, αλλά και των προτεραιοτήτων της στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Συγκριτικά με τις άλλες χώρες της ΕΕ, και με βάση τα

στοιχεία για το 2012 (περίοδος αναφοράς εισοδήματος 2011, Δελτίου Τύπου ΕΛΣΤΑΤ 29.11.2013), το ποσοστό φτώχειας στην Ελλάδα είναι το υψηλότερο στην ΕΕ. Αντίστοιχα το ποσοστό του πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, ή κοινωνικό αποκλεισμό στην Ελλάδα είναι το τέταρτο μεγαλύτερο στην ΕΕ, μετά τη Βουλγαρία, τη Ρουμανία και τη Λετονία.

Καθώς η οικονομική ύφεση παρατείνεται, οι περικοπές που επιβλήθηκαν από την ανάγκη χρηματοδότησης του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και ο δραστικός περιορισμός των δημοσίων δαπανών, επηρέασαν σημαντικά την εξέλιξη του σχετικού δείκτη για τον πληθυσμό που είναι σε κίνδυνο της φτώχειας, ο οποίος αυξήθηκε από 19,7% το 2009 σε 23,1 το 2012. Αντίστοιχα ο δείκτης πληθυσμού που βρίσκεται σε κίνδυνο φτώχειας, ή κοινωνικού αποκλεισμού έφτασε το 34,6%, ποσοστό που αντιστοιχεί σε 3.795.100 άτομα από 3.031.000 που ήταν το 2010. Ο κίνδυνος φτώχειας για τα παιδιά έως 17 ετών ανέρχεται σε 26,9%, για τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί 66%, ενώ τα νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας εκτιμώνται σε 914.873. Επίσης ιδιαίτερα υψηλό είναι το ποσοστό κινδύνου φτώχειας για τους εργαζόμενους με μερική απασχόληση (27,3%). Ειδικότερα στις αγροτικές περιοχές διαπιστώνεται αναπτυξιακό έλλειμμα σε όρους φτώχειας, ύπαρξης βασικών υποδομών και απομόνωσης.

Η υποστήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας αποτελεί μία από τις βασικές αναπτυξιακές ανάγκες της χώρας. Με στόχο την επίτευξη αποτελεσματικότερης και αποδοτικότερης κοινωνικής στήριξης είναι ανάγκη να επιδιωχθεί η ανάπτυξη της κοινωνικής καινοτομίας μέσα από την αξιοποίηση καλών πρακτικών άλλων Κ-Μ, με βασικές παραμέτρους:

- την ανάπτυξη μηχανισμού συντονισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης σε κεντρικό επίπεδο, καθώς και την εκπόνηση εργαλείων για την στήριξη της εφαρμογής, της παρακολούθησης και αξιολόγησης σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, την ανάπτυξη μηχανισμών ενίσχυσης των εταιρικών σχέσεων, ενεργοποίησης και ευαισθητοποίησης σε εθνικό επίπεδο, καθώς και σε επίπεδο τοπικών κοινωνιών και τοπικής αυτοδιοίκησης. Ειδικότερα σε τοπικό επίπεδο προβλέπεται η ανάπτυξη κοινωνικών συμπράξεων, οι οποίες θα υποστηρίζονται από βάσεις δεδομένων με σκοπό τη χαρτογράφηση των δράσεων και των μειονεκτούντων ατόμων.
- την ενίσχυση πλαισίου κοινωνικού διαλόγου και προώθηση της ενεργού συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών στο

σχεδιασμό και την υλοποίηση των πολιτικών κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας.

- στοχευμένα μέτρα ενίσχυσης της διαχειριστικής ικανότητας των εμπλεκόμενων φορέων με έμφαση στους φορείς της κοινωνίας των πολιτών.

Σε ό,τι αφορά στον **τομέα της υγείας** η συνολική δαπάνη για την υγεία ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) παρουσίασε μείωση. Κρίσιμοι τομείς όπου εμφανίζονται οξυμένα προβλήματα αναδεικνύονται οι εξής: α) η διασφάλιση της βιωσιμότητας του συστήματος υγείας, β) η υγεία ως επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, γ) η μείωση των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας. Ειδικότερα ζητήματα που κρίνεται ότι έχουν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη των ανωτέρω είναι: Η διασφάλιση της οικονομικής βιωσιμότητας και βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας του συστήματος παροχής υπηρεσιών υγείας, η αποτελεσματική λειτουργία του ΕΟΠΠΥ, η βελτίωση της αποτελεσματικότητας του πρωτοβάθμιου συστήματος υγείας, η επένδυση στους ανθρώπινους πόρους του συστήματος υγείας, η ολοκλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων μεταξύ του Επιτρόπου Απασχόλησης και του Υπουργού Υγείας για το 2014 και το 2015, η καθολική δυνατότητα πρόσβασης στις υπηρεσίες υγείας από οικονομικά ασθενείς πολίτες, από πολίτες απομακρυσμένων περιοχών, πολίτες ευάλωτων και ειδικών κοινωνικών ομάδων, καθώς και ανασφάλιστους πολίτες. Το σύστημα υγείας καλείται να αντιμετωπίσει τα νέα δεδομένα δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην υιοθέτηση νέων μοντέλων παροχής υπηρεσιών και καινοτόμων μεθόδων διάγνωσης και θεραπείας που αξιοποιούν στο έπακρο τις νέες τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών.

ΘΣ 10: Επένδυση στην εκπαίδευση και κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και στη δια βίου μάθηση

Η Ελλάδα αποδίδει καλύτερα από το μέσο όρο της ΕΕ, σχετικά με τη μείωση της **πρώρης εγκατάλειψης του σχολείου** (μειώθηκε από 15,5% το 2006 σε 13,1% το 2011). Παρόλα αυτά, το ποσοστό αυτό απέχει κατά πολύ από τον εθνικό στόχο για το 2020 που είναι 9,7%. Επιπλέον, ο εθνικός μέσος όρος κρύβει σημαντικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων γεωγραφικών περιοχών, των τύπων των σχολείων και των κοινωνικών ομάδων. Το φαινόμενο της πρώρης σχολικής εγκατάλειψης εντοπίζεται κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ιδιαίτερα στην Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στη χώρα εξακολουθεί –όχι στην ίδια ένταση με το παρελθόν-να χρειάζεται υποστήριξη αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό του σχολικού δικτύου, την ανάπτυξη και αποδοτικότερη αξιοποίηση του εκπαιδευτικού δυναμικού, την εμπέδωση συμπεριφορών δημιουργικότητας, πρωτοβουλίας και συλλογικής εργασίας, καθώς και την αποτελεσματικότερη διοίκηση και διαχείριση του εκπαιδευτικού συστήματος. Από την άλλη, ο εκσυγχρονισμός και η αναβάθμιση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με στόχο την εξυπηρέτηση της παραγωγικής και επιχειρηματικής βάσης, την ανάπτυξη επιχειρηματικού πνεύματος και η εξοικείωση με τις νέες τεχνολογίες και τα νέα οικονομικά φαινόμενα παρουσιάζουν σημαντική καθυστέρηση και θα πρέπει προς τούτο να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και έμφαση.

Παρά τις συντονισμένες προσπάθειες που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για την οργάνωση του συστήματος της **δια βίου μάθησης**, το ποσοστό συμμετοχής των ατόμων ηλικίας 25-64 σε προγράμματα δια βίου μάθησης στην Ελλάδα παραμένει σε σχετικά χαμηλά επίπεδα. Συγκεκριμένα, το 2012 δεν ξεπέρασε το 3%, κατατάσσοντας τη χώρα στις τελευταίες θέσεις της ΕΕ 27 (στόχος της ευρωπαϊκής στρατηγικής το 15% το 2020, με μ.ο. ΕΕ 9,0% το 2012). Σημαντικό χαρακτηριστικό της δια βίου μάθησης στην Ελλάδα είναι η μικρή συμμετοχή ατόμων με χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης, υποδηλώνοντας την ύπαρξη σημαντικών ανισοτήτων πρόσβασης στην εκπαίδευση ενηλίκων στη χώρα.

Πέρα από το χαμηλό ποσοστό συμμετοχής στη δια βίου μάθηση, ένα άλλο σημαντικό ζήτημα αποτελεί η σύνδεση των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με την αγορά εργασίας και τις ανάγκες της σε δεξιότητες, η ενίσχυση της απασχολησιμότητας των ατόμων και η διπλάσια συμμετοχή των κατοίκων αστικών περιοχών έναντι των κατοίκων ημιαστικών και αγροτικών- αλιευτικών περιοχών. Ειδικά στον πρωτογενή τομέα, παρουσιάζονται πολύ μικρά ποσοστά τυπικής κατάρτισης και αυξημένα ποσοστά εμπειρικής. Για να αναπτυχθεί ένα ισχυρό και βιώσιμο αγρο-διατροφικό σύστημα, βασική αναπτυξιακή ανάγκη είναι και η βελτίωση των ικανοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού που το απαρτίζει.

Όσον αναφορά στην κατάρτιση στον πρωτογενή τομέα, με βάση το Farm Structure Survey του 2010, από τους 50.130 γεωργούς κάτω των 35 ετών που διαθέτει η Ελλάδα, μόλις οι 530 έχουν πλήρη αγροτική εκπαίδευση και οι 8.000 αγρότες διαθέτουν βασική γεωργική κατάρτιση. Έτσι, το ποσοστό των καταρτισμένων νέων γεωργών ανέρχεται σε 17% και είναι ένα από τα χαμηλότερα στην ΕΕ-27. Για το λόγο αυτό, διαπιστώνεται η ανάγκη προσέγγισης του ευρωπαϊκού μέσου όρου των 31,5% των καταρτισμένων

αγροτών καθώς υπάρχουν εμφανή ελλείμματα στην εκπαίδευση του πληθυσμού, που ασχολείται με τον αγροτικό τομέα, με έμφαση στους νέους, λαμβάνοντας υπόψιν ότι αυτοί είναι πιο ευέλικτοι και δεκτικοί στη χρήση νέων τεχνολογιών, στην εισαγωγή καινοτομίας και στη ανάληψη επιχειρηματικού ρίσκου.

Σύμφωνα με δείκτες του 2012 για τη συμμετοχή, ολοκλήρωση και πρόσβαση στην **τριτοβάθμια εκπαίδευση**, το 25% της ηλικιακής κατηγορίας 25-64 στην Ελλάδα κατέχει τίτλο σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, (μ.ο. χώρες ΟΟΣΑ 31%, 25η θέση ανάμεσα σε 41 χώρες). Το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών που έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα είχε διαμορφωθεί στο τέλος του 2011 στο 28,9% **(16% χαμηλότερο του μέσου όρου της ΕΕ27)**. Ο στόχος του ΕΠΜ ορίστηκε στο 32% για το 2020. Όσον αφορά στο λόγο διδακτορικών διατριβών ανά 1000 κατοίκους η Ελλάδα εμφανίζει επίδοση 1,2 έναντι 1,5 του μέσου όρου της ΕΕ27.

Ως αδύναμα σημεία του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναδεικνύονται ακόμα, η δομή και λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, η αδυναμία σύνδεσης των δεξιοτήτων των εργαζομένων με τις απαιτήσεις των θέσεων, η απουσία συνεργασιών των πανεπιστημίων με τις επιχειρήσεις και τους φορείς αξιοποίησης τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των ερευνητικών υπηρεσιών και η έλλειψη υποστήριξης της έρευνας. Η σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας αποτελεί κατεπείγουσα ανάγκη που θα πρέπει να αντιμετωπισθεί με στόχο την αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας.

ΘΣ 11: Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων υπηρεσιών και των φορέων, καθώς και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης

Η δημόσια διοίκηση στην Ελλάδα σήμερα λειτουργεί μέσα σε ένα ρευστό περιβάλλον λόγω κρίσης εμπιστοσύνης και αμφισβήτησης των θεσμών από πλευράς πολιτών. Το γεγονός αυτό καθιστά δυσχερέστερη την εφαρμογή των δημόσιων πολιτικών.

Η λειτουργία της Δημόσιας Διοίκησης δεν αφορά βεβαίως μόνο στην ίδια τη Δημόσια Διοίκηση, καθώς έχει επιπτώσεις και συνέπειες συνολικά στην ανάπτυξη της χώρας. Η σωστή της λειτουργία αποτελεί προϋπόθεση δημιουργίας ευνοϊκού περιβάλλοντος ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων του τόπου, παρέχοντας την ευκαιρία να αξιοποιήσουν στο μέγιστο βαθμό τις δυνατότητές τους στο πλαίσιο της προσπάθειας εξόδου της Ελλάδας από την οικονομική κρίση. Η επανέναρξη της αναπτυξιακής διαδικασίας είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ικανότητα προσαρμογής της δημόσιας

διοίκησης στα νέα δεδομένα και με την ανάγκη πλήρους ανταπόκρισής της στις ανάγκες των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Η ριζική μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης έχει αρχίσει, αλλά έχει ακόμη σημαντικό δρόμο να διανύσει για να αντιμετωπίσει τις σημαντικές προκλήσεις στον τομέα. Αποτελεί προτεραιότητα η ανάγκη δημιουργίας ενός ισχυρού και επιτελικού κεντρικού κράτους, με αποκεντρωμένες εκτελεστικές διοικήσεις, με σύγχρονες δημόσιες υπηρεσίες προσβάσιμες σε όλους τους πολίτες και προσανατολισμένες στα αποτελέσματα, στην εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων, στη διαχείριση διαδικασιών, στην ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και στην κοινωνική ευθύνη. Προκειμένου να δημιουργηθούν συνθήκες σταθερότητας που θα επιτρέψουν τη βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να εφαρμοστούν γενναίες διοικητικές μεταρρυθμίσεις οι οποίες να απαντούν στις νέες προκλήσεις της διοίκησης σήμερα. Οι προκλήσεις αυτές εμφανίζονται σε τέσσερα βασικά επίπεδα, το επίπεδο αποκατάστασης της εμπιστοσύνης έναντι των θεσμών διακυβέρνησης, την υποστήριξη της επιχειρηματικής δράσης, την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την αναβάθμιση του επιπέδου εξυπηρέτησης των πολιτών και των επιχειρήσεων.

Η Ελληνική δημόσια διοίκηση εμφανίζει πολύ χαμηλούς δείκτες απόδοσης σε σχέση με τους αντίστοιχους δείκτες του μέσου όρου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς πάσχει από: ανεπαρκή οργάνωση και διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού, κατάτμηση των διοικητικών δομών με αλληλεπικαλυπτόμενες αρμοδιότητες, ανεπαρκή επικοινωνία και συντονισμό εντός και μεταξύ των υπουργείων, πολύπλοκο νομικό πλαίσιο με διοικητικές διαδικασίες υπερβολικά τυπολατρικές και εστιασμένο στις διαδικασίες μάλλον παρά στα αποτελέσματα, έλλειψη συστηματικής συλλογής και διαχείρισης δεδομένων απαραίτητων για την εφαρμογή τεκμηριωμένων μεταρρυθμίσεων, μηχανισμούς που παρουσιάζουν προβλήματα στον έλεγχο και στην επίβλεψη διοικητικών μονάδων με συνακόλουθα προβλήματα διαφθοράς. Η αποτελεσματική λειτουργία της δημόσιας διοίκησης περιλαμβανομένης της τοπικής αυτοδιοίκησης α' & β' βαθμού, ειδικότερα όσον αφορά στην εφαρμογή των συγχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά & Επενδυτικά Ταμεία, είναι κρίσιμης σημασίας, με δεδομένο ότι για τα επόμενα χρόνια οι πόροι των Ταμείων αποτελούν τα κύρια, αν όχι τα αποκλειστικά, μέσα για την αντιμετώπιση της κρίσης και την επαναφορά της χώρας σε τροχιά ανάπτυξης. Για την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης σε όλους τους τομείς της οικονομίας και κυρίως σε αυτούς που έχουν την μεγαλύτερη συνάφεια με την ανταγωνιστικότητα της χώρας, επιτακτική ανάγκη αποτελεί η αναμόρφωση του

θεσμικού και διοικητικού πλαισίου της χώρας και η βελτίωση της διοικητικής ικανότητας της δημόσιας διοίκησης.

Κατά την τρέχουσα περίοδο έγιναν σημαντικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση της διοικητικής ικανότητας στο πλαίσιο των προβλεπομένων και από το πρόγραμμα στήριξης μεταρρυθμίσεων, απομένουν όμως αρκετά και σημαντικά να γίνουν κατά τη νέα περίοδο.

Το 2012, το Κοινοβούλιο εισήγαγε τις αρχές του ΟΟΣΑ για την καλύτερη νομοθέτηση, με σκοπό τη μείωση των διοικητικών βαρών και της πολυπλοκότητας των συνήθως δυσνόητων κανονιστικών κειμένων και ρυθμίσεων. Έχει ξεκινήσει ένα σχέδιο για τη μείωση κατά 20% των διοικητικών βαρών που απορρέουν από τους ισχύοντες κανονισμούς σε 13 σημαντικούς τομείς της οικονομίας, όπως η ενέργεια, οι δημόσιες συμβάσεις, το εταιρικό δίκαιο, ο ΦΠΑ και το περιβάλλον καθώς και ορισμένες ακόμα διαρθρωτικές αλλαγές που έχουν σχεδιαστεί ή βρίσκονται σε φάση υλοποίησης (περιγράμματα θέσης, αξιολόγηση & αναδιοργάνωση δομών, αναμόρφωση του δημοσιονομικού συστήματος, βελτίωση των χρόνων απονομής δικαιοσύνης κ.ά.), ωστόσο δεν έχουν ακόμα αποκτήσει την κρίσιμη μάζα που απαιτείται για να μετασχηματίσουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης καθιστώντας την πιο αποτελεσματική, ανοικτή και ευέλικτη.

Επισημαίνεται η έγκριση από το Κυβερνητικό Συμβούλιο Μεταρρύθμισης της «Εθνικής στρατηγικής για τη διοικητική μεταρρύθμιση, 2014-2015», η οποία δομείται σε 4 πυλώνες ενίσχυσης της θεσμικής ικανότητας της Δημόσιας Διοίκησης: α) αναδιοργάνωση των διοικητικών δομών, β) βέλτιστη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, γ) εξορθολογισμός βασικών διοικητικών λειτουργιών και δ) ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας. Το στρατηγικό σχέδιο για τη Διοικητική Μεταρρύθμιση αναπτύσσεται σε δύο διαδοχικές φάσεις προγραμματισμού και υλοποίησης, επιλέγοντας τη σταδιακή μετάβαση προς την επίτευξη του στρατηγικού στόχου με μεσοπρόθεσμες (ορίζοντας υλοποίησης 24 μήνες) και μακροπρόθεσμες (ορίζοντας υλοποίησης 2-7 έτη) παρεμβάσεις.

Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 διαπιστώθηκαν ορισμένες αδυναμίες στην υλοποίηση μεταρρυθμίσεων διοικητικής μεταρρύθμισης, όπως η αδυναμία προσήλωσης στους στόχους της εθνικής στρατηγικής (που αποτυπωνόταν στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων και άλλα έγγραφα), ο ελλιπής επιχειρησιακός συντονισμός, ο σχεδιασμός μεταρρυθμίσεων χωρίς παράλληλη μέριμνα εφαρμογής δράσεων αναβάθμισης της επιχειρησιακής λειτουργίας των αρμόδιων επιχειρησιακών μονάδων, των φορέων άσκησης πολιτικής και του ανθρώπινου δυναμικού τους και η

έλλειψη κεντρικού πολιτικού συντονισμού για την εφαρμογή των απαιτούμενων αλλαγών στη δημόσια διοίκηση.

Για την ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης περιλαμβανομένης της τοπικής αυτοδιοίκησης αναδεικνύονται δύο σημαντικοί τομείς παρέμβασης: **οριζόντιες** δράσεις που διατρέχουν το σύνολο της δημόσιας διοίκησης περιλαμβανομένης της τοπικής και αυτοδιοίκησης και αφορούν στη δημιουργία ενός ισχυρού επιτελικού κέντρου διακυβέρνησης με αποκεντρωμένες περιφερειακές διοικήσεις, περιφέρειες και δήμους, με βελτιωμένες δομές, διαδικασίες και λειτουργίες, που θα εφαρμόζονται από ενδυναμωμένο και εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό, καθώς επίσης και επιμέρους **τομειακές** δράσεις με έμφαση στην υποστήριξη μεταρρυθμίσεων εστιασμένων σε τομείς κοινωνικής και οικονομικής αξίας όπως: επιχειρηματικό περιβάλλον, φορολογική και δημοσιονομική μεταρρύθμιση, δικαστική μεταρρύθμιση (βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας των διαδικασιών της αστικής δικαιοσύνης), υγεία, (οργανωτική και λειτουργική αναμόρφωση του υγειονομικού χάρτη της χώρας), και κοινωνική ασφάλιση (βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς ασφαλισμένους).

Στο πλαίσιο της δημιουργίας περιβάλλοντος φιλικού προς τις επιχειρήσεις καθώς και της μετατροπής της δημόσιας διοίκησης, περιλαμβανομένης της τοπικής αυτοδιοίκησης σε παράγοντα στήριξης της ανάπτυξης, βασική ανάγκη που πρέπει να καλυφθεί κατά προτεραιότητα αποτελεί η ηλεκτρονική διακυβέρνηση.

Οι οριζόντιες δράσεις ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και η παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών προσβάσιμων σε όλους τους πολίτες και τις επιχειρήσεις καθώς και οι ανάγκες δράσεων ΤΠΕ για την υποστήριξη της εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων, θα χρηματοδοτηθούν ως προς τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 2.

Τέλος, άρρηκτα συνυφασμένη με την επιτυχή υλοποίηση του αναπτυξιακού σχεδιασμού της περιόδου 2014-2020 αποτελεί η **ανάγκη βελτίωσης και απλοποίησης του συστήματος διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2014-2020**, αλλά και της επάρκειας των δικαιούχων των πράξεων που συγχρηματοδοτούνται από τα ΕΔΕΤ, με ταυτόχρονη άρση όλων των εμποδίων που εξακολουθούν να υφίστανται στο σύστημα παραγωγής των δημοσίων έργων.

Βασικές διαπιστώσεις από τη μέχρι σήμερα εμπειρία εφαρμογής

Σημαντικά διδάγματα από την εφαρμογή κυρίως του ΕΣΠΑ 2007 – 2013 μπορούν να εξαχθούν αναφορικά με τον σχεδιασμό, την υλοποίηση, τη διαχείριση και την παρακολούθησή του και τα οποία αποτελούν τον οδηγό για τη λήψη διορθωτικών μέτρων. Θα ήταν όμως λάθος να θεωρηθεί ότι αυτά αποτελούν τον μείζονα λόγο για τα μεγάλα προβλήματα που ανέκυψαν, καθώς κάτι τέτοιο θα υποτιμούσε τη σημαντικότερη αιτία, που είναι η πλήρης αλλαγή του εξωτερικού περιβάλλοντος που συντίθεται από τις μακροοικονομικές εξελίξεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και χώρας και την κατάρρευση του αναπτυξιακού μοντέλου αυτής.

Η οικονομική κρίση του 2008-2009 άλλαξε τα δεδομένα και από το 2010, υπό συνθήκες ύφεσης της ελληνικής οικονομίας, η αρχικά σχεδιασθείσα εξειδίκευση των Προγραμμάτων άρχισε να αναπροσαρμόζεται και να κατευθύνεται σε παρεμβάσεις που αντιμετώπιζαν τις νέες προκλήσεις.

Ως κύρια κρίσιμα σημεία που επηρέασαν την αποτελεσματικότητα της υλοποίησης των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ 2007-2013 εντοπίζονται τα εξής:

- Η ισχυρή τρωτότητα απέναντι σε εξωτερικούς παράγοντες (κρίση ρευστότητας, δημοσιονομική κρίση): Παρά τη σημαντική στήριξη που δόθηκε από την ΕΕ στο σύνολο της Ευρωζώνης για την σταθεροποίηση του τραπεζικού συστήματος τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ουσιαστικά διέκοψαν την παροχή δανείων προς τις ιδιωτικές επιχειρήσεις με αποτέλεσμα την έλλειψη ρευστότητας.
- Η κατά το ίδιο διάστημα εφαρμογή της διοικητικής μεταρρύθμισης στο αυτοδιοικητικό επίπεδο (Πρόγραμμα Καλλικράτης): Οι σημαντικότερες δυσκολίες οφείλονται στην αναδιάρθρωση των υπηρεσιών, την ανακατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των υπηρεσιών του Αΰ και Β΄ βαθμού της Αυτοδιοίκησης, όπως για παράδειγμα η κατάργηση των Νομαρχιών και η μεταφορά των Διευθύνσεων Τεχνικών Υπηρεσιών των Νομαρχιών στην αιρετή Περιφέρεια, οι συγχωνεύσεις Δήμων, η κατάργηση/ συγχώνευση των Δημοτικών Επιχειρήσεων, η μετατροπή των συλλογικών φορέων της αυτοδιοίκησης με κρίσιμες αρμοδιότητες όπως ο ΕΣΔΚΝΑ (διαχείριση στερών αποβλήτων) που οδήγησε σε σημαντικές καθυστερήσεις, ιδιαίτερα των περιβαλλοντικών παρεμβάσεων (διαχείριση υδάτων, υγρών αποβλήτων, στερεών αποβλήτων).
- Οι ιδιαιτερότητες μίας αρχιτεκτονικής προγραμμάτων που χαρακτηρίστηκε από μία μετάβαση καθεστώτος αμιγούς Στόχου 1 για όλες τις περιφέρειες (Γ΄ ΚΠΣ) σε καθεστώς μεταβατικής στήριξης για 5 περιφέρειες (με λιγότερα Προγράμματα αλλά εκτεταμένη προσφυγή στον προβληματικό όπως αποδείχθηκε μηχανισμό των

εκχωρήσεων και κυρίως των διπλών εκχωρήσεων σε Ενδιάμεσους Φορείς Διαχείρισης).

- Η περιορισμένη δυνατότητα για συνδυασμένη αντιμετώπιση των αναγκών και για ανάσχεση της κρίσης και την ανάκαμψη και για την αρχικά στοχευμένη ανάπτυξη.
- Η ανεπαρκής στελέχωση και οργάνωση πολλών ενδιάμεσων φορέων σχεδιασμού και εφαρμογής μέτρων πολιτικής, ιδιαίτερα σε τομείς που αποβλέπουν στην αναδόμηση της οικονομίας και της Δημόσιας Διοίκησης.
- Η σημαντική καθυστέρηση που δημιουργήθηκε λόγω της σημειωθείσας αλλαγής σε ευρωπαϊκό επίπεδο στους κανόνες κρατικών ενισχύσεων που διέπουν πλέον και τα έργα υποδομής αλλά και της απουσίας σχετικής τεχνογνωσίας σχεδόν στο σύνολο των εμπλεκόμενων φορέων (φορείς υλοποίησης, διαχειριστικές αρχές).
- Τα εμπόδια που αντιμετώπισαν τα χρηματοδοτικά εργαλεία στην εφαρμογή τους συνοψίζονται σε: ασταθές οικονομικό περιβάλλον, κατάσταση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, «απαξίωση» κλάδων της οικονομίας υψηλού ρίσκου (ICT, E&K εν γένει), απροθυμία για επενδύσεις και ανάγκη για κάλυψη παλαιότερων δανειακών αναγκών, καθυστέρηση στο βαθμό απόκρισης της Ε.Ε. και μειωμένη ευελιξία (όπως μακροσκελής διαδικασία για αποδοχή επιλεξιμότητας κεφαλαίου κίνησης, αδυναμία απεμπλοκής γεωγραφικών κατανομών κλπ), καθώς και μη ύπαρξη εις βάθος ανάλυσης από τους διαχειριστές των Ταμείων.

Τα ανωτέρω προβλήματα που έχουν προκύψει στην εφαρμογή των χρηματοοικονομικών εργαλείων, παρακολουθούνται σε συστηματική βάση από όλους του εμπλεκόμενους φορείς (Υπ. Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, Task Force, Τράπεζες) με στόχο την κατάλληλη αντιμετώπισή τους.

Προκειμένου τα χρηματοδοτικά εργαλεία να καταστούν πιο ελκυστικά την επόμενη προγραμματική περίοδο, θα πρέπει βάσει των συστάσεων που αποτυπώνονται στην έκθεση «Πρόσβαση σε χρηματοδότηση των ΜΜΕ στην Ελλάδα» (Report of High Level Meeting of Representatives, Ιούλιος 2013), καθώς και των συμπερασμάτων που έχουν προκύψει από την επιτροπή καθοδήγησης για τα Μέσα Χρηματοοικονομικής Τεχνικής (ΜΧΤ) να ληφθεί μέριμνα σχετικά με :

- ο δυνατότητα εύκολου και αποτελεσματικού συνδυασμού των χρηματοδοτικών εργαλείων με επιχορηγήσεις

- δυνατότητα χορήγησης κεφαλαίου κίνησης με εύκολους όρους και μεγαλύτερη ευελιξία καθώς και με διευκόλυνση των διαδικασιών διαχείρισης
- λιγότερη γραφειοκρατία από πλευράς διαχειριστών των ταμείων
- ελάφρυνση των στοιχείων που απαιτούνται για reporting προκειμένου να μειωθεί το κόστος διαχείρισης και η γραφειοκρατία.

Σε κάθε περίπτωση, η στρατηγική προσέγγιση της χώρας απέναντι στα χρηματοδοτικά εργαλεία, θα προκύψει από την ex-ante αξιολόγηση που θα εκπονηθεί, όπως προβλέπεται στον Κανονισμό περί καθορισμού Κοινών Διατάξεων.

- Η απουσία ώριμων έργων, λόγω της αδυναμίας έγκαιρης μελετητικής προετοιμασίας των έργων αλλά και της ελληνικής ιδιαιτερότητας του θεσμικού πλαισίου μελέτης των δημοσίων έργων που απαιτεί μεγάλο χρονικό διάστημα για την πλήρη μελετητική ωρίμανση ενός έργου χωρίς να συνυπολογίζονται οι νεκροί χρόνοι που μπορεί να προκύψουν από τις ενστάσεις κατά τις διαδικασίες ανάθεσης των συμβάσεων.
- Οι πολύ μεγάλες καθυστερήσεις στις αδειοδοτήσεις για την εκτέλεση δημόσιων έργων, π.χ. από Δασικές Υπηρεσίες, Περιβαλλοντικές Υπηρεσίες, Πολεοδομίες, Λιμενικές Υπηρεσίες, Αρχαιολογική Υπηρεσία (οι οποίες όμως με κατάλληλες θεσμικού χαρακτήρα παρεμβάσεις μειώθηκαν σημαντικά) κλπ.
- Το σύστημα που διέπει τις απαλλοτριώσεις και η έλλειψη εθνικών πόρων για την κάλυψη αυτών.

Κατά τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους, παρατηρήθηκε σε ορισμένες περιπτώσεις χαλαρή σύνδεση της υλοποίησης με τα αναμενόμενα αναπτυξιακά αποτελέσματα και την προστιθέμενη αξία των επιλεγόμενων δράσεων. Η νέα περίοδος ακολουθώντας την έμφαση που δίνουν οι κανονισμοί στην επίτευξη αποτελεσμάτων θέτει σαφείς προτεραιότητες και παράλληλα επιδιώκεται η ελαχιστοποίηση επιλογών με λιγότερο ορατά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ 2014-2020 κατά κανόνα δεν θα επιλέγονται βιολογικοί καθαρισμοί που εντάσσονται σε κατώτερη της Γ κατηγορίας, έργα αποκατάστασης ΧΑΔΑ, μικρή τοπική οδοποιία κλπ. Εξαίρεση μπορεί να αποτελέσει η χρηματοδότηση τέτοιων παρεμβάσεων (π.χ. βιολογικοί καθαρισμοί Δ κατηγορίας, μεταβατικοί ΧΑΔΑ, τοπικές συνδέσεις, κλπ.) μόνον όταν αυτές αποτελούν μέρος μιας χωρικής παρέμβασης με συγκεκριμένο

αναμενόμενο αποτέλεσμα για την επίτευξη του οποίου τα έργα αυτά αποδεικνύεται ότι είναι απαραίτητα.

Εκτός των εμπειριών και διδαγμάτων που προέκυψαν από την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2007-13, οι ομάδες σχεδιασμού των νέων επιχειρησιακών προγραμμάτων συνέλεξαν, κατά τη διάρκεια των διαβουλεύσεων με κοινωνικο-οικονομικούς φορείς και με εμπειρογνώμονες, μια σειρά από παρατηρήσεις που αφορούν στις δυσλειτουργίες του «διοικητικού οικοσυστήματος» εφαρμογής των προγραμμάτων αυτών. Οι δυσλειτουργίες αυτές είτε παρεμποδίζουν τον ορθολογικό σχεδιασμό των προγραμμάτων είτε ακυρώνουν τις επιδιωκόμενες επιπτώσεις των μέτρων και δράσεων στην οικονομία και τις επιχειρήσεις.

Στην πρώτη κατηγορία (ανεπαρκής σχεδιασμός) περιλαμβάνονται: (α) η έλλειψη υπηρεσιών που συγκεντρώνουν συστηματικά και διαχρονικά στοιχεία για την πορεία διαφόρων μεγεθών σε μικρο- και μεσο-οικονομικό επίπεδο και έχουν την τεχνογνωσία να τα επεξεργάζονται με τρόπο που να υποστηρίζει τη λήψη αποφάσεων πολιτικής (β) η αδυναμία ανάληψης μελετών συγκριτικού σχεδιασμού (benchmarking) και προόρασης (foresight), ώστε οι προγραμματικές επιλογές (στόχοι και μέτρα) να αντιμετωπίζουν το διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον σε μεσο- και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Στη δεύτερη κατηγορία, περιλαμβάνονται:

(α) Η ελλιπής εφαρμογή των αρχών και διαδικασιών της τυποποίησης και της πιστοποίησης για τα παραγόμενα προϊόντα στην ελληνική αγορά και τα προϊόντα που διακινούνται σε αυτή, η έλλειψη εθνικών τεχνικών προδιαγραφών και πιστοποίησης για νέα προϊόντα για τα οποία δεν υφίσταται εναρμονισμένη νομοθεσία της ΕΕ, η έλλειψη θεσμικού πλαισίου για την προώθηση καινοτόμων προϊόντων και την εισαγωγή τους στην οικονομία, καθώς και η περιορισμένη υποστήριξη για την μεταφορά νέων προϊόντων από το πειραματικό στάδιο στο πιλοτικό και από εκεί στο στάδιο της παραγωγής.

(β) Η καθυστέρηση στην εφαρμογή ευρωπαϊκών οδηγιών/κανονισμών (π.χ. ανάγκη υποχρεωτικής εφαρμογής των Ευρωκωδίκων)

(γ) Η ανεπαρκής εποπτεία της αγοράς για τα διάφορα υλικά και προϊόντα, καθώς και επίβλεψη των έργων και κατασκευών,

(δ) Το πολύπλοκο και αλληλεπικαλυπτόμενο ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για την εκτέλεση κατασκευών, δημοσίων έργων.

Σε σχέση με τη διοικητική ικανότητα σχεδιασμού, υλοποίησης και παραγωγής έργων ΤΠΕ και ειδικότερα για την πρόληψη και αποφυγή σχετικών δυσκολιών στη νέα περίοδο είναι αναγκαίο να προωθηθεί η κατάρτιση ενός δεσμευτικού εθνικού επιχειρησιακού πλάνου για τη στρατηγική ανάπτυξης και αξιοποίησης των ΤΠΕ, που θα περιλαμβάνει την ενδεικτική κατανομή ενεργοποίησης του προγράμματος (προσκλήσεις) σε φάσεις, με στενή παρακολούθηση της ωριμότητας των έργων και της απόδοσης της υλοποίησης. Επίσης, πρωτοβουλίες για τη διαρκή επικοινωνία / μέτρηση της επίτευξης των στόχων από όλους τους συντελεστές, τον κεντρικό συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων, την ενεργή στήριξη των ικανοτήτων για τον σχεδιασμό, παρακολούθηση, υλοποίηση και παραγωγική αξιοποίηση έργων ΤΠΕ από τη Δημόσια Διοίκηση, την επιτάχυνση προκήρυξης ενταγμένων έργων και την ολοκλήρωση των διαγωνισμών με την υπογραφή συμβάσεων, την επαρκή στελέχωση των δικαιούχων με εξειδικευμένο προσωπικό σε ΤΠΕ, τον περιορισμό των έργων με έμφαση σε έργα, διαχειριστικά λιτά, τη διασφάλιση συνέχειας της διοίκησης με ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων στα αποτελέσματα των έργων και στην περαιτέρω απλοποίηση του ΣΔΕ, που να επιτρέπει στα έργα ΤΠΕ να μην αντιμετωπίζονται ως απλές εκτελέσεις συμβάσεων προμηθειών αλλά ως έργα με συγκεκριμένο επιχειρησιακό αποτέλεσμα.

Στον αγροτικό τομέα όσον αφορά στις Γεωργό-περιβαλλοντικές ενισχύσεις και άλλα μέτρα που σχετίζονται με την αγροτική δραστηριότητα και το φυσικό περιβάλλον η καθυστέρηση στην εφαρμογή τους οφείλεται σε προβλήματα υλοποίησης σχετικά με τις διαδικασίες, το βαρύ σύστημα μηχανοργάνωσης και την ενημέρωση των δικαιούχων.

Πολλά από τα εμπόδια και τις δυσχέρειες της περιόδου 2007-2013 που αναφέρθηκαν ανωτέρω έχουν άμεσο ή έμμεσο αντίκτυπο στον επιχειρησιακό σχεδιασμό της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 και θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στο πλαίσιο των στρατηγικών επιλογών της χώρας, ώστε αφενός να αντιμετωπιστούν εγκαίρως και ριζικά, αφετέρου η αντιμετώπισή τους να συμβάλλει στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων που τίθενται για το 2020.

Ειδικότερα, κάθε έργο (είτε ολόκληρο, είτε τμήμα αυτού) που εκτιμάται ότι θα μεταφερθεί από την περίοδο 2007-2013 στην περίοδο 2014-2020 λόγω αδυναμίας υλοποίησης-ολοκλήρωσης που αφορά είτε σε υπερδέσμευση των Ε.Π., είτε σε καθυστερήσεις, είτε σε άλλους λόγους που έχουν αναφερθεί ανωτέρω, θα εξετάζεται ως προς:

- Τη συνάφεια με τις προτεραιότητες χρηματοδότησης και την άμεση υποστήριξη της αναπτυξιακής στρατηγικής που καθορίζεται στο ΕΣΠΑ 2014-2020. Έργα που

δεν συνάδουν με τη νέα Στρατηγική δεν θα εντάσσονται στα προγράμματα ακόμα και αν είναι ενταγμένα στην περίοδο 2007-2013 και θα μετατίθεται η υλοποίησή τους σε επόμενη χρονική στιγμή ή θα χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από εθνικούς πόρους εφόσον η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας θα το επιτρέπει.

- Την πλήρη συμβατότητα με το κανονιστικό πλαίσιο της περιόδου 2014-2020, όπως τα κριτήρια επιλεξιμότητας.
- Την τήρηση των ειδικών κανόνων των κατευθυντήριων γραμμών για το κλείσιμο της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Θα εξασφαλίζεται η εκπλήρωση όλων των προϋποθέσεων για την κατά φάσεις εκτέλεση μεγάλων/ μη-μεγάλων έργων σε δύο περιόδους προγραμματισμού (πχ το έργο θα έχει δύο σαφώς αναγνωρίσιμες φάσεις όσον αφορά τους φυσικούς και δημοσιονομικούς του στόχους, η πρώτη φάση του έργου είναι έτοιμη να χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό της και/ή τη λειτουργία της, το συνολικό κόστος κάθε μη-μεγάλου έργου ανέρχεται σε τουλάχιστον πέντε εκατομμύρια ευρώ, κλπ).

Όλα τα παραπάνω «διδάγματα» λαμβάνονται υπόψη και αναμένεται να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά, τουλάχιστον εκείνα που εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της χώρας.

Ανάλυση περιφερειακών ανισοτήτων, αναπτυξιακών αναγκών και εμποδίων (bottlenecks) για την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής E2020

Η επίτευξη των στόχων της «E2020» στην Ελλάδα εξαρτάται καθοριστικά από το σύνολο των περιφερειακών ανισοτήτων, αναγκών και εμποδίων: οι περιφερειακές ανισότητες αντανακλούν διαφορετικές κατά περιοχές δυνατότητες συμβολής κάθε περιοχής στην «E2020» αλλά και διαφορετική χρησιμότητα της «E2020» για την ανάπτυξη της. Κατά συνέπεια, η δημιουργία του αναγκαίου νέου αναπτυξιακού υποδείγματος για την ανάταξη του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας με αξιοποίηση των πόρων των ΕΔΕΤ, πρέπει να εδράζεται στην αναγνώριση και στην αντιμετώπιση των χωρικά διαφοροποιημένων προκλήσεων και δεν μπορεί να υπάγεται σε ενιαία (one size-fits all) προσέγγιση.

Η απόσταση του ελληνικού χώρου από τα κέντρα της ευρωπαϊκής οικονομικής δραστηριότητας και αγοράς¹⁵³ και τα ιδιαίτερα γεωγραφικά του χαρακτηριστικά¹⁵⁴

¹⁵³ Επαρκώς προβαλλόμενη στα επιμέρους ευρήματα των: ESPON Projects TIPTAP, ATTREG, LURA, EDORA, EUROISLANDS

λειτουργούν εκ προοιμίου ως παράγοντες τελικής «ανεπάρκειας της αγοράς» (market failure), διότι: δημιουργούν εκ των πραγμάτων αυξημένες ανάγκες σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, επιμηκύνουν την απόδοση των επενδύσεων σ' αυτές, επιβαρύνουν το ιδιωτικό επιχειρηματικό και επενδυτικό επιχειρηματικό κόστος, κατακερματίζουν τον οικονομικό χώρο και περιορίζουν την έκταση στην οποία μπορεί να διαχέεται το παραγόμενο αποτέλεσμα οποιωνδήποτε αναπτυξιακών παρεμβάσεων. Παράλληλα, η συγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριότητας στις πόλεις και η συνεχής επέκταση του αστικού ιστού όσο και του αντίστοιχου καταναλωτικού προτύπου συνεπάγονται ότι οι οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις της κρίσης εκδηλώνονται εντονότερα σε αυτές ακριβώς τις περιοχές.

Οι εισοδηματικές ανισότητες στην Ελλάδα διευρύνονταν σημαντικά, ήδη από την περίοδο προ κρίσης, με διπλασιασμό πλέον του βαθμού διασποράς του ΑΕΠ στην Ελλάδα (η Αττική παρουσιάζει κατά κεφαλήν ΑΕΠ 120,1%, ενώ η Δυτική Ελλάδα μόλις 66,2% και η Ανατολική Μακεδονία - Θράκη 67,8%, του μέσου όρου της ΕΕ-27) αλλά και με παράλληλη υποχώρηση όλων των ελληνικών Περιφερειών (πλην Αττικής - σημαντικά και Ηπείρου - οριακά) ως προς τις δέκα πλέον ανεπτυγμένες Ευρωπαϊκές Περιφέρειες: μεταξύ 1996 και 2007, το κ.κ. ΑΕΠ των ελληνικών Περιφερειών μειώθηκε από το εύρος 35,5-67,6% του μ.ο. των 10 πλέον ανεπτυγμένων Ευρωπαϊκών Περιφερειών, στο εύρος 30,8-47,6%¹⁵⁵. Από τα διαθέσιμα στοιχεία για το 2011 συνάγεται ότι η διαφορά αυτή έχει αυξηθεί, αλλά ότι ταυτόχρονα οι δια-περιφερειακές ανισότητες στη χώρα τείνουν να μην επιδεινώνονται, καθώς η οικονομική κρίση επηρεάζει εντονότερα εκείνες τις περιοχές όπου έως τώρα συγκεντρώνονταν δραστηριότητα¹⁵⁶ (κυρίως δια της εξωτερικής ενίσχυσης του εισοδήματος και της κυκλοφορίας του).

Βασικότερος παράγων που ενίσχυε τις χωρικές ανισότητες σε όλη την προηγούμενη τριακονταετία ήταν η παραγωγική υποχώρηση της οικονομίας και η αποδιάρθρωση των τοπικών παραγωγικών συστημάτων. Μολονότι υπήρξε για μεγάλο χρονικό

¹⁵⁴ Τα ορεινά και ημιορεινά Δημοτικά Διαμερίσματα καλύπτουν 71% της συνολικής έκτασης και 31% του πληθυσμού της χώρας. Η Ελλάδα διαθέτει 113 μ. ακτογραμμής ανά τ. γλμ. έκτασης και οι νησιωτικές της περιοχές συγκεντρώνουν 15% του συνολικού πληθυσμού.

¹⁵⁵ Στοιχεία EUROSTAT, επεξεργασία: ΥΠΑΑΝ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας / BCS (2011) ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ, Παραδοτέο 5ο (2)

¹⁵⁶ Βλ. ΥΠΑΑΝ, Πάντειο Πανεπιστήμιο / Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης (2011), ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

διάστημα αύξηση των εισοδημάτων του συνόλου των Περιφερειών και σημαντικές βελτιώσεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές, η χώρα και οι Περιφέρειές της διέτρεχαν και προ κρίσης πολύ σημαντικούς μεσο-μακροπρόθεσμους κινδύνους περιθωριοποίησης: εμφανίζονταν εκτός των κύριων ροών και εκτός των κύριων περιοχών συγκέντρωσης της ευρωπαϊκής οικονομικής δραστηριότητας¹⁵⁷, και χαρακτηρίζονταν υπό υψηλό έως πολύ υψηλό κίνδυνο βιομηχανικής παρακμής, αγροτικής περιθωριοποίησης και δημογραφικής γήρανσης και από υψηλή έκθεση σε κινδύνους από την κλιματική αλλαγή¹⁵⁸.

Επιπλέον, η κύρια μορφή χωρικών ανισοτήτων δεν ήταν (και προ κρίσης) μεταξύ Περιφερειών ή μεταξύ αστικών και ύπαιθρων περιοχών, αλλά εντός των Περιφερειών¹⁵⁹. Από το 1981 δεν συντελείται ομαλή σύγκλιση των Νομών (NUTS-IV / LAU-1) με την κατά τεκμήριο «πλουσιότερη» περιοχή της χώρας: 33 Νομοί βλέπουν τη σχετική τους θέση ως προς αυτήν να επιδεινώνεται, ορισμένοι μάλιστα σημειώνουν «πτώση» κατά 25-43%. Περισσότεροι από τους μισούς Νομούς βλέπουν να επιδεινώνεται η ανεργία ως προς το μέσο όρο της χώρας: σε αυτούς η ανεργία συνιστά το 2007 (προ κρίσης) πρόβλημα κατά 5-275% σημαντικότερο από ό,τι το 1971. Ως το σημαντικότερο πρόβλημα εμφανίζεται σχεδόν παντού η αποβιομηχάνιση: μεταξύ 1994 και 2006, οι «βιομηχανικές» μονάδες (με >10 απασχολούμενους) της χώρας μειώθηκαν κατά 39% περίπου, μείωση που ξεπερνιέται σε όλους τους Νομούς πλην 3 και το 2006, 7 Νομοί της χώρας ΔΕΝ έχουν μεταποίηση, 5 έχουν λιγότερες από 5 βιομηχανίες, 10 λιγότερες από 10. Η σχετική βαρύτητα της μεταποίησης συνολικά (ανεξαρτήτως μεγέθους μονάδων) υποχώρησε δραματικά σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα σε 15 Νομούς (υποχώρηση σχετικής θέσης ως προς το μ.ο. της χώρας κατά 25-83%) και σημαντικά σε άλλους 10 (12-23%) και μόνο 15 Νομοί εμφανίζουν βελτίωση στην συμμετοχή της μεταποίησης στο ΑΕΠ. Σημαντικότερη ακόμη είναι η εικόνα όσον αφορά στην παραγωγικότητα στη βιομηχανία: μόνο 10 Νομοί το 2006 εμφανίζουν ΑΠΑ / απασχολούμενο υψηλότερη από το μ.ο. της χώρας, σε 5 ο δείκτης τους είναι κάτω από το 1/3 αυτού της χώρας, σε 21 κάτω του 1/2 και σε 27 κάτω των 3/4. Παράλληλα, η σχετική βαρύτητα του αγροτικού τομέα ενισχύεται σε όλους τους Νομούς της χώρας πλην 8, σε ορισμένους μάλιστα (8) τριπλασιάστηκε έως πενταπλασιάστηκε το 1995-

¹⁵⁷ Βλ. σχετικώς: ESPON (2007), Scenarios on the territorial future of Europe, ESPON Project 3.2

¹⁵⁸ Βλ. σχετικώς: EC/REGIO (2009) **REGIONAL CHALLENGES IN THE PERSPECTIVE OF 2020 - REGIONAL DISPARITIES AND FUTURE CHALLENGES**²⁷

¹⁵⁹ Τα στοιχεία που ακολουθούν, από το: ΥΠΙΑΑΝ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας / BCS (2011)

2008 ή σε άλλους (10) διπλασιάστηκε έως τριπλασιάστηκε. Εντελώς αντίστροφη μακροπρόθεσμη εξέλιξη δείχνει ο τομέας των κατασκευών: είτε λόγω των έργων υποδομής είτε λόγω «έκρηξης» στην οικοδομική δραστηριότητα, η σχετική θέση όλων πλην 17 Νομών βελτιώνεται έως και «εκτοξεύεται» (με βελτίωση της θέσης τους ως προς το μ.ο. της χώρας π.χ. κατά 102-286%, σε 19 Νομούς). Παρόμοια εξέλιξη εντοπίζεται στη σχετική βαρύτητα του τουρισμού: σε όλους τους Νομούς πλην 15 βελτιώνεται το 1995-2008, σε ορισμένους μάλιστα εξαιρετικά (κατά 51-247% σε 9 Νομούς) ενώ παραδοσιακοί «τουριστικοί» Νομοί της χώρας φαίνονται να υποχωρούν σχετικά, ακριβώς λόγω της «έκρηξης» της δραστηριότητας σε άλλους Νομούς και της γενικευμένης επέκτασης του τομέα.

Ένα συνδυασμένο πόρισμα είναι ότι η αποδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού αντισταθμίζεται με μια γενικευμένη σε όλη τη χώρα επέκταση των κατασκευών και του τουρισμού και οι πλέον παραγωγικοί τομείς / κλάδοι υποκαθίστανται από τομείς / κλάδους αξιοποίησης του παραγόμενου ή εισαγόμενου ή δανειζόμενου εισοδήματος και της προκύπτουσας αύξησης της δυνατότητας κατανάλωσης. Η χωρική διαφοροποίηση¹⁶⁰ του εισοδήματος εμφανίζει σχετικά ομοιόμορφη εικόνα με μέτρο σύγκρισης την «πλουσιότερη» περιοχή της χώρας, την Περιφέρεια Πρωτευούσης (μόνο 5 Νομοί εμφανίζουν υποχώρηση το 2007 ως προς το 2000), αντίστοιχη είναι η μακροπρόθεσμη εξέλιξη ως προς τις καταθέσεις και τέλος η χωρική διαφοροποίηση της ακίνητης περιουσίας δείχνει σχετικά ομοιόμορφη εικόνα. Η κατάσταση ως προς τις κοινωνικές υποδομές και υπηρεσίες έχει βελτιωθεί, κρίνοντας από τη γενικευμένη μείωση της τιμής του δείκτη «μαθητές β' βάθμιας εκπαίδευσης ανά 1000 κατοίκους μεταξύ 1991 και 2009, ή την ιδιαίτερα ταχεία αύξηση του πλήθους των ιατρών ανά 1000 κατοίκους (αν και με αντίστροφες τάσεις προσφάτως).

Κατά συνέπεια, τα κύρια χαρακτηριστικά των χωρικών ανισοτήτων σήμερα είναι: (α) η διατηρούμενη μονοκεντρικότητα στην Αττική (και σε περιορισμένη κλίμακα-στη Θεσσαλονίκη) που συμβάλει στη δημιουργία προβλημάτων και στενώσεων, (β) η αστική διάχυση, που πολλαπλασιάζει τις ανάγκες χρηματοδότησης υποδομών, (γ) η εκτεταμένη αποβιομηχάνιση και υποκατάσταση των παραγωγικών τομέων από τις κατασκευές και τον τουρισμό, που οδηγούν σε αποδιάρθρωση των τοπικών και περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων, (δ) οι ενδο-περιφερειακές ανισότητες που οδηγούν σε έξαρση προβλημάτων και στενώσεων σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, Δήμων & Δημοτικών Διαμερισμάτων και (ε) η επιμονή παραδοσιακών

¹⁶⁰

Ibid.

ανισοτήτων που σχετίζονται με τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά (νησιωτικές, ορεινές, απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές) αλλά προσλαμβάνουν νέα χαρακτηριστικά εκεί όπου οι χωρικές ανισότητες συνδυάζονται με ειδικές προκλήσεις σε ειδικές ομάδες πληθυσμού.

Τα δεδομένα αυτά λαμβάνονται υπόψη και οδηγούν στο συμπέρασμα ότι είναι αναγκαία μια χωρικά στοχευμένη πολιτική με έντονη «place-based» και ιδιαίτερα «αστική» προσέγγιση, ολοκληρωμένου χαρακτήρα, και με ειδικότερη μέριμνα για τις περιοχές που πλήττονται από τη φτώχεια (που απαντώνται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα – όπου η πρόσφατη οικονομική κρίση επιδείνωσε την συνολική οικονομική και κοινωνική τους ταυτότητα). Όσον αφορά στην αστικότητα, αυτή επιταχύνεται: τα 3/4 του ελληνικού πληθυσμού ζουν πλέον σε πόλεις άνω των 10.000 κατοίκων και σε 29 Νομούς ο αστικός πληθυσμός ξεπερνά το 50% του συνόλου. Οι ειδικές ανάγκες αυτών των περιοχών σκιαγραφούνται συνοπτικά, ως εξής: (α) η πρόσβαση στην απασχόληση και σε βασικά αγαθά ή υπηρεσίες, (β) η κοινωνική ένταξη (στέγαση, εκπαίδευση, απασχόληση, κλπ), (γ) η άρση της απομόνωσης σε όλες τις παραμέτρους (βελτίωση της προσβασιμότητας, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, σε πολιτισμικά αγαθά, κλπ) και (δ) η αντιμετώπιση φαινομένων που δυσχεραίνουν ή αναπαράγουν τα φαινόμενα φτώχειας (όπως η έλλειψη αναπτυξιακών ευκαιριών), ή παραμονής στην κατηγορία των Ευπαθών Ομάδων.

Ειδικές χωρικές αναπτυξιακές ανάγκες και δυνατότητες ανάπτυξης των αστικών, αγροτικών, παράκτιων και θαλάσσιων περιοχών, καθώς και των περιοχών που πλήττονται από τη φτώχεια, ή/και κατοικούνται από Ευπαθείς-Ευάλωτες Κοινωνικές Ομάδες

Στο πλαίσιο των χωρικών ανισοτήτων, συγκεκριμένες κατηγορίες περιοχών παρουσιάζουν ειδικές ανάγκες και διαθέσιμο αναπτυξιακό δυναμικό και αυτές είναι οι αστικές περιοχές, οι περιοχές υπαίθρου και οι θαλάσσιες περιοχές.

Βασικός παράγων των χωρικών ανισοτήτων είναι η αστικοποίηση. Η διαμόρφωση αυτή δεν προκύπτει μόνο από τη συγκέντρωση στην Αττική (και δευτερευόντως στη Θεσσαλονίκη) αλλά και από την έντονη επέκταση του αστικού ιστού στους περισσότερους Νομούς της χώρας. Σε περίοδο κρίσης συνεπάγεται πολλαπλασιασμό των στενώσεων και των προβληματικών ζωνών στον αστικό και περι-αστικό χώρο, ενώ στην περίοδο της μεγέθυνσης είχε οδηγήσει σε πολλαπλασιασμό των χρηματοδοτικών αναγκών λόγω της κατά κύματα επέκτασης του αστικού ιστού.

Τα κύρια χαρακτηριστικά των χωρικών ανισοτήτων σήμερα είναι: **α)** η διατηρούμενη μονοκεντρικότητα, στην Αττική και -σε περιορισμένη κλίμακα- στη Θεσσαλονίκη, που συμβάλει στη δημιουργία προβλημάτων και στενώσεων, **β)** η αστική διάχυση, που πολλαπλασιάζει τις ανάγκες χρηματοδότησης υποδομών, **γ)** η εκτεταμένη αποβιομηχάνιση και υποκατάσταση των παραγωγικών τομέων από τις κατασκευές και τον τουρισμό, που οδηγούν σε αποδιάρθρωση των τοπικών και περιφερειακών παραγωγικών συστημάτων, **δ)** οι ενδο-περιφερειακές ανισότητες που οδηγούν σε έξαρση προβλημάτων και στενώσεων σε επίπεδο Περιφερειακών Ενοτήτων, Δήμων & Δημοτικών Διαμερισμάτων και **ε)** η επιμονή παραδοσιακών ανισοτήτων που σχετίζονται με τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά (νησιωτικές, ορεινές, απομακρυσμένες και αραιοκατοικημένες περιοχές) αλλά προσλαμβάνουν νέα χαρακτηριστικά εκεί όπου οι χωρικές ανισότητες συνδυάζονται με ειδικές προκλήσεις σε ειδικές ομάδες πληθυσμού.

Ιδιαίτερη προσοχή αποδίδεται στις περιοχές που πλήττονται από τη φτώχεια – και που απαντώνται κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα – όπου η πρόσφατη οικονομική κρίση επιδείνωσε την συνολική οικονομική και κοινωνική τους ταυτότητα. Οι ειδικές αναπτυξιακές ανάγκες τους σκιαγραφούνται συνοπτικά, ως εξής: **α)** η πρόσβαση στην απασχόληση και σε βασικά αγαθά ή υπηρεσίες, **β)** η κοινωνική ένταξη (στέγαση, εκπαίδευση, απασχόληση, κλπ), **γ)** η άρση της απομόνωσης σε όλες τις παραμέτρους (βελτίωση της προσβασιμότητας, πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, σε πολιτισμικά αγαθά, κλπ) και **δ)** η αντιμετώπιση φαινομένων που δυσχεραίνουν ή αναπαράγουν τα φαινόμενα φτώχειας (όπως η έλλειψη αναπτυξιακών ευκαιριών), ή παραμονής στην κατηγορία των Ευπαθών Ομάδων.

Ειδικότερα ανά κατηγορία περιοχών:

❖ **Αστικές περιοχές**

Σημαντικότερο πρόβλημα συνιστά η σταδιακή υποβάθμιση των παλαιών κεντρικών περιοχών, ως συνέπεια της μεταφοράς εμπορικών και άλλων κεντρικών χρήσεων και δραστηριοτήτων στην αστική περίμετρο. Η απογύμνωση των κεντρικών περιοχών από οικονομική δραστηριότητα και η δυνατότητα μετακίνησης των εύπορων πληθυσμιακών ομάδων προς τις νέες περιμετρικές ζώνες κατοικίας είχε ως συνέπεια αρχικά να αφεθούν οι κεντρικές περιοχές «μικτής χρήσης» στις λιγότερο εύπορες πληθυσμιακές ομάδες και, ακολούθως, να συγκεντρώνονται σε αυτές μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού. Η διαδικασία υποβάθμισης καταλήγει να γίνεται αυτοτροφοδοτούμενη και να απαιτούνται υπέρογκες επενδύσεις για την αναστροφή της.

Η οικονομική κρίση τα τελευταία χρόνια επιδείνωσε την υποβάθμιση των κεντρικών περιοχών, ωθώντας στη διαμόρφωση «περίκλειστων συνοικιών» (ghettos). Επιπλέον, ήδη προ κρίσης, η αποβιομηχάνιση είχε οδηγήσει σε διαμόρφωση εγκαταλελειμμένων βιοτεχνικών / επαγγελματικών / βιομηχανικών ζωνών (brownfields), συχνά σε άμεση γειτνίαση με υποβαθμιζόμενες περιοχές κατοικίας. Οι τάσεις αυτές δεν αντιμετωπίστηκαν εγκαίρως, είτε διότι δεν εντοπίστηκαν είτε διότι καθυστέρησαν υπερβολικά ο πολεοδομικός σχεδιασμός και οι αναγκαίες ρυθμίσεις.

Παρ' όλο που τα περισσότερα προβλήματα εμφανίζονται με οξύτητα στις μητροπολιτικές περιοχές, εντούτοις η αναπαραγωγή του προτύπου αστικής επέκτασης σε όλα τα αστικά κέντρα της χώρας καθώς και ειδικοί παράγοντες (όπως π.χ. η εκ των πραγμάτων λειτουργία της Πάτρας ως κόμβου στις μεταναστευτικές ροές) οδηγούν στην εμφάνιση παρόμοιων φαινομένων σε όλα εκείνα τα αστικά κέντρα όπου η ύφεση καταστρέφει τις παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες στο αστικό κέντρο ή στην εγγύς υπαίθρο ή εντείνει την αποβιομηχάνιση στον περι-αστικό χώρο.

❖ Περιοχές της υπαίθρου

Η ένταση των αναπτυξιακών ανισοτήτων παρατηρείται μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών. Σύμφωνα με την ταξινόμηση που χρησιμοποιεί ο ΟΟΣΑ και έχει προσαρμόσει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ελλάδα οι αγροτικές περιοχές καλύπτουν το 82,2% της συνολικής έκτασης της χώρας αλλά κατοικεί σε αυτές το 42,7% του πληθυσμού, οι ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές καλύπτουν το 12,1% της έκτασης της χώρας και κατοικεί σε αυτές το 10,6% του πληθυσμού, ενώ οι αστικές περιοχές καλύπτουν το 5,7% της έκτασης της χώρας και κατοικεί σε αυτές το 46,7% του πληθυσμού.

Σημαντικότερο χαρακτηριστικό της ελληνικής υπαίθρου είναι ο πολυκερματισμός και η γεωγραφική πολυμορφία του που ενώ συνιστούν πρόβλημα υπό μια ενιαία, ομοιογενή πολιτική εγγυήσεων/ ενισχύσεων, αποτελούν ταυτόχρονα και ευκαιρία για μια πολιτική ολοκληρωμένης ανάπτυξης. Οι περιοχές της υπαίθρου, και κυρίως οι νησιωτικές, ορεινές και μειονεκτικές περιοχές, είναι πιο ευάλωτες στην εγκατάλειψη και γήρανση του πληθυσμού, στον κίνδυνο φτώχειας, στην έλλειψη προσβασιμότητας (μεταφορές, ενέργεια, κοινωνικές υπηρεσίες και υποδομές, ψηφιακό αναλφαβητισμός, έλλειμμα σε καινοτομία & ειδικότερα στην αγροτική επιχειρηματικότητα). Επιπλέον χαρακτηριστικό αποτελεί η εποχικότητα αλλά και η διαφοροποίηση της εργασίας και των εισοδημάτων.

Το τελευταίο διάστημα, λόγω της οικονομικής κρίσης και της αύξησης της ανεργίας παρατηρείται τάση επιστροφής στην ύπαιθρο, κυρίως ανθρώπινου δυναμικού νέας ηλικίας και υψηλής κατάρτισης.

Ο αγροτικός τομέας επανακτά τη διαχρονική του σημασία σε συγκυρία κρίσης και είναι αυτός που μπορεί να αξιοποιήσει εν δυνάμει συγκριτικά και ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα για να τροφοδοτήσει την ανάκαμψη και την ανάπτυξη. Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων απαιτείται προσέγγιση χωρικά διαφοροποιημένη, συμπληρωματική προς τις παρεμβάσεις του πυλώνα Ι της ΚΑΠ, στοχευμένη σε κατηγορίες προϊόντων και επιχειρήσεων και ολοκληρωμένη, συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής των τοπικών κοινωνιών. Η αύξηση της προστιθέμενης αξίας, της βιωσιμότητας, της πολύ-λειτουργικότητας και της ανθεκτικότητας των αγροτικών περιοχών αναδεικνύει την ανάγκη για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, την προστασία των ευπαθών ομάδων (νέοι, γυναίκες, άτομα με αναπηρίες), την παραγωγή δημοσίων περιβαλλοντικών και πολιτιστικών αγαθών και τη διασύνδεση με τις αστικές περιοχές.

❖ **Παράκτιες και θαλάσσιες περιοχές**

Οι ιδιαίτερες ανάγκες αλλά και δυνατότητες, καθώς και η εξειδικευμένη αντιμετώπιση της ανάπτυξης των θαλάσσιων περιοχών έχει ιδιαίτερη σημασία για μια χώρα σαν την Ελλάδα, με τη μεγαλύτερη ακτογραμμή στην ΕΕ, με μεγάλο αριθμό νησιών, με μεγάλο μέρος του πληθυσμού της να κατοικεί σε νησιά και παράκτιες περιοχές, αλλά και με τεράστια παράδοση στα ναυτικά επαγγέλματα και δραστηριότητες.

Η δυναμική και οι ευκαιρίες που απορρέουν από τις θαλάσσιες δραστηριότητες για τη συνολική οικονομία της Ελλάδας, έχει προφανή στρατηγική σημασία. Ειδικότερα, ο θαλάσσιος και παράκτιος τουρισμός, η αλιεία και η υδατοκαλλιέργεια, η αιολική ενέργεια, αποτελούν ήδη τομείς που συνεισφέρουν σημαντικά στην απασχόληση και την οικονομία της χώρας.

Παράλληλα, περαιτέρω δυνατότητες/ευκαιρίες, εντοπίζονται στην περαιτέρω ανάπτυξη της γαλάζιας ενέργειας (ενέργεια κυμάτων, θαλάσσιο θερμικό δυναμικό κλπ.), στην προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων με την ανάπτυξη και εφαρμογή στρατηγικών θαλάσσιων λεκανών, στην εδραίωση των υδατοκαλλιεργειών με πιστοποιημένα προϊόντα ποιότητας, στην επέκταση των υδατοκαλλιεργειών σε νέα είδη, στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας των παραγόμενων προϊόντων, στην ανάπτυξη καταφυγίων ψαριών και στην εγκατάσταση τεχνητών υφάλων, ώστε να αποκατασταθεί ο πληθυσμός των ψαριών και ταυτόχρονη αξιοποίηση των περιοχών

αυτών για καταδυτικό τουρισμό, στην ανάδειξη του ναυτικού πολιτισμού και του φυσικού πλούτου της θάλασσας, στην ανάπτυξη του ιστιοπλοϊκού τουρισμού και αθλητισμού, του τουρισμού με κρουαζιερόπλοια, με αποφασιστική συμβολή στη διαφοροποίηση και στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, στην αξιοποίηση των θαλάσσιων ορυκτών πόρων και στην ανάπτυξη της γαλάζιας βιοτεχνολογίας (π.χ. παραγωγή φαρμάκων).

Οι κύριοι παράγοντες που πρέπει να αντιμετωπιστούν στις παράκτιες περιοχές, είναι ο κερματισμός διαθεσιμότητας πόρων και ποιότητας/κινδύνου περιβάλλοντος, η όξυνση του ανταγωνισμού για προσέλκυση επιχειρηματικής / αναπτυξιακής δραστηριότητας, η ύπαρξη θυλάκων δημογραφικού δυναμισμού που σε περίοδο ανάκαμψης αποτελούν δεξαμενές αξιοποιήσιμων ανθρώπινων πόρων αλλά σε περίοδο κρίσης συνιστούν θύλακες οξείας ανεργίας. Οι στόχοι που ιδιαίτερος τις αφορούν είναι η απεξάρτηση του τουρισμού από τη διεθνή συγκυρία και η επικέντρωση του στην υψηλής ποιότητας ζήτηση, η διασύνδεση νέων μορφών τουρισμού με το κυρίαρχο πρότυπο, η άμβλυνση της εποχικότητας και η σύνδεση με πολιτισμό και περιβαλλοντικούς πόρους, η διασφάλιση της αποδοτικότητας στη χρήση των πόρων και η αποτροπή των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή.

Για τη διαχείριση του αυξανόμενου αριθμού θαλάσσιων και παράκτιων δραστηριοτήτων, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την αρμονική συνύπαρξη δραστηριοτήτων και την αποφυγή προστριβών σε θέματα χρήσης, αναγκαία προϋπόθεση είναι η έναρξη υλοποίησης του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού και η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών (ΟΔΠΖ).

Στα μέχρι σήμερα εγκεκριμένα Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης προβλέπονται συγκεκριμένες δραστηριότητες για το θαλάσσιο χώρο, όπως θαλάσσιες μεταφορές, που πραγματοποιούνται μέσω των λιμένων, τα οποία θεωρούνται θαλάσσιες υποδομές και κύριες πύλες εισόδου επιβατών και εμπορευμάτων, θαλάσσιος τουρισμός που περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως ο καταδυτικός και αλιευτικός τουρισμός, αλιεία και εγκατάσταση υδατοκαλλιεργειών, ανάδειξη και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και γενικά των θαλάσσιων οικοσυστημάτων, χωροθέτηση αιολικών εγκαταστάσεων.

Σε πρώτη φάση, οι ευκαιρίες της γαλάζιας ανάπτυξης μπορούν να εντοπιστούν κυρίως σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο στο πλαίσιο ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, και σε τομείς που θα αναδειχθούν είτε από την εθνική ή/και περιφερειακή στρατηγική έξυπνης εξειδίκευσης, είτε από τομεακές στρατηγικές.

Ιδιαίτερες προκλήσεις νησιωτικών, ορεινών και διασυνοριακών περιοχών

❖ **Νησιωτικές περιοχές**

Τα ελληνικά νησιά και στα δύο αρχιπελάγη, (εκτός της Κρήτης), γενικά χαρακτηρίζονται από μικρό μέγεθος, και περιορισμένους πόρους, σημαντική απόσταση από την ηπειρωτική ενδοχώρα και ενίοτε απομόνωση, μεγάλη ποικιλομορφία μεταξύ τους, πλούσιο αλλά ευάλωτο φυσικό περιβάλλον. Η νησιωτικότητα επιδρά αρνητικά σε όρους γενικής ελκυστικότητας όπως το κόστος παραγωγής και διαβίωσης και αποτρέπει από την εμφάνιση οικονομιών συγκέντρωσης και κλίμακας. Η ειδικότερη ελκυστικότητα τους μονίμως εξαρτάται από την προσπελασιμότητα και τη συνακόλουθη αδυναμία να παρασχεθούν δημόσιες υπηρεσίες υψηλής ποιότητας και χαμηλού κόστους.

Οι οικονομίες των Ελληνικών νησιών (με σχετική εξαίρεση της Κρήτης λόγω μεγέθους εδαφοκλιματικής ποικιλομορφίας και ποικιλίας πόρων) είναι ευάλωτες τόσο σε γενικούς παράγοντες όπως η κλιματική αλλαγή, όσο και σε ειδικούς, όπως η δημογραφική αποδυνάμωση, η υψηλή ευαισθησία του φυσικού περιβάλλοντος, η μονοδραστηριότητα στον τουρισμό (που βασίζεται ακριβώς στην αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος), η υψηλή εξάρτηση από τις δημόσιες επενδύσεις. Σε όρους διαθέσιμου εισοδήματος δεν εμφανίζεται ανισότητα εις βάρος των νησιωτικών περιοχών, ακριβώς λόγω της στροφής στη μονοδραστηριότητα, η οποία μάλιστα επιβιώνει καλύτερα στη συγκυρία της κρίσης από ότι άλλοι χωρικοί τύποι. Παρά ταύτα, οι μακροπρόθεσμοι αρνητικοί παράγοντες είναι πάντοτε παρόντες στο βαθμό που τα θετικά αποτελέσματα από τη μονοδραστηριότητα, είτε δεν τροφοδοτούν αναδιαρθρωτικές επενδύσεις, είτε δε συνεργούν με άλλους τομείς πχ. αγρο-διατροφικό τομέα και δεν αξιοποιούνται για τη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας.

Οι νησιωτικές οικονομίες έχουν συνεχώς ανάγκη αυξημένων δημοσίων επενδύσεων αλλά και δημόσιας ενίσχυσης τόσο των επενδύσεων όσο και της απασχόλησης. Επιπλέον, οι νησιωτικές περιοχές έχουν ανάγκη για εξειδικευμένες παρεμβάσεις των περισσότερων δημόσιων, εθνικών και ευρωπαϊκών πολιτικών: μεταφορών, ενέργειας, προστασίας περιβάλλοντος, αγροτικής ανάπτυξης, κρατικών ενισχύσεων, παιδείας/ έρευνας/ καινοτομίας. Στα παράλια των νησιών έχει αναπτυχθεί τουριστική δραστηριότητα με αποτέλεσμα να υπάρχει μια μετακίνηση πληθυσμού από την ενδοχώρα και ένα σχετικά ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Στο

εσωτερικό όμως των νησιών, που δεν έχει αναπτυχθεί ο τουρισμός η κατάσταση του αγροτικού χώρου είναι εξαιρετικά προβληματική.

Στις περιοχές αυτές παράγεται μεγάλη ποικιλία τοπικών προϊόντων, συνήθως σε περιορισμένο όγκο παραγωγής αλλά συνήθως υψηλότερης ποιότητας, ενώ σε αρκετά νησιά είναι ανεπτυγμένη και η κτηνοτροφία νομαδικού κυρίως χαρακτήρα.

Δεδομένων των ανωτέρω η πολιτική για την αγροτική ανάπτυξη και την αλιεία στις νησιωτικές περιοχές θα πρέπει να έχει διττό ρόλο: αφενός να διατηρήσει ζωντανό τον αγροτικό τομέα στην ενδοχώρα, αφετέρου να συνδέσει το ποιοτικό, τοπικό προϊόν με τον τουρισμό, που ανθίζει στα περισσότερα ελληνικά νησιά, κυρίως στα παράλια. Η γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική του νησιωτικού χώρου εντάσσεται μεν στην κεντρική στρατηγική με τις αναγκαίες διαφοροποιήσεις οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά ώστε να διαμορφώνουν μια σταθερή και οικονομικά βιώσιμη παραγωγική βάση στις περιοχές αυτές.

Η ανάπτυξη δραστηριοτήτων στο πλαίσιο της γαλάζιας ανάπτυξης μπορεί να συμβάλει στην μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και στην αειφορική ανάπτυξη των νησιών ιδιαίτερα των μικρών.

❖ **Ορεινές περιοχές**

Στις ορεινές περιοχές παρατηρείται ένας δυϊσμός τάσεων όσον αφορά την ανάπτυξή τους. Η μια συνίσταται στην εγκατάλειψη μεγάλων περιοχών ακόμα και ως περιοχών βιώσιμης κατοίκησης και οικονομικής δραστηριότητας. Η δεύτερη τάση συνδέεται με την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την αναδυόμενη βιολογική γεωργία, την ανταπόκριση ορισμένων παραδοσιακών προτύπων, κ.λπ. Ωστόσο διαπιστώνονται κοινά προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, προσβασιμότητας, δημογραφικής αποδυνάμωσης και κατακερματισμού των παραγωγικών δραστηριοτήτων. Η ενδυνάμωση της δραστηριότητας στον αγρο-διατροφικό τομέα (και των συμπληρωματικών μεταποιητικών δραστηριοτήτων σχετικής κλίμακας), η προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού (χειμερινός, φυσιολατρικός, θρησκευτικός) και η εν γένει διαφοροποίηση της τοπικής οικονομικής βάσης μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη των περιοχών αυτών, στη διατήρηση της οικολογικής αξίας (όσον αφορά στα συστήματα παραγωγής, στη βιοποικιλότητα, στην παραγωγή τοπικών ποιοτικών προϊόντων), καθώς και στη συγκράτηση του τοπικού πληθυσμού. Επίσης, επιτακτικής ανάγκης είναι οι χωρικές παρεμβάσεις ολοκληρωμένου χαρακτήρα που μπορούν να συντελέσουν στην μείωση των ανισοτήτων και να ενδυναμώσουν

αποτελεσματικά την τοπική κοινωνική συνοχή, τη συνεργασία και τους κοινωνικούς δεσμούς τόσο εντός της κοινότητας, όσο και σε σχέση με τις γειτονικές περιοχές.

Οι ορεινές περιοχές συγκεντρώνουν πληθυσμό με συνήθως αρνητικούς (ως προς τον εθνικό μ.ο.) δείκτες εισοδήματος, εξέλιξης εισοδήματος, έκθεσης σε κίνδυνο φτώχειας, γήρανσης και αντικατάστασης. Οι κύριοι παράγοντες που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι η επιρροή του γεωγραφικού ανάγλυφου και των δημογραφικών τάσεων που θέτουν φραγμούς στη διάχυση ανάπτυξης από τους πόλους, και η επιμονή της οικονομικής κρίσης. Οι στρατηγικοί στόχοι που ιδιαίτερος τις αφορούν είναι η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού πλεονεκτήματος, η ενίσχυση της τάσης επιστροφής στον αγροτικό τομέα και η αναδιάρθρωση του, η επικέντρωση του τουρισμού σε εμπλουτισμό και διεύρυνση του τουριστικού προϊόντος.

Η γενικότερη αναπτυξιακή στρατηγική όσον αφορά στην αγροτική ανάπτυξη είναι κοινή για όλη την χώρα αφού τα προβλήματα του ορεινού χώρου είναι κοινά σε όλες τις περιφέρειες και αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση των δραστηριοτήτων παραγωγής και κατοίκησης, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντική εποχικότητα και υποχώρηση, κατά βιώσιμο οικονομικά και περιβαλλοντικά πρότυπο. Η αγροτική ανάπτυξη θα πρέπει να συνεχίσει να στοχεύει σε ένα πολυλειτουργικό μοντέλο με έμφαση στην παραγωγή ιδιότυπων προϊόντων (προϊόντα τοπικά, ειδικού τύπου και τεχνολογίας, υψηλής ποιότητας, κ.λπ.) στις ορεινές και λιγότερο ευνοημένες περιοχές ως μια δυνατότητα διαφοροποίησης με βάση τη «συμβολική αξία τους» και απόκτησης προστιθέμενης αξίας για τους κατοίκους των περιοχών αυτών.

❖ Διασυνοριακές περιοχές

Για την περίπτωση της Ελλάδας το σύνολο των νησιωτικών περιφερειών αποτελούν διασυνοριακές περιοχές, ενώ τέσσερις περιφέρειες (Ήπειρος , Δυτική Μακεδονία, Κεντρική Μακεδονία, Ανατολική Μακεδονία-Θράκη) έχουν χερσαία σύνορα με τρεις χώρες, εκ των οποίων οι δύο (Αλβανία, Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας) δεν αποτελούν κράτη μέλη της ΕΕ. Σε ότι αφορά τις νησιωτικές διασυνοριακές περιφέρειες τα προβλήματα της διασυνοριακότητας εντοπίζονται κυρίως στην παράνομη μετανάστευση, ενώ τα άλλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν (μη διασύνδεση με τα ενεργειακά δίκτυα, έλλειψη υδάτινων πόρων, αυξημένους κινδύνους από την επίπτωση της κλιματικής αλλαγής, εξάρτηση από τον τουρισμό και τον πρωτογενή τομέα, μη διασύνδεση με τα Διευρωπαϊκά μεταφορικά Δίκτυα, εντεινόμενα προβλήματα συγκοινωνιακής εξυπηρέτησης και αυξημένο κόστος παροχής ΥΓΟΣ) απαιτούν την υιοθέτηση πολιτικών που θα διασφαλίζουν την μεγιστοποίηση της

χρήσης των ΤΠΕ και δράσεις για την προστασία των φυσικών πόρων και των ευαίσθητων οικοσυστημάτων τους.

Σε ότι αφορά τις ηπειρωτικές διασυνοριακές περιοχές παρατηρείται πολύ μεγάλη διαφορά στο επίπεδο ανάπτυξης μεταξύ των διασυνοριακών περιοχών με την διαφορά του κατά κεφαλήν ΑΕΠ να διαμορφώνεται στο 50%. Η μη ολοκλήρωση των βασικών Διευρωπαϊκών Δικτύων από την πλευρά της Βουλγαρίας και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας επιτείνει τα προβλήματα επικοινωνίας, ενώ ανασταλτικό παράγοντα για την ανάπτυξη της συνεργασίας συνιστά και η γεωμορφολογία της περιοχής που στο σύνολο της σχεδόν είναι ορεινή.

Διατομεακές, ή διασυνοριακές προκλήσεις συντονισμού

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στη Χωρική Ανάπτυξη καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά δια-τομεακών και δια-συνοριακών προκλήσεων.

Όσον αφορά στο διατομεακό επίπεδο παρατηρείται μια δυσκολία τόσο στο συνδυασμό παρεμβάσεων σε διαφορετικούς τομείς, όσο και στην επίτευξη των αναμενόμενων αποτελεσμάτων. Κύρια αίτια αυτού είναι αφενός ο σχεδιασμός και ο συνδυασμός των παρεμβάσεων αυτών σε ανώτατο διοικητικό επίπεδο και αφετέρου οι διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης τους. Επιπλέον, πέραν του σχεδιασμού, η συνεχής παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των παρεμβάσεων είναι απαραίτητη για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων, τον επανασχεδιασμό και τη διόρθωση αυτών που δεν αποδίδουν τα αναμενόμενα, καθώς και για την εξασφάλιση συνεργιών στις τομεακές παρεμβάσεις.

Κοινές προκλήσεις με έντονα χωρικό χαρακτήρα σημειώνονται στους τομείς τουρισμού-περιβάλλοντος και καινοτομίας-βιομηχανίας-εκπαίδευσης-απασχόλησης.

Η χώρα μας, λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική της θέση στο Νοτιοανατολικό εξωτερικό σύνορο της Ευρώπης, το μεγάλο μήκος χερσαίων και θαλάσσιων συνόρων ως προς τη συνολική της έκταση, το μεγάλο μήκος ακτογραμμής και τον αριθμό των νησιών της, αλλά και τις ομαλές και αγαστές σχέσεις με τις γείτονες χώρες διαμορφώνει το σχεδιασμό και τον αναπτυξιακό προγραμματισμό της συνεκτιμώντας τις διασυνοριακές ευκαιρίες, προκλήσεις και προοπτικές. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση εφαρμόζεται ήδη σε μικρής κλίμακας έργα και κυρίως άυλων δράσεων, ωστόσο επέκταση αυτής της προσέγγισης είναι απαραίτητη και στο σχεδιασμό των Στρατηγικών έργων όπως πχ προστασία/ διαχείριση διασυνοριακών οικοσυστημάτων, διαχείριση διασυνοριακών επιχειρηματικών ζωνών, σχεδιασμός διασυνοριακών

τουριστικών/ πολιτιστικών ζωνών και δικτύων, κοινή ασφάλεια, εκσυγχρονισμός τελωνείων, αξιοποίηση ενεργειακού δυναμικού.

Ως προς τις στρατηγικές για τις μακροπεριφέρειες και τις θαλάσσιες λεκάνες, η συσχέτιση με τις επιμέρους πολιτικές, σύμφωνα με τις αρχές της Ολοκληρωμένης Προσέγγισης είναι προφανής βάσει των αρχών σχεδιασμού των στρατηγικών αυτών που απαιτούν οι περιφέρειες που εμπλέκονται σε ένα τέτοιο χωρικό σχήμα συνεργασίας με γείτονες χώρες να λαμβάνουν υπόψη τους κατά το σχεδιασμό, τη χρηματοδότηση και την υλοποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων τους, το περιεχόμενο της στρατηγικής.

Η στρατηγική «Αδριατικής- Ιονίου» στην οποία θα συμμετάσχει η χώρα μας αποκτά σταδιακά συγκεκριμένο περιεχόμενο που ξεκινώντας από τοπικό- περιφερειακό επίπεδο λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες και δυνατότητες των επηρεαζόμενων Περιφερειών και των Κρατών-Μελών. Στον επιτυχή σχεδιασμό θα συμβάλει ουσιαστικά η εκτεταμένη διαβούλευση σε όλη την κλίμακα των εταίρων, μετά την υιοθέτηση της στρατηγικής και η αναπαραγωγή της αρχής της επικουρικότητας μεταξύ μακροπεριφερειακής στρατηγικής, στρατηγικών εδαφικής συνεργασίας και περιφερειακών στρατηγικών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλεξιάδης, Γρ., «Η παγκόσμια οικονομική κρίση και ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα», 11.01.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/H-pagkosmia-oikonomikh-krish-kai-o-rol-os-toy-prwtogenoys-tomea>.
- Αλεξιάδης, Γρ., «Θέλουμε ΚΑΠ με πολιτική φυσιογνωμία και ενεργούς αγρότες», 10.11.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Grhgorhs-Alexiadhs:-THeloyme-KAP-me-politikh-fysiognwmia-ki-energoys-agrotes>
- Αναστασιάδης, Μ., «Ορισμένες θέσεις των Οικολόγων Πράσινων για τη γεωργία-κτηνοτροφία», Παρουσίαση στην εκδήλωση: Βιολογικά προϊόντα, μικρή κλίμακα, οικολογικά δίκτυα, 14 Μαρτίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://ecology-salonika.org/2010/03/14/%CE%BFrganic-farming-and-local-networks/>.
- Βενιζέλος, Ε., «Θα σεβαστούμε τα εθνικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γεωργίας, Το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ για την αγροτική πολιτική», *Εφημερίδα Καθημερινή*, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://portal.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_kathbreak_1_24/04/2012_439060
- Βιέννας, Ε., Κ. Πουλιάς, Τζήμας, Γ., «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών: Πρωτοπόρες Μέθοδοι Προώθησης και Πώλησης Αγροτικών Προϊόντων. Εγχειρίδιο Ορθών Πρακτικών. Ηλεκτρονικό Εμπόριο», Στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη των Νέων Αγροτών», Τελευταία Πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=RESOURCE&cesrc=1833&cnode=31>
- Γούλας, Π., Κ. Δεληγιάννης, Δ. Κάντας, Σ. Παπαδόπουλος, Γ. Ρήγας, «Οδηγός επιχειρηματικότητας Νέων Κτηνοτρόφων», Στο πλαίσιο του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Λάρισα, Οκτώβριος 2011, Τελευταία Πρόσβαση 08/07/2012 Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/portal.asp?Cpage=RESOURCE&cesrc=1833&cnode=31>
- Δημητριάδης, Γ., «Ιχθυοκαλλιέργεια στην Ελλάδα-Αναπτυξιακά Διλήμματα», 21/04/2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.porosnews.gr/opinions/%CE%B9%CF%87%CE%B8%CF%85%CE%BF%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B4%CE%B1-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85/>
- Διβάρης, Β., «Η αγροτική ανάπτυξη με ορίζοντα το 2020. Προοπτικές και προκλήσεις», 16 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=71286>.
- Καραμίχας, Τζ., «Να δούμε μπροστά ένα μοντέλο αγροτικής ανάπτυξης με επίκεντρο τον αγρότη που παράγει», 31 Ιανουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Tzanetos-Karamihas:-Na-doyme-mprosta-ena-montelo-agrotikh-s-anartyxhs-me-epikentro-ton-agroth-ayton-poy-paragei>.
- Καρανικόλας, Π., Ν. Μαρτίνο, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές», *Νέος Λόγιος Ερμής*, τ. 2., 15 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://ardinxixi.gr/archives/3811>

- Κασαπίδης, Γ., Δελτίο Τύπου, «Απροστάτευτοι στην κρίση οι Έλληνες αγρότες», 13 Ιανουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.kasapidis.gr/index.php?module=press&task=read&id=906>
- Κατσινοπούλου, Ε., «Ο αγροτικός τομέας πυλώνας ανάπτυξης και διεξόδου από την κρίση», Εκδήλωση ΣΥΡΙΖΑ στην Agrotica, 05 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.avgi.gr/ArticleActionshow.action?articleID=667493>.
- Κίττας, Κ., «Οι θερμοκηπιακές καλλιέργειες μοχλός ανάπτυξης της ελληνικής υπαίθρου», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: «Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020», 29 Ιουλίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%CE%BF%CE%B9-%CE%B8%CE%B5%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%BA%CE%B7%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%BA%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B9%CE%AD%CF%81%CE%B3%CE%B5%CE%B9%CE%B5%CF%82-%CE%BC%CE%BF%CF%87%CE%BB%CF%8C/>.
- Κλαδάς, Γ., «Αλιευτικός Τουρισμός και Περιβάλλον», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: *Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 19 Ιουλίου 2011, (Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012), Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%E2%80%9C%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%B2%CE%AC%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD%E2%80%9D/>.
- Λαγός, Δ., «Ο αγροτουρισμός ως παράγοντας ανάπτυξης του νομού Αρκαδίας», Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: [http:// conference.arcadians.gr/index.php?catid=1&itemid=7](http://conference.arcadians.gr/index.php?catid=1&itemid=7)
- Λακασάς, Δ., Ομιλία στο συνέδριο «Export Summit: roadmap to growth», 04 Μαΐου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012) Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=72287>.
- Α. Λάζου, «Τα θαλάσσια καταφύγια είναι η μόνη διέξοδος για τον κλάδο των ψαράδων», 6 Σεπτεμβρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.tanea.gr/ellada/article/?aid=4654681>.
- McKinsey&Company, “Greece 10 Years Ahead, Defining Greece’s new growth model and strategy”, March 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 28/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.mckinsey.com/locations/athens/GreeceExecutiveSummary_new/pdfs/Executive_summary_English.pdf
- Μανιάτης, Γ., «Ιχθυοκαλλιέργειες», Κλαδική Μελέτη, Ιούνιος 2011, Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.iobe.gr/media/delttyp/perfish11.pdf>.
- Μαραβέγιας, Ν., «Προτάσεις για την ελληνική γεωργία στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης : *Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020*, 24 Μαρτίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84/>.

- Μαχιάς, Α., «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: *Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020*, ΕΛΙΑΜΕΠ, 31 Ιανουαρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%BF%CF%81%CE%B8%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81/>.
- Μήλιου, Α., «Ξεκίνησε η λειτουργία του Κέντρου Αλιευτικής Έρευνας στους Φούρνους Κορσέων», 08.05.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.ikariamag.gr/%CE%BE%CE%B5%CE%BA%CE%AF%CE%BD%CE%B7%CF%83%CE%B5-%CE%B7-%CE%BB%CE%B5%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CE%BA%CE%AD%CE%BD%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%85-%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%CF%82-%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%82-%CF%86%CE%BF%CF%8D%CF%81%CE%BD%CE%BF%CF%85%CF%82-%CE%BA%CE%BF%CF%81%CF%83%CE%B5%CF%8E%CE%BD>.
- Μήλιου, Α., «Δημιουργία πρώτης συνδιαχειριζόμενης αλιευτικής ζώνης», 26 Μαΐου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=26515&subid=2&pubid=112870547>.
- *Μιχαηλίδης, Δ., «Προτάσεις προσαρμογής της «ΚΑΠ» στις συνθήκες της ελληνικής υπαίθρου», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: Μετάβαση σε μια Πράσινη Ελλάδα 2010-2020, 2 Μαΐου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamep.gr/agriculture/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AE%CF%82-%CF%84%CE%B7%CF%82-%C2%AB%CE%BA%CE%B1%CF%80%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82/>.*
- Παπαδόπουλος, Γ. «Αρχές Αντιμετώπισης της Οικονομικής Κρίσης», Σεμινάριο για Νέους Αγρότες στα πλαίσια υλοποίησης του προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Ιούλιος-Αύγουστος 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/popup.asp?cpage=agrotres&cnode=31>.
- Παπαδόπουλος, Ι., «Στρατηγικές Μάρκετινγκ – Προώθηση Αγροτικών Προϊόντων – Παραδείγματα», Σεμινάριο για Νέους Αγρότες στο πλαίσιο υλοποίησης του Προγράμματος της Γραμματείας Νέας Γενιάς «Επιστημονική Υποστήριξη Νέων Αγροτών», Ιούλιος – Αύγουστος 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.neagenia.gr/frontoffice/popup.asp?cpage=agrotres&cnode=31>.
- Παπαστάμκος, Γ., Ομιλία στην εναρκτήρια εκδήλωση για τον εορτασμό της Πεντηκοστής Επετείου της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, 24 Ιανουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/G.-Papastamkos:-Symbolo-eyrwpaikhs-enoporihshs-h-KAP>.

- Παπακωνσταντίνου, Δ., «Μιχαηλίδης: Αγροτουρισμός, ένα αγροτικό επάγγελμα», 24 Μαΐου 2011, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.askjim.gr/agro/?p=3724>.
- Παπαστάμκος, Γ., «ΚΑΠ μετά το 2013: Ανακοίνωση των νομοθετικών προτάσεων της Κομισιόν», 12 Οκτωβρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.papastamkos.gr/index.php?pathID=1_1697_1897_1994&aid=4550.
- Παπαστάμκος, Γ., «Αυξημένη συγχρηματοδότηση της ΕΕ στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2,2 δις ευρώ προς αξιοποίηση αναμένουν αίτημα των ελληνικών αρχών», 13 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 18/06/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.papastamkos.gr/index.php?pathID=1_1697_1897_1994&aid=4652.
- Παπαστάμκος, Γ., «Το πρόβλημα της έλλειψης ρευστότητας των Ελλήνων γεωργών έθεσε στον Επίτροπο Γεωργίας ο Γ. Παπαστάμκος», 24 Απριλίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.papastamkos.gr/index.php?pathID=1_1697_1897_1994&aid=4816.
- Ράιχενμπαχ: «Γεωργία, ενέργεια και τουρισμός οι προοπτικές της Ελλάδας», Άρθρο στην Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Raihenmpah:-Gewrgia-energeia-kai-toyrismos-oi-prooptikes-ths-Elladas>.
- Ροντούλης, Α., «Ατμομηχανή της ανάπτυξης για το σύνολο της ελληνικής αγροτικής οικονομίας η κτηνοτροφία», 13 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.paseges.gr/el/news/Asterios-Rontoylhs:-Atmomhhanh-ths-anartyxhs-gia-to-synolo-ths-ellhnikhs-agrotikhs-oikonomias-h-kthnotrofia>.
- Σέμος, Α., «Η πολιτική επέκτασης της βιολογικής γεωργίας στην Ελλάδα (προοπτικές και οφέλη για τους παραγωγούς)», Άρθρο στα πλαίσια της διαβούλευσης: «Μετάβαση σε μια πράσινη Ελλάδα 2010-2020», 31 Ιανουαρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.diavouleusi.eliamer.gr/agriculture/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CE%BC%CE%B9%CE%B1-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CF%80%CE%AD%CE%BA%CF%84%CE%B1%CF%83%CE%B7%CF%82/>.
- Στεργίου, Α., «38.000 έπιασαν δουλειά στο χωράφι την τριετία 2008-2011», *Εφημερίδα Ελευθεροτυπία*, 15 Μαρτίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=259564>.
- Στρατάκης, Μ., «Ο Αγροτικός τομέας στην Ελλάδα και το μέλλον του», Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://vo.pasok.gr/mstratakis/archives/1031>.
- Τρεμόπουλος, Μ., «Δίκτυα Παραγωγών-Καταναλωτών», Παρουσίαση στην εκδήλωση με θέμα: Βιολογικά προϊόντα, μικρή κλίμακα, οικολογικά δίκτυα, 14 Μαρτίου 2011, (Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012), Διαθέσιμο στο URL: <http://ecology-salonika.org/2010/03/14/%CE%BFrganic-farming-and-local-networks/>
- Τσακίρη, Α., «Αγρότες, Αγροτουρισμός και Ανάπτυξη», 01 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.epixeiro.gr/%CE%A5%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BE%CE%B7/%CE%91%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CF%86%CE%AF%CE%B1/%CE%91%CF>

%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/2284-2012-03-01-08-11-16.

- Τσεντελιέρος, Γ., «Σχέδια για την πρώτη συνδιαχειριζόμενη αλιευτική ζώνη στην Ελλάδα», 02.12.2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.psarema.gr/component/k2/item/1819-%CF%83%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%B1-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CF%81%CF%8E%CF%84%CE%B7-%CF%83%CF%85%CE%BD%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%87%CE%B5%CE%B9%CF%81%CE%B9%CE%B6%CF%8C%CE%BC%CE%B5%CE%BD%CE%B7-%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B6%CF%8E%CE%BD%CE%B7-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1.html>.
- Τσουκαλάς, Ι.Α., «Ελληνική υδατοκαλλιέργεια: Ευρωπαϊκή πρωτιά αλλά και στρατηγική επιλογή για το μέλλον», 24 Νοέμβριος 2009, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.tsoukalas.org/newsArticle.aspx?ID=17&UICulture=el-GR>.

- ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, την Επιτροπή των Περιφερειών και την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, «Ανάπτυξη για την Ελλάδα», 18.4.2012, Τελευταία πρόσβαση στις 18/6/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/financial_operations/pdf/2012-04-18-greece-comm_el.pdf.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Περίληψη της εκτίμησης επιπτώσεων, «Κοινή Γεωργική Πολιτική με οριζόντα το 2020», Βρυξέλλες 12.10.2011, (Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/cap-2020/impact-assessment/summary_el.pdf).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Εγγραφο Εργασίας των Υπηρεσιών της Επιτροπής, Περίληψη της εκτίμησης επιπτώσεων, «Κοινή Γεωργική Πολιτική με οριζόντα το 2020», Βρυξέλλες 12.10.2011, (Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/perspec/cap-2020/impact-assessment/summary_el.pdf).
- Ομιλία της Επιτρόπου Μαρίας Δαμανάκη με θέμα: *Η πολιτική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα – ποιό είναι το μέλλον του θαλάσσιου οικοσυστήματος;*, Συνέδριο «Διεθνές έτος βιοποικιλότητας: Η επόμενη ημέρα και η ελληνική πραγματικότητα», 26 Νοεμβρίου 2010, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.damanaki.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1303:-l-r-l-r&catid=44:2010-02-17-17-38-24&Itemid=54.

- ΟΜΑΔΕΣ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΩΝ/ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ

- Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά», Θέσεις της Ελληνικής Εταιρίας Διοικήσεως Επιχειρήσεων (ΕΕΔΕ) για την αντιμετώπιση της Οικονομικής Κρίσης και για την ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα, Μάρτιος 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.eede.gr/pdf/EEDE_theseis.pdf.

- Ελληνική Στατιστική Αρχή, Δελτίο Τύπου, «Έρευνα Εργατικού Δυναμικού: Δ Τρίμηνο 2011», 15 Μαρτίου 2012, σ. 6, (Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL:
- http://www.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/BUCKET/A0101/PressReleases/A0101_SJ001_DT_QQ_04_2011_01_F_GR.pdf.
- Καρανικόλας, Π., «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία», Παρουσίαση στην Ημερίδα « Μια συνεκτική αναπτυξιακή προοπτική της Ελλάδας απέναντι στην κρίση», Αθήνα, 2 Ιουλίου 2012.
- **Υπουργείο Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, «Σημεία ομιλίας του Υπουργού Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας, Γιάννη Στουρνάρα, στο «Cruise Update at Posidonia 2012», στο πλαίσιο της διεθνούς ναυτιλιακής έκθεσης Ποσειδώνια 2012», 6 Ιουνίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.mindev.gov.gr/?p=6798> .**
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Ειδική Γραμματεία Κοινοτικών Πόρων και Υποδομών, «Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας», Ενδέκατη Έκδοση, Μάρτιος 2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agrotikianaptixi.gr/index.php?obj=0f6d11a5f98dbcc4> .
- Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Δελτίο Τύπου, Δημοσίευση 27 Μαρτίου 2012.
- Greenpeace, «Κυβερνητική αδιαφορία για τις θάλασσες που αδειάζουν», 31 Μαΐου 2010, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012), Διαθέσιμο στο URL: <http://www.greenpeace.org/greece/el/news/newstories-archive/med-reg-deadline/> .
- Greenpeace, «Σώστε τις θάλασσες», 4 Απριλίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.greenpeace.org/greece/el/news/2012/04/soste_tis_thalasses/ .
- Δεν πέρασαν οι «εξαιρέσεις» στην αλιεία με μηχανότρατα, 27 Σεπτεμβρίου 2011, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.ecogreens-gr.org/cms/index.php?option=com_content&view=article&id=2570:---lr----&catid=73:auroparlnews .
- *Η γεωργία ως μοχλός έξοδος από την κρίση*, 24 Μαρτίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.agronews.gr/news/politics/arthro/79930/i-georgia-os-mohlos-exodos-aro-tin-krisi/> .
- «Η αλιεία στην Ελλάδα και τον κόσμο», Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.psarema.gr/articles/mathetegia/nature/273-2009-02-24-13-18-24.html> .
- «Μέσα από το χάος ξεπήδησε η GAEA, μάνα γη, μητέρα όλων», Εισήγηση στην Ημερίδα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών «Επιστροφή στη Γεωργία; Μύθοι και Πραγματικότητα», 6 Ιουνίου 2012, Τελευταία πρόσβαση 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://tdd.aua.gr/node/2071> .
- «Όπλο κατά της ανεργίας ο κλάδος των ιχθυοκαλλιεργειών», 21/06/2011, Ελεύθερος τύπος, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, URL: <http://e-mag.career.teicrete.gr/content/280> .
- «Ιχθυοκαλλιέργειες», Κλαδική Μελέτη, Ιούνιος 2011, Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, URL: <http://www.iobe.gr/media/deltyp/perfish11.pdf> .
- «Ιχθυοκαλλιέργειες: Προκλήσεις και Προοπτικές. Μέρος Β», 26/10/2010, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: http://www.eeki.gr/pegasus/bin/pegweb3.dll?method=../h901/faq0011&code=114363&pcode=H901_CD114363 .

«Ιχθυοκαλλιέργειες: πρώτη η Ελλάδα λέει το Google Earth-Απόφαση-σταθμός στον Πόρο», 20 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.econews.gr/2012/02/20/ixthyokalliergeies-google-earth-poros/>.